

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG POLITIDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 114

(2004–2005)

Om lov om endringer i forbrukerkjøpsloven
(lovregulering av strømvtales)

Innhold

1	Proposisjonens hovedinnhold	5	9.2	Arbeidsgruppens forslag	54
			9.3	Høringsinstansenes syn	55
2	Bakgrunnen for lovforslaget	6	9.4	Departementets vurdering	55
2.1	Arbeidsgruppen – oppnevning og mandat	6	10	Reklamasjon	56
2.2	Arbeidsgruppens utredning – NOU 2004: 4 Lovregulering av strømvakter sluttet med forbrukere	6	10.1	Gjeldende rett	56
			10.2	Arbeidsgruppens forslag	56
2.3	Høring	7	10.3	Høringsinstansenes syn	57
			10.4	Departementets vurdering	57
3	Gjeldende norsk rett og den faktiske situasjonen for nettdriften og kraftmarkedet	10	11	Sanksjoner ved nettselskapets mislighold	58
3.1	Innledning	10	11.1	Generelt	58
3.2	Nettdriften	10	11.2	Tilbakeholdsrett	58
3.3	Kraftmarkedet	12	11.2.1	Gjeldende rett	58
3.4	Gjeldende standardavtaler	15	11.2.2	Arbeidsgruppens forslag	58
3.5	Kontroll, klage og tvisteløsning	18	11.2.3	Høringsinstansenes syn	58
			11.2.4	Departementets vurdering	59
4	Fremmed rett	19	11.3	Prisavslag	60
4.1	Rettstilstanden i Sverige, Danmark og Finland	19	11.3.1	Gjeldende rett	60
4.2	EU-retten	19	11.3.2	Arbeidsgruppens forslag	60
			11.3.3	Høringsinstansenes syn	65
			11.3.4	Departementets vurdering	68
5	Behovet for lovregulering	24	11.4	Erstatning	71
5.1	Arbeidsgruppens forslag	24	11.4.1	Gjeldende rett	71
5.2	Høringsinstansenes syn	29	11.4.2	Arbeidsgruppens forslag	72
5.3	Departementets vurdering	31	11.4.3	Høringsinstansenes syn	78
			11.4.4	Departementets vurdering	86
6	Hvor bør reglene plasseres?	33	12	Direktekrav	95
6.1	Gjeldende rett	33	12.1	Gjeldende rett	95
6.2	Arbeidsgruppens forslag	33	12.2	Arbeidsgruppens forslag	95
6.3	Høringsinstansenes syn	37	12.3	Høringsinstansenes syn	99
6.4	Departementets vurdering	40	12.4	Departementets vurdering	101
7	Hvem bør bære risikoen for mangelfull leveringskvalitet?	43	13	Sanksjoner ved forbrukerens kontraktsbrudd	104
7.1	Gjeldende rett	43	13.1	Generelt	104
7.2	Arbeidsgruppens forslag	43	13.2	Arbeidsgruppens forslag og gjeldende rett	104
7.3	Høringsinstansenes syn	43	13.3	Høringsinstansenes syn	112
7.4	Departementets vurdering	44	13.4	Departementets vurdering	115
8	Krav til ytelsen – kontraktsbruddsvurderingen	45	13.4.1	Generelt	115
8.1	Gjeldende rett	45	13.4.2	Bør regler om stenging lovfestes?	116
8.2	Arbeidsgruppens forslag	45	13.4.3	Vilkår for stenging	116
8.3	Høringsinstansenes syn	47	13.4.4	Unntak fra stengingsretten som følge av fare for liv, helse eller betydelig tingskade	116
8.4	Departementets vurdering	50	13.4.5	Forbrukeren har innsigelser mot grunnlaget for stengingen	117
9	Risikoens overgang	54	13.4.6	Varsel om stenging	118
9.1	Gjeldende rett	54			

13.4.7	Dekning av kostnader i forbindelse med stenging	119	16.1.3.1	Konsekvenser for kraftleverandørene	134
13.4.8	Risikoen for sending av meldinger ..	120	16.1.3.2	Konsekvenser for nettselskapene	135
13.4.9	Forholdet til inkasso	120	16.1.3.3	Konsekvenser for forbrukerne	136
14	Forsinkelse i forbindelse med oppstart av kraftleveranse	121	16.1.3.4	Mindretallets synspunkter	136
14.1	Gjeldende rett	121	16.2	Høringsinstansenes syn	137
14.2	Arbeidsgruppens forslag	122	16.3	Departementets vurderinger	141
14.3	Høringsinstansenes syn	122	16.3.1	Innledning	141
14.4	Departementets vurdering	122	16.3.2	Økonomiske og administrative konsekvenser for det offentlige	141
15	Twisteløsning	124	16.3.3	Økonomiske og administrative konsekvenser for private	142
15.1	Gjeldende rett	124	16.3.3.1	Konsekvenser for kraftleverandørene	142
15.2	Arbeidsgruppens forslag	126	16.3.3.2	Konsekvenser for nettselskapene	142
15.3	Høringsinstansenes syn	128	16.3.3.3	Konsekvenser for forbrukerne	146
15.4	Departementets vurdering	131	17	Merknader til de enkelte bestemmelser	147
16	Økonomiske og administrative konsekvenser	134	18	Anvendelse av de øvrige bestemmelsene i forbrukerkjøpsloven på strømkontrakter	151
16.1	Arbeidsgruppens vurderinger	134		Forslag til lov om endringer i forbrukerkjøpsloven (lovregulering av strømavtaler)	156
16.1.1	Innledning	134			
16.1.2	Økonomiske og administrative konsekvenser for det offentlige	134			
16.1.3	Økonomiske og administrative konsekvenser for private	134			

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG POLITIDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 114

(2004–2005)

Om lov om endringer i forbrukerkjøpsloven (lovregulering av strømvtaler)

*Tilråding fra Justis- og politidepartementet 9. september 2005,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Bondevik II)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

I proposisjonen foreslår Justisdepartementet enkelte endringer i lov 21. juni 2002 nr. 34 om forbrukerkjøp (forbrukerkjøpsloven). Bakgrunnen for endringene er at Regjeringen i Ot.prp. nr. 44 (2001–2002) Om lov om forbrukerkjøp (forbrukerkjøpsloven), signaliserte at den ville komme tilbake til spørsmålet om lovregulering av strømvtalene. Proposisjonen inneholder forslag om at for-

brukerkjøpsloven skal gjelde ved overføring og levering av elektrisk energi (strøm). Dette innebærer at forbrukeren som utgangspunkt vil få det samme vern ved levering av strøm som ved øvrige ytelser som faller inn under loven. Forbrukerkjøpslovens eksisterende bestemmelser passer i stor grad også for strømvtalene, men det foreslås samtidig enkelte særregler for strømvtalene.

2 Bakgrunnen for lovforslaget

2.1 Arbeidsgruppen – oppnevning og mandat

I Ot.prp. nr. 44 (2001–2002) Om lov om forbrukerkjøp (forbrukerkjøpsloven) s. 69 uttalte departementet følgende om strømspørsmålet:

«Departementet har kommet til at det på det nåværende tidspunktet ikke er tilstrekkelig grunnlag for å ta stilling til om det skal gis ufravelige lovregler for strømkontraktene. Departementet legger i den forbindelse vekt på at det er betydelig uenighet om behovet for lovregulering og hvordan en slik lovregulering i tilfelle bør gjennomføres. Departementet er enig med de høringsinstanser som har pekt på betydningen av at energisektoren er i stadig utvikling. På den ene siden kan dette tilsi at behovet for en lovregulering har økt, men det kan også tale for at man avventer utviklingen slik at en eventuell lovregulering tilpasses den virkelighet reglene skal fungere i.

Regjeringen vil ta initiativ til å nedsette en arbeidsgruppe til å se nærmere på spørsmålet om det skal gis ufravelige forbrukervernregler om strøm, og hvor slike regler eventuelt skal plasseres. Det kan dermed bli aktuelt med ytterligere lovregulering både av avtalene om levering av strøm og nettleie.»

Stortinget sluttet seg til regjeringens forslag til videre utredning av spørsmålet. I Innst. O. nr. 69 (2001–2002) s. 7 heter det:

«Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, har merket seg at det er betydelig uenighet om behovet for å regulere lovgivningen vedrørende strømkontrakter, og støtter departementets forslag om at det skal settes ned et utvalg for å vurdere dette. Flertallet mener at strøm bør omfattes av forbrukerkjøpslovgivningen, på samme måte som olje og gass.»

Ved brev 5. desember 2002 til Olje- og energidepartementet, Barne- og familiedepartementet, Norges vassdrags- og energidirektorat, Forbrukerombudet, Forbrukerrådet og Energibedriftenes landsforening satte Justisdepartementet ned en arbeidsgruppe for å se på strømspørsmålet. Arbeidsgruppens mandat fremgår slik av brevet:

«Det er nå avklart at det skal nedsettes en arbeidsgruppe under ledelse av Justisdepartementet for å vurdere hvorvidt det skal gis forbrukervernregler om strøm, og hvor slike regler eventuelt skal plasseres. Arbeidsgruppen bør videre vurdere økonomiske, administrative og eventuelle andre vesentlige konsekvenser av forslaget, herunder for næringsdrivende. Arbeidsgruppen vurderer selv behovet for å innhente ytterligere ekstern ekspertise. Arbeidsgruppen skal avgi en rapport til Justisdepartementet om spørsmålet innen utløpet av 2003.»

Arbeidsgruppen fikk følgende sammensetning:

- Fungerende lovrådgiver Tore Fjærtøft, Justisdepartementet (leder)
- Førstekonsulent Karl Rosén, Justisdepartementet
- Rådgiver Trond Ulven Ingvaldsen, Olje- og energidepartementet
- Rådgiver Geir Jørgensen, Barne- og familiedepartementet
- Førstekonsulent Frode Elton Haug, Forbrukerombudet
- Seksjonssjef Jon-Andreas Lange, Forbrukerrådet
- Rådgiver Steinar Pærlus, Norges vassdrags- og energidirektorat
- Næringspolitisk rådgiver Ole Haugen, Energibedriftenes landsforening

2.2 Arbeidsgruppens utredning – NOU 2004: 4 Lovregulering av strømvavtaler sluttet med forbrukere

Arbeidsgruppen avga sin utredning 12. februar 2004. Utredningen er trykket som NOU 2004: 4 Lovregulering av strømvavtaler sluttet med forbrukere.

I utredningen er det gitt en bred fremstilling av dagens rettslige og faktiske situasjon i energisektoren. Det belyses hvordan energisektoren er bygget opp, samt hvilke rettslige rammebetingelser sektoren er underlagt. Det gis videre en presentasjon av gjeldende standardavtaler i forbrukerforhold samt en fremstilling av dagens klageordninger.

Arbeidsgruppen gjør rede for relevante EU-direktiver på energiområdet. Det gis også en oversikt over forbrukernes rettsstilling overfor energiselskapene i Finland, Sverige og Danmark.

Arbeidsgruppen drøfter videre i hvilken grad det er behov for forbrukervernregler om strømkontrakter. Det reises i den forlengelse en rekke spørsmål: hvem bør bære risikoen for mangelfull leveringskvalitet, hvilke krav skal stilles til leveringskvalitet, hva bør være skjæringstidspunktet for risikoens overgang, hvilke reklamasjonsfrister bør gjelde, hvilke sanksjonsmuligheter skal foreligge ved kontraktsbrudd, bør det gis regler om direktekrav, hvilke regler skal gjelde ved kraftleverandørens forsinkede oppstart av kraftleveranse, bør det gis regler om tvisteløsning mv. I tillegg drøftes det lovtekniske spørsmålet om hvor eventuelle forbrukervernregler skal plasseres. Arbeidsgruppen gjør videre rede for de økonomiske og administrative konsekvensene av forslaget.

Under de enkelte spørsmålene som tas opp, kommer departementet nærmere tilbake til innholdet i arbeidsgruppens rapport.

2.3 Høring

NOU 2004: 4 Lovregulering av strømvavtaler sluttet med forbrukere ble sendt på høring 20. april 2004. I det samme høringsbrevet sendte departementet på høring et spørsmål om forbrukerkjøpsloven bør gjelde for visse digitale ytelser. Det sistnevnte spørsmålet vil bli tatt opp som en egen sak. Høringsbrevet ble sendt til følgende organisasjoner og institusjoner:

Departementene
Allmennkringkastingsrådet
Datatilsynet
Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen
Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo
Det juridiske fakultet, Universitetet i Tromsø
Forbrukerombudet
Forbrukerrådet
Forbrukertvistutvalget
Konkurransetilsynet
Kredittilsynet
Regjeringsadvokaten
Statens institutt for forbruksforskning
A - pressen ASA
Anti-Piratgruppa og Scandinavian TV Organisations Against Piracy (STOP)
Autoriserte Bruktbilhandleres Landsforbund
Bilimportørenes Landsforening
Blomqvist Kunsthandel AS

BONO
Canal Digital Norge AS
COOP NKL BA
Dagligvareleverandørenes Forening
De norske Bokklubbene AS
Den Norske Advokatforening
Den norske Bokhandlerforening
Den norske Dommerforening
Den Norske Fagpresses Forening
Den norske Forfatterforening
Den norske Forleggerforening
Det norske komponistfond
Det sakkyndige råd for åndsverker
Digital Entertainment Europe AS
Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap
E-CO Partner
ECON
EFN (Elektronisk Forpost Norge)
eforum.no
EL & IT Forbundet
Elektroforeningen (EFO)
Elektronikk Importør Foreningen
ElektronikkForbundet
Elklagenemnda
Energibedriftenes landsforening
Energiforsyningens fellesorganisasjon
Enova SF
Finansnæringens Hovedorganisasjon
Fond for lyd og bilde
Fond For Utøvende Kunstnere
FONO - Foreningen Norske Plateselskaper
Foreningen for norske småkraftverk
Forum for Strategisk Nettutvikling
FunCom
GRAMART
GRAMO
Grev Wedels Plass Auksjoner
Gyldendal Rettsdata
Hafslund ASA
Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon
Hobby- og Leketøyhandlerens Forening
IBM Software Group
IFPI Norge
Institutt for energiteknikk
Jernbaneverket
Juridisk rådgivning for kvinner (JURK)
Juss-Buss
Jussformidlingen i Bergen
Jusshjelpa i Nord-Norge
KanEnergi AS
Kjelforeningen Norsk Energi
Kommunenes Sentralforbund
Kontor- og datateknisk Landsforening (IKT-Norge)
Kopinor

Kraftmeglerforbundet i Norden c/o	Norske Elektroleverandørers Landsforening
Bergen Energi AS	Norske Energikjøperes Interesseorganisasjon (NEKI)
KS Bedrift	Norske film- og TV-produsenters forening (Producentforeningen)
Kunnskapsforlaget	Norske Fotografers Opphavsrettsutvalg
Landsdelsutvalget	Norske Inkassobyråers Forening
Landsorganisasjonen i Norge	Norske videohandleres forbund
Landssamanslutninga av Vasskraftkommunar	NORVAR
Leverandørforbundet Lyd & Bilde	NORWACO
LINO	NRK AS
Lovdata	Ny Musikk
Mekaniske Verksteders Landsforening	Opera Software
Møbelhandlerne Landsforbund	Orkla Media AS
Næringslivets Hovedorganisasjon	Parfymehandlerne Landsforbund
Nasjonalbiblioteket	Phonofile AS
NOPA	Prosessindustriens Landsforening (PIL)
Nord Pool ASA	QXL Auksjon Norge AS
Nordisk Copyright Bureau (NCB)	Rettspolitisk forening
Nordisk Institutt for Sjørett (avdeling for petroleum- og energirett)	Samarbeidande Kraftfylke c/o SFE Energisekretariatet
Norges Automobilforbund	Schibsted ASA
Norges Båtbransjeforbund	SINTEF Energiforskning AS (SEFAS)
Norges Bilbransjeforbund	Sørenskriveren i Orkdal
Norges Eksportråd	Sparebankforeningen i Norge
Norges Elektriker- og kraftstasjonsforbund	Statens bibliotektilsyn
Norges Fotografforbund (NFF)	Statens medieforvaltning
Norges grossistforbund	Statnett SF
Norges Håndverkerforbund	Strømforbrukernes Interesseorganisasjon
Norges Jernvarehandlerforbund	Teknologibedriftenes Landsforening
Norges Juristforbund	Tele2 Norge AS
Norges Kvinne- og familieforbund	Telenor AS
Norges Markedsføringsforbund	TONO
Norges Musikkhandlerforbund	TV 2 AS
Norges Rederiforbund	TV Norge AS
Norges Tele Auksjon AS	TV3 AS
Norges vassdrags- og energidirektorat	TV4 - Nordisk Televisjon AS
Norges Zoohandleres Bransjeforening	UPC v/Advokatfirmaet Haavind Vislie
Norsk Bibliotekforening	Vassdragsregulantenenes fagforum v/Arne Erlandsen c/o EBL
Norsk Direkte Markedsføringsforening	YaTack ASA
Norsk Elvarmeforening	Yrkesorganisasjonenes sentralforbund
Norsk Filmforbund	
Norsk Fjernvarmeforening	Høringsfristen var 1. august 2004. Følgende
Norsk Forbund for Fjernundervisning	høringsinstanser har avgitt realitetsuttalelse
Norsk Forbund for Lokal-TV (NFL)	knyttet til strømspørsmålet:
Norsk forening for bygg- og entrepriserett	Arbeids- og administrasjonsdepartementet
Norsk Kabel-TV forbund	Barne- og familiedepartementet
Norsk Kennel Klub	Finansdepartementet
Norsk Komponistforening	Kommunal- og regionaldepartementet
Norsk Kulturråd	Olje- og energidepartementet
Norsk Lokalradioforbund	Sosialdepartementet
Norsk Petroleumsinstitutt	Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap
Norsk Presseforbund	Konkurransetilsynet
Norsk Redaktørforening	Norges vassdrags- og energidirektorat
Norsk varmepumpeforening (Novap)	
Norsk Videogramforening	
Norske Boligbyggelags Landsforbund	

BKK Nett AS
Den Norske Advokatforening
Energibedriftenes landsforening
Forbrukerombudet
Forbrukerrådet
Forbrukertvistutvalget
Hafslund ASA
KS Bedrift
Landsorganisasjonen i Norge
Mjøskraft Nett AS
Nordisk Institutt for Sjørett (avdeling for petrole-
ums- og energirett)
NORSK ELEKTROTEKNISK KOMITE
Norske Energikjøperes Interesseorganisasjon
SINTEF Energiforskning AS
Statnett SF

Høringsuttalelsene vil bli tatt opp i forbindelse med de spørsmål de knytter seg til. Det nevnes at *BKK Nett AS* i tillegg til egne kommentarer slutter seg til synspunktene fra *Energibedriftenes landsforening*. Videre har enkelte av høringsinstansene hatt representanter i arbeidsgruppen som utarbeidet utredningen. *Forbrukerrådet* gir i hovedsak sin tilslutning til det deres representant har gitt uttrykk for, men kommer med enkelte presiseringer og kommentarer. Også *Barne- og familiedepartementet*, *Forbrukerombudet* og *Olje- og energidepartementet* viser i tillegg til egne kommentarer, uttrykkelig til merknadene fra de respektive medlemmene i arbeidsgruppens rapport.

3 Gjeldende norsk rett og den faktiske situasjonen for nettdriften og kraftmarkedet

3.1 Innledning

Levering av elektrisk energi omfattes ikke av forbrukerkjøpsloven, jf. § 2 annet ledd bokstav c. Det finnes imidlertid standardavtaler som er fremforhandlet mellom representanter fra bransjen og forbrukersiden. Den offentligrettslige reguleringen av kraftmarkedet følger av lov 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energiloven) med tilhørende forskrifter. Arbeidsgruppen viser også til at enkelte andre lover har betydning på dette området, jf. NOU 2004: 4 s. 44 flg.

Som det fremgår av NOU 2004: 4 s. 29, er kraftmarkedet underlagt et konsesjonsrettslig rammeverk. Energiloven stiller krav om forskjellige typer konsesjoner for bygging og drift av ulike elektriske anlegg mv. og omsetning av elektrisk energi.

Energiloven bygger på et grunnleggende skille mellom overføring (nettdrift) og omsetning av elektrisk energi.

3.2 Nettdriften

Overføring av elektrisk energi fra produsent til sluttbruker skjer gjennom et nettverk av kabler, linjer mv. (kraftnettet).

Kraftnettet er administrativt inndelt i tre kategorier etter spenningsnivå; det landsdekkende sentralnettet, regionalnettene og de lokale distribusjonsnettene. Ulike selskaper eier de forskjellige nettene. Se nærmere om organiseringen av kraftnettet i NOU 2004: 4 s. 31-32.

Overføring av elektrisk energi er et naturlig monopol fordi det vil være svært kostbart å etablere parallelle og konkurrerende nett. Det enkelte nettselskap har monopol på overføringstjenester innenfor sitt geografiske område. Reguleringen av nettet tar sikte på å motvirke uheldige utslag av monopolstillingen gjennom krav til blant annet organisering og ikke-diskriminerende og objektive vilkår for adgang til nettet. Nettvirksomheten er også underlagt omfattende regulering av de økonomiske rammene for driften.

Monopolkontrollen utøves ved at Norges vassdrags- og energidirektorat årlig fastsetter inntektsrammer, som bestemmer hvor mye nettselskapene kan ta betalt for nettjenestene. Inntektsrammereguleringen beskrives slik i NOU 2004: 4 s. 34:

«NVE fastsetter en inntektsramme for hvert enkelt nettselskap. Inntektsrammen gjenspeiler kostnadsforholdene i leveringsområdet, blant annet klima, topografi og bosetting. Inntektene som kommer fra overføringstariffene må ikke være høyere enn det NVE har fastsatt som maksimal tillatt inntekt for selskapet. Denne skal sikre at nettselskapene ikke får en urimelig monopolfortjeneste, samt at kostnadsreduksjoner også kommer kundene til gode. Kraftproduksjonsvirksomheten og kraftomsetningsvirksomheten, som er konkurranseutsatt, er ikke underlagt en tilsvarende økonomisk regulering.

NVE gir inntektsrammer til nettselskapene med hjemmel i energilovforskriften. Forskrift 11. mars 1999 nr. 302 om økonomisk og teknisk rapportering, inntektsrammer for nettvirksomheten og tariffer har som formål å legge grunnlag for et effektivt kraftmarked og kontroll av nettvirksomheten som et naturlig monopol. Reglene gjelder økonomiske vilkår ved salg av nettjenester samt rapportering av økonomiske og tekniske data ved kraftproduksjon, kraftomsetning, nettvirksomhet og øvrig virksomhet for rapporteringspliktige selskaper.»

Norges vassdrags- og energidirektorat sendte 1. juli 2005 på høring forslag til endringer i inntektsrammereguleringen. Den nye reguleringen skal etter planen gjelde fra 2007.

Et element i reguleringen av nettselskapene er den såkalte KILE-ordningen (Kvalitetsjusterte inntektsrammer ved ikke levert energi), jf. forskrift 11. mars 1999 nr. 302 om økonomisk og teknisk rapportering, inntektsramme for nettvirksomhet og tariffer § 8-6 og kapittel 9. Ordningen innebærer at nettselskapenes inntektsrammer reduseres dersom det oppstår avbrudd i høyspenningsanlegg utover en på forhånd fastsatt forventningsverdi. En redusert inntektsramme medfører reduserte tariffer for nettjenestene. I NOU 2004: 4 s. 35-36 omtales KILE-ordningen slik:

«Forenklet sagt gir KILE-ordningen de enkelte nettselskapene økonomiske incentiver til å holde leveringspålitelighet (dvs. varighet og hyppighet av feil og hendelser i høyspenningsnettet som fører til avbrudd hos sluttbruker) på et samfunnsøkonomisk riktig nivå. Ordningen virker uavhengig av årsaken til avbruddet (objektiv), men har ulike satser for varslede og ikke-varslede avbrudd, se under.

Med utgangspunkt i en modell som blant annet tar hensyn til topografiske og individuelle forhold og historisk ILE (ikke-levert energi), beregner NVE en forventet mengde ikke-levert energi for det enkelte nettselskap. Beregningen kombinerer historiske avbruddsdata fra det enkelte nettselskapet med gjennomsnittsverdier for andre sammenlignbare selskaper. Datagrunnlaget som benyttes er hentet fra offisielle statistikker utarbeidet av NVE og Statnett SF.

Mengden ikke-levert energi som følge av et avbrudd i nettselskapets leveringer beregnes ut fra hva som er erfaringsmessig levering i det aktuelle tidspunktet det har vært avbrudd. Beregnet mengde ikke-levert energi multipliseres med en sats per ikke-leverte kilowatt/time, sett i forhold til kundesammensetningen (og fordelt på varslede og ikke-varslede avbrudd). Satsene for ikke levert energi er delt inn i seks kundegrupper, hvor husholdning (innbefatter hovedsakelig husholdninger og fritidsboliger / hytter) utgjør en egen gruppe. Gjeldende sats per kilowatt/time ikke-levert energi til husholdningskunder er for perioden 1.1.03 – 31.12.06 henholdsvis 8 kr for ikke-varslede avbrudd, og 7 kr for varslede avbrudd. Til sammenligning er den høyeste satsen 99 kr per kilowatt/time ikke-levert energi for gruppen handel og tjenester. Summen av samlet forventet ikke-levert energi multiplisert med KILE-satsene, utgjør selskapets KILE-ramme.

Fra dette utgangspunktet gjøres det fradrag for det enkelte nettselskapet for hvert enkelt avbrudd, uavhengig av årsaken til feilen. Ordningen gjelder for feil i høyspenningsnettet (dvs. anlegg med spenning fra 1000 Volt og høyere) som medfører avbrudd. Beregnet mengde ikke-levert energi tar således også hensyn til levering på lavspenningsnivå (hvor de aller fleste husholdningskundene er tilknyttet).

Etter utgangen av det enkelte år korrigeres KILE-rammen mot selskapets beregnede kostnader for faktisk ikke-levert energi gjennom året. Dersom selskapet har mindre KILE-kostnader enn forventningsverdien tilsier, kan differansen hentes inn fra kundene gjennom tariffene for påfølgende år. Dersom selskapet har mer KILE-kostnader enn forventningsverdien tilsier, skal differansen tilbakeføres kundene gjennom reduserte tariffes påfølgende år. Etter-

som dette er en ordning som er ment å virke over lang tid, har selskapet ingen plikt til å realisere differansen hvert enkelt år. Saldoen korrigeres derfor mot selskapets mer- eller mindreinntekssaldo. Det gjelder likevel bestemmelser som sier at nettselskapet skal tariffere slik at saldoen for mer- eller mindreinntekt over tid skal gå mot null. Som dette viser, skjer det ikke en individuell fastsettelse i forhold til hver enkelt sluttbruker.

KILE-satsene, dvs. verdien for en ikke-levert kilowatt/time, er fastsatt på bakgrunn av en landsomfattende spørreundersøkelse foretatt av SINTEF Energiforskning i perioden 2001 – 2002. I undersøkelsen ble ulike sluttbrukeres kostnader ved avbrudd kartlagt, og disse kostnadene gjenspeiles i KILE-satsene. Sluttbrukerne er inndelt i seks kundegrupper, som er Industri, Handel & Tjenester, Jordbruk, Husholdning, Offentlig virksomhet og Treforedling & Kraftintensiv industri.

I KILE-ordningen inngår for det første all ikke-levert energi som følge av langvarige avbrudd i henhold til forskriften § 6-2 annet ledd nr. 12-15, jf. forskriften § 9-2 første ledd. Med «langvarige avbrudd» menes «tilstand karakterisert med uteblitt levering av elektrisk energi til en eller flere sluttbrukere, hvor forsyningsspenningen er under 1 % av kontraktsmessig avtalt spenning, jf. EN 50160» som vedvarer utover 3 minutter, jf. forskriften § 1-3 første ledd annet og tredje punktum. I § 9-3 annet punktum er det presisert at KILE også omfatter «hendelser i nettselskapets anlegg forårsaket av sluttbruker eller annen tredjepart, med unntak av hendelser som kun berører den sluttbruker som selv forårsaket hendelsen».

Ordningen gir således nettselskapet økte inntektsrammer ved bedret leveringspålitelighet og reduserte inntektsrammer ved redusert leveringspålitelighet, sett i forhold til forventningsverdien. Ordningen innebærer at inntektsrammene i tillegg til justering for effektivitetskrav, også justeres for endringer i leveringspåliteligheten. Tanken er at man skal gi incentiver i forhold til effektiv drift av og riktig nivå på vedlikehold og investeringer i infrastrukturen ved å premiere gjennom å innrømme nettselskapene en adgang til å hente inn en del av den samfunnsmessige gevinsten fra sluttbrukerne ved økt leveringspålitelighet.»

Norges vassdrags- og energidirektorat arbeider for tiden med å revidere KILE-ordningen. Direktoratet sendte 1. juli 2005 på høring et forslag om endringer i forskrift 11. mars 1999 nr. 302 om økonomisk og teknisk rapportering, inntektsrammer og tariffes. Formålet med forslaget er å bedre og effektivisere den økonomiske regulering-

gen av nettselskapene. Videre tar forslaget sikte på å gi nettselskapene insentiver til å foreta investeringer i nettet. Formålet er videre å bedre insentivene til gjenoppsettelse av forsyningen ved svært lange avbrudd i nettet.

Som nevnt medfører monopolstillingen at det er viktig å sikre brukerne adgang til kraftmarkedet. Tredjeparters adgang til nettet er regulert i forskrift 7. desember 1990 nr. 959 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energilovforskriften) § 4-4 bokstav d, som pålegger omsetningskonsesjonæren å sørge for markedsadgang til ikke-diskriminerende og objektive punkttariffer og vilkår for alle som etterspør nettjenester. Reell adgang til kraftmarkedet er imidlertid avhengig av at ulike økonomiske hindre knyttet til overføringsfunksjonen bygges ned. Med hjemmel i Norges vassdrags- og energidirektorats forskrift 11. mars 1999 nr. 302 er det bygget opp et punkttariffsystem som skal sikre slik adgang. I NOU 2004: 4 s. 33 beskrives punkttariffsystemet slik:

«Med punkttariffer forstås i henhold til energilovforskriften § 4-4 bokstav d første ledd tariffer som er referert kundens tilknytningspunkt til nettet, og som er uavhengig av avtaler om kraftkjøp/-salg.

Beregning av overføringstariffer reiser to hovedspørsmål: For det første hvilke kostnader som skal inngå i nettselskapets samlede beregningsgrunnlag for tariffen (kostnadsspørsmålet), og for det andre hvordan disse kostnadene skal fordeles på de ulike brukerne av nettet (fordelingsspørsmålet).

I forhold til kostnadsspørsmålet innebærer punkttariffsystemet at nettselskapene skal innarbeide kostnader for anlegg og drift av nett på overliggende nivåer i kostnadsgrunnlaget for sine overføringstariffer. Det betyr i praksis at Statnett velter sine sentralnettkostnader nedover til regionalnettteierne, som igjen velter sentralnettkostnadene samt egne regionalnettkostnader ned på distribusjonsleddet. Virkningene av punkttariffsystemet er at nettkunder kun trenger å inngå avtale med sitt lokale nettselskap for å få tilgang til landets kraftnett, og dermed til hele kraftmarkedet. Eiene av overliggende nett har allerede fått dekket sine kostnader. Det er derfor ikke nødvendig for nettkunder å inngå særskilt avtale med dem.

Alle nettselskap skal benytte punkttariffer som betaling for nettjenester. Med tariffer forstås i henhold til energilovforskriften § 4-4 bokstav d annet ledd alle priser og annen økonomisk godtgjørelse som konsesjonæren fastsetter for tilknytning til og bruk av elektriske nettanlegg. Forbrukere betaler en tariff for å ta

elektrisk energi ut fra et punkt i nettet (uttakstariff), mens kraftprodusenter betaler en tariff for å mate elektrisk energi inn i et punkt i nettet (innmatingstariff), se forskrift 11. mars 1999 nr. 302 om økonomisk og teknisk rapportering, inntektsramme for nettvirksomheten og tariffer del V. Punkttariffene gjør markedsadgangen enkel for kundene, og legger dermed grunnlaget for et landsomfattende marked for elektrisk energi. I stedet for begrepet punkttariff benyttes ofte overføringstariff eller nettleie.

Tariffene er satt sammen av flere ledd, og skal minimum ha to ledd. Ett ledd som varierer med kundens løpende innmating (produksjon) eller uttak (forbruk) av elektrisk energi (energiledd), samt ett eller to tariffledd som ikke varierer med løpende uttak av elektrisk energi (faste ledd). Energileddet skal som hovedregel reflektere kostnadene ved endret tap av elektrisk energi som følge av at en ekstra kWh overføres (marginalt tap). Tapet kan bli betydelig når man nærmer seg kapasitetsgrensene i nettet. I sentralnettet blir det fastsatt en tapsprosent for energileddet i hvert enkelt innmatings- og uttakspunkt. Tapsprosentene blir i dag beregnet 8 ganger i året, og det er en prosentsats for dag og en for natt og en for helg. Tapet varierer med belastningen på nettet og dermed med hvor innmatings- og uttakspunktene ligger geografisk plassert i forhold til andre innmatings- og uttakspunkt. En kraftstasjon kan være gunstig plassert i nettet slik at produksjonen reduserer tapet. I slike tilfeller er tapsprosenten og dermed energileddet negativt. I områder med stort produksjonsoverskudd er det høy tapsprosent ved innmating og negativ tapsprosent ved uttak. Tapsprosentene i sentralnettet varierer mellom +10 prosent og -10 prosent. Verdien av tapet i sentralnettet er satt lik prisen på elektrisk energi i elspotmarkedet.

Faste ledd er en samlebetegnelse for alle ledd som ikke er energiledd. Også energiledd kan imidlertid inneholde faste kostnader, jf. forskrift 11. mars 1999 nr. 302 § 16-1. De faste leddene i tariffen skal sørge for tilstrekkelige inntekter i forhold til inntektsrammen. I distribusjonsnett skal dette leddet minimum dekke kundespesifikke kostnader.»

Når det gjelder krav til leveringskvalitet, vil det bli gjort rede for dette under punkt 8 nedenfor.

3.3 Kraftmarkedet

Omsetning av elektrisk energi skjer i kraftmarkedet. I NOU 2004: 4 s. 40-43 beskrives de faktiske og rettslige forholdene i kraftmarkedet slik:

«6.1 Kort om hvordan markedet for fysisk kjøp og salg av kraft fungerer

Alle kraftprodusenter leverer elektrisk energi inn på overføringsnettet. Det er ikke mulig etterpå å skille de ulike leveransene fra hverandre. Det blir til enhver tid levert like mye elektrisk energi inn på nettet som det blir tatt ut (inkludert nettap). Det holdes regnskap med hvor mye elektrisk energi den enkelte produsent leverer inn på nettet til enhver tid, og hvor mye den enkelte forbruker tar ut. Regler for måling og avregning er fastsatt i NVEs forskrift om måling, avregning og samordnet opptreden ved kraftomsetning og fakturering av netttjenester av 11. mars 1999 nr. 301.

Skifte av leverandør vil i seg selv ikke påvirke den fysiske kraftflyten. Overføringstariffen som kunden betaler for bruk av netttjenesten blir derfor ikke påvirket av et skifte av kraftleverandør.

For kraftprodusentene behøver det ikke være samsvar mellom hvor mye de selger til enhver tid og hvor mye de produserer. For å få høyest mulig inntekt fra produksjonen disponeres vannet i magasinene ut fra prisforventningene til enhver tid. For å få samsvar mellom produksjon og salgsforpliktelser kan en produsent kjøpe og selge elektrisk energi i markedet, for eksempel på markedsplassen Nord Pool Spot AS.

Spotprisen som dannes på Nord Pool Spot AS' elspotmarked gjenspeiler forbruks-, produksjons- og overføringsforholdene i kraftmarkedet. Variasjoner i nedbør og temperatur bidrar til at spotprisen kan variere mye. Det er derfor knyttet stor økonomisk risiko til omsetning av elektrisk energi. For å redusere risikoen, kan produsenter, forbrukere og andre aktører i markedet inngå langsiktige kontrakter, både fysiske og finansielle.

6.2 Omsetning av elektrisk energi

Kraftmarkedet kan deles inn i engrosmarkedet, regulerkraftmarkedet og sluttbrukermarkedet. I engrosmarkedet handler kraftprodusenter, kraftleverandører, større industriforetak og andre større enheter. Handelen foregår bilateralt mellom ulike markedsaktører og over markedene til den nordiske elbørsen Nord Pool. Bilaterale kontrakter har fortsatt den største andelen av markedet. Den fysiske handelen mellom de nordiske landene er basert på Nord Pool Spot AS' elspotmarked. Det blir også inngått tosidige finansielle avtaler mellom aktørene i de ulike landene.

6.2.1 Nord Pool

Nord Pool ASA eies av de systemansvarlige nettselskapene i Norge og Sverige, Statnett og

Affärsverket Svenska Kraftnät (50 % hver). Fra 2002 ble den fysiske kraftomsetningen skilt ut i et eget datterselskap Nord Pool Spot AS. Nord Pool Spot AS eies med 20 % hver av Statnett SF, Affärsverket Svenska Kraftnät, Fingrid OY og 20 % av Nord Pool ASA. De øvrige 20 % av aksjene eies av de to danske systemoperatørene Eltra (Jylland og Fyn) og Elkraft System (Sjælland). I Finland er Nord Pool representert ved den finske kraftbørsen EL-EX i Helsingfors.

Nord Pool Spot AS fastsetter elspotprisen for hver time i det fysiske markedet for Norge, Sverige, Finland og Danmark. Elspotprisen er ofte også en prisreferanse for annen krafthandel (både fysisk og finansiell).

Det er om lag 300 aktører som handler i ett eller flere av Nord Pools markeder. Foruten nordiske aktører handler også aktører fra Storbritannia, Tyskland, USA, Sveits, Frankrike, Italia og Nederland over børsen. Norske aktører utgjør om lag 55 % av Nord Pools kunder.

Nord Pool organiserer i dag fire markeder: Elspot, Eltermin, Elbas og Elopsjon. I tillegg tilbyr Nord Pool clearingtjenester. Nord Pool clearer alle kontrakter som handles over elbørsen og tilbyr også clearing av tosidige avtaler. Clearing innebærer at Nord Pool trer inn i kontraktene til alle aktørene, og blir sentral juridisk motpart for alle parter. Nord Pool krever sikkerhet av partene og garanterer for oppfyllelse av kontrakten. Clearing bidrar således til å minske risikoen for kreditt- og oppgjørproblemer.

Elspot er markedet for omsetning av elektrisk energi med fysisk levering døgnet etter. Prisen fastsettes på grunnlag av aktørenes samlede kjøps- og salgsmeldinger. Prisen fastsettes for hver time i døgnet. Prisene er referanse både for elterminmarkedet og det øvrige kraftmarkedet. Elspotmarkedet har også en viktig funksjon i forhold til Statnetts utøvelse av systemansvaret, ettersom det samlede tilbudet og etterspørselen etter elektrisk energi fastsettes.

Eltermin er et finansielt terminmarked for prissikring av handel med kraftkontrakter. Eltermin består i dag av future- og forwardkontrakter med inntil tre års tidshorisont. Futurekontraktene har daglig markedsoppgjør både i handels- og leveringsperioden, mens forwardkontraktene akkumulerer resultatet av prisendringene gjennom handelsperioden og har daglig oppgjør i leveringsperioden.

Elopsjon er et finansielt instrument for risikostyring og budsjettering av fremtidige inntekter og kostnader knyttet til handel med elkontrakter. Opsjonshandel er en handelsrett man betaler for, samt forpliktelser man får betalt for. Handel med elopsjoner gir rett til kjøp og salg av et underliggende instrument (underliggende). På Nord Pool kan man handle såkalte

europaiske opsjoner. Opsjonene er standardiserte og er dermed definert gjennom på forhånd fastlagte vilkår.

Elbas er et kontinuerlig fysisk marked for balansejustering, dvs. handel med elektrisk energi nærmere opp mot driftstimen enn elspot. Dette markedet er kun tilgjengelig for svenske og finske aktører og er i disse landene et supplement til elspotmarkedet og regulerkraftmarkedet.

6.2.2 *Regulerkraftmarkedet*

Regulerkraftmarkedet utgjør sammen med engrosmarkedet det fysiske markedet for omsetning av elektrisk energi.

Gjennom meddelt konsesjon etter energiloven og forskrift om systemansvaret i kraftsystemet av 7. mai 2002, er Statnett SF pålagt å drive et regulerkraftmarked i Norge. Regulerkraftmarkedet håndterer det ikke-prognoserbare avviket mellom virkelig og planlagt utveksling av elektrisk energi, og skaper balanse mellom den løpende produksjonen og forbruket. På svensk side ivaretas dette gjennom balansetjansen hos Svenska Kraftnät. Statnett SF beskriver denne virksomheten på sine Internetsider på følgende måte:

«Statnett har altså ansvaret for å holde det norske kraftsystemet i balanse, og har dermed den overordnede fysiske styring og kontroll av landets kraftsystem. Teknisk betyr dette at frekvensen holdes på 50 Hz.

Dersom forbruket overstiger produksjonen, vil frekvensen falle og bli lavere enn 50 Hz. Da må Statnett som systemansvarlig nettselskap ringe en produsent og be ham «fylle mer strøm på nettet» eller be en forbruker om å bruke mindre.

Dersom produksjonen blir for stor, slik at den overstiger forbruket, øker frekvensen slik at den blir høyere enn 50 Hz. Statnett må da ringe en produsent og be ham «fylle mindre strøm på nettet».

Den mengden strøm som Statnett handler på denne måten, kalles regulerkraft. Statnett velger ut hvem som skal endre produksjon eller forbruk ut fra pristilbud produsenter og forbrukere har gitt på dette. Den produsent eller forbruker som har angitt lavest pris for den endringen det er behov for, blir valgt.

I Norge er det «Balanseavtale vedrørende Regulerkraftordningen» som regulerer forholdet mellom Statnett og balanseansvarlige. I denne avtalen er det blant annet beskrevet regler for anmelding, prissetting, oppgjør og sikkerhetsstillelse i regulerkraftmarkedet. En balanseansvarlig er et selskap med omsetningskonsesjon meddelt etter energiloven som kjøper og selger regulerkraft og har sitt forret-

ningsmessige oppgjør gjennom balanseavregningens faktura eller kreditnota for regulerkraft. Ca. 130 selskap er balanseansvarlige.

De aktive deltakerne på regulerkraftmarkedet er kun de aktører som kan regulere sitt uttak eller sin innmating av elektrisk energi med store volum (minimum 25 MW) i løpet av kort tid, dvs. innen 15 minutter. Aktive deltagere er typisk produsenter og større sluttbrukere. Alle øvrige aktører er passive deltakere som avregnes ut fra sitt energiavvik per time mellom målt utveksling av elektrisk energi og kontraktsfestede rettigheter/forpliktelser i forhold til inngåtte avtaler på Nord Pool Spot og/eller bilaterale avtaler.

Det finansielle oppgjøret i regulerkraftmarkedet skjer etter den samme metoden som i engrosmarkedet ved handel på Nord Pool Spot. Det samme gjelder sikkerhetsstillelse. En forskjell er imidlertid at Statnett SF sender ut faktura etter ca. 10 dager, i motsetning til Nord Pools utsendelse den påfølgende mandagen etter handelsukens slutt.

Størrelsen på sikkerhetsstillelsen er regulert i balanseavtalen etter samme mønster som for handel på Nord Pool Spot. Det kreves imidlertid separat sikkerhetsstillelse for handel i de to ulike delmarkedene.

Dette innebærer at det også skal stilles bunnikkerhet på minimum 100.000 NOK for handel i regulerkraftmarkedet, samt at det kan kreves tilleggssikkerhet etter følgende regler i vedlegg 2 til balanseavtalen:

«3 *Tilleggssikkerhet for oppgjørssikoen*

I tillegg til bunnikkerheten skal det stilles sikkerhet for oppgjørssikoen. Dette kan gjøres på to forskjellige måter, og den Balanseansvarlige kan velge hvilken han vil benytte. De to alternativene fremgår av pkt 3.1 og 3.2 nedenfor. Dersom Balanseansvarlig ikke velger noe alternativ, vil tilleggssikkerhetens beløp beregnes etter alternativet i pkt. 3.1.

Tilfredsstillende sikkerhet skal være stillet før handel kan starte.

3.1 *Tilleggssikkerhet samordnet med handel av elspot.*

Den Balanseansvarlige må ha gyldig Aktøravtale med Nord Pool Spot dersom det skal benyttes felles sikkerhetsstillelse for elspot og regulerkraft.

Tilleggskravet til sikkerhet er det beløpet som til en hver tid minst tilsvarer den Balanseansvarlige siste ukes netto kjøp av elspot. Dette kommer i tillegg til Nord Pools krav om sikkerhetsstillelse. Ved beregning av hvorvidt dette sikkerhetskravet er oppfylt, medregnes bunnikkerheten.

3.2 Tilleggssikkerhet i forhold til totale handel

Den Balanseansvarlige stiller sikkerhet i forhold til total handel. Kravet for sikkerhetsstillelsen utgjør det beløpet som tilsvarer de tre siste avregnede ukers brutto handel i engrosmarkedet. Sikkerhetsstillelsesbeløpet beregnes ved å multiplisere totalt handelsvolum med timeveid gjennomsnittlig systempris pr. uke. Ved beregning av hvorvidt dette kravet tilfredsstilles medregnes bunnsikkerheten.»

Manglende sikkerhetsstillelse kan medføre suspensjon fra regulerkraftmarkedet, som innebærer at aktøren må innstille sine leveringsforpliktelser. Som nevnt ovenfor overtar nettselskapet da leveringsforpliktelsen overfor sluttbrukerne i kraft av leveringsplikten etter energiloven § 3-3.

6.2.3 Sluttbrukermarkedet

Alle som kjøper elektrisk energi til eget forbruk, er sluttbrukere. Som sluttbrukere anses således alt fra husholdningskunder til næringskunder. Små sluttbrukere kjøper vanligvis elektrisk energi via et omsetningsselskap. Store sluttbrukere innen industri og tjenesteyting, for eksempel Elkem, Norsk Hydro og Oslo Lufthavn Gardermoen, kjøper ofte direkte på engrosmarkedet (Nord Pool). Det eksisterer ingen juridiske hindringer for å gå inn i engrosmarkedet, men risikoen og kostnadene forbundet med det fraholder mindre aktører fra å gå inn i dette markedet.

Enhver sluttbruker kan fritt velge leverandør i Norge. Retten til å skifte leverandør og fremgangsmåten for dette er regulert i forskrift 11. mars 1999 nr. 301 om måling, avregning og samordnet opptreden ved kraftomsetning og fakturering av nettjenester. Nettselskapet er gjennom forskriften forpliktet til å bidra til leverandørbytter, og skal opptre nøytralt.

Den totale strømregningen er satt sammen av flere deler; kraftpris, nettleie, elavgift, merverdiavgift og et påslag på nettleien som er øremerket Energifondet. For en gjennomsnittlig husholdning kan man med dagens kraftpriser under normale markedsforhold rundt regnet si at kraftpris, nettleie og avgifter hver utgjør om lag en tredel av den totale regningen. [Note fjernet]

Sluttbrukermarkedet karakteriseres ved at kraftleverandørene tilbyr ulike kontrakter om pris. De vanligste kontraktene er markedspris (reflekterer spotpris med et tillegg), standard variabel pris (vil som hovedregel reflektere sesongmessige svingninger) og fastprisavtaler (ett til tre års varighet er det vanligste). Per første kvartal 2003 utgjorde om lag 85 % av omsatt volum til husholdningene kontrakt med stan-

dard variabel pris. Stadig flere velger imidlertid kontrakter basert på elspotprisen, for eksempel en kontrakt hvor prisen er elspot pluss et fast påslag. I underkant av 8 % av omsatt volum per første kvartal 2003 ble handlet i forhold til slike kontrakter i første kvartal 2003. De øvrige husholdningskundene har ulike former for fastpriscontrakter.

I omsetningsvirksomheten er det relativt vanlig å benytte Standard Kraftleveringsavtale mellom husholdningskunder og kraftleverandør om vilkår for levering av elektrisk energi. Kraftleveringskontrakten er utarbeidet av Energibedriftenes landsforening i samarbeid med Forbrukerombudet og Forbrukerrådet. Det finnes unntak og endringer fra standardkontrakten hos en rekke leverandører, men det finnes ingen samlet oversikt over hvor ofte dette forekommer.

Kraftleverandørene står per i dag fritt til å tilby ulike fakturering i sluttbrukermarkedet. Enkelte tilbyr forskuddsbetaling, mens andre tilbyr etterskuddsbetaling. Mellom disse ytterpunktene forekommer det ulike grad av forskuddsbetaling, alt etter fakturaens forfall. Faktureringshyppighet kan variere, men fakturering kvartalsvis er nok det vanligste.

Nettselskapene er imidlertid bundet av forskrift 11. mars 1999 nr. 301 om måling, avregning og samordnet opptreden ved kraftomsetning og fakturering av nettjenester, som inneholder regler for hvordan sluttbrukerne skal faktureres for nettleie. Dersom husholdningen har et årsforbruk større enn 8.000 kWh, skal nettselskapet fakturere etterskuddsvis minimum hver tredje måned på bakgrunn av avlesning.

Oppgjørsrutinene i engros-, regulerkraft- og det finansielle markedet er vesentlig forskjellig fra oppgjørsrutinene i sluttbrukermarkedet. Dette innebærer at kraftleverandørene har et stort behov for trekkfasiliteter og tilgang på sikkerhetsstillelser. I det finansielle markedet kan leverandørene foreta prissikringer. Sluttbrukerne kan på samme måte prissikre seg gjennom fastprisavtaler.»

3.4 Gjeldende standardavtaler

På s. 47-49 i NOU 2004: 4 gis det en oversikt over gjeldende standardavtaler for omsetning og overføring av elektrisk energi. Standardavtalene er utarbeidet av Forbrukerombudet og Energibedriftenes landsforening. De sentrale avtalene er nettleieavtalen og kraftleveringsavtalen. Arbeidsgruppen viser videre til standard tilknytningsvilkår, men peker på at disse bygger på samme prinsipper som standard nettleieavtale. Arbeidsgruppen fore-

tar derfor en samlet gjennomgang av standard nettleieavtale og standard tilknytningsvilkår.

Nettleieavtalen inngås av nettselskapet som leverandør av nettjenester og brukeren som nettkunde. Kraftleveringsavtalen inngås mellom kraftselskapet og kraftkunden. I NOU 2004: 4 beskrives henholdsvis nettleieavtalen og kraftleveringsavtalen slik:

«8.3 Standard nettleieavtale

Avtalen regulerer forholdet mellom nettselskapet som leverandør av nettjenester og bruker som nettkunde, jf. § 1. «Dersom uttak av kraft skjer uten at gyldig nettleieavtale foreligger, anses brukeren å ha godtatt og tiltrådt nettselskapets vilkår for nettleie.», jf. § 1 annet ledd. Det kan synes noe tvilsomt om dette tilfredsstiller de alminnelige kravene til avtaleslutning. Det er som utgangspunkt et krav at man har blitt presentert for standardvilkårene før binding inntreffer. Den samme innvendingen kan rettes mot annet ledd annet punktum som lyder:

«Dersom gyldig kraftleveringsavtale ikke foreligger, anses brukeren å ha godtatt og tiltrådt nettselskapets vilkår for levering av kraft i samsvar med reglene om leveringsplikt.»

Det er naturlig at dette reguleres i nettleieavtalen, fordi det er i egenskap av nettselskap man har leveringsplikt, jf. energiloven § 3-3.

Paragraf 2 regulerer normal inngåelse av nettleieavtale, og skaper ingen problemer i forhold til alminnelige prinsipper om avtaleslutning.

Etter § 4-1 stiller nettselskapet «overføringskapasitet i sitt elektriske nett til disposisjon for nettkunden på de vilkår som følger av standard nettleieavtale (...), samt lover og forskrifter som måtte ha betydning for forholdet mellom nettselskapet og nettkunden». I henhold til forvaltningspraksis består leveringsplikten av en tilknytningsplikt, en avregnings- og faktureringsplikt og en plikt til å sørge for god leveringskvalitet. [Note fjernet.]

Leveringskvaliteten kommer både leveringspålitelighet og spenningskvalitet. [Note fjernet.] *Leveringspålitelighet* er et uttrykk for tilgjengeligheten av elektrisk kraft, og sier noe om risikoen for å oppleve avbrudd i kraftforsyningen. Avbrudd i overføringen av elektrisk energi kan innebære et brudd på avtalen § 4-1, fordi nettselskapet da ikke stiller overføringskapasitet til disposisjon for sluttbrukeren. *Spenningskvalitet* er et uttrykk for den elektriske energiens anvendelighet. Kravene til spenningskvalitet er fiksert i § 12-4. Vedvarende spenningsvariasjoner ved normal belastning utover 230 V eller 230/400 V +/- 10 % i leveringspunktet, utgjør en mangel i henhold til avtalen, jf. § 12-4.

I § 4-2 reguleres nettleieavtalens forutsetninger. Det slås fast at selv om anlegget senere skifter eier, vil vilkårene fortsatt gjelde. Avtalen er således en tredjemannsavtale. Konstruksjonen er at den nye eieren ved å kjøpe anlegget, aksepterer avtalen og dens vilkår. «Nettet skal tåle vanlig bruk av godkjent utstyr fra nettkunden, inkludert bruk av ny teknologi/utstyr som er utbredt i husholdninger.», jf. § 4-2 annet ledd. Det knytter seg vanskelige tolkningsproblemer til hva som er «vanlig bruk» og hva som er «utbredt i husholdninger».

Paragraf 5 gjelder måling og måleravlesning. Nettselskapet er eier av måleutstyret. Avlesningen gjennomføres i samsvar med nettselskapets rutiner og gjeldende forskrifter. Ved selvavlesning skal kunden så vidt mulig foreta avlesning og underrette nettselskapet i samsvar med de frister som er oppgitt av nettselskapet. Avlesning skal også gjøres ved leverandørskifte og ved opphør av leveranse. Ved manglende avlesning har nettselskapet rett til å fastsette nettkundens uttak skjønnsmessig. Denne regulering er i tråd med innarbeidet praksis og forskrift 11. mars 1999 nr. 301 om måling, avregning og samordnet opptreden ved kraftomsetning og fakturering av nettjenester. Dersom et måleapparat ved kontroll viser mer eller mindre enn det virkelige forbruket, eller hvis måleapparatet ikke har virket, kan nettselskapet stipulere forbruket, jf. § 5-4. Nettkunden svarer for feil i eget anlegg, jf. § 5-5 første ledd. Ved feil i både nettselskapets og kundens anlegg, svarer de som hovedregel med en halvpart hver for merforbruket (nettleie og kraftpris), jf. § 5-5 tredje ledd. Hovedregelen kan bare fravikes dersom en av partene har medvirket til merforbruket ved egen skyld så langt det er rimelig når man tar hensyn til atferden og dens betydning for at merforbruket ble registrert, jf. § 5-5 femte ledd. Ved vurderingen av om det foreligger feil, blir offentlige forskrifter lagt til grunn, jf. § 5-5 fjerde ledd.

Nettleien betales i samsvar med gjeldende tariff med tillegg av offentlige avgifter og normalt eller faktisk målt forbruk i perioden, jf. § 6-1 første ledd annet punktum. Kundens anlegg kan stenges ved «vesentlig betalingsmislighold». Er det fare for liv og helse, må nettselskapet utsette en eventuell stenging, jf. § 7-1. Prosedyrene for stenging er nærmere regulert i § 7-2. Nettselskapet er ikke ansvarlig for tap som følge av rettmessig stenging, jf. § 7-4.

Frakobling og tilkobling er regulert i § 8, mens spørsmål om inkasso og konkurs følger bestemmelsene i inkassoloven og dekningsloven, jf. § 9 og § 10.

Avtalen kan sies opp med 14 dagers varsel, jf. § 11-1 første ledd. Kunden blir ansvarlig for nettleien ved manglende oppsigelse inntil nett-

selskapet får lest av måleren eller har inngått avtale med annen nettkunde. Leverer selskapet også elektrisk energi i henhold til reglene om leveringsplikt, gjelder det samme også for kraftsalget, jf. § 11-1 annet ledd.

Nettselskapets erstatningsansvar for direkte skader og tap «som den elektriske kraft forårsaker, samt for direkte skader og tap som skyldes avbrudd, driftsstans og innskrenkninger i driften», er regulert i § 12-1. Ansvarsfiguren følger kjøpsloven §§ 27 første ledd og 40 første ledd. Kontrollsfæren omfatter kontraktsmedhjelpere. [Note fjernet.] Generelle leverandører og underleverandører som nevnt i kjøpsloven § 27 annet ledd, faller derimot utenfor.

I forhold til frekvenskvaliteten har nettselskapene kun en innsatsforpliktelse. Det innebærer at selskapene kan bli ansvarlig dersom deres mangelfulle innsats har ført til mangelfull eller uteblitt levering. Sluttbrukerne kan imidlertid ikke gjøre ansvar gjeldende overfor nettselskapet for feil begått av andre aktører som er tilknyttet nettet. Nettselskapet er ikke kontraktsrettslig forpliktet til å koordinere disse aktørenes disposisjoner, og har heller ikke mulighet til å utøve noen slik kontroll på annet grunnlag. [Note fjernet.]

Forhold i nettselskapenes egne nett som påvirker spenningskvaliteten og leveringspåliteligheten ligger innenfor deres kontrollsfære. Spørsmålet er om andre aktører kan regnes som kontraktsmedhjelpere i forhold til leveringspålitelighet og spenningskvalitet, eller om sluttbrukeren bare kan rette krav mot bakenforliggende ledd ved feil som ikke ligger innenfor det lokale netteselskapets kontrollsfære i snever forstand.

I Ot.prp. nr. 44 (2001–2002) s. 68 første spalte uttaler Justisdepartementet i følgende:

«En kan merke seg at den lokale netteieren som utgangspunkt også hefter for feil som har sin årsak i andre deler av nettet enn det netteieren selv eier. Men her vil det gjerne foreligge grunnlag for fritak fra erstatningsplikten etter kontrollansvarsregelen som gjelder etter standardkontrakten.»

Bergem/Rognlien uttaler følgende om spørsmålet: [Note fjernet.]

«Foruten hans egne folk gjelder personkretsen enkelte andre medhjelpere som han bruker for å oppfylle kontrakten og som står under hans ledelse og overvåkning (kontrakthjelpere eller oppfyllingshjelpere), så som varekontrollører, ekspeditører, ombringere, montører og installatører. Disse må anses for å høre under selgerens kontrollsfære for så vidt han kan organisere, lede og kontrollere utførelsen av oppdraget.»

Det statlige nettet og regionalnettet faller etter arbeidsgruppens vurdering ikke inn under kontrollsfæren til det lokale nettselskapet etter kjøpsloven § 27 første ledd, som standardkontrakten § 12-1 første ledd bygger på.

Ansvar for indirekte skader og tap forutsetter uaktsomhet, jf. § 12-2. Nettselskapet er bare ansvarlig for personskade som skyldes en forsettelig handling, såfremt ikke produktansvarsloven kommer til anvendelse, jf. § 12-2 annet ledd og § 12-3. I forhold til medvirkningsspørsmålet er det vist til skadeserstatningsloven § 5-1, jf. § 12-8.

Avtalen inneholder kun en relativ reklamsjansregel, jf. § 12-5.

Ved siden av erstatning kan brukeren gjøre gjeldende krav på avhjelp og prisavslag. Prisavslaget er subsidiært i forhold til avhjelp, jf. §§ 12-6 og 12-7.

8.4 Standard kraftleveringsavtale

I henhold til kraftavtalen § 4-1 skal kraftleverandøren «levere elektrisk kraft i henhold til kundens [sluttbrukerens] løpende behov/uttak». Dette er imidlertid ingen kvalitativ forpliktelse overfor sluttbrukerne. Kraftleverandørens forpliktelse går i første rekke ut på å sørge for at sluttbrukeren får levert elektrisk energi til en bestemt pris.

«Måling av kraftforbruk foretas av nettselskapet i overensstemmelse med gjeldende forskrifter om måling og avregning.», jf. kraftavtalen § 2-1 første ledd. Dette er en henvisning til NVEs forskrift 11. mars 1999 nr. 301 om måling, avregning og samordnet opptreden ved kraftomsetning og fakturering av netjenester, som pålegger nettselskapet ansvar for alle måleverdier fra de målepunktene som finnes i vedkommendes nett, jf. § 3-1. Kraftleveringsavtalen er således bare en finansiell avtale om levering av elektrisk energi til en bestemt pris med avregning i forhold til målt eller stipulert fysisk forbruk av elektrisk energi.»

Arbeidsgruppen mener at det er noe tvilsomt om standard nettleieavtale – som forutsetter at forbrukeren kan anses for å ha akseptert nettselskapets vilkår – er i samsvar med alminnelige krav til avtaleslutning.

Departementet er enig med arbeidsgruppen i at en normalt bare vil statuere avtalebinding i situasjoner der forbrukeren har hatt mulighet til å sette seg inn i de aktuelle standardvilkårene. Den faktiske situasjonen kan imidlertid ligge slik an at dette ikke lar seg gjøre rent praktisk. Et eksempel kan være at en forbruker flytter inn i en ny bolig, uten først å sørge for at han har inngått en avtale med nettselskapet. I en slik situasjon vil forbrukeren normalt uansett kunne nyttiggjøre seg det elektriske anlegget, og mye kan da tale for at han

med dette må anses å ha akseptert de vilkårene nettselskapet opererer med – i alle fall så lenge disse ikke kan sies å være urimelige.

Når det gjelder arbeidsgruppens fremstilling av kontrollansvaret, vil departementet komme nærmere tilbake til dette under drøftelsen av erstatning, jf. punkt 11.4.

3.5 Kontroll, klage og tvisteløsning

På s. 50-51 i NOU 2004: 4 er det gjort rede for hvilke klage- og tvisteløsningsordninger som foreligger i strømgransjen. I det følgende gjengis noen hovedtrekk.

Norges vassdrags- og energidirektorat fører tilsyn med nettselskapene. Nettselskapene er pålagt til enhver tid å holde de elektriske anleggene i driftssikker stand, herunder sørge for vedlikehold og modernisering som sikrer en tilfredsstillende leveringskvalitet. Norges vassdrags- og energidirektorat kan fatte vedtak og pålegge nettselskapet å rette tilstanden. Norges vassdrags- og energidirektorat kan videre gi nødvendige pålegg for å gjennomføre nettkontrollforskriften og vilkår satt i

konsesjoner gitt av direktoratet etter energiloven. Norges vassdrags- og energidirektorat treffer videre årlig ca. 30 vedtak i saker om nettselskapers tariffing. I tillegg behandles et betydelig større antall saker som ikke avgjøres ved vedtak. Norges vassdrags- og energidirektorat fører også tilsyn med og behandler klager etter forskriftsverket som har regler for leverandørskifter og fakturering av nettleie.

Elklagenemnda, som har sitt grunnlag i en avtale mellom Energibedriftenes landsforening og Forbrukerrådet, behandler tvister vedrørende kontraktsforholdet mellom energiselskaper og husholdningskunder. Tvistene kan for eksempel gjelde målefeil, spenningsvariasjoner og ansvar for skade på elektriske installasjoner, leveringsbetingelser og beregning av forbruk. Elklagenemnda behandler ikke tvister om rene kraftprisspørsmål og nettariffer. Saksbehandlingen er skriftlig, og nemndas vedtak er rådgivende for partene. Nemndas uttalelser har hatt stor gjennomslagskraft, og energiselskapene retter seg som hovedregel etter nemndas avgjørelser. I NOU 2004: 4 s. 51 gis en mer utførlig omtale av nemndas saksbehandling. Departementet viser til denne.

4 Fremmed rett

4.1 Rettstilstanden i Sverige, Danmark og Finland

Departementet har i vurderingen av de enkelte spørsmål sett hen til reguleringen i de øvrige nordiske land.

Både Sverige, Danmark og Finland har offentligrettslige regler som langt på vei svarer til reglene i energiloven. Når det gjelder reguleringen av forbrukerens rettigheter og plikter, er det imidlertid valgt noe ulike lovtekniske løsninger i disse landene. I Finland er dette regulert i elmarknadsloven, som har særlige regler om blant annet avtaleinngåelse, prisavslag og erstatning. I tillegg regulerer elsäkerhetslagen enkelte produktansvarsspørsmål. Sverige har regulert de sivilrettslige spørsmålene, i første rekke reglene om erstatning, i ellagen. Produktansvaret er regulert i samme lov. I Danmark har elforsyningsloven enkelte regler som har mer indirekte betydning for forbrukerens stilling. Loven inneholder i liten grad typisk kontraktsrettslige regler. Det er imidlertid antatt at forbrukerens avtale med nettselskapet er omfattet av købeloven. Når det gjelder det nærmere innhold i de nevnte lovene, vises det til fremstillingen i NOU 2004: 4 s. 60 flg.

4.2 EU-retten

Direktiv 99/44/EF om visse sider ved forbrukerkjøp og tilknyttede garantier (forbrukerkjøpsdirektivet) unntar uttrykkelig elektrisitet fra sitt virkeområde. Direktivet er derfor ikke relevant i forhold til den foreliggende saken.

De to sentrale direktivene på dette området er direktiv 96/92/EF om felles regler for det indre marked for elektrisitet (eldirektivet) og direktiv 2003/54/EF om felles regler for det indre marked for elektrisitet og opphevelse av direktiv 96/92/EF (eldirektiv II).

I NOU 2004: 4 s. 55-59 omtales direktivene og forholdet til norsk rett slik:

«10.2 Eldirektivet

Eldirektivet er et minimumsharmoniseringsdirektiv, og det inneholder ingen nærmere

angitte krav med hensyn til forbrukerrettigheter og forbrukervern. Direktivet artikkel 3 nr. 2 åpner imidlertid for å pålegge selskaper innenfor sektoren å yte nærmere tjenester av allmenn økonomisk betydning («public service obligations» – PSO). Slike forpliktelser kan vedrøre leveringens sikkerhet, herunder:

- Forsyningssikkerhet
- Regelmessighet
- Kvalitet
- Pris
- Miljø

Disse hensynene er nærmere reflektert i flere av direktivets øvrige bestemmelser, blant annet gjennom regler som åpner for å pålegge distribusjonsselskaper å forsyne kunder i bestemte områder.

10.3 Eldirektiv II

10.3.1 Innledning

Den 26. juni 2003 vedtok Rådet og Europaparlamentet et nytt elektrisitetsdirektiv: direktiv 2003/54/EC om felles regler for det indre marked for elektrisitet. Direktivet erstatter gjeldende direktiv 96/92/EC (eldirektiv I), jf. punkt 10.2 ovenfor.

Direktivets regler om offentlige serviceforpliktelser og forbrukerbeskyttelse i artikkel 3 nr. 3 og artikkel 3 nr. 5, samt Vedlegg A er relevante for arbeidsgruppen. Arbeidsgruppen vil derfor i punkt 10.3.2 nedenfor gi en nærmere presentasjon av artikkel 3 nr. 3 og 5, samt direktivets vedlegg A som inneholder minimumskrav med hensyn til forbrukerverntiltak. Deretter vil gruppen i punkt 10.3.3 redegjøre kort for eventuelle endringsbehov i forhold til norsk rett.

10.3.2 Nærmere om kravene til forbrukervern i eldirektiv II

Eldirektiv II oppstiller gjennom artikkel 3 om offentlige tjenesteforpliktelser og forbrukerbeskyttelse i hovedsak to krav som er relevante i forhold til forbrukervern:

- kravet om «universal service» (artikkel 3 nr. 3)
- kravet til forbrukerbeskyttelse (artikkel 3 nr. 5).

Artikkel 3 nr. 3 lyder:

«Member States shall ensure that all household customers, and, where Member States deem it appropriate, small enterprises, (namely enterprises with fewer than 50 occupied persons and an annual turnover or balance sheet not exceeding EUR 10 million), enjoy universal service, that is the right to be supplied with electricity of a specified quality within their territory at reasonable, easily and clearly comparable and transparent prices. To ensure the provision of universal service, Member States may appoint a supplier of last resort. Member States shall impose on distribution companies an obligation to connect customers to their grid under terms, conditions and tariffs set in accordance with the procedure laid down in Article 23(2). Nothing in this Directive shall prevent Member States from strengthening the market position of the domestic, small and medium-sized consumers by promoting the possibilities of voluntary aggregation of representation for this class of consumers.

The first subparagraph shall be implemented in a transparent and non-discriminatory way and shall not impede the opening of the market provided for in Article 21.»

Som det fremgår av artikkel 3 nr. 3, oppstilles et krav til medlemsstatene om å sikre at husholdningskunder, og der hvor medlemsstatene finner det hensiktsmessig, mindre næringskunder, skal ha rett til såkalt «*universal service*». Direktivet definerer «universal service» som retten til å bli forsynt med elektrisk energi av en spesifisert kvalitet til rimelige, lett og klart sammenlignbare og transparente priser.

For å sikre «*universal service*», kan medlemsstatene utpeke en «*supplier of last resort*». I henhold til direktivets fortale punkt 27 kan denne være salgsdivisjonen i et vertikalt integrert foretak som også driver distribusjon, forutsatt at foretaket tilfredsstiller direktivets organisatoriske krav med hensyn til blant annet atskillelse av transmisjon og distribusjon fra andre aktiviteter.

Videre stiller artikkel 3 nr. 3 krav om at medlemsstatene må pålegge distribusjonsselskaper en tilknytningsplikt. Medlemslandene har plikt til å pålegge distribusjonsselskapene å tilknytte kunder til nettet til vilkår, betingelser og tariffer som er fastsatt etter prosedyren i artikkel 23 nr. 2. Artikkel 23 nr. 2 fastsetter at de nasjonale regelutstedende myndigheter som et minimum har ansvaret for å fastsette eller godkjenne de metoder som brukes for å beregne eller fastsette betingelser og vilkår. Dette skal skje før betingelsene eller vilkårene trer i kraft. Fastsettelsen eller godkjenningen gjelder etter direktivet for henholdsvis:

- tilknytning og adgang til nasjonale nett, herunder transmisjons- og distribusjonstariffer
- tilveiebringelse av balansetjenester

Forbrukervern er også omtalt i artikkel 3 nr. 5 som lyder:

«Member States shall take appropriate measures to protect final customers, and shall in particular ensure that there are adequate safeguards to protect vulnerable customers, including measures to help them avoid disconnection. In this context, Member States may take measures to protect final customers in remote areas. They shall ensure high levels of consumer protection, particularly with respect to transparency regarding contractual terms and conditions, general information and dispute settlement mechanisms. Member States shall ensure that the eligible customer is in fact able to switch to a new supplier. As regards at least household customers, these measures shall include those set out in Annex A.»

For det første oppstiller artikkel 3 nr. 5 visse krav til medlemsstatene med hensyn til passende tiltak for beskyttelse av sluttkunder. Medlemsstatene skal spesielt sikre at det finnes adekvate beskyttelsestiltak for å beskytte sårbare kunder, herunder tiltak for beskytte dem mot å bli frakoblet fra nettet. Artikkel 3 nr. 5 gir videre statene frihet til å iverksette tiltak med spesiell beskyttelse for sluttkunder i avsidliggende strøk («remote areas»).

Artikkel 3 nr. 5 krever også at nivået for forbrukerbeskyttelse skal være høyt, spesielt med hensyn til gjennomsiktighet i forhold til kontraktsvilkår, generell informasjon og tvisteløsningsmekanismer. I tillegg plikter statene å sikre at kvalifiserte kunder praktisk sett kan bytte kraftleverandør.

For så vidt gjelder husholdningskunder, skal tiltakene for forbrukerbeskyttelse inkludere de som er definert i Vedlegg A til direktivet.

I det følgende gis en presentasjon av kravene i Vedlegg A:

Vedlegg A punkt a krever at sluttkunder, og da minimum husholdningskunder i direktivets forstand, skal ha rett til en kontrakt med sin «*electricity service provider*» som skal oppfylle visse minstekrav. Begrepet «electricity service provider» er ikke definert eller omtalt i direktivet artikkel 1 eller i fortalen. I den danske oversettelsen er begrepet oversatt med «elleverandør», mens den svenske oversettelsen bruker «eltjänstleverantör».

Bokstav a oppstiller krav om at kunden skal «ha rett til en kontrakt» med sin «electricity service provider».

Bokstav a første strekpunkt stiller krav om at kontrakten skal angi navn og adresse på leverandøren («supplier»).

Bokstav a annet strekpunkt stiller krav om at kontrakten skal angi de tjenester («services») som leveres, kvalitetsnivå på tjenestene og tidspunktet for første tilknytning.

Bokstav a tredje strekpunkt krever at kontrakten skal angi vedlikeholdsservice som eventuelt tilbys.

Bokstav a fjerde strekpunkt krever at kontrakten skal opplyse om hvordan aktuell informasjon om gjeldende tariffer og vedlikeholdskostnader kan innhentes.

Bokstav a femte strekpunkt krever at kontrakten skal ha bestemmelser om løpetid, betingelsene for fornyelse og avslutning av ytelsene og av kontrakten, samt en eventuell rett til oppsigelse.

Bokstav a sjette strekpunkt krever at kontrakten skal inneholde bestemmelser om eventuell erstatning eller tilbakebetaling dersom det i kontrakten fastsatte kvalitetsnivå ikke overholdes.

Bokstav a syvende strekpunkt krever at kontrakten skal inneholde bestemmelser om hvordan prosedyrene for tvisteløsning iverksettes, jf. Vedlegg A bokstav f.

Bokstav a annet ledd stiller krav om at vilkårene skal være rimelige og kjent på forhånd. Under alle omstendigheter skal kundene underrettes om vilkårene forut for kontraktens inngåelse eller bekreftelse. Hvis kontraktene inngås via mellommenn, skal det også underrettes om vilkårene forut for kontraktens inngåelse.

Vedlegg A bokstav b sier at kundene skal underrettes med passende varsel dersom avtalvilkårene skal endres, og at kunden da har rett til å gå ut av kontrakten når han mottar underretningen om de endrede vilkårene. «Service providers» skal gi direkte varsel til kundene om enhver «avgiftshöjning» (SE), «gebyrforhöjelse» (DK) eller «charges» (UK). Varsel skal gis på et passende tidspunkt som ikke inntrer senere enn en normal faktureringsperiode etter at økningen har trådt i kraft. Medlemsstatene skal videre sikre at kundene kan fratre avtalen dersom de ikke godkjenner de nye vilkårene som «service provider» har orientert dem om.

Vedlegg A bokstav c krever at kundene skal motta gjennomnsiktige opplysninger om gjeldende priser og tariffer og om standardvilkår og betingelser for adgang til og bruk av «electricity services».

Vedlegg A bokstav d krever at medlemsstaten må påse at kundene tilbys et bredt utvalg av betalingsmåter, og at alle forskjeller i vilkår og bestemmelser skal tilsvare kostnadene for

«service providers» bruk av de ulike betalings-systemene. De generelle vilkår og betingelser skal være rimelige og gjennomnsiktige. De skal føres i et klart og forståelig språk. Kundene skal videre beskyttes mot urimelige eller villedende salgsmetoder.

Vedlegg A punkt e stiller krav om kundene ikke skal betale for å skifte kraftleverandør («supplier»).

Vedlegg A bokstav f stiller krav om at kundene skal nyte godt av gjennomnsiktige, enkle og kostnadseffektive prosedyrer for å få behandlet sine klager. Prosedyrene skal føre til at tvister løses rettferdig og raskt, og om mulig skal det også være et system for erstatning og/eller tilbakebetaling. Prosedyrene bør, så langt mulig, følge prinsippene i Kommisjonens anbefaling 98/257/EC.

Vedlegg A bokstav g oppstiller et krav overfor medlemsstatene om at kundene skal informeres om sine rettigheter til «universal service» i tråd med de tiltak som medlemsstatene gjennomfører i henhold til artikkel 3 nr. 3.

10.3.3 Endringsbehovet i norsk rett

Arbeidsgruppen viser til at eldirektiv II for tiden gjennomgås av Olje- og energidepartementet med henblikk på innlemmelse i norsk rett gjennom EØS-avtalen. Olje- og energidepartementet har opplyst til arbeidsgruppen at det er å forvente at saken kan tas opp til behandling i EØS-komiteen senere i 2004, etter at EFTA-landene i EØS har vurdert alle juridiske og politiske sider ved direktivet.

Olje- og energidepartementet har i et notat til arbeidsgruppen gitt en utførlig redegjørelse for sine foreløpige vurderinger av eventuelle endringsbehov som følge av direktivet. Olje- og energidepartementets notat er inntatt som vedlegg 1 til rapporten. Olje- og energidepartementet har overfor gruppen presisert at departementet ikke har bundet seg til de foreløpige konklusjonene som fremgår av notatet, og viser til at arbeidet med gjennomgang og gjennomføring av direktivet fortsatt pågår.

Olje- og energidepartementets notat har blitt drøftet og gjennomgått på to av arbeidsgruppens møter. Forholdet til eldirektiv II har også blitt berørt på flere av gruppens øvrige møter. Arbeidsgruppen har videre gjort seg kjent med de vurderinger av eldirektiv II og forbrukervern som er foretatt i Sverige, jf. SOU 2003:113. [Note fjernet.] På basis av dette har medlemmene i arbeidsgruppen foretatt en nærmere drøftelse av i hvilken grad direktivet nødvendiggjør endringer i norsk rett på punkter som faller innenfor gruppens mandat.

Arbeidsgruppens forslag til lovregulering av stengningsretten (punkt 20.4) og styrking av Elklagenemnda (kapittel 22) er etter gruppens

vurdering forhold som er i godt samsvar med de sentrale kravene til forbrukervern i direktivet, uavhengig av om en lovregulering av disse forholdene kan utledes som et nærmere bestemt krav som følger av direktivet eller ikke. Siden det for tiden arbeides med å gjennomføre direktivet i norsk rett, og siden det er en sak Olje- og energidepartementet skal sende på egen høring, har arbeidsgruppens medlemmer valgt ikke å innta definitive standpunkter med hensyn til forholdet mellom direktivet og norsk rett. I rapporten er direktivet likevel trukket frem i drøftelsene på punkter hvor direktivet kan være av betydning. Beskrivelsene i rapporten er imidlertid på disse punktene bare et uttrykk for foreløpige vurderinger fra medlemmenes side.

Forbrukerrådets medlem i arbeidsgruppen vil nedenfor komme med noen særlige merknader angående eldirektiv II. *Gruppens øvrige medlemmer, inkludert lederen*, ser ikke grunn til å kommentere alle enkelthetene i det Forbrukerrådets representant uttaler. *Disse medlemmene* vil imidlertid kort bemerke: Det har vært lagt til rette for en bred drøfting av eldirektiv II i gruppen. *Disse medlemmene* er enige i at gruppen har foretatt en forholdsvis grundig gjennomgang av de forbrukerrelevante sidene ved direktivet som ligger innenfor gruppens mandat. På basis av et særskilt notat fra Olje- og energidepartementet og materiale fra det svenske gjennomføringsarbeidet har som nevnt direktivet blitt nærmere drøftet på to av gruppens møter, i tillegg til at direktivet har vært berørt på en rekke av gruppens øvrige møter. Det vises for øvrig til at flere av de forhold som kommenteres av Forbrukerrådets representant nedenfor, herunder spørsmålet om «rimelig pris» og uttalelse i NOU 2003: 12, er utførlig behandlet i Vedlegg 1 til utredningen og i SOU 2003:113. Endelig minnes det om at forslag til nødvendige lov- og forskriftsendringer for gjennomføring av eldirektiv II skal sendes på høring som en egen sak fra Olje- og energidepartementet og Norges vassdrags- og energidirektorat, og at høringsinstansene i den forbindelse vil få anledning til å gi uttrykk for sine synspunkter om direktivet og forholdet til norsk rett.

Forbrukerrådets medlem i arbeidsgruppen vil peke på at eldirektiv II etter sin ordlyd gir sterk forbrukerbeskyttelse. Det heter blant annet at statene skal sikre alle husholdningskunder rett til å bli forsynt med elektrisk energi til «reasonable prices». Videre pålegger direktivet statene å beskytte sluttbrukere gjennom passende tiltak, med særlig vekt på å beskytte «sårbare kunder» og kunder i «gråsoner» strøk.

Dette medlemmet viser til at direktivet reiser mange og til dels kompliserte spørsmål. Inne-

bærer direktivet en styrking av forbrukerens rettsstilling, og i så fall på hvilke områder? Bør enkelte av forbrukervernbestemmelsene inntas direkte i norsk lovgivning? Hvordan skal direktivets bestemmelser om forbrukervern forstås, herunder uttrykket «reasonable prices»? Oppfyller norske energiverk i praksis de krav direktivet stiller? Er det strengt nødvendig å endre gjeldende norsk rett for å oppfylle direktivet?

Direktivet ble vedtatt 26 juni 2003, dvs etter at mandatet for arbeidsgruppa ble utformet. Direktivet er følgelig ikke omtalt i mandatet. *Forbrukerrådets representant i arbeidsgruppen* har til tross for dette sett det som naturlig at arbeidsgruppa, som skal se på behovet for forbrukervernregler om strøm, også foretar en grundig gjennomgang av forbrukerrelevante sider ved direktivet. Også Olje- og energidepartementet anser ifølge brev til arbeidsgruppa datert 9 januar 2004 at deler av direktivet faller innenfor arbeidsgruppas mandat, og arbeidsgruppa har tidligere i prosessen blitt orientert om at OED legger til grunn at forbrukerrelevante spørsmål direktivet reiser, drøftes av arbeidsgruppa.

Forbrukerrådets medlem i arbeidsgruppen viser til at OED i forkant av arbeidsgruppas nest siste møte 14. januar 2004 la fram et notat med foreløpige vurderinger om i hvilken grad direktivet nødvendiggjør endringer i gjeldende norsk rett. Hovedtrekkene i notatet ble gjennomgått av OED's medlem i arbeidsgruppen. På arbeidsgruppas siste møte 21 januar 2004 ble notatet drøftet.

Forbrukerrådets medlem i arbeidsgruppen har forståelse for at arbeidsgruppa innenfor den tid den har hatt til rådighet, ikke har kunnet foreta en så omfattende drøftelse av direktivet som etter hans syn ville ha vært ønskelig. Dette medlemmet vil således ikke rette kritikk mot arbeidsgruppen, men vil understreke at det er behov for å se nærmere på forbrukerrelevante sider ved direktivet før direktivet implementeres i norsk rett.

Forbrukerrådets medlem i arbeidsgruppen har ikke tilstrekkelig grunnlag for å ta stilling til OED's foreløpige konklusjoner om nødvendigheten av å endre norsk rett og ønsker å reservere mot disse. Han vil i denne sammenheng nøye seg med å kommentere retten til å bli forsynt med strøm til rimelige priser. Han ser at uttrykket «rimelig pris» reiser flere tolkningsspørsmål. Fra et forbrukersynspunkt vil den mest naturlige tolkningen være at samtlige elementer som inngår i den totale betalingen for strøm, dvs. eventuelt anleggsbidrag (se særmerknad under punkt 12.4.7), tilknytningsavgift, nettleie og kraftpris, omfattes av retten til rimelig pris.

Ifølge *Forbrukerrådets medlem i gruppen* har OED muligens rett i at prisdannelsen på nettlestener og på elektrisk energi innebærer at norske forbrukere er sikret «rimelige priser» i direktivets forstand, men dette er ifølge Forbrukerrådets medlem langt fra sikkert. Departementet bygger f.eks. sin konklusjon når det gjelder kraftprisene på et synspunkt om at virksom konkurranse fører til rimelige priser for forbrukerne. *Forbrukerrådets medlem i gruppen* vil imidlertid peke på følgende uttalelse fra Konkurranselovutvalget (NOU 2003: 12, punkt 3.4.6.3 Hensynet til forbrukerne):

«Konkurransens virkninger på den samfunnsøkonomiske effektiviteten handler om gevinstene av en mer effektiv ressursbruk, uavhengig av hvor disse gevinstene oppstår og hvem de kommer til gode. En fordelingsmessig nøytral konkurransepolitikk har ikke som formål å beskytte forbrukerne mot urimelige priser».

Forbrukerrådets representant mener at forbrukernes rett til rimelige priser mv. (direktivets artikkel 3 nr. 3) bør inntas uttrykkelig i norsk lov. Dette vil gi full sikkerhet for at norsk rett oppfyller direktivet, også i framtida. Det bør også, i sammenheng med en nærmere gjennomgang av de forbrukerrelevante sider ved direktivet, vurderes hvem som skal være klageinstans i saker om rimelig pris. *Forbrukerrådets representant* ser disse spørsmålene som viktige, og ser det som ønskelig at høringsin-

stansene bes om å uttale seg om dem i det videre lovarbeidet.»

Når det gjelder forholdet til eldirektiv II, vil departementet på generelt grunnlag vise til det arbeidsgruppens flertall, alle medlemmene unntatt medlemmet fra Forbrukerrådet, uttaler om at gjennomføringen av direktivet forberedes av Olje- og energidepartementet som en egen sak. Direktivet har imidlertid på enkelte punkter – stenging og tvisteløsning – regler som har en side til de temaene som arbeidsgruppen drøfter. Etter departementets syn ivaretar forslagene i proposisjonen her de hensyn som direktivet bygger på. For øvrig viser departementet til at Olje- og energidepartementet har utarbeidet et notat til arbeidsgruppen, hvor det gis uttrykk for Olje- og energidepartementets foreløpige vurderinger av forholdet mellom direktivet og norsk rett. I notatet trekkes den foreløpige konklusjonen at direktivet ikke vil medføre omfattende endringer i norsk rett. Notatet er inntatt som vedlegg 1 til NOU 2004: 4.

Departementet viser videre til at Olje- og energidepartementet ved brev 28. juni 2005 har sent på høring et forslag om endringer i energiloven. Bakgrunnen for forslaget er i hovedsak gjennomføring av eldirektiv II. Departementet peker for øvrig på at eldirektiv II ennå ikke er behandlet i EØS-komiteen, men at det er ventet en beslutning i løpet av vinteren 2005/2006.

5 Behovet for lovregulering

5.1 Arbeidsgruppens forslag

Det følger av NOU 2004: 4 kapittel 12 at arbeidsgruppen har lagt vekt på at elektrisk energi er et nødvendighetsgode, og at dette kan tale for at forbrukerne gis en særskilt kontraktsrettslig beskyttelse i lovgivningen.

Arbeidsgruppen gir deretter uttrykk for noen prinsipielle synspunkter på forholdet mellom lovregulering og regulering i standardkontrakter. På s. 71 i utredningen heter det om dette:

«En mer detaljert lovregulering vil i forhold til forvaltningsrettslige fullmakter og diskresjonær domstolskompetanse (generalklausuler) sikre et mer effektivt forbrukervern, en større grad av forutberegnelighet og klarhet, og ha en større signaleffekt. Ulempen ved slik positivrettslig lovgivning er på den annen side at utviklingen kan løpe fra lovreglene, og at det i en generell lov kan være vanskelig å utforme regler som gir rimelige løsninger i ethvert tilfelle. Man må også hele tiden ha for øye om spørsmålene er så teknisk kompliserte at lovformen blir uhensiktsmessig, fordi man må ned på et detaljnivå som kanskje best kan ivaretas gjennom standardkontrakter. I denne sammenhengen må man også se på de mulighetene som ligger i å innta detaljer i forskrift.

Konkurrensemessige hensyn kan tale for at alle aktørene er underlagt de samme markedsvilkårene. Dette hensynet sikres gjennom regulering i lov. Det vil alltid være et kommersielt press mot regulering i standardkontrakter, fordi enkelte aktører ikke velger å legge dem til grunn for sin virksomhet.

Etter arbeidsgruppens syn må man vurdere konkret – i forhold til hvert enkelt problemkompleks – hvilken form for regulering som vil være mest formålstjenlig (ufravikelig kontraktslovgivning, offentligrettslig regulering eller regulering gjennom standardkontrakter). I den forbindelse er det viktig å identifisere på hvilke punkter det kan være behov for å styrke forbrukernes kontraktsrettslige stilling gjennom ufravikelig forbrukerlovgivning, se punkt 12.4 og 12.5 nedenfor. Det må ved denne vurderingen tas hensyn til det som finnes av eksisterende lov- eller forskriftsregulering.»

Når det gjelder behovet for forbrukervernregler om *tilknytning og nettleie*, viser arbeidsgruppen til at nettdriften er en monopolvirksomhet, og at nettselskapene gjennomgående opererer med standardvilkår. Gruppen peker på at det ved vurderingen av behovet for forbrukerregler på disse punktene må tas hensyn til hva som finnes av eksisterende regulering. Arbeidsgruppen kartlegger på s. 72–77 i utredningen hvilke spørsmål det kan være aktuelt å regulere, samt hva som allerede finnes av regulering. Gruppen uttaler følgende i den forbindelse:

«Gruppens gjennomgang av standardkontraktene og Elklagenemndas praksis viser at flere av de angitte forholdene allerede er regulert i forskrift. Etter arbeidsgruppens syn vil det på disse områdene gjennomgående være lite behov for særskilte kontraktsrettslige forbrukervernregler. I den grad den offentligrettslige reguleringen ikke gir et tilstrekkelig forbrukervern, vil det være mer nærliggende å endre de offentligrettslige reglene enn å utforme egne kontraktsrettslige regler om de samme forholdene. Arbeidsgruppen har ikke sett det som sin oppgave å foreslå endringer i eksisterende offentligrettslig regulering, og har derfor i hovedsak konsentrert seg om områder som ikke er dekket av den offentligrettslige reguleringen.[Note fjernet] Det er da også på disse områdene at det er størst grunn til å tro at det kan foreligge et særlig reguleringsbehov. Som nevnt under punkt 12.2 mener arbeidsgruppen at det er behov for å gi lovregler om stenging. Utover dette mener arbeidsgruppen at det er grunn til å se nærmere på reguleringsbehovet i forhold til følgende problemstillinger:

1. Avtaleinngåelse og suksisjon (partsbytte)
2. Fremføring av lavspenningsnett
3. Tilknytningspunkt og risikofordeling
4. Ansvar for mangelfull leveringskvalitet og avbrudd

Nedenfor går vi nærmere inn på disse spørsmålene med sikte på å undersøke reguleringsbehovet ytterligere.

12.4.3 Avtaleinngåelse og partsbytte

Etter arbeidsgruppens mening er det ikke behov for en særskilt lovregulering av avtale-

inngåelsen. Det sentrale spørsmålet som det kunne vært behov for å kreve opplysninger om, er prisen for nettleien og tilknytningen. Dette er imidlertid regulert i forskrifter til energiloven, jf. punkt 5.4.6 ovenfor. Det er ikke fri prisdannelse på dette området, men en offentligrettslig monopolkontroll bl.a. med det vederlaget nettselskapene kan ta for sine tjenester.

I standard tilknytningsavtale § 2-5 går det frem at dersom en elektrisk installasjon skifter eier, anses ny eier å tiltre samme rettigheter og plikter som opprinnelig eier. Dette er ikke en holdbar juridisk konstruksjon. Pliktene i henhold til avtalen påligger bare den som har akseptert dem – nettselskapet og opprinnelig eier kan ikke forplikte en fremtidig eier. Dette følger av alminnelige avtalerettslige regler. Arbeidsgruppen mener ikke at det er behov for å presisere dette i lovgivningen.

12.4.4 *Fremføring av lavspentnettet*

Dette dreier seg om tilgang til og bruk av sluttbrukerens eiendom for å føre frem lavspenningsnett til vedkommende sluttbruker og andre sluttbrukere ved å føre elektrisk energi i ledning over bakken eller i grunnen. Det er et tingsrettslig forhold som hviler på avtale eller ekspropriasjon, jf. lov 23. oktober 1959 nr. 3 om overføring av fast eiendom § 2 første ledd nr. 19. Sluttbrukeren må avstå en del av eiendomsretten og tillate bruk av deler av eiendom til stolper og/eller transformatorstasjoner. Tingsrettslig er det tale om en kombinasjon av positive og negative servitutter som påheftes eiendommen. De positive servituttene gjelder retten til å ha stolper, linjer mv. på den tjenende eiendom. De negative servituttene innebærer restriksjoner på eierens adgang til å grave, bygge, ha trær mv. i en viss avstand fra anleggene; ofte benevnt byggeforbudsbelte og ryddebelt. Regelverket som fastlegger ulike avstandskrav er fastsatt av Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap. Nettselskapene har typisk rett til å hugge trær og rydde vegetasjon i en viss bredde eller nærhet til anleggene. Det har vært begrenset med tvister om dette etter det arbeidsgruppen er kjent med. I enkelte tilfeller har det imidlertid vært ulike oppfatninger om hva som kreves for å oppfylle varslingsplikten før det ryddes, for eksempel om en avisannonse er nok.

Det påhviler eieren av elektriske anlegg en plikt til å sørge for at de «utføres, drives og vedlikeholdes slik at de ikke frembyr fare for liv, helse og materielle verdier», jf. lov 24. mai 1929 nr. 4 om tilsyn med elektriske anlegg og elektrisk utstyr § 2 første ledd og § 10 første ledd. Det er på denne bakgrunn nødvendig å innrømme nettselskapet adgang til elektriske installasjoner som de eier og dermed har ansvaret for.

Bildet er dermed noe forenklet at sluttbrukerne må gi nettselskapene adgang til egen eiendom for å føre frem nett og for å føre nødvendig tilsyn og vedlikehold.

Når det er på det rene at en eiendom skal nyttes til fremføring, gjenstår bare spørsmålet om plassering, og det er etter arbeidsgruppens syn et spørsmål som partene har best forutsetninger for å finne en løsning på ut fra de konkrete forholdene på stedet. Spørsmålet om fremføring er regulert i standard tilknytningsavtale § 3. Arbeidsgruppen nevner også at Statens byggetekniske etat har gitt en temaveiledning om hvordan etablering av nye kraftledninger og andre elektriske anlegg skal behandles av kommunene etter reglene i plan- og bygningsloven av 14. juni 1985 nr. 77. [Note fjernet.]

Etter arbeidsgruppens syn er det ikke behov for ytterligere regulering på dette punktet.

12.4.5 *Tilknytning og risikoovergang*

Tilknytningsspørsmålet dreier seg om å definere grensen mellom nettselskapets eiendom og sluttbrukers eiendom, og dermed også ansvars- og vedlikeholdsplikten. Det kan være slik at den såkalte stikkledningen som fører den elektriske energien frem det siste stykket til husstanden ikke er eid av nettselskapet, men av sluttbrukeren. Her kan det imidlertid tenkes flere muligheter, jf. standard tilknytningsavtale § 4-1. Etter arbeidsgruppens vurdering bør det som utgangspunkt overlates til partene å bestemme tilknytningspunktet. Dersom det ikke fremgår av partenes avtale hvor tilknytningspunktet er, kan det være behov for en deklarasjonsbestemmelse som klargjør hvor grensen går. Dette har sammenheng med at tilknytningspunktet er avgjørende for å bestemme risikoens overgang, dvs. hvem som har risikoen for feil som oppstår i nettet. Nettselskapet har etter gjeldende rett bare risiko for feil som oppstår i eget nett, og det er naturlig at risikoens overgang knyttes til tilknytningspunktet.

I den grad man velger å regulere ansvarsspørsmålet nærmere, er det nødvendig å ta inn en regulering av risikoens overgang. Det vises til arbeidsgruppens drøftelse i kapittel 16 nedenfor.

12.4.6 *Ansvar for mangelfull leveringskvalitet*

Spørsmålet om ansvar for påstått mangelfull leveringskvalitet (spenningsfeil eller avbrudd) går ofte igjen i Elklagenemndas praksis.

Som det fremgår av energiloven § 5A-3 og energilovforskriften §§ 3-4 bokstav a og 5A-3, foreligger det ingen spesifikk lov- eller for-

skriftsregulering av spørsmålet om hva som er god eller normal leveringskvalitet utover angivelsen av «tilfredsstillende leveringskvalitet». NVE har imidlertid under utarbeidelse en forskrift om leveringskvalitet, jf. punkt 5.5.4 ovenfor.

I standard nettleieavtale er spørsmålet regulert i § 12 om ansvarsforhold. Det er særlig behov for å avklare hvilke krav som skal stilles til leveringskvalitet og hva som skal til for å få erstatning eller eventuelt prisavslag.

Ved forbrukerkjøpsloven ble det innført et rent objektivt erstatningsansvar for mangler. Standardavtalene for nettleie og tilknytning bygger derimot på et kontrollansvar med et korresponderende skille mellom direkte og indirekte tap. Arbeidsgruppen mener at det er grunn til å vurdere om nettselskapenes erstatningsansvar bør skjerpes, og hvilken ansvarsmodell som vil være den best egnede på dette området. Reglene for dekning i natur-skade- og produktansvarslovgivningen opererer med egenandeler som i mange tilfelle overstiger forbrukerens tap. Det kan derfor være behov for å innføre en erstatningsregel som gir forbrukeren en bedre dekning enn hva som er tilfelle i dag.

Ved å skjerpe nettselskapenes erstatningsansvar, vil tap som den enkelte forbruker blir påført kunne pulveriseres ved at selskapenes økte kostnader i forbindelse med utviding av ansvarsgrunnlaget blir dekket inn gjennom selskapenes inntektsrammer.

Arbeidsgruppen vil i punkt 18.4 drøfte behovet for å utvide dagens avtalebaserte kontrollansvar til en strengere ansvarsregel fastsatt ved lov.

Spørsmålet om hvilke krav som skal stilles til leveringskvalitet, og hvilke konsekvenser mangelfull leveringskvalitet skal ha, blir drøftet i kapittel 15 til 19 nedenfor. Gruppen ser på disse spørsmålene som svært sentrale i forhold til arbeidsgruppens mandat. Sammen med spørsmålet om stengingsrett er nok dette det området hvor behovet for ytterligere forbrukervern kan synes å være størst.

12.4.7 Særlig om anleggsbidrag

Gruppens medlemmer fra Barne- og familiedepartementet, Forbrukerombudet og Forbrukerrådet mener at det i tilknytning til gruppens arbeid er behov for å se nærmere på reglene om anleggsbidrag.

Med anleggsbidrag menes beregnet investeringstilskudd ved tilknytning av en ny kunde eller ved forsterkning av nettet til en eksisterende kunde. Nettselskapenes rett til å kreve anleggsbidrag er hjemlet i § 17-5 i forskrift 11. mars 1999 nr 302 om økonomisk og teknisk rapportering, inntektsramme for nettvirksom-

heten og overføringstariffer. Disse reglene er presentert i punkt 5.6 ovenfor. Nettselskapenes rett til å kreve anleggsbidrag er videre berørt i § 5 i Standard tilknytningsvilkår.

Både NVE og Elklagenemnda behandler tvister om anleggsbidrag, men nemnda behandler ikke rene prisspørsmål. Tall fra NVE og Elklagenemnda viser at det ikke dreier seg om et stort antall tvister vedrørende anleggsbidrag som bringes inn for disse organene. Gruppens medlemmer fra Barne- og familiedepartementet, Forbrukerombudet og Forbrukerrådet mener imidlertid at problemstillingene som reises i forbindelse med beregning av anleggsbidrag, er så prinsipielt viktige at de likevel bør omtales i utredningen.

Tvister om anleggsbidrag kan oppstå både når nye kunder knyttes til nettet og når det er behov for forsterkninger av nettet til eksisterende kunder. De spørsmål som reises, er blant annet om det er grunnlag for å kreve anleggsbidrag, hvordan bidraget skal beregnes og ikke minst om anleggsbidraget skal bæres av den enkelte eller fordeles på flere. Andre spørsmål knytter seg til adgangen til å få noenlunde pålitelige kostnadsoverslag i forkant av for eksempel oppføring av ny bolig eller oppgradering av boligens elektriske anlegg.

En sentral problemstilling oppstår når en bolig trenger økt kapasitet og denne forsterkningen fører til at man overskrider et nivå som utløser behov for forsterkning av nettet i området. Skal eier av boligen alene dekke kostnadene til forsterkningen eller skal den fordeles på samtlige boliger langs den aktuelle linjen, eventuelt fordeles (pulveriseres) på et større kollektiv i form av mindre økninger i nettleien?

Dette spørsmålet har en side til nettselskapets vedlikeholdsplikt. Om vedlikeholdsplikten heter det i standard nettleieavtale § 4-2 annet ledd:

«Nettet skal tåle vanlig bruk av godkjent utstyr fra nettkunden, inkludert bruk av ny teknologi/utstyr som er utbredt i husholdninger».

Gruppens medlemmer fra Barne- og familiedepartementet, Forbrukerombudet og Forbrukerrådet vil i denne forbindelse peke på at det i praksis kan være vanskelig å skille mellom forsterkninger i nettet som nettselskapet foretar i forbindelse med alminnelig fornyelse av eksisterende nett, herunder forsterkninger som skjer på grunn av den alminnelige forbruksøkningen, og den forsterkning som skjer etter at en kunde har krevd økt kapasitet eller kvalitet. Bare i det sistnevnte tilfellet kan det kreves anleggsbidrag. Det kan imidlertid være vanskelig å avgjøre om kunden uansett har rett til å kreve en slik økning under henvisning til nettselskapets vedlikeholdsplikt.

Det viser seg at det er store forskjeller i praksis mellom nettselskapene ved håndteringen av de nevnte problemstillingene knyttet til innkreving av anleggsbidrag. Det er opplyst for arbeidsgruppen at mange nettselskaper er svært tilbakeholdne med i det hele tatt å kreve anleggsbidrag, mens andre nettselskapet svært ofte gjør dette. Forskjellene kan ikke alene tilskrives naturlige forskjeller mellom tilflyttings- og fraflyttingsområder.

Det kan ha meget stor økonomisk betydning for den enkelte forbruker om han eller hun alene må bære anleggskostnadene eller om disse skal fordeles på flere. Det er ikke uvanlig at anleggsbidraget kommer opp i titusener av kroner.

Gruppens medlemmer fra Barne- og familiedepartementet, Forbrukerombudet og Forbrukerrådet ser det slik at forbrukerne har et klart behov for forutberegnelighet og klarhet med hensyn til muligheten for å kunne forutse om de må betale betydelige anleggsbidrag. Forskriften om anleggsbidrag oppfyller ikke dette behovet. Den gir tvert om nettselskapene en meget vid skjønnsmessig adgang til å avgjøre om og hvordan anleggsbidrag skal beregnes.

Som omtalt i punkt 10.3 stiller EUs eldirektiv II krav om at den enkelte forbruker skal ha tilgang til elektrisk energi «at reasonable prices». Gruppens medlemmer fra *Barne- og familiedepartementet, Forbrukerombudet og Forbrukerrådet* har ikke foretatt noen gjennomgang av hvilke tilpasninger som må gjøres i norsk rett for å oppfylle direktivet, men vil likevel peke på at direktivet kan innebære at det settes grenser for adgangen til å belaste en enkelt forbruker med hele anleggsbidraget når beløpet overskrider det som er rimelig.

Gruppens medlemmer fra Barne- og familiedepartementet, Forbrukerombudet og Forbrukerrådet anser at det er behov for en særskilt utredning av spørsmålene om anleggsbidrag. Det bør vurderes å gi klarere regler for nettselskaperes adgang til å innkreve anleggsbidrag. Strømkunder må sikres en større forutberegnelighet enn etter gjeldende regler. Et nytt regelverk må videre tilpasses eldirektiv II.

Medlemmene fra Olje- og energidepartementet, Norges vassdrags- og energidirektorat og Energibedriftenes landsforening vil i tillegg understreke at regelverk vedrørende tariffer og andre vilkår for adgang til kraftnettet er fastsatt i og i medhold av energiloven. Disse medlemmene vil blant annet påpeke at innkreving av anleggsbidrag må gjøres i henhold til kravet i energilovforskriften § 4-4 bokstav d om ikke-diskriminerende og objektive vilkår og kravet om at differensiering av vilkår kun kan skjer etter objektive og kontrollerbare kriterier basert på relevante nettforhold. Det vises

videre til at nettselskapene er pålagt en utvidet informasjonsplikt om beregningen av anleggsbidraget. Denne informasjonsplikten innebærer blant annet at nettselskapet av eget tiltak er pliktig til å informere kunden på forhånd om beregningen av anleggsbidraget. Disse medlemmene påpeker også at anleggsbidrag bare kan innkreves for kundenære nettanlegg eller nettanlegg som den enkelte kunde er alenebruger av. Disse medlemmene kan ikke stille seg bak den fremstilling og de påstander om regelverk og faktiske forhold som fremsettes av representantene fra Barne- og familiedepartementet, Forbrukerombudet og Forbrukerrådet ovenfor. For ordens skyld vil disse medlemmene påpeke at NVE i 2003 mottok og behandlet 6 klager fra forbrukerne om anleggsbidrag.

Disse medlemmene kan for øvrig heller ikke se at gjeldende regler om anleggsbidrag i NVEs forskrifter, som følger et prinsipp om kostnadsbaserte anleggsbidrag, er i strid med de krav som følger av eldirektiv II. Disse medlemmene er for øvrig kjent med at NVE vil gjøre en evaluering av gjeldende bestemmelser om anleggsbidrag basert på de erfaringer som er gjort med nettselskaperes praktisering av dette regelverket. Disse medlemmene ser det som naturlig at Barne- og familiedepartementet, Forbrukerrådet og Forbrukerombudet tar opp sine spørsmål i en slik sammenheng.

Gruppens leder fra Justisdepartementet mener det faller utenfor mandatet å foreslå endringer i de offentligrettslige reglene om anleggsbidrag, og har derfor ikke foretatt en inngående vurdering av eventuelle endringsbehov. Lederen har imidlertid vanskelig for å se at reglene om anleggsbidrag kan skape problemer i forhold til kravet i eldirektiv II om «reasonable prices», ettersom et anleggsbidrag maksimalt kan settes til anleggskostnad for anlegget minus tilknytningsgebyr.

Når det gjelder spørsmålet om det er behov for forbrukervernregler om *kraftlevering*, peker arbeidsgruppen på at det eksisterer konkurranse i markedet, og at det ikke er den samme skjevheten i styrkeforholdet mellom partene som i nettleieforholdet. Dette kan etter gruppens syn tilsi at behovet for særlige forbrukervernregler vil være mindre enn når det gjelder nettytelser. Arbeidsgruppen uttaler på s. 76-77 i NOU 2004: 4 følgende om reguleringsbehovet på dette området:

«12.5.3 Avtaleinngåelse og endringer.

Oppsigelse. Måling av kraftuttak

Før forbrukeren bestemmer seg for å *inngå avtale* om kraftlevering, er det både ut fra hensynet til den enkelte forbruker og ut fra hensynet til virksom konkurranse viktig at han kan

orientere seg i markedet og få den informasjonen som trengs for å treffe et begrunnet valg av leverandør og avtaletype. Nettselskapene har plikt til å gi opplysninger om mulige kraftleverandører, jf. forskrift 11. mars 1999 nr. 301 § 2-1 annet ledd:

«Nettselskapet skal informere sluttbrukere uten kraftleveringskontrakt om hvilke leverandører som leverer kraft i nettområdet eller hvor sluttbrukere kan finne en nøytral oversikt over kraftleverandører.»

Informasjonen som gis, skal være nøytral, jf. forskriften § 7-1. For kunder med kraftleveringskontrakt er opplysningsspørsmålet i noen grad overlatt til markedet. Konkurransetilsynet har imidlertid fastsatt en forskrift om prisopplysning ved transport og salg av elektrisk kraft, jf. forskrift 7. juni 1996 gitt med hjemmel i lov av 11. juni 1993 nr. 65 om konkurranse i ervervsvirksomhet (konkurranseloven) § 4-1 annet og tredje ledd. Forskriften, som gjelder både for nettselskaper og kraftleverandører, har bl.a. bestemmelser om opplysninger i informasjon og markedsføring og opplysningsplikt ved avregninger og å konto-regninger. Konkurransetilsynet har dessuten en egen Internett-side, hvor den enkelte kan gå inn å undersøke hvem som tilbyr best pris til enhver tid.

Konkurransetilsynet har også fastsatt en forskrift om meldeplikt for kraftpriser, jf. forskrift 12. desember 1997 nr. 1392. Forskriften pålegger enhver som selger elektrisk energi til forbrukere å melde inn kraftpriser til Konkurransetilsynet. Av formålsbestemmelsen følger at formålet er «å sikre grunnlaget for god prisinformasjon til forbruker».

I tillegg fører Forbrukerombudet kontroll med kraftleverandørenes markedsføring. Ombudet har i denne forbindelse blant annet utarbeidet retningslinjer basert på kravene som følger av markedsføringslovens §§ 1 til 3 og Konkurransetilsynets forskrift om prisopplysning ved transport og salg av elektrisk kraft.

På denne bakgrunn mener arbeidsgruppen at det ikke er behov for ytterligere regler om prisinformasjon mv.

Videre følger det av forskrift 11. mars 1999 nr. 301 § 2-2 første ledd at sluttbrukerne har rett til å *bytte kraftleverandør*. Gjennomføringen av leverandørbytte er nærmere regulert i de følgende bestemmelsene i kapittel 2. Partenes avtalekompetanse er således begrenset på dette punktet. Avtaler som er i strid med denne reguleringen, kan trolig ikke gjøres gjeldende, jf. NL 5-1-2. Brudd på forskriften kan føre til pålegg fra NVE, jf. § 8-1.

Ved bytte av kraftleverandør hender det fra tid til annen at forbrukere ikke får startet opp kontraktsforholdet med den nye leverandøren fra det tidspunkt som følger av avtalen og/eller

ved utløpet av den lengste frist for gjennomføring av leverandørbytte som følger av forskrift 11. mars 1999 nr. 301 kapittel 2. Dette kan føre til at forbrukerne blir påført et økonomisk tap, fordi de blir stående under kontrakt med sin tidligere leverandør eller i verste fall risikerer å bli ført over på en ordning der nettselskapet leverer i henhold til leveringsplikten i energiloven § 3-3 i påvente av at den nye leverandøren skal ta over og starte sin levering. Det siste kan bli resultatet dersom den nye leverandøren har sendt melding om leverandørbytte, men ikke starter sin kraftleveranse i tide. Foruten det økonomiske tap den enkelte forbruker blir utsatt for, kan forsinkelse i forbindelse med leverandørbytter bidra til en svekking av konkurransen i kraftmarkedet, fordi sluttbrukerne vegrer seg mot å bytte leverandør pga. de problemene som kan oppstå.

På denne bakgrunn mener arbeidsgruppen at det er grunn til å vurdere om det er behov for å styrke forbrukernes rettigheter ved forsinket oppstart av kraftleveranse (se kapittel 21 nedenfor).

Spørsmålet om *opplysninger om forestående prisendringer* på elektrisk energi, er ikke nærmere regulert i energiloven med forskrifter. Hvorvidt det er adgang til å endre prisen uten at det samtidig må anses for et nytt tilbud som sluttbrukeren kan avslå, må avgjøres på bakgrunn av en tolkning av avtalen. I standard kraftleveringsavtale er dette regulert i § 3-2. Hovedregelen er der at avtale om standard variabel kraftpris kan endres med 14 dagers varsel. Oppsigelsesretten gjør imidlertid at avtalene uansett ikke vil kunne virke innestengende. Dersom en forbruker ikke er fornøyd med de betingelsene kraftleverandøren tilbyr, står han fritt til å skifte leverandør, med mindre det er tale om en fastprisavtale. Etter arbeidsgruppens vurdering gir dette forbrukeren et tilstrekkelig vern.

Avslutningsvis nevner vi at *målingen av kraftuttaket* foretas av nettselskapet i henhold til forskrift 11. mars 1999 nr. 301 kapittel 3. Heller ikke på dette punktet kan arbeidsgruppen se at det foreligger et behov for kontraktsrettslige forbrukervernregler.

Drøftelsen ovenfor viser at det primært er situasjonen ved leverandørbytte som det er grunn til å vurdere nærmere med tanke på kontraktsrettslig forbrukervernregulering. Utover dette synes det ikke å være noe særlig behov for kontraktsrettslige forbrukervernregler om forholdet mellom kraftleverandør og forbruker (se likevel punkt 12.6 og kapittel 22 om tvisteløsning m.m.).»

I vurderingen av om det bør gis forbrukervernregler om strømkontrakter, peker arbeidsgruppen

videre på at det må tas hensyn til konsekvensene av en slik regulering for bransjen og forbrukerne.

Arbeidsgruppen peker på at en regulering vil kunne tydeliggjøre forbrukernes rettigheter og plikter, samt bidra til å lette håndhevingen av reglene. Det pekes videre på at man kan oppnå en mer samordnet og konsistent forbrukerlovgivning. På håndhevingssiden uttaler arbeidsgruppen at mye taler for at man blant annet bør innføre en lovbestemt plikt til å være tilknyttet Elklagenemnda, og dermed styrke Elklagenemnda som tvisteløsningsorgan.

Arbeidsgruppen peker ellers på at en regulering vil kunne medføre økte kostnader for nettselskapene, men at disse kan pulveriseres gjennom inntektsrammereguleringen.

5.2 Høringsinstansenes syn

Det synes å være bred oppslutning blant høringsinstansene om at det er behov for kontraktsrettslig lovregulering på strømområdet. På hvilke punkter det er behov for regulering, og hva denne i tilfelle skal gå ut på, er det imidlertid til dels sterkt delte meninger om. Departementet vil ta opp høringsinstansenes syn i tilknytning til de enkelte spørsmålene nedenfor i punkt 6 til 15. I tilknytning til det generelle reguleringsbehovet uttaler *Barne- og familiedepartementet*:

«Som grunnleggende utgangspunkt støtter departementet fullt ut at det innføres ufravikelig kontraktsrettslig forbrukerlovgivning om elektrisk energi. Som det pekes på i rapporten pkt. 12.10, taler ytelsens karakter av nødvendighetsgode, skjevheten i styrkeforholdet mellom partene, samt at standardkontraktene gir forbrukerne et svakere vern enn det forbrukerkjøpsloven gir, for dette.»

Forbrukerombudet uttaler følgende om behovet for lovregulering:

«Forbrukerombudet har siden liberaliseringen av kraftmarkedet brukt betydelige ressurser på å føre kontroll med kraftleverandørenes markedsføring og standardvilkårene som kraftleverandører og nettselskaper benytter ved inngåelse av avtaler med forbrukerkunder.

Strømmarkedet fremstår utvilsomt som et komplisert og uoversiktlig marked for svært mange forbrukere. Det har derfor vært et viktig mål for Forbrukerombudet å arbeide for å høyne bevisstheten og bedre forbrukernes forståelse av markedet.

Å sette forbrukerne i stand til å foreta velinformerte valg etter at de har tilegnet seg den nødvendige kunnskapen om hvordan markedet

fungerer, er imidlertid bare en del av den jobben det er nødvendig å gjøre for å skape et trygt og velfungerende strømmarked for forbrukerkundene.

Vel så viktig er arbeidet med å gi forbrukerne det vern og de rettigheter ved kjøp av elektrisk energi som det er rimelig at de har, sett i forhold til dagens generelle nivå for beskyttelse av forbrukeres rettigheter ved kjøp av varer og tjenester. I dette arbeidet må det også tas hensyn til de særtrekk ved elektrisk energi som kan begrunne særlige forbrukervernregler ved kjøp av nettopp denne ytelsen.

Som det fremgår av NOU 2004: 4 side 47, har Forbrukerombudet, med hjemmel i markedsføringsloven § 9a, gjennom forhandlinger med bransjeorganisasjonen EBL stilt krav til innholdet i standardavtalene som regulerer kontraktsforholdet mellom nettselskaper og kraftleverandører og forbrukerkundene deres. Standardvilkårene for tilknytning og nettleie brukes av nær sagt samtlige nettselskaper. Mange kraftleverandører har imidlertid valgt å erstatte enkelte av vilkårene i standardavtalen med egne særvilkår.

Selv om standardvilkårene stort sett følges av en samlet bransje og på mange punkter gir forbrukerne gode rettigheter, anser jeg det som svært viktig at forbrukernes grunnleggende rettigheter ved kjøp av elektrisk energi løftes ut av standardvilkårene og inn i lovs form. Det er grunn til å anta at man, ved å gi forbrukerne ufravikelige rettigheter fastsatt ved lov, vil øke kunnskapen om hvilke rettigheter forbrukerne har, og bidra til at tvister som oppstår faktisk løses i samsvar med lovregler fastsatt gjennom en demokratisk prosess.

Sammenligner man elektrisk energi med andre ytelser forbrukere kjøper, ser man for det første at det dreier seg om et nødvendighetsgode som de fleste norske forbrukere er totalt avhengige av i det daglige. I tillegg utgjør kjøp av elektrisk energi en betydelig utgift for mange norske husholdninger.

Denne kombinasjonen medfører at tvister som måtte oppstå mellom forbrukerne og nettselskapet eller kraftleverandøren i mange tilfelle vil kunne ha stor økonomisk og praktisk betydning for forbrukeren. Det kan eksempelvis dreie seg om spørsmål om hvorvidt nettselskapet har rett til å stenge det elektriske anlegget eller om hvem som skal bære det økonomiske ansvaret for tap forbrukeren har lidt som følge av skader som har oppstått i forbindelse med bruk av den elektriske energien.

Jeg er derfor av den oppfatning at grunnleggende forbrukerrettigheter, blant annet reguleringen av hvilke rettigheter kunden har ved kontraktsbrudd fra nettselskapene, må fastsettes i ufravikelig lovgivning. Det er etter min

mening like viktig å innføre slik regulering ved kjøp av elektrisk energi som eksempelvis ved de «ordinære» kjøp av varer som i dag omfattes av forbrukerkjøpsloven.

Andre nordiske land har da også innført ufravikelige lovregler ved forbrukeres kjøp av elektrisk energi. Særlig Finland har et omfattende regelverk som regulerer de fleste forhold rundt dette. Sverige har også lovgivning som regulerer deler av kontraktsforholdet mellom forbruker og nettselskap.

På bakgrunn av dette, slutter jeg meg til forslaget i NOU 2004: 4 om at det fastsettes ufravikelige lovregler som regulerer forbrukeres rettigheter ved kjøp av elektrisk energi.»

Konkurransetilsynet har følgende synspunkter:

«Konkurransetilsynet stiller seg positiv til at de viktigste kontraktsrettslige plikter og rettigheter ved forbrukeres kjøp av elektrisk energi nedfelles i preseptorisk lovgivning. Klare regler for forholdet mellom forbruker og kraftleverandør vil kunne være med på å legge til rette for en effektiv konkurranse i sluttbrukermarkedet for kraft. Klare og rimelige regler for forholdet mellom forbruker og nettleverandør vil kunne bidra til at forbrukerne får en sterkere stilling overfor nettleverandørene som monopolister.

De standardavtaler på området som Forbrukerombudet og Energibedriftenes landsforening har utarbeidet i fellesskap, dekker langt på vei behovet som den foreslåtte lovgivningen er ment å dekke. Det er imidlertid ikke grunn til å unnlate å gi preseptoriske lovregler på dette området som vil gjelde for alle forbrukerkjøp av elektrisk energi, og som utfyllende standardavtaler kan ta utgangspunkt i.

Tilsynet kan ikke se at de regler som arbeidsgruppen har foreslått vil kunne ha negativ virkning på konkurransen. Samtidig vil tilsynet påpeke at reglene ikke bør utformes slik at forbrukere og leverandører pådras kostnader som ikke står i forhold til de hensyn som reglene søker å ivareta.»

Hafslund ASA uttaler:

«Generelt er Hafslund positive til en klargjøring av nettselskapenes og nettkundenes rettigheter og plikter. Dette vil slik vi ser det være en fordel for begge parter, av flere årsaker:

- Tydelige forventninger og krav til nettselskapets ytelser, og dermed bedre mulighet for å måle kvaliteten på nettselskapets leveranser sett i forhold til kostnader, effektivitet og priser. Det blir dermed også enklere for kunder, selskaper og myndigheter å se sammenhengen mellom økte krav til leveringskvaliteten for elektrisk energi og de tilhørende økte kostnader.

- Økt bevisstgjøring av nettkundenes rettigheter og plikter, slik at kunden også ser sammenheng mellom ytelser og pris. En viktig del av dette er krav til hvordan nettkundene faktisk i større grad må innrette seg for at de skal kunne forvente netttjenester til den avtalte pris og kvalitet. Slike krav til kunden må innarbeides i standardavtalene mellom nettselskap og forbruker.

Det vil imidlertid være svært viktig å finne et samfunnsmessig riktig nivå på den foreslåtte lovreguleringen av disse forholdene, og ikke minst at denne sees i sammenheng med den øvrige reguleringen av nettvirksomheten. Kravet til nettselskapets leveringskvalitet må ikke settes så høyt at det kan reises erstatningskrav for en hver unormal hendelse i nettet. Dette kan føre til at kostnadene ved saksbehandling i forbindelse med erstatningskrav blir den dominerende kostnadsfaktor, i en størrelsesorden som neppe kan kalles samfunnsøkonomisk forsvarlig. Dette kan også gi feil investeringssignaler og dermed føre til et samfunnsmessig overforbruk av netttjenester. Det er i denne sammenheng verdt å merke seg at det over tid ikke finnes andre enn kundene til å bære de økte kostnadene ved de foreslåtte tiltakene.

Vi bemerker i denne forbindelse at både NVE i sin rapport nr. 4-2004 samt bransjen selv påpeker nødvendigheten av en konkurransekyktig avkastning over tid for å realisere nødvendige investeringer i nettvirksomheten og en tilfredsstillende leveringskvalitet.»

KS Bedrift uttaler at forbrukervernregler generelt oppfattes positivt, men er uenig i den konkrete utformingen av en del av de foreslåtte reglene.

Mjøskraft Nett AS uttaler:

«Med henblikk på å forenkle hverdagen for kundene og nettselskapene er Mjøskraft positive til en klargjøring av nettselskapenes og nettkundenes rettigheter og plikter. Vi forutsetter imidlertid at en slik regulering bygger på en samfunnsøkonomisk kost/nytte-vurdering, noe vi vanskelig kan se er ivare tatt for flere av punktene i forslaget.»

Statnett SF uttaler:

«En vesentlig grunn til lovforslaget er ønsket om å regulere forholdet mellom sluttbruker og det lokale nettselskap samt ansvaret for mangelfull leveringskvalitet.

Statnett deler synspunktet om at strøm er et nødvendighets gode og at muligheten for avbrudd i strømforsyningen er en sårbarhetsfaktor som samfunnet har behov for å beskytte seg mot. Vi ser forslaget som et ledd i arbeidet som gjøres innenfor rammen av eksisterende og kommende norsk og europeisk energilov-

giving for å ivareta forsyningssikkerheten på best mulig måte og minske sårbarheten ved å stimulere til bruk av andre energikilder. På denne bakgrunn er Statnett enig i at det er behov for lovregulering.

Forslagene rettet mot å regulere forholdet mellom slutt kunder og kraftleverandører, for eksempel regler for forsinket oppstart av kraftleveringsavtale, ser Statnett i sammenheng med de tiltak som er foreslått for å bedre forbrukernes stilling i kraftmarkedet i St.meld. nr. 18 (2004-2005) om forsyningssikkerheten for strøm mv. Tiltakene omfatter blant annet å redusere fristen for kraftleverandørskifte, regulering av ventetariff, samt felles håndtering av avregning og fakturering.»

Forbrukerrådet har for øvrig reist spørsmål om det er behov for å lovfeste forbud mot forskuddsbetaling av nettleie og kraftlevering, og uttaler blant annet at «(...) den økonomiske risikoen ofte [er] stor for den enkelte, og [at det] kan på kort sikt ha en ødeleggende effekt på privatøkonomien» og at «strømmarkedet [stadig] er i utvikling/endring, og [at] det erfaringsmessig [er] en større andel av markedsaktører som får økonomiske problemer i en slik situasjon».

5.3 Departementets vurdering

I Ot.prp. nr. 44 (2001–2002) Om lov om forbrukerkjøp (forbrukerkjøpsloven) ble det reist spørsmål om behovet for forbrukervernregler ved levering av strøm er særlig stort sett i lys av eksisterende regelverk og standardkontrakter.

Arbeidsgruppen som har utredet strømspørsmålet, konstaterer enstemmig at det er behov for visse forbrukervernregler på dette området. Også høringen har vist at representanter fra både næringen og forbrukersiden mener at det er behov for regler. Det er dermed grunn til å vurdere forbrukervernregler på punkter hvor det i utgangspunktet kan synes å være behov for slike regler, jf. foran om arbeidsgruppens kartlegging av dette.

Departementet vil behandle de enkelte spørsmålene i punkt 6 til 15 nedenfor. Som nevnt har det vært betydelig uenighet mellom både arbeidsgruppens medlemmer og høringsinstansene når det gjelder hva reguleringen nærmere bør gå ut på.

I sin vurdering av behovet for lovregulering har departementet generelt lagt vekt på at særregulering er overflødig dersom den gjeldende alminnelige forbrukerkjøpslovgivning selv synes å gi tilfredsstillende løsninger. Det fremgår av punkt 6.4 i proposisjonen at departementet på enkelte punkter ikke slutter seg til arbeidsgruppens forslag,

fordi egnede løsninger allerede må sies å følge av dagens lov. Å unngå unødige særreguleringer bidrar til forenkling av regelverket.

Når det gjelder spørsmålet om anleggsbidrag som er reist av arbeidsgruppen, slutter departementet seg til synspunktet fra arbeidsgruppens leder om at spørsmålet måtte sies å ligge utenfor arbeidsgruppens mandat. Departementet viser for øvrig til at det pågår utredninger om saken i Norges vassdrags- og energidirektorat, og at det i lys av dette ikke er naturlig å ta spørsmålet opp i denne sammenhengen.

Forbrukerrådet har i høringen reist et særskilt spørsmål om forbud mot forskuddsbetaling. Spørsmålet om et forbud mot forskuddsbetaling er ikke drøftet i arbeidsgruppens rapport, og det er heller ikke kommentert av andre høringsinstanser.

Når det gjelder forskuddsbetaling, må en skille mellom fakturering av nettleie og fakturering av elektrisk energi.

Forskrift 11. mars 1999 nr. 301 om måling, avregning og samordnet opptreden ved kraftomsetning og fakturering av nettjenester har i kapittel 6 regler om fakturering av nettleie. Det følger av forskriften § 6-1 annet ledd at «[h]usholdning med forventet årlig strømforbruk større enn 8.000 kWh skal faktureres etterskuddsvis minimum hver tredje måned (...)». Kravet til etterskuddsvis fakturering er imidlertid ikke absolutt. Det følger av femte ledd at annen faktureringsmåte kan benyttes, dersom husholdningens betalingsdyktighet gjør det nødvendig, eller forventet årlig strømforbruk er mindre enn 8.000 kWh. (8000 kWh er et meget beskjedent årsforbruk.) Videre har Norges vassdrags- og energidirektorat i praksis ikke stilt krav om at fastleddet faktureres etterskuddsvis.

Ved felles fakturering av nettleie og elektrisk energi skal fakturering av elektrisk energi i dag skje etter de bestemmelser som gjelder for fakturering av nettjenester, jf. ovenfor. Dersom elektrisk energi faktureres separat, stiller forskriften ikke krav om etterskuddsvis fakturering. Norges vassdrags- og energidirektorat har på høring et forslag om krav om separat fakturering av nettleie og kraft, jf. høringsbrev 30. juni 2005 fra Norges vassdrags- og energidirektorat blant annet om endring i forskrift 11. mars 1999 nr. 301 om måling, avregning og samordnet opptreden ved kraftomsetning og fakturering av nettjenester. Endringen vil medføre at det ikke vil gjelde noen forskriftskrav til fakturering av elektrisk energi.

Som det fremgår, er det i hovedsak ved betaling for elektrisk energi spørsmålet om forskuddsbetaling kan reises. Etter departementets syn er det ikke grunnlag for noe forbud. Det er vanskelig å se

hvilke grunner som taler for en særbehandling på dette kontraktsområdet. Departementet viser videre til at spørsmålet om forskuddsbetaling ble drøftet i Ot.prp. nr. 44 (2001–2002) Om lov om forbrukerkjøp (forbrukerkjøpsloven) s. 74–79, hvor

man ikke gikk inn for et forbud mot forskuddsbetaling. For dette kontraktområdet er det videre et poeng at forbrukeren fritt kan velge å inngå avtale med en leverandør som ikke opererer med krav om forskuddsbetaling.

6 Hvor bør reglene plasseres?

6.1 Gjeldende rett

Levering av strøm er pr. i dag ikke omfattet av forbrukerkjøpsloven. Strømlevering reguleres av offentligrettslig rammeverk og standardkontrakter og enkelte andre lover. For en nærmere rede-gjørelse om gjeldende rett vises det til punkt 3 foran.

6.2 Arbeidsgruppens forslag

På s. 82-86 i NOU 2004: 4 drøfter arbeidsgruppen hvor eventuelle forbrukervernregler om strøm bør plasseres. Arbeidsgruppen peker på tre alternati-ver: reglene tas inn i forbrukerkjøpsloven, i energi-loven eller i en egen lov. Dersom reglene tas inn i forbrukerkjøpsloven, vil utgangspunktet etter arbeidsgruppens syn være at forbrukerkjøpslo-vens regler skal gjelde, men med nødvendige pre-siseringer som må foretas for strømkontrakter. Dersom man velger energiloven, er det tale om å utvikle et helt nytt sett av kontraktsrettslige regler spesielt myntet på strømkontrakter. Etter arbeids-gruppens syn er de to første alternativene mest aktuelle. Når det gjelder alternativet egen lov, mener arbeidsgruppen at dette, blant annet på bak-grunn av reguleringsbehovets omfang, i utgangs-punktet ikke vil være hensiktsmessig.

Arbeidsgruppen peker på at det er valgt ulike lovtekniske løsninger i de nordiske land, jf. kapittel 11 i utredningen samt omtalen i punkt 4.1 i propo-sisjonen her.

Arbeidsgruppen drøfter i hvilken grad justisko-miteens flertall ved uttalelsene i Innst. O. nr. 69 (2001–2002) ga føringer for plasseringen av regler om strømlevering. Det er delte meninger om dette i arbeidsgruppen. *Et flertall i arbeidsgruppen* mener at justiskomiteens flertall ikke forutsatte at eventuelle regler om strømkontrakter skulle plas-seres i forbrukerkjøpsloven. *Mindretallet, bestå-ende av Forbrukerombudet og Forbrukerrådet*, mener at det fremgår meget klart at både flertallet og mindretallet i justiskomiteen så for seg en innar-beiding av eventuelle endringer i forbrukerkjøpslo-ven. Disse medlemmene mener at i den grad utta-lelsene til komiteflertallet kan sies å åpne for en

annen løsning, må det være i en egen forbruker-kjøpslov for elektrisk kraft, og ikke i en offent-ligrettslig reguleringslov som energiloven.

Arbeidsgruppen drøfter på s. 83. flg. i utrednin-gen fordeler og ulemper med å plassere eventuelle regler i henholdsvis forbrukerkjøpsloven og ener-giloven:

«14.2 Fordeler og ulemper ved å plassere reglene i forbrukerkjøpsloven

Ved vurderingen av om forbrukerkjøpsloven skal utvides til å gjelde kontrakter mellom nett-selskaper og forbrukere, vil et sentralt spørs-mål være om loven – gitt at det fastsettes særre-gler for strømkontrakter – vil gi *en tilfredsstil-lende regulering* av denne kontraktstypen. Etter arbeidsgruppens syn er det i denne forbindelse ikke avgjørende om man klassifiserer nettsel-skapets ytelse som vare eller tjeneste, eller om kontraktsforholdet regnes som kjøp eller leie. Det sentrale er om forbrukerkjøpslovens regler, med enkelte tilpasninger for strømkon-trakter, kan gi en hensiktsmessig regulering av avtaler mellom nettselskaper og forbrukere om overføring av elektrisk energi.

Forbrukerkjøpsloven regulerer i første rekke rettsstillingen mellom selger og kjøper dersom en vare leveres for sent eller har man-gler. Det foreligger altså et kontraktsbrudd knyttet til en fysisk forpliktelse. Dette vil også være situasjonen dersom et nettselskap leverer elektrisk energi med mangelfull kvalitet, eller dersom den elektriske energien uteblir for en kortere eller lengre periode. Det sentrale er at nettselskapet har en fysisk forpliktelse overfor forbrukeren med hensyn til spenningskvalitet og leveringspålitelighet, se nærmere kapittel 15 om leveringskvalitet. Mislighold av denne forpliktelsen har likhetstrekk med de mislig-holdssituasjoner som dekkes av dagens forbru-kerkjøpslov. Denne faktiske likheten kan tale for en felles regulering.

Det kan innvendes at nettselskapets forplik-telse har karakter av transportytelse eller utleie, og at den derfor ikke bør omfattes av kjøpslovgivingen. Arbeidsgruppen vil frem-heve at kontraktsforholdet mellom nettselskap og forbruker representerer en egen avtaletype som på flere punkter skiller seg klart fra ordi-nære transportforhold og utleieforhold. En

sentral forskjell i forhold til transportforhold er at det er i overføringsfasen den elektriske energien får vesentlige egenskaper som er avgjørende for om ytelsen er kontraktsmessig – det er ikke tale om transport av en ferdigprodusert vare. I forhold til vanlige utleieforhold er en viktig forskjell at forbrukeren ikke utøver noen form for fysisk rådighet over den elektriske energien i overføringsfasen. Arbeidsgruppen mener ut fra dette at elementene av transport- og leieytelse ikke bør tillegges særlig stor vekt ved vurderingen av om forbrukerkjøpsloven skal utvides til å gjelde strømkontrakter, og at det i denne relasjonen er større grunn til å fremheve nettselskapets fysiske forpliktelse overfor forbrukerne – en forpliktelse som har flere likhetstrekk med selgerens forpliktelse i typiske kjøpforhold. En slik funksjonell betraktning kan tilsi at kontraktsforholdet mellom et nettselskap og en forbruker bør omfattes av forbrukerkjøpsloven.

Ved vurderingen må det også tas hensyn til i hvilken grad det byr på problemer å innpasse regler om strømkontrakter i forbrukerkjøpsloven. Arbeidsgruppen mener at det verken innholdsmessig eller lovteknisk vil være noen god løsning å la forbrukerkjøpsloven omfatte strømkontrakter uten at det gis særregler. Å fastsette særregler er nødvendig både for å oppnå tilfredsstillende innholdsmessige løsninger og for å gjøre loven tilgjengelig for brukerne. Arbeidsgruppen har utarbeidet en skisse til et eget kapittel om strømkontrakter i forbrukerkjøpsloven. Lovskissen inneholder særregler på følgende seks punkter: 1) Partsforhold/virkeområde, 2) risikoens overgang, 3) nettselskapets erstatningsansvar, 4) direktkrav 5) stenging på grunn av forbrukerens mislighold og 6) nemndsbehandling av tvister. Gjennom en slik regulering kan man få en presisering av hva som skal være løsningen på punkter som ellers kunne volde tvil, samtidig som man får dekket de særlige reguleringsbehov som foreligger for strømkontrakter.

Samtidig er det på det rene at ikke alle bestemmelsene i forbrukerkjøpsloven vil passe like godt på strømkontrakter og at noen endog vil være direkte uanvendelige. Dette må anses som hovedinnvendingen mot å innarbeide reglene om elektrisk energi i forbrukerloven – man får ikke en regulering som fullt ut er tilpasset strømkontrakter. Det er imidlertid ikke gitt at dette vil skape nevneverdige problemer i praksis. For det første må man generelt ved tolkningen av forbrukerkjøpslovens bestemmelser ta hensyn til salgsobjektets art. At reglene om retting og omlevering ikke vil få anvendelse på strømkontrakter, vil f.eks. følge av en naturlig tolkning av loven. For det andre har som nevnt gruppen utarbeidet en lovskisse

med enkelte bestemmelser som uttrykkelig fastsetter hva som skal gjelde ved overføring av elektrisk energi. På denne måten får man en mer presis regulering av strømkontraktene og fjerner eventuell tolkningstvil. For det tredje kan man i lovforarbeidene presisere hvordan en del av forbrukerkjøpslovens bestemmelser skal tolkes i relasjon til strømkontrakter. I punkt 24.3 nedenfor har arbeidsgruppen gjort rede for anvendelsen av forbrukerkjøpslovens alminnelige bestemmelser på kontrakter om overføring av elektrisk energi.

På denne bakgrunn mener arbeidsgruppen at det lar seg gjøre å få en tilfredsstillende kontraktsrettslig regulering av strømkontrakter i forbrukerkjøpsloven, dersom det gis enkelte særregler for denne kontraktstypen. Det er ikke dermed sagt at denne løsningen vil være optimal.

Det kan hevdes at dersom man lar forbrukerkjøpsloven komme til anvendelse på overføring av elektrisk energi, så innebærer det samtidig at *man tar et steg bort fra en ren forbrukerkjøpslov*. Dette kan reise prinsipielle betenkeligheter. Man risikerer å oppleve et press mot å stadig føye nye kontraktsforhold inn under loven og på den måten få en utvikling mot en generell forbrukerkontraktslov innenfor rammen av forbrukerkjøpsloven. Det er likevel ikke grunn til å legge avgjørende vekt på faren for en slik utglidning. For det første er det neppe mange nye kontraktsforhold som det kan være tale om å underkaste forbrukerkjøpslovens regler. For det andre må det avgjørende i ethvert tilfelle være om lovens bestemmelser vil gi en tilfredsstillende regulering av den aktuelle kontraktstypen. Dersom svaret er bekrefteende, kan den beste løsningen alt i alt være at forbrukerkjøpslovens regler får anvendelse. Det kan bl.a. bidra til en mer samordnet og konsistent norsk kontraktsrett.

Forbrukerhensyn kan tilsi at reglene plasseres i forbrukerkjøpsloven. Dette skyldes både at forbrukerkjøpsloven er lett tilgjengelig og forholdsvis kjent blant forbrukerne, og at forbrukerne slipper å forholde seg til enda en lov. Fra et forbrukerståsted kan det være mindre heldig om kontraktsrettslige forbrukervernregler blir plassert i energiloven, som er en typisk offentligrettslig næringsreguleringslov. Siden det er et ønske om å styrke forbrukernes stilling som er bakgrunnen for dette lovarbeidet, kan det være grunn til å tillegge forbrukerhensyn tung vekt ved valg av lovteknisk løsning. I denne sammenhengen nevnes også at en plassering av reglene i forbrukerkjøpsloven vil innebære at forbrukervernregler om strømkontrakter vil høre inn under Justisdepartementet, som også har ansvar for det meste av den øvrige lovgivningen om forbrukervern i kontraktsforhold.

Argumentet veier imidlertid ikke særlig tungt, ettersom man kan tenke seg at Justisdepartementet får ansvar for reglene, selv om de plasseres i energiloven.

Hensynet til energibransjen kan derimot tale for at bestemmelsene heller plasseres i energiloven. For bransjen må det anses som en fordel om bestemmelsene gjøres til en del av det eksisterende regelverket som de forholder seg til. En plassering av reglene i forbrukerkjøpsloven vil gjøre at de får en ny lov å forholde seg til.

Lovstrukturelle hensyn kan anføres til støtte for det syn at forbrukervernregler om strømkontrakter bør innarbeides i forbrukerkjøpsloven. En slik innarbeiding kan som nevnt gjøres ved et forholdsvis enkelt lovteknisk grep. Man slipper å utarbeide et helt nytt sett med kontraktrettslige regler, men kan nøye seg med å fastsette særregler for strømkontrakter i den grad det er behov for det. Dersom det skal utarbeides et nytt sett med kontraktsrettslige regler spesielt myntet på strømkontrakter, må det i tilfelle foreslås en noe mer omfattende regulering for å dekke de problemområdene som en moderne kontraktslov bør omfatte. Arbeidsgruppen har utarbeidet et forslag til nytt kapittel i energiloven, som består av 14 paragrafer (til sammenligning er forslaget til regulering i forbrukerkjøpsloven på 6 paragrafer). Gruppen har da bare foreslått regler på de punkter hvor det er aller størst behov for regulering. Samlet sett vil derfor en plassering av reglene i energiloven gi en mer begrenset regulering av strømkontraktene – flere spørsmål må overlates til ulovfestet rett eller partenes avtale.

Ved vurderingen av hvor reglene skal plasseres, må det også ta hensyn til *hvilke ytelser som per i dag faller innenfor og utenfor forbrukerkjøpsloven*. I den forbindelse er det særlig grunn til å nevne at levering av olje og gass gjennom ledning faller inn under loven. Det kan hevdes at det er liten grunn til å behandle overføring av elektrisk energi på en annen måte en levering av olje og gass gjennom ledning. Det er her tale om energiformer som til dels har samme bruksformål, slik at det i noen grad er tale om konkurrerende ytelser. Dette taler for at ytelsene blir underlagt et mest mulig felles regelverk. På den andre siden kan det nevnes at både digitale ytelser og teleteluser faller utenfor forbrukerkjøpsloven, og at dette tilsier at også elektrisk energi faller utenfor. Til dette kan det for det første nevnes at Stortinget har bedt Regjeringen om å vurdere å innarbeide digitale ytelser i forbrukerkjøpslovgivningen parallelt med endringene som gjelder elektrisk energi. [Note fjernet.] På dette punktet kan det således bli en endring. For det andre er det her tale om ytelser som har en helt annen funksjon enn elektrisk energi, noe som gjør at

parallellen med gass fremstår som mer nærliggende.

Endelig kan det være grunn til å legge vekt på at *elektrisk energi er omfattet av den danske kjøpsloven*, uten at dette ser ut til å ha skapt problemer av betydning, til tross for at det ikke er fastsatt særregler for denne kontraktstypen. Dette kan tyde på at det heller ikke i Norge vil by på nevneverdige anvendelsesproblemer dersom elektrisk energi blir omfattet av forbrukerkjøpsloven. I den forbindelse må det også legges vekt på at gruppen uansett vil foreslå en del særregler for denne kontraktstypen. Samlet sett vil man da få en regulering som er bedre tilpasset denne kontraktstypen enn det som er tilfelle i Danmark.

14.3 Fordeler og ulemper ved å plassere reglene i energiloven

Fordelen ved å plassere reguleringen i energiloven er først og fremst at man da kan få *en skreddersydd regulering* av kontraktsforholdet mellom nettselskapene og forbrukerne. I en slik regulering kan man fullt ut bruke ord og uttrykk som er direkte myntet på elektrisk energi. Man slipper også å foreta en vurdering av hvilke bestemmelser i forbrukerkjøpsloven som eventuelt ikke kommer til anvendelse. Det kan således anføres at regelsettet samlet sett vil bli klarere og mer brukervennlig. Dette momentet veier tungt. Det må imidlertid tas hensyn til at arbeidsgruppen mener det er mulig å innarbeide regler om overføring av elektrisk energi i forbrukerkjøpsloven, som antas å ikke reise særlige store anvendelsesproblemer i praksis, jf. punkt 14.2. Det er likevel ikke til å komme forbi at man samlet sett vil få en klarere og mer tilgjengelig regulering ved å plassere reglene i energiloven.

Et argument mot å innarbeide kontraktsrettslige forbrukervernregler i energiloven er at *det må foreslås en mer omfattende regulering*. Særlig gjelder dette dersom man ønsker at reguleringen i energiloven skal omfatte alle de problemområdene som i dag er regulert i forbrukerkjøpsloven. Selv om man nøyer seg med en mer begrenset regulering, vil det imidlertid være behov for å utarbeide flere regler om elektrisk energi enn det som er tilfelle dersom man plasserer regler om elektrisk energi i forbrukerkjøpsloven. Det må blant annet foreslås bestemmelser om kapitlets virkeområde, ufravikelighet, levering og risikoovergang, leveringskvalitet og mangler, kreditormora, forbrukerens krav ved kontraktsbrudd fra nettselskaps side og selgerens krav ved kontraktsbrudd fra forbrukerens side.

Samlet sett vil en regulering i energiloven likevel gjøre at *brukerne får færre bestemmelser å forholde seg til* enn om reguleringen plasseres

i forbrukerkjøpsloven. Dette henger sammen med at forbrukerkjøpsloven regulerer en del forhold som enten ikke er aktuelle i forhold til strømkontrakter, eller som det ikke er noe stort behov for å regulere. Det vises i denne sammenheng til behovsdrøftelsen i kapittel 12 ovenfor, hvor det fremgår at det bare er på utvalgte punkter at det er behov for lovregulering. Det kan således forsvares at man i en forbrukervernlov om strømkontrakter nøyer seg med en mer begrenset regulering. Man bør imidlertid være oppmerksom på at hensynet til konsekvens og indre sammenheng i lovverket kan tilsi at ny, kontraktsrettslig forbrukervernlovgivning utarbeides etter mønster av eksisterende kontraktslovgivning på tilgrensede områder. Det kan imidlertid hevdes at reguleringsbehovet bør være avgjørende for reguleringsomfanget, og at hensynet til konsekvens i kontraktslovgivningen må tillegges mindre vekt.

En ulempe ved å plassere reglene i energiloven er at det kan anses *uheldig i et forbrukerperspektiv*. Energiloven er en utpreget offentlig reguleringslov, som i dag ikke inneholder noen regler som tar særskilt sikte på å verne forbrukerne. Kontraktsrettslig forbrukervernlovgivning vil således kunne fremstå som et fremmedelement i energiloven. Å plassere reglene i energiloven vil kunne gjøre det vanskeligere for forbrukerne å finne de aktuelle reglene, bl.a. fordi det trolig er mange som ikke forventer å finne forbrukervernregler i en offentligrettslig reguleringslov. Dette henger bl.a. sammen med at vi i Norge ikke har tradisjon for å innarbeide kontraktsrettslig forbrukervernregler i offentligrettslig næringslovgivning, men at disse reglene i stedet plasseres i privatrettslig kontraktslovgivning. En plassering i energiloven vil således innebære et avvik fra den etablerte lovstrukturen. Fra et forbrukersynspunkt vil det dessuten være uheldig om man får enda en lov å forholde seg til.

Som nevnt i foregående punkt, kan imidlertid *hensynet til energibransjen* tale for at reglene plasseres i energiloven. For bransjen vil det være en fordel om reguleringen plasseres i en lov som den er fortrolig med fra før.

Et annet moment er *hvordan reguleringen av forbrukervern knyttet til elektrisk energi er utformet innenfor EU og i våre naboland*.

I de fleste EU-land er forbrukervernregler innpasset i de enkelte landenes offentligrettslige regulering. Det finnes imidlertid enkelte unntak; elektrisk energi er f.eks. omfattet av den danske kjøpsloven. Innenfor EU skjer utformingen av forbrukervernregler innenfor rammen av eldirektiv II. Dette kan tale for at man i Norge plasserer de kontraktsrettslige forbrukervernreglene i energiloven.

Ved å plassere reglene i energiloven kan man oppnå *større nærhet til den offentlige reguleringen*, noe som kan tenkes å gi et bedre samsvar mellom den offentligrettslige og den privatrettslige reguleringen. Ved en slik løsning oppnår man også at det administrative ansvaret for reglene blir lagt til Olje- og energidepartementet, som sitter med ekspertisen på energiområdet. Arbeidsgruppen mener imidlertid at argumenter av denne typen har beskjeden vekt. For det første kan argumentasjonen like gjerne snus: Ved å innarbeide reglene i forbrukerkjøpsloven, vil man oppnå godt samsvar mellom de kontraktsrettslige forbrukervernreglene om strømkontrakter og de tilsvarende forbrukervernreglene som gjelder for andre ytelser; og man oppnår at reglene blir liggende under Justisdepartementet, som besitter en særlig ekspertise nettopp når det gjelder kontraktsrettslig forbrukervernlovgivning, som det jo her er tale om. For det andre vil ethvert lovarbeid på dette området uansett måtte skje gjennom interdepartementalt samarbeid, som i det minste involverer Olje- og energidepartementet, Justisdepartementet og Barne- og familiedepartementet. Hvilket departement loven formelt ligger inn under, trenger således ikke å spille noen stor rolle. I forlengelsen av det kan det nevnes at en mulig løsning kan være at Justisdepartementet får ansvar for dette ene kapitlet i energiloven, mens Olje- og energidepartementet beholder ansvaret for de øvrige kapitlene.»

Etter drøftelsen av de ulike alternativene konkluderer arbeidsgruppen som følger på s. 86 i utredningen:

«Arbeidsgruppen har foretatt en samlet vurdering av fordelene og ulempene ved å plassere kontraktsrettslig forbrukervernlovgivning i henholdsvis forbrukerkjøpsloven og energiloven. Gruppen mener at det kan anføres gode argumenter for begge løsninger. Meningene i arbeidsgruppen er imidlertid delte når det gjelder hvilken løsning som vil være den beste.

Gruppens medlemmer fra Forbrukerombudet, Forbrukerrådet og Barne- og familiedepartementet mener at både hensynet til forbrukerne og lovstrukturelle hensyn med styrke taler for at reglene bør plasseres i forbrukerkjøpsloven, og ikke i energiloven. Dersom man skal ha et alternativ til regulering i forbrukerkjøpsloven, mener disse medlemmene at det bør være en egen forbrukerkjøpslov for elektrisk kraft. Uavhengig av hvor reglene plasseres, mener disse medlemmene at det nye regelverket bør høre inn under Justisdepartementet, som har særlig ekspertise med hensyn til kontraktsrettslig forbrukervernlovgivning. *Medlemmene fra Forbrukerombudet og Forbrukerrådet* mener for

øvrig at en plassering i energiloven vil være i strid med klare signaler fra Stortinget.

Gruppens medlemmer fra Energibedriftenes Landsforening, Norges vassdrags- og energidirektorat og Olje- og energidepartementet mener på sin side at en regulering i energiloven vil være den beste og mest brukervennlige løsningen. Disse medlemmene legger vekt på at elektrisk energi faller utenfor forbrukerkjøpsdirektivet, og at forbrukervernregler vedrørende elektrisk energi i de fleste andre land er gjort til en del av energilovgivningen ut i fra en erkjennelse av at ytelsen elektrisk energi skiller seg vesentlig fra kjøp av ting eller annet løsøre, jf. eksempelvis den finske elmarkedsloven og den svenske ellagen. Det legges også vekt på at EUs elmarkedsdirektiv, som i Norge i hovedsak er gjennomført gjennom energiloven med tilhørende forskrifter, utvikler forbrukervern regler innenfor rammen av den øvrige sektorspesifikke reguleringen. Disse medlemmene peker i tillegg på at en plassering i energilovgivningen vil gi muligheter for bedre sammenheng med den offentligrettslige regulering, samtidig som man unngår en fragmentering av sektoransvaret for forsyningssikkerhet og leveringskvalitet.

Gruppens leder fra Justisdepartementet mener at det er noe tvilsomt hva som vil være den beste lovtekniske løsningen i dette tilfellet. Vedkommende vil derfor ikke ta stilling til dette før utredningen har vært på høring.

Siden det er delte meninger om hvilken lovteknisk løsning som vil være den beste, har arbeidsgruppen valgt å utarbeide to lovforslag: Ett som innebærer at reglene innarbeides i forbrukerkjøpsloven, og ett som innebærer at reglene gjøres til en del av energiloven. Fordelen ved en slik løsning er at man både i forbindelse med høringen og den etterfølgende lovforberedelsen har to konkrete lovforslag å forholde seg til, noe som gir et godt grunnlag for å foreta en selvstendig vurdering av hvilken løsning man anser som den beste.»

6.3 Høringsinstansenes syn

En rekke høringsinstanser har hatt synspunkter på valg av lovteknisk løsning.

Arbeids- og administrasjonsdepartementet, Olje- og energidepartementet, BKK Nett AS, Energibedriftenes landsforening, Hafslund ASA, KS Bedrift, Mjøskraft Nett AS, Nordisk Institutt for Sjørett (avdeling for petroleums- og energirett), Norske Energikjøperes Interesseorganisasjon og Statnett SF mener at reglene om strøm bør tas inn i energiloven.

Barne- og familiedepartementet, Den Norske Advokatforening, Forbrukerombudet, Forbrukerrå-

det, Forbrukertvistutvalget og Landsorganisasjonen i Norge støtter forslaget om å ta bestemmelsene inn i forbrukerkjøpsloven.

SINTEF Energiforskning AS uttaler seg ikke direkte om det lovtekniske spørsmålet, men har følgende kommentar:

«Uten at vi til slutt tar stilling til hvor lovforslaget skal plasseres, vil vi påpeke at saksområdet som behandles er komplekst og krever betydelig kompetanse både av juridisk, teknisk og økonomisk art. Dette innebærer at de organer som bli satt til å forvalte reglene må ha betydelig kompetanse. Da slik kompetanse etter vår erfaring til dels er mangelvare hos berørte aktører (særlig på forbrukersiden), bør det legges til rette for å styrke denne.»

Norges vassdrags- og energidirektorat synes under visse forutsetninger åpen for begge løsningene, og uttaler:

«For det tilfellet at NVEs forslag vedrørende prisavslag og ansvarsform blir tatt til følge, er det for NVE ikke avgjørende om reglene blir plassert i energiloven eller forbrukerkjøpsloven. Reglenes materielle innhold er etter NVEs syn av større betydning enn selve plasseringen.

Vi vil allikevel påpeke følgende argumenter for en plassering i energiloven:

Å samle forbrukervernregler sammen med øvrige reguleringer av energivirksomheten vil sikre en mer helhetlig regulering og være mer oversiktlig enn dersom forbrukervernregler plasseres i forbrukerlovgivningen. Ved innføring av forbrukervernregler ved strømkontrakter er det viktig at dette harmoniseres med øvrig offentligrettslige regler for energivirksomheten.

NVE går inn for at forbrukernes interesser skal ivaretas gjennom en videreutvikling av KILE-ordningen, noe som også tilsier en plassering av disse reglene i energiloven.

NVE har videre i dag forvaltningsansvar for regelverk som har som formål å sikre forbrukernes interesser, jf. kapittel 2 ovenfor. Dette regelverket er hjemlet i energiloven. Det vil derfor være naturlig at forhold som regulerer strømkontrakter også plasseres i energiloven.»

Arbeids- og administrasjonsdepartementet uttaler følgende til fordel for en plassering i energiloven:

«Forbrukerne har i dag erstatningsrettigheter gjennom egne løsøreforsikringer som dekker de fleste forhold som en utvidet ordning vil omfatte. I tillegg eksisterer det offentligrettslige ordninger (...) som ansporer nettselskapene til å drive og bygge ut nettet slik at nivået på leveringskvaliteten avveies ut fra velferdsø-

konomiske kriterier der nytte avveies mot kostnader. I tillegg foreligger det allerede i dag en rekke reguleringer som er avledet av energiloven som styrer nettvirksomheten for å hindre utøvelse av monopolmakt og fremme nettkundenes interesser. Dette taler for at ytterligere reguleringer av forbrukernes rettigheter bør legges til energiloven.»

Også *Olje- og energidepartementet* mener at reglene bør tas inn i energiloven, og uttaler følgende om dette:

«NOU 2004: 4 har utarbeidet to aktuelle alternativer til plassering av forbrukervernregler; energiloven eller forbrukerkjøpsloven. Departementet støtter en plassering av reglene i energiloven, jf. NOU 2004: 4. Departementet vil særlig påpeke at plassering i forbrukerkjøpsloven medfører betydelig ubalanse i en generell lov i form av et eget kapittel med spesialtilpassede reguleringer knyttet til elektrisk energi. Departementet vil også fremheve at det er lite hensiktsmessig å regulere nettjenester i lovgivning som tradisjonelt regulerer kjøp av varer. En plassering i energiloven vil derimot øke bevisstheten rundt forbrukervern og sikre hensiktsmessige og samordnede avveininger av den totale reguleringen av kraftsektoren. Spredning på flere lovverk og forvaltere kan medføre økte muligheter for motstridende reguleringer ut fra ulike formål og en pulverisering av sektoransvaret. Generelt er også mekanismene og funksjonene i kraftsystemet mer komplekse enn for de fleste andre varer og tjenester. Dette innebærer at det er en utfordring å samordne forbrukervernregler og offentligrettslig regulering på en tilfredsstillende måte. Etter departementets oppfatning bør dette også innebære at energimyndighetene skal ha ansvar for utviklingen av regelverket på dette området.»

BKK Nett AS uttaler følgende til støtte for energiloven:

«Bestemmelser knyttet til disse spørsmålene må være en del av den samlede reguleringen av nettvirksomheten. Vi mener det er urasjonelt dersom ulike deler av reguleringen skal ivaretas av ulike myndighetsorgan. Dette vil få konsekvenser både for administrative kostnader og at man kan risikere motstrid og dublering av myndighetspålegg og krav. Lovreguleringen bør derfor plasseres i energiloven.»

Energibedriftenes landsforening uttaler:

«Forbrukervernreglene som foreslås i NOU 2004: 4 omfatter ytelser levert av både kraftleverandører og nettselskaper. Energiloven med forskrifter definerer det ansvarsmessige skillet

mellom kraftleverandøren og nettleverandøren for ytelsene som leveres til sluttbruker. De prinsipielle avklaringene om ansvar i energiloven er lagt til grunn for organisering av selskapene og den strukturelle utviklingen i bransjen.

Det er i særlig grad forholdet mellom nettselskapene og kundene som berøres av den foreslåtte reguleringen. Nettselskapene er naturlige monopoler som reguleres både teknisk og økonomisk gjennom energiloven med forskrifter. EBL mener derfor at nye forbrukervernregler må sees i sammenheng med øvrig sektorregulering og inntas i energiloven med forskrifter.»

Hafslund ASA uttaler:

«Hafslund støtter mindretallets innstilling om å innplassere forbrukervernreglene i energiloven. Dette begrunnes med viktigheten av at den samlede regulering av nettselskapene med formål å ivareta forbrukernes interesser er koordinert og avstemt i én lov med underliggende forskrifter og ikke minst at dette i langt større grad sikrer en samfunnsmessig riktig regulering og dermed også en mer samfunnsøkonomisk optimal tilpasning av den pris og leveringskvalitet forbrukerne over tid vil oppleve.»

Også *Mjøskraft Nett AS* ser det som en fordel at reglene plasseres i energiloven, fordi en da vil få en samlet regulering.

KS Bedrift uttaler:

«Elektrisitet og nettjenester som handelsvarer skiller seg vesentlig fra andre handelsvarer. Det er behov for særregler. En samlet fremstilling i selve sektorloven vil gi et bedre regelverk og være mer tilgjengelig for ikke-jurister enn unntak og tilpasninger til en generell forbrukervernlov. Vi er av den klare oppfatning at det for å sikre et godt, helhetlig regelverk er viktig at reglene legges inn i energiloven.»

Nordisk Institutt for Sjørett (avdeling for petroleum- og energirett) har følgende synspunkter på det lovtekniske spørsmålet:

«Vi er av den oppfatning at det lovteknisk vil være mest hensiktsmessig å plassere de foreslåtte forbrukervernreglene i energiloven. Dette synspunktet er forankret i at kraft, som også bemerket i forarbeidene til lovforslaget, er en særegen omsetningsgjenstand.

Kraft har karakter av å være et velferdsgode. De særskilte forholdene som karakteriserer kraftsektoren og kraft som omsetningsgjenstand medfører at forbrukerkjøpslovens alminnelige regler ikke uten videre kan overføres til kraftsektoren. Dette forhold understrekes av utvalget og avspeiles et stykke på vei i

det fremlagte lovforslaget. Selv om de foreslåtte reglene bygger på forbrukerkjøpslovens regler, har de likevel karakter av spesialregulering tilpasset forholdene på kraftsektoren. Argumentet om at de foreslåtte reglene naturlig hører hjemme i forbrukerkjøpsloven svekkes dermed.

Rent generelt har lovgiver fastslått at forbrukernes interesser skal ivaretas ved organiseringen av energivirksomheten. Det vises i denne forbindelse til energiloven § 1-2, hvor det fastslås at også interessen til forbrukerne skal hensyntas. Den nære sammenheng mellom organiseringen av energivirksomheten og omsetningen av kraft, herunder vern av forbrukere, gjør at det er ønskelig å samle reglene på ett sted. En plassering av de foreslåtte forbrukervernreglene i energiloven vil gjøre regelverket mer tilgjengelig og oversiktlig for allmennheten. Viktigere er likevel at en slik plassering i energiloven gjør det lettere å sørge for at det kontraktsrettslige perspektivet kobles tett opp til den øvrige energirettslige reguleringen, og slik legger til rette for en helhetlig regulering tilpasset elektrisitetssektorens behov til beste for forbrukerne. Behovet for en slik samordning illustreres i drøftelsen i pkt 3-5 følgende.»

Norske Energikjøperes Interesseorganisasjon har følgende synspunkter:

«Vi har med interesse lest den utsendte utredning som vi oppfatter at inneholder en rekke viktige synspunkter knyttet til den fremtidige utviklingen av det norske elektrisitetsmarkedet.

Det er klart at utvalget primært har hatt «småkunder» som siktepunkt med sin innstilling. Vi noterer oss bl a at «forbruker» er definert som en fysisk person som ikke hovedsakelig handler som ledd i næringsvirksomhet.

NEKI – Norske energikjøperes interesseorganisasjon – tror de utfordringene som gjelder for forbrukere slik de er definert ovenfor, også gjelder mye av det innkjøpet som skjer i regi av bedrifter og institusjoner.

Det er lett å overvurdere kapasitet og kompetanse i elspørsmål hos dem som har ansvar for innkjøp i yrkesmessig sammenheng og derfor er det også behov for en eksplisitt rettsbeskyttelse av disse interessene. Med bakgrunn i denne forståelsen så vil NEKI som representant for profesjonelle energibrukere gjerne se at de nye reglene om forbrukerbeskyttelse trekkes inn i energiloven i stedet for i loven om forbrukerkjøp.»

Statnett SF uttaler følgende:

«Det er av flertallet fremmet to alternative lovforslag. Det foreligger således et flertallsforslag til endringer i henholdsvis forbrukerkjøpsloven og et flertallsforslag til endringer i ener-

giloven. I tillegg foreligger det flere mindretallsforslag på en rekke punkter. Dette gjør at det er komplisert å få fullstendig oversikt over forslaget.

Når det gjelder flertallsforslag til endringer i forbrukerkjøpsloven, oppfatter Statnett det slik at disse er ment å gi samme rettsstilling som forslaget til endringer i energiloven. Etter Statnetts vurdering vil det imidlertid på enkelte punkter ikke være samsvar mellom forslagene. Dette gjelder eksempelvis forslaget til kravene til leveringskvalitet.

Statnett støtter forslaget om å plassere reglene i energiloven og viser til den begrunnelse som er gitt for dette synspunkt i NOU'en.

Forslaget er ment å gi nettselskapene insentiver til å hindre mangelfulle leveranser. Dette tilsier at reglene bør tas inn i den lovgivning som retter seg mot nettselskapene. Plassering i energiloven vil også være naturlig i lys av at energilovgivningen allerede inneholder regler som retter seg direkte mot forbrukere, blant annet regler om måling, avregning og fakturering. I tillegg kan forbrukerkjøpsloven eventuelt henvise til at forbrukerkjøpsregler for nettselskapenes leveranser av elektrisk energi er inntatt i energiloven. Dette kan gjøres ved en presisering i gjeldende § 2 i forbrukerkjøpsloven om lovens anvendelse i noen særlige forhold.»

Når det gjelder hensyn som taler for en plassering av reglene i forbrukerkjøpsloven, uttaler *Barne- og familiedepartementet* følgende:

«Departementet har merket seg at arbeidsgruppen er sterkt splittet i synet på lovteknisk løsning. Noe grovt og unøyaktig kan en si at det er mest brukervennlig for bransjen at reglene tas inn i energilovgivningen, mens det er mest brukervennlig for forbrukerne at reglene innpasses i forbrukerkjøpsloven. Sett i lys av at formålet med de nye reglene er å beskytte forbrukerne, mener vi at hensynet til forbrukerne her må veie tyngst. Departementet finner dette avgjørende for at de nye reglene bør tas inn i forbrukerkjøpsloven og ikke energiloven.»

Også *Den Norske Advokatforening* tar til orde for en plassering i forbrukerkjøpsloven:

«Advokatforeningen er av den klare oppfatning at reglene hører hjemme i forbrukerkjøpsloven og ikke i en offentligrettslig konsesjons- og fullmaktslov som energiloven. Advokatforeningen legger avgjørende vekt på de fordeler som denne løsning medfører, og som er nærmere drøftet i utredningens punkt 14.2 (side 83 flg). Vi mener at forbrukerkjøpslovens regler, med enkelte tilpasninger for strømkontrakter, vil gi en hensiktsmessig regulering av avtaler mellom nettselskaper og forbrukere om overføring av elektrisk energi. Slik det legges opp til av arbeidsgruppens flertall,

utredningen side 175 flg, er det hensiktsmessig å tilføye et nytt kapittel 13 til forbrukerkjøpsloven om lovens anvendelse på strømkontrakter. Advokatforeningen mener at avgjørende forbrukerhensyn tilsier at reglene på denne måtte plasseres i forbrukerkjøpsloven. Å plassere reglene i energiloven vil være uheldig i et forbrukerperspektiv, hensett til at energiloven er en utpreget offentlig reguleringslov, som i dag ikke inneholder noen regler som tar særskilt sikte på å verne forbrukerne (jf utredningen side 85).»

Forbrukerombudet uttaler:

«Jeg mener at forbrukerhensyn og lovstrukturelle hensyn taler for at reglene plasseres i forbrukerkjøpsloven. Det vil, etter min mening, være en fordel for forbrukere som søker kunnskap om reguleringen at denne er plassert i en privatrettslig lov som er godt kjent blant forbrukerne fra før. Energiloven er en utpreget offentligrettslig næringsreguleringslov hvor regulering av forbrukerrettigheter vil fremstå som et fremmedelement, og som det må antas at forbrukere vil ha langt større vanskeligheter med å finne frem til.

Å plassere reglene i forbrukerkjøpsloven vil også være mest konsekvent sett i forhold til at blant annet levering av både vann og gass og olje gjennom ledning allerede er omfattet av lovens bestemmelser. Jeg merker meg også at det i rapporten om digitale ytelser foreslås å inkludere dette i forbrukerkjøpsloven.

For øvrig viser jeg til bemerkningene fra Forbrukerombudet m.fl. under punkt 14.4 på side 86 i NOUen.»

Forbrukerrådet er av samme oppfatning, og uttaler om dette:

«Forbrukerrådet er av den oppfatning at lovregulering av strømvavtaler bør integreres i forbrukerkjøpsloven. En slik plassering gjør reglene lettere tilgjengelige for forbrukerne siden denne er kjent fra tidligere, og vil således være den primære kilde for å søke informasjon om rettigheter og forpliktelser.

Å ta reglene inn i forbrukerkjøpsloven vil også sikre at Justisdepartementet håndhever loven. Dette er en fordel fordi Justisdepartementet har spesialkompetanse på dette, og tilsvarende ansvar for andre forbrukerkontraktsretts områder.

For bransjen vil det være en nyttig påminnelse at reglene om kontraktsforholdet til kundene er plassert et annet sted enn i energiloven, som i hovedsak har et annet fokus og et annet formål.»

Forbrukertvistutvalget uttaler:

«Reglene bør plasseres i forbrukerkjøpsloven. Ifølge det lovutkastet som bygger på forbruker-

kjøpsloven, er det bare behov for noen få særregler for avtaler om strøm. Det kan være vanskelig å ha oversikt over hvilke regler det ville være nødvendig å ta med i en separat lov om dette, eventuelt i et eget kapittel i en lov som ellers gjelder noe annet (energiloven).»

6.4 Departementets vurdering

Arbeidsgruppen har vært i tvil om hvilken lovteknisk løsning som er best, og gruppen er som nevnt delt i dette spørsmålet. Også høringsinstansene har vært splittet i synet på spørsmålet. Departementet ser at det kan anføres gode argumenter for begge løsninger. Departementet har imidlertid kommet til at reglene om strøm bør plasseres i forbrukerkjøpsloven. I likhet med arbeidsgruppen ser departementet en egen lov som lite hensiktsmessig. Det bør av hensyn til en god lovstruktur unngås å gi egne lover om spørsmål som på en tilfredsstillende måte kan innpasses i gjeldende regelverk.

Departementet har merket seg at det har vært en viss uenighet i arbeidsgruppen om hvilke føringer som ble gitt av justiskomiteen på dette punktet i forbindelse med stortingsbehandlingen av forbrukerkjøpsloven. Departementet er enig i at dette etter formuleringene i Innst. O. nr. 69 (2001–2002) kan synes noe uklart. Departementet vil uansett anta at det sentrale er spørsmålet om forbrukervernregler, og ikke selve plasseringen av reglene.

Etter departementets syn argumenterer arbeidsgruppen overbevisende for at forbrukerkjøpsloven kan komme til anvendelse på strømkontraktene.

I NOU 2004: 4 påvises det at mange av forbrukerkjøpslovens bestemmelser passer også for strømkontraktene, jf. s. 164–168 i utredningen. Dette er også departementets inntrykk etter en gjennomgåelse av reglene. Etter departementets syn har det da mindre betydning at enkelte av lovens bestemmelser ikke er like aktuelle. Videre synes det bare i liten grad nødvendig med særregler i tillegg til forbrukerkjøpslovens gjeldende regler, jf. punkt 7 til 15 om de enkelte spørsmål. På s. 164 i utredningen sies det følgende om anvendelsen av forbrukerkjøpsloven:

«Innledningsvis er det grunn til å presisere at man ved tolkning og anvendelse av forbrukerkjøpsloven generelt må ta hensyn til salgsobjektets art. Arbeidsgruppen har ikke gjort uttrykkelige unntak eller presiseringer i lovforslagets kapittel om strømkontrakter i ethvert tilfelle hvor det kan tenkes at reglene etter en bokstavfortolkning ikke passer hundre prosent

for strømvkontrakter. En tolkning av loven i lys av særegenhetene ved elektrisk energi som ytelse vil i de fleste tilfeller lede til et resultat som er materielt tilfredsstillende. Ved utformingen av forslaget til endringer i forbrukerkjøpsloven har således tanken vært å foreslå regler på de punktene det er størst behov for å klargjøre hvilke regler som skal gjelde for strømvkontrakter, samt på de punktene hvor det kan være behov for andre innholdsmessige løsninger enn de som ellers følger av forbrukerkjøpsloven.»

Departementet kan i hovedsak slutte seg til disse betraktningene.

Arbeidsgruppen fremhever at den ser de foreslåtte særreglene som en forutsetning for at forbrukerkjøpslovens regulering skal være tilfredsstillende. Departementet finner imidlertid grunn til å være noe mer tilbakeholden med å foreslå særreguleringer enn arbeidsgruppen. Spørsmål som etter departementets syn kan finne sin naturlige løsning ved en fornuftig tolking av forbrukerkjøpslovens allerede gjeldende bestemmelser, er det ikke grunn til å foreslå særregler om. Departementet kan ikke se at dette skulle gjøre loven mindre tilgjengelig for forbrukeren. Forbrukerkjøpsloven dekker mange ulike kjøpssituasjoner, og anvendelsen av loven skal kunne tilpasses i forhold til dette, noe som sikrer fleksibilitet og et enklere regelverk.

Departementet har blant annet på denne bakgrunn også valgt å innarbeide reglene i forbrukerkjøpsloven på en noe annen måte enn det arbeidsgruppen har foreslått. Mens arbeidsgruppen foreslår et nytt kapittel i loven, har departementet funnet det mer hensiktsmessig at de få særreglene som foreslås, innpasses i lovens naturlige struktur, eksempelvis slik at reglene om stenging plasseres i kapitlet om selgerens (nettselskapets) krav ved kontraktsbrudd fra forbrukerens side. Departementet mener at denne strukturen vil gi forbrukeren bedre oversikt over det samlede regelverk som kan ha betydning for avtalen med nettselskapet.

I utredningen pekes det på at brukerne ved en regulering i energiloven vil få færre bestemmelser å forholde seg til enn om reglene plasseres i forbrukerkjøpsloven. Arbeidsgruppens forslag til endringer i energiloven gjelder bare punkter hvor det er størst behov for regulering. Flere spørsmål overlates til ulovfestet rett eller til partenes avtale. Det legges imidlertid også etter forslaget til endringer i energiloven opp til henvisninger til en del av forbrukerkjøpslovens bestemmelser, noe som gjør bildet ytterligere uklart. At man etter utvalgets syn på dette området strengt tatt kan nøye seg med

en mer begrenset regulering i energiloven enn etter forbrukerkjøpsloven, synes ikke å være noen fordel for forbrukerne. Det kan ikke utelukkes at en mer begrenset regulering i energiloven kan reise spørsmål om hvilke regler som gjelder utenfor de spørsmål som er uttrykkelig regulert, jf. også høringsuttalelsen fra *Forbrukertvistutvalget*. Siden forbrukerkjøpsloven uten videre i stor grad kan gis anvendelse dersom strømvkontraktene underlegges loven, sikrer man at de fleste spørsmål som kan oppstå, er regulert. At enkelte av lovens bestemmelser er mindre aktuelle, endrer ikke dette. Departementet kan blant annet på bakgrunn av dette ikke slutte seg til synspunktet i utredningen om at en regulering i energiloven vil gi en klarere og mer tilgjengelig regulering enn en regulering i forbrukerkjøpsloven.

Departementet er i utgangspunktet enig med arbeidsgruppen i at klassifiseringen av strømytelsen i forhold til forbrukerkjøpslovens alminnelige virkeområde trer noe i bakgrunnen sammenliknet med spørsmålet om forbrukerkjøpslovens regler kan gi en hensiktsmessig regulering av strømvkontraktene. Når dette er sagt, vil departementet understreke at det ser en viss fare for at man kan oppleve et press mot stadig å føye nye kontraktsforhold inn under forbrukerkjøpsloven. Etter departementets syn er imidlertid ikke elektrisk energi så forskjellig fra andre ytelser som allerede omfattes av forbrukerkjøpsloven, for eksempel olje og gass, jf. for så vidt *Forbrukerombudets* synspunkter. Departementet legger videre vekt på at strømytelsen får sine vesentligste egenskaper i overføringsfasen. Det er dermed ikke tale om ren transport av en ferdigprodusert vare. Nettselskapet har en fysisk forpliktelse overfor forbrukeren. Argumentet om at ytelsen skiller seg fra fysiske gjenstander, og at ytelsen kanskje har mer karakter av tjenesteytelse, har derfor etter departementets syn noe mindre vekt.

Når det gjelder enkelte høringsinstansers ønske om en samlet sektorlovgivning, viser departementet til at det ikke er noe særsyn at reglene for en bestemt sektor finnes i forskjellig regelverk. I utredningen pekes det på at en plassering i energiloven kan tenkes å gi et bedre samsvar mellom den offentligrettslige og den privatrettslige reguleringen. Departementet er enig i at dette er et argument for en plassering i energiloven, men vil peke på at den lovtekniske løsningen isolert sett ikke vil være avgjørende for en samordnet regulering. Om, og eventuelt i hvilken grad, det bør være et slikt samsvar mellom de to rettsområdene er et spørsmål om det materielle innholdet av reglene. Som arbeidsgruppens utredning viser, kan det være

betydelig uenighet om dette spørsmålet, men departementet kan ikke se at dette bør virke styrende for valg av lovteknisk løsning. Man må uansett valg av lovteknisk løsning legge til grunn at eventuell videreutvikling av reglene på dette området vil skje i et samarbeid mellom de berørte myndighetsorganer, slik at det tas tilbørlig hensyn til den offentligrettslige reguleringen.

Departementet stiller seg videre tvilende til at en plassering av reglene i energiloven med forskrifter vil gi forbrukeren den beste oversikten over reglene. Det gjeldende energiregelverket kan neppe sies å være utpreget oversiktelig, med en lov og tilhørende, til dels meget vanskelig tilgjengelige, forskrifter. Derimot vil en plassering av reglene i forbrukerkjøpsloven etter departementets syn trolig øke forbrukernes bevissthet om reglene. Departementet slutter seg i så måte til synspunktene fra *Barne- og familiedepartementet*, *Den Norske Advokatforening*, *Forbrukerombudet* og *Forbrukerrådet*. En må kunne gå ut fra at forbrukerkjøpsloven til en viss grad er kjent for forbrukere. Departementet vil anta at folk flest betegner anskaffelse av strøm som et kjøp, og dermed vil kunne ha forventninger om å finne eventuelle regler i en kjøpslov. Energiloven er på sin side en utpreget offentligrettslig lov, som pr. i dag har liten betydning for forbrukeren.

Som arbeidsgruppen er inne på, tilsier hensynet til konsekvens og indre sammenheng i lovverket at ny kontraktsrettslig forbrukervernlovgivning utarbeides etter mønster av eksisterende kontraktslovgivning på tilgrensende områder. Å velge en annen løsning på dette området, vil etter departementets syn innebære et uheldig brudd med systematikken i lovgivningen på kontraktsrettens område. Systematikken er i seg selv viktig for reglenes tilgjengelighet for forbrukerne og konsistens i reglene, jf. for så vidt høringsuttalelsene fra *Forbrukerombudet* og *Forbrukerrådet*. Ved å plassere reglene i forbrukerkjøpsloven oppnår man videre at forbrukeren kan forholde seg til de reglene som har størst betydning for ham eller henne, i motsetning til energiloven hvor det er en rekke regler uten betydning for kontraktsforholdet.

Bransjen har i høringsrunden fremhevet at det anses som hensiktsmessig for bransjen at reglene samles i energiloven. Selv om departementet har

en viss forståelse for dette, må hensynet til bransjen veies mot hensynet til forbrukerne. Departementet mener at det i denne sammenheng er grunn til å legge større vekt på hensynet til forbrukerne. Bransjen må forutsettes å være mer fortrolig med, samt ha ressurser til, å finne frem i det samlede regelverket. For forbrukeren vil det som nevnt neppe være noen fordel at reglene plasseres i energiloven.

Når det gjelder andre lands løsninger på dette området, registrerer departementet at disse varierer. Utredningen peker på at man i de fleste EU-land har forbrukervernreglene innpasset i den offentligrettslige reguleringen. Det fremgår imidlertid ikke hvordan den øvrige reguleringen er i disse landene. Det er ikke gitt at man der har et passende privatrettslig regelverk å innpasse reglene i. Uansett viser den danske ordningen at det er mulig å la denne type kontraktsforhold omfattes av kjøpsloven. Hensynet til nordisk rettsenhet trekker dermed ikke i noen spesiell retning. At EU har tatt opp spørsmål med en side til forbrukervernet i eldirektiv II, er etter departementets syn av mindre betydning. Erfaring tilsier at systematikken i EU-regler ikke alltid lar seg sammenligne med og overføre til medlemsstatenes eksisterende system. Videre utelukker ikke eldirektiv II at det på sikt kan tenkes EU-regler om strømkontrakter på privatrettslig nivå av den type man finner i forbrukerkjøpsdirektivet.

Arbeidsgruppen og enkelte høringsinstanser har vært inne på at valg av lovteknisk løsning kan ha betydning for hvilket departement lovreglene vil høre under. Etter Justisdepartementets syn bør ikke valg av lovteknisk løsning få betydning for dette spørsmålet. Departementet legger til grunn at det uansett lovteknisk løsning er naturlig at Justisdepartementet har ansvaret for reglene siden det dreier seg om ren privatrettslig kontraktslovgivning.

Norske Energikjøperes Interesseorganisasjon tar til orde for en plassering i energiloven under henvisning til at også øvrige grupper enn forbrukere vil ha behov for beskyttelse. Departementet kan imidlertid ikke se at det er hensiktsmessig å operere med noen annen forbrukerdefinisjon enn vanlig uansett hvilket regelverk reglene plasseres i.

7 Hvem bør bære risikoen for mangelfull leveringskvalitet?

7.1 Gjeldende rett

Energilovens markedsreform innebærer at sluttbrukeren er part i to kontrakter: én kraftkontrakt inngått med en kraftleverandør og én nettkontrakt inngått med et nettselskap, se nærmere punkt 3.4.

Dersom forbrukeren opplever at strømmen uteblir (avbrudd), eller at strømmen ikke har tilfredsstillende kvalitet (mangelfull spenningskvalitet), blir det spørsmål om hvilken kontraktspart forbrukeren kan rette eventuelle krav mot. Gjeldende rett inneholder ingen direkte regulering av dette spørsmålet. De standardkontraktene som i dag benyttes, sammenholdt med den offentligrettslige reguleringen, innebærer imidlertid at det er nettselskapet som må anses å være ansvarlig overfor forbrukeren.

7.2 Arbeidsgruppens forslag

I NOU 2004: 4 kapittel 13 drøfter arbeidsgruppen om det er kraftleverandøren eller nettselskapet som bør være primært ansvarssubjekt («selger») etter den foreslåtte reguleringen.

En enstemmig arbeidsgruppe går inn for at det er nettselskapet som bør bære risikoen for mangelfull spenningskvalitet og avbrudd og dermed være primært ansvarssubjekt. Arbeidsgruppen foreslår at dette presiseres uttrykkelig i lovteksten, enten som § 2 første ledd bokstav d, jf. § 62 i forbrukerkjøpsloven, eller som § 7-1 i energiloven.

Arbeidsgruppen tar utgangspunkt i hvilke forpliktelser henholdsvis kraftleverandøren og nettselskapet etter dagens standardavtaler har overfor forbrukeren. Nettselskapets forpliktelse består etter arbeidsgruppens syn i å stille overføringskapasitet i nettet tilgjengelig samt å sørge for at den elektriske energien som overføres, har tilfredsstillende kvalitet, jf. NOU 2004: 4 s. 80. Når det gjelder kraftleverandørens forpliktelse, skriver arbeidsgruppen samme sted at denne:

«(...) i første rekke [går] ut på å sørge for at sluttbrukeren får levert elektrisk energi til en

bestemt pris. Kraftavtalene regulerer primært en finansiell avregning mellom kraftleverandør og sluttbruker i forhold til et stipulert eller målt forbruk. Etter standard kraftleveringsavtale § 4-1 heter det riktig nok at «kraftleverandøren er forpliktet til å levere elektrisk energi i henhold til kundens løpende behov/uttak». Dette er imidlertid ingen kvalitativ eller kvantitativ forpliktelse overfor sluttbrukerne. Dette henger sammen med at den systemansvarlige gjennom driftskoordineringen skal sørge for at det til enhver tid er momentan balanse mellom produksjon og forbruk».

Etter arbeidsgruppens syn reflekterer kontraktsreguleringen en naturlig funksjonsfordeling mellom partene i kraftsystemet. Arbeidsgruppen mener at det kan være et selvstendig poeng ikke å rokke ved den reguleringen som i dag følger av avtalene, og som aktørene i kraftmarkedet har innrettet seg i tillit til.

Arbeidsgruppen fremhever videre at det er i overføringsnettet at den elektriske energien får sine fysiske egenskaper. Årsaken til spenningsfeil eller avbrudd vil ligge enten i selve nettet eller i ytre egenskaper som rammer nettet. Dette er forhold kraftleverandøren ikke vil ha kontroll over. På denne bakgrunn ville det være lite rimelig om forbrukeren skulle kunne gjøre sanksjoner gjeldende mot kraftleverandøren.

Endelig legger arbeidsgruppen vekt på at nettselskapet, med visse mindre unntak, er gjort til primært ansvarssubjekt etter reguleringen i Danmark, Finland og Sverige.

7.3 Høringsinstansenes syn

De høringsinstansene som kommenterer spørsmålet, støtter arbeidsgruppens syn.

Olje- og energidepartementet uttaler:

«En viktig premiss for NOU 2004: 4 er at nettselskapene bør bære risikoen for mangelfull levering av kraft, og derigjennom være primært ansvarsobjekt. Dette er i tråd med energimyndighetenes regulering av kraftmarkedet.»

KS Bedrift uttaler på sin side:

«Det synes rimelig at nettselskapet bærer risikoen for mangelfull leveringskvalitet ettersom det er større sannsynlighet for at årsaken til den mangelfulle leveringskvaliteten ligger hos nettselskapene enn hos produsentene.»

SINTEF Energiforskning AS sier i sin høringsuttalelse:

«SINTEF Energiforskning er enig i at det er nettselskapene som bør bære risikoen for mangelfull leveringskvalitet, og således være primært ansvarssubjekt. Avbruddsforholdene til nettkundene bestemmes primært av kraftnettet. Det samme gjelder spenningsfeil (med unntak for spennings frekvens). Men det er her viktig å påpeke at problemer knyttet til spenningsfeil ofte oppstår som et samspill mellom belastningene (dvs. kundenes tilkoblede apparater) og kraftnettet. I NOU 2004: 4 gir beskrivelsen flere steder inntrykk av at spenningsfeil er noe som leveres fra nettselskapet til nettkundene. Det er et poeng at spenningsfeil like ofte opptrer som et resultat av den gjensidige vekselvirkningen mellom nett og kunde. For å beherske spenningsfeil må det både stilles krav til nettet og til emisjon av forstyrrelser fra kundenes installasjoner. Etter SINTEF Energiforskningens syn er det nettselskapene som har de beste forutsetninger for å ta ansvaret for denne koordineringen - og som bør ha nødvendige virkemidler for å utøve koordineringen og følgelig være ansvarssubjekt.»

7.4 Departementets vurdering

Departementet går, i likhet med arbeidsgruppen, inn for at nettselskapet bør være ansvarssubjekt

(selger) etter den foreslåtte reguleringen. Departementet kan i det vesentlige slutte seg til arbeidsgruppens argumentasjon på dette punktet, og departementet er enig i at det er et selvstendig poeng at en følger den funksjonsfordelingen aktørene i kraftmarkedet har innrettet seg etter. Departementet vil likevel bemerke at en ikke nødvendigvis kan føle seg bundet av dette når en skal vurdere reguleringen av avtaler sluttet med forbrukere. I prinsippet kunne en nok tenke seg noe ulike løsninger med hensyn til valg av ansvarssubjekt, uten at det nødvendigvis ville fått betydning for de materielle reglene som foreslås. Departementet går imidlertid ikke nærmere inn på dette her.

Departementet viser også til at standpunktet om at nettselskapet skal være ansvarlig, forutsetningsvis har fått bred tilslutning i høringen. Selv om det er få høringsinstanser som direkte kommenterer spørsmålet, fremgår det indirekte av høringsinstansenes kommentarer til andre spørsmål at en legger til grunn at det er nettselskapet som skal være ansvarlig.

Som nevnt under punkt 6.4, har departementet valgt en noe annen lovteknisk løsning enn arbeidsgruppen, ved at det ikke foreslås noe eget kapittel for strømvavtalene i forbrukerkjøpsloven. Det fremgår imidlertid av forslaget til § 2 første ledd bokstav d at det er avtaler inngått med nettselskap som omfattes av loven.

Når det gjelder forslaget om å regulere forsinkelse i forhold til kraftleverandørene, jf. forslaget til forbrukerkjøpsloven § 2 annet ledd bokstav c, vises det til punkt 14.

8 Krav til ytelsen – kontraktsbruddsvurderingen

8.1 Gjeldende rett

Dersom forbrukerens avtale med nettselskapet ikke oppfylles som forutsatt, blir det spørsmål om det foreligger et kontraktsbrudd, og om dette utløser kontraktsbruddsvirkninger (sanksjoner). Hvilke sanksjoner forbrukeren kan gjøre gjeldende drøftes i punkt 11 og 12. Her skal bare spørsmålet om kravet til kontraktsmessig ytelse tas opp.

I forhold til nettselskapets ytelse er det snakk om to typer kontraktsbrudd: avbrudd og mangelfull spenningskvalitet. Avbrudd innebærer at strømmen uteblir helt, det vil si at forbrukeren ikke kan benytte elektriske apparater etc. Mangelfull spenningskvalitet innebærer på sin side at forbrukeren mottar strøm, men denne har for lav eller for høy spenning. For lav spenning vil si at strømmen ikke har full «effekt», noe som kan innebære at elektriske apparater ikke kan nyttiggjøres fullt ut – eksempelvis fordi det blir temperaturfall i stekeovnen. For høy spenning kan lede til skader på elektriske apparater.

Utgangspunktet for hvilke krav forbrukeren i dag kan stille til nettselskapets ytelse må tas i standard nettleieavtale. Denne har imidlertid en begrenset regulering av disse spørsmålene.

Etter standard nettleieavtale § 4-1 første ledd annet punktum stiller nettselskapet «overføringskapasitet i sitt elektriske nett til disposisjon for kunden på de vilkår som følger av standard nettleieavtale og gjeldende tariffer, samt lover og forskrifter som måtte ha betydning for forholdet mellom nettselskapet og nettkunden». Det er uklart om denne bestemmelsen innebærer at forbrukeren vil ha krav på uavbrutt overføringskapasitet, eller om han må tåle visse avbrudd.

Videre følger det av standard nettleieavtale § 12-4 at spenningen under normale driftsforhold skal være 230 V eller 230/400 V +/- 10 % i leveringspunktet. Spenningsvariasjoner utenfor dette intervallet vil utgjøre en mangel. § 12-4 viser videre til EN 50160, som er en europeisk produktstandard for elektrisk energi. Det er imidlertid ikke klart om brudd på standarden alltid skal utgjøre en mangel i avtalens forstand.

Det er på bakgrunn av avtalereguleringen ikke klart hvilke krav forbruken i dag kan stille til

nettselskapets ytelse – verken med hensyn til avbrudd eller spenningskvalitet. Praksis fra Elkla-genemnda viser også at vurderingen av om det foreligger kontraktbrudd noen ganger flyter over i spørsmålet om forbrukeren kan gjøre en sanksjon gjeldende.

Det vises for øvrig til at forskrift 30. november 2004 nr. 1557 om leveringskvalitet i kraftsystemet stiller nærmere krav til enkelte aspekter ved nettselskapets ytelse. Forskriften trådte i kraft 1. januar 2005.

8.2 Arbeidsgruppens forslag

Etter arbeidsgruppens syn er det å stille ufravikelige minstekrav til ytelsen nødvendig i en forbrukervernlov om levering av elektrisk energi.

Når den skal beskrive hva nettselskapets ytelse nærmere går ut på, tar arbeidsgruppen utgangspunkt i en definisjon av begrepet leveringskvalitet utarbeidet av Referansegruppen for feil og avbrudd, som er et samarbeid mellom Norges vassdrags- og energidirektorat, Energibedriftenes landsforening Kompetanse, Statnett SF og SINTEF Energiforskning. Etter denne definisjonen består leveringskvalitetsbegrepet av to hovedkomponenter: leveringspålitelighet og spenningskvalitet.

Arbeidsgruppen skriver i NOU 2004: 4 s. 87-88 følgende om dette:

«*Leveringspåliteligheten* er i henhold til Referansegruppen et uttrykk for tilgjengeligheten av elektrisk kraft, og sier noe om risikoen for å oppleve avbrudd i kraftforsyningen. Det er vanlig å dele avbruddene inn i korte og langvarige. Ved et kortvarig avbrudd er sluttbrukeren uten energi i inntil tre minutter. Avbrudd utover dette karakteriseres som langvarige. (...)

Spenningskvalitet er et uttrykk for den elektriske energiens anvendelighet. Som en motsats til leveringspålitelighet kan man definere dette som en beskrivelse av leveringskvaliteten når det ikke er avbrudd i forsyningen. Spenningskvalitet omfatter en rekke ulike fenomener og forstyrrelser, som Referansegruppen igjen sammenfatter i tre samlebetegnelser:

- Spennings frekvens defineres som den grunnharmoniske vekselspennings repetisjonshastighet, dvs. antall svingninger mellom positiv og negativ verdi over et gitt tidsintervall. Frekvensen er også uttrykk for den samlede balansen mellom produksjon og forbruk i kraftsystemet, såkalt momentan balanse.
- Spennings effektverdi beskriver i hvilken grad man kan nyttiggjøre seg spenningen.
- Spennings kurveform er det målte/avlesete utseendet på spenningen i et gitt målepunkt. Det gitte antall svingninger som utgjør spennings frekvens, skal i utgangspunktet holde en perfekt sinus-kurveform. Ved forstyrrelser kan denne bli påvirket slik at den ser noe annerledes ut. Spennings kurveform er et uttrykk for om svingningene holder den ideelle sinus-kurveformen eller ikke.»

Arbeidsgruppen avgrenser begrepet leveringskvalitet mot leveringssikkerhet i betydningen forsyningsikkerhet, og skriver i NOU 2004: 4 på s. 88 følgende om dette:

«Leveringssikkerhet betegner risikoen for svikt i produksjon og overføringskapasitet. Felles for denne gruppen er at årsaken til avbrutt levering ikke oppstår i nettet, men ligger utenfor det. Avtaleforholdet mellom nettselskapene og sluttbrukerne omfatter ikke det som her er omtalt som leveringssikkerhet. Nettselskapene tar ikke på seg en kontraktsrettslig forpliktelse overfor sluttbrukerne om å skaffe tilstrekkelig elektrisk energi. Den kontraktsrettslige reguleringen av kraftleveringen skjer i forholdet mellom kraftleverandørene og sluttbrukerne. Dessuten er det først når man rent faktisk har tilgang på elektrisk energi at det gir god mening å tale om kvalitet. Arbeidsgruppen mener etter dette at begrepet leveringskvalitet for arbeidsgruppens formål ikke bør omfatte leveringssikkerhet i betydningen forsyningsikkerhet.»

Arbeidsgruppen drøfter deretter hvordan brudd på nettselskapets forpliktelse bør klassifiseres i forhold til tradisjonell kontraktsrettslig terminologi. Det synes som om arbeidsgruppen forutsetter at feil spenningskvalitet naturlig vil være å klassifisere som en mangel. Hva gjelder avbrudd, viser gruppen til at det har vært stilt spørsmål om det er naturlig å omtale dette som forsinkelse. Arbeidsgruppen slutter seg imidlertid til juridisk teori, hvor det er pekt på at siden elektrisk kraft produseres momentant ved at sluttbrukeren kobler sin installasjon til nettet, kan ikke det ikke-leverte kvantum leveres på et senere tidspunkt. Ifølge denne teorien vil det da være misvisende å tale om forsinket levering, siden det foreligger en total uteblivelse av en del av leveransen.

Arbeidsgruppen presiserer imidlertid at det på enkelte punkter kan være naturlig å skille mellom mangelfull spenningskvalitet og avbrudd, eksempelvis i forhold til regler om utmåling av prisavslag, jf. NOU 2004: 4 s. 100-101.

Etter arbeidsgruppens forslag beror den nærmere presisering av kravet til leveringskvalitet på hvilken lovteknisk løsning som velges. Dersom reglene plasseres i forbrukerkjøpsloven, foreslår arbeidsgruppen ingen formelle endringer på dette punktet. Det innebærer at lovens regler i kapittel 4 om mangler som utgangspunkt vil få full anvendelse. Dersom reglene plasseres i energiloven, foreslår arbeidsgruppen at mangelspørsmålene reguleres i energiloven § 7-5. Utkastet til lovtekst har en noe annen og mer begrenset utforming enn reglene i forbrukerkjøpsloven kapittel 4. Arbeidsgruppen presiserer imidlertid at forslaget til regulering i § 7-5 ikke er ment å skulle lede til andre resultater enn det som ville vært tilfellet dersom man i stedet hadde anvendt forbrukerkjøpslovens regler.

På bakgrunn av dette foretar arbeidsgruppen en gjennomgang av de ulike grunnlagene for å konstatere om nettselskapets ytelse vil være mangelfull.

Arbeidsgruppen går inn for at avtalen bør være utgangspunkt for mangelsvurderingen, jf. forbrukerkjøpsloven § 15 første ledd, jf. forslaget til energiloven § 7-5 første ledd. Gruppen erkjenner at det, blant annet som følge av den elektriske energiens nettbundne karakter, vil være lite praktisk at det inngås individuelle avtaler om en særlig leveringskvalitet. Samtidig vil denne løsningen sikre fleksibilitet dersom det er eller blir teknisk mulig å inngå slike avtaler.

Det følger av forbrukerkjøpsloven § 15 annet ledd bokstav f at tingen, dersom ikke annet følger av avtalen, skal være i samsvar med offentligrettslige krav som stilles i lovgivningen. Etter forslaget til energiloven § 7-5 annet ledd bokstav a skal den elektriske energien, med mindre annet følger av avtalen, være i samsvar med forskrift om leveringskvalitet i kraftsystemet fastsatt i medhold av energiloven § 5A-3 og eventuelle andre offentligrettslige krav.

Arbeidsgruppen fremholder i NOU 2004: 4 på s. 89 at det av flere grunner:

«(...) som utgangspunkt (...) ville være en klar fordel om man (...) kunne koble den privatrettslige reguleringen av mangelspørsmålet til den offentligrettslige, i stedet for å utvikle et eget leveringskvalitetsbegrep i den privatrettslige forbrukervernlovgivningen».

Parallelt med at arbeidsgruppen arbeidet med sin rapport, arbeidet Norges vassdrags- og ener-

gidirektorat med en egen forskrift om leveringskvalitet. Denne var imidlertid ikke ferdig da arbeidsgruppen avga sin rapport. Gruppen tok derfor forbehold om at de kravene til leveringskvalitet som ville bli stilt i en slik forskrift, også ville være tilfredsstillende i en kontraktrettslig forbrukerlov.

Forbrukerkjøpsloven § 15 annet ledd bokstav a og b stiller krav om at tingen skal oppfylle visse normalforventninger («vanlig god vare»). Etter forslag til energiloven § 7-5 annet ledd bokstav b skal den elektriske energien svare til det som forbrukeren har grunn til å forvente ved overføring av elektrisk energi. Arbeidsgruppen fremholder at denne typen mangelbestemmelser normalt har liten betydning dersom det foreligger offentligrettslig regulering som stiller krav til ytelsens kvalitet, jf. NOU 2004: 4 s. 89-90.

I forhold til den varslede offentligrettslige reguleringen, jf. forskrift om leveringskvalitet, reiser arbeidsgruppen spørsmål om det er behov for en slik bestemmelse om normalforventning, eller om denne vil være overflødig. Arbeidsgruppen stiller også spørsmål om det er realistisk å tenke seg at forbrukeren vil ha noen normalforventning om strøm. Arbeidsgruppen mener likevel at det kan være behov for en slik regel, blant annet fordi det ikke kan utelukkes at en forbruker har en normalforventning som ligger over den nasjonale minstestandarden. Som eksempel på dette, nevner arbeidsgruppen en forbruker som bor i et område hvor det tradisjonelt har vært svært få avbrudd og særdeles god leveringskvalitet.

Arbeidsgruppen peker imidlertid på at en slik bestemmelse også vil kunne ha visse betenkeligheter. Dersom en legger til grunn en normalforventning som ligger over nivået for den politisk styrte offentligrettslige reguleringen, vil tvisteløsningsorganene i realiteten kunne foreta en form for «overprøving» av denne reguleringen, og arbeidsgruppen viser til at det kan være på sin plass å vise en viss tilbakeholdenhet i dette.

Forbrukerkjøpsloven § 16 første ledd bokstav b til d fastslår at tingen, på visse nærmere vilkår, har mangel dersom selgeren har gitt uriktige eller mangelfulle opplysninger om tingen eller dens bruk. Arbeidsgruppen fremholder at disse reglene neppe vil ha praktisk betydning for strømvavtaler. Hvis en velger en lovteknisk løsning i form av regulering i forbrukerkjøpsloven, foreslår arbeidsgruppen imidlertid ikke noe unntak fra reglene. Hvis en velger en lovteknisk løsning i form av regulering i energiloven, mener imidlertid arbeidsgruppen at det ikke vil være behov for å ta slike regler inn i loven.

8.3 Høringsinstansenes syn

Som nevnt under punkt 8.2 legger arbeidsgruppen til grunn at både feil spenningskvalitet og avbrudd skal klassifiseres som mangel. *Den Norske Advokatforening* uttaler følgende om dette:

«I utredningens kapittel 15 (side 87 flg) drøftes hvilke krav som skal stilles til leveringskvalitet. Arbeidsgruppen legger til grunn at både sviktende leveringspålitelighet og sviktende spenningskvalitet utgjør mangler i rettslig forstand. Strømvavbrudd klassifiseres ikke som forsinkelse.

Advokatforeningen er enig, og antar at en lovregulering av disse spørsmål vil være lite kontroversiell.»

Forbrukertvistutvalget virker på sin side mer fremmed for å se avbrudd som mangel, og uttaler om dette:

«Det bør vurderes om forutsetningen om at avbrudd i leveransen skal regnes som mangel, bør komme til uttrykk blant særreglene (kalt «presiseringer») som foreslås tatt inn i forbrukerkjøpsloven.»

Når det gjelder grunnlagene for mangelsbedømmelsen, uttaler både *Forbrukerombudet* og *Forbrukerrådet* at det vil være naturlig å avvente utfallet av arbeidet med forskriften, før en vurderer om det er behov for en egen definisjon av leveringskvaliteten. *Forbrukerrådet* bemerker videre:

«(...) at reguleringen og sammenhengen mellom regelsettene ikke må føre til at det oppstår et større område hvor forbrukeren har risiko enn det som følger av forslaget til ny fkjl § 64. Det vises i denne sammenhengen til NOUens punkt 15.5 om normalforventning om leveringskvalitet. Det legges der til grunn at den jevne forbruker neppe har noen normalforventning til energiens egenskaper.

Slik vi ser det vil forbrukernes normalforventning være at den leverte energien ikke skader de elektriske husholdningsprodukter som man har i boligen. Dersom det likevel skjer, bør den rettslige situasjonen være slik at enten strømleverandør, eller selger av husholdningsproduktet, er ansvarlig. (Det er her ikke ment noen endring i ansvaret etter forslaget til ny fkjl § 64.)

Forbrukerrådet anser at fkjl § 15 a og b fortsatt vil kunne ha en selvstendig betydning slik forslaget til forskrift om leveringskvalitet i kraftsystemet nå foreligger».

Olje- og energidepartementet, Norges vassdrags- og energidirektorat, Energibedriftenes landsforening, Hafslund ASA, KS Bedrift, Mjøskraft Nett AS,

Norsk elektroteknisk komité, NORSKE ENERGI-KJØPERES INTERESSEORGANISASJON og Statnett SF viser alle til den kommende forskriften om leveringskvalitet. Disse instansene synes imidlertid å ha noe ulikt syn på om og i hvilken grad det bør være supplerende grunnlag for mangelsbedømmelsen.

Energibedriftenes landsforening uttaler seg ikke om forholdet til andre grunnlag for mangelsbedømmelsen, men nøyer seg med å si:

«(...) at leveringskvaliteten må defineres slik at tilfredsstillende kvalitet faller inn under det vi kan kalle samfunnsøkonomisk optimal leveringskvalitet. Kravene til kvalitet bør fortsatt harmoniseres med krav til leveringskvalitet i EØS - området slik som i dag. Vesentlig strengere krav til kvalitet i nettet vil slå ut i høyere kostnader for brukere av nettet i Norge.

Leveringskvaliteten påvirkes ikke bare av nettet selv, men også som nevnt tidligere av en rekke utenforliggende forhold som f.eks. kundenes bruk av utstyr tilknyttet nettet. Hvis nettselskapene skal yte erstatninger / prisavslag til forbrukere som følge av forstyrrelser påført nettet fra andre kunder er det naturligvis behov for å vurdere om selskapenes sanksjonsmuligheter overfor kundene er tilpasset en slik endret situasjon. Konsekvensene på dette området er etter vår mening ikke tilstrekkelig belyst i utredningen. EBL vil også peke på betydningen av at de kvalitetskrav som nasjonale og internasjonale normer stiller til utstyr som kunden kobler til nettet også overholdes».

Enkelte instanser går noe lenger enn dette, ved å vise til at forskriften i praksis bør være det eneste grunnlaget for mangelsbedømmelsen.

Olje- og energidepartementet viser til uttalelsen fra Norges vassdrags- og energidirektorat, og understreker:

«(...) viktigheten av at leveringskvalitetsbegrepet som legges til grunn i forbrukervernsammenheng må være basert på forskrift om leveringskvalitet som etter planen skal tre i kraft fra 2005. Etter departementets syn er det viktig å sikre at reguleringen av leveringskvalitet i forbrukervernsammenheng medvirker til en utvikling av kraftsystemet som er i tråd med de overordnede formålene i energiloven om samfunnsmessig rasjonalitet. Det er videre viktig å ta høyde for at kraftforsyningen ikke er bygget ut – eller bør bygges ut – basert på en forventning hos forbrukeren om en feilfri kvalitet eller pålitelighet på elektrisk energi (...) Departementet er bekymret for en mulig utvikling mot overlapp og ikke konsistent regulering av krav til leveringskvaliteten, og ber Justisdepartementet medvirke til at dette unngås».

Norges vassdrags- og energidirektorat uttaler:

«Avbrudd og svikt i spenningskvaliteten kan medføre ulike typer problemer for forbrukerne.

Spenningskvalitet

Det er sannsynlig at skader som følge av overspenninger fra lyn, og for høy spenning, har størst konsekvenser i form av kostnader og ulemper, som skader og endret levetid på elektrisk utstyr, for forbrukerne. Lav stasjonær spenning kan også skape problemer for en del forbrukere i form av svakt lys, dårlig virkning på komfyr etc.

I svake nett, som oftest finnes i grisgrendte strøk, vil noen forbrukere være plaget med ubehagelig blinking og flimmer i lyset. Jordfeil i egne og andres anlegg vil også kunne skape problemer i form av berøringsfare og feil ved energimålerne.

Forsikringsselskapene dekker vanligvis skader på utstyr som følge av lyn eller elektriske påkjenninger, dersom forbrukeren har innbo-, hjem- eller villaforsikring.

Avbrudd vil gjøre hverdagen mer tungvint for forbrukerne, fordi en ikke kan benytte de elektriske apparatene som er installert i hjemmet før spenningen er tilbake. Redusert komfort og praktiske problemer er gjerne større enn de direkte økonomiske tap. Økonomiske tap vil normalt være knyttet til ødelagte matvarer i fryse- eller kjøleskap. Dette vil først skje etter flere timers avbrudd. Langvarige avbrudd vil også kunne gi problemer om vinteren ved kulde og manglende alternative oppvarmingskilder.

Mangelsbegrepet

Leveransen av elektrisitet til forbrukerne har en mangel dersom leveringen bryter med avtale mellom nettselskapet og forbrukeren, eller offentligrettslige krav gitt i forskrift. Den offentligrettslige reguleringen vil være minimumskrav, mens særlige privatrettslige avtaler kan inngås om en annen leveringskvalitet.

NVE har i forslaget til ny forskrift om leveringskvalitet satt grenseverdier for en rekke parametere. Disse er satt ut fra internasjonale normer og hva som anses som et alminnelig akseptert nivå i det norske kraftsystemet. Det er viktig at det er balanse mellom de kravene som elektrisk utstyr er dimensjonert for og hvilke krav som stilles til leveransen av elektrisitet fra nettselskapene.

Forskrift om leveringskvalitet og internasjonale normer regulerer ikke antall tillatte avbrudd, kortvarige over- og underspenninger, eller transiente overspenninger. Grunnen til dette er at kostnadene ved å opprettholde et

minimumsnivå for disse parametrene varierer svært mye fra sted til sted (klima, topografi og befolkningstetthet), og nettkundene som berøres har svært ulike kostnader og muligheter til å beskytte seg mot dette.

Forskrift om leveringskvalitet vil innebære en skjerping av de krav som stilles til nettselskapenes leveranse. NVE finner det naturlig at de offentligrettslige krav som stilles i denne forskriften alene danner grunnlag for en mangelsvurdering når det ikke foreligger noen avtale mellom partene, fordi det ikke bør være parallelle kvalitetskrav til nettselskapenes leveranse. NVE foreslår at forslaget til ny § 7-5 i energiloven endres i samsvar med dette.»

Hafslund ASA uttaler på sin side:

«Vi er i prinsippet enige i at leveringskvalitet kontraktsrettslig sett bør reguleres gjennom en offentligrettslig regulering. Vi forutsetter at NVEs kommende forskrift om leveringskvalitet blir det praktiske «instrumentet» i forhold til praktiseringen av et offentligrettslig regelverk. Arbeidsgruppen peker da også på at mangelsproblemene i forhold til leveringskvalitet må bedømmes med utgangspunkt i den kommende forskriften. Dersom det i praksis skal være mulig å fastslå feil eller mangler ved leveransen av elektrisk energi, må forskriftsbestemmelsene være entydige og på en slik måte at feil eller mangler kan registreres/måles. I motsatt fall risikerer vi mange og tidkrevende saker som vil kreve betydelige ressurser for både forbruker og nettselskap. Det kan også risikeres at en rekke saker vil ende i Elklagenemnda og muligens i rettssystemet.»

Mjøs Kraft Nett AS uttaler at en:

«(...) forutsetter at NVEs kommende forskrift om leveringskvalitet blir det offentligrettslige regelverk og norm for levering av elektrisk energi».

KS Bedrift uttaler at:

«Det bør vurderes om man bør kutte ut punkt 2 om forbrukers forventninger, da det vil by på vanskelige og skjønnspregete vurderinger. Det vil skape et enklere og mer forutsigbart system.

En konsekvens av å kutte ut punkt 2) over om forbrukers forventninger, er at den forbrukeren som ønsker eller forventer en høyere leveringskvalitet enten søker det avtalt særskilt med nettselskapet, eller innretter sitt eget elektriske anlegg på en slik måte at det ikke blir sårbart for endringer i leveringskvaliteten - som ligger innenfor normen som vil følge av forskriften.»

Også *Statnett SF* går langt i retning av å mene at mangelsvurderingen utelukkende bør følge forskriften om leveringskvalitet, og uttaler:

«Statnett har merket seg at forslaget til ny § 7-5 i energiloven i utgangspunktet bygger på at mangelsvurderingen skal skje på grunnlag av de kommende forskrifter om leveringskvalitet og eventuelt andre offentligrettslige krav. NOU'en etterlater likevel tvil om det skal være de krav som vil bli fastsatt i den kommende forskrift om leveringskvalitet, som skal legges til grunn for mangelsvurderinger. I stedet holder man det åpent om forskriftsforslaget gir tilstrekkelig høye krav til leveringskvalitet. Dette synes å være fulgt opp i tekstforslaget til ny § 7-5 ved at man viser til andre offentligrettslige krav. Formuleringen åpner for at det kan stilles krav til leveringskvalitet innenfor flere regelsett.

Statnett stiller seg undrende til dette og mener at enhver regulering av krav til leveringskvalitet må baseres på de spesielle tekniske forhold ved nettselskapenes leveranser. Den kommende forskrift om leveringskvalitet innebærer at det vil bli stilt klarere og strengere krav til nettselskapenes leveranser. Videre mener Statnett at man ikke må etablere en dobbelt myndighetsregulering og dermed godta at de krav NVE fastsetter til leveringskvalitet ikke er tilfredstillende overfor forbrukerne. Statnett ber om at det klargjøres at offentligrettslige krav til leveringskvalitet overfor nettselskaper utelukkende skal fastsettes av NVE. Videre foreslår vi at henvisningen til «eventuelle andre offentligrettslige krav» i ny § 7-5 annet ledd bokstav a i energiloven strykes.

Videre stiller Statnett seg undrende til at man i begge flertallsforslag foreslår å bruke den gjeldende forbrukerkjøpsregelen om at det foreligger en mangel dersom leveransen ikke svarer til det sluttbruker har grunn til å forvente. Bakgrunnen for dette synes å være muligheten for at forslaget til forskrifter om leveringskvalitet ikke gir tilfredstillende krav. Bestemmelsen antas i NOU'en å ha betydning for sluttbrukere i områder hvor det tradisjonelt har vært svært få avbrudd og særdeles god leveringskvalitet. Etter Statnetts oppfatning vil NOU'en kunne gi grunnlag for at det blir opp til langt de fleste sluttbrukere i Norge å basere mangelsvurderingen på sin subjektive oppfatning. Statnett mener dette vil kunne gi et uønsket skille mellom sluttbrukere. Statnett foreslår at bestemmelsen strykes.

I forslaget til endringer i forbrukerkjøpsloven legges det opp til å bruke forbrukerkjøpslovens alminnelige mangelsdefinisjon. Dette gir etter Statnetts mening ikke en tilfredstillende lovregulering fordi man ikke tar tilstrekkelig hensyn til at krav til nettselskapenes leveranser må avgjøres på grunnlag av den kommende forskriften. Statnetts synspunkt om at kravene i

leveringskvalitet må basere seg på utelukkende på de krav som fastsettes i den kommende forskrift om leveringskvalitet gjør seg i enda sterkere grad gjeldende i forhold til bestemmelsen i forbrukerkjøpsloven.»

Norges vassdrags- og energidirektorat er i sin høringsuttalelse også opptatt av at nettselskapene må få anledning til å foreta visse nødvendige utkoblinger, og uttaler:

«Det vil være urimelig og fordyrende dersom nettselskapene ikke gis mulighet for påføre forbrukerne avbrudd (av kort varighet) for å gjennomføre nødvendig vedlikehold, fornyelse, ombygging, feilsøking eller feilretting, og at forbrukerne skal kunne kreve erstatning og prisavslag for dette. KILE-ordningen skal gi tilstrekkelige incentiver til nettselskapene om å begrense varigheten av antall planlagte utkoblinger. Det nye forslaget til forskrift om leveringskvalitet krever også at nettselskapene skal varsle forbrukere ved planlagte arbeider i egne eller andres anlegg, som medfører avbrudd og informere de berørte nettkundene om tidspunkt og varighet i rimelig tid før arbeidene igangsettes. Dette skal gjøres for å begrense eventuelle ulemper et avbrudd vil medføre for forbrukerne eller andre nettkunder. Nettselskapene gis i ny forskrift om leveringskvalitet, også en rett til å kunne koble ut nettkunder ved planlagte avbrudd.»

Også *Olje- og energidepartementet* fremhever i sin høringsuttalelse at det må kunne foretas et minimum av varslede avbrudd uten at dette utløser sanksjoner.

8.4 Departementets vurdering

Når arbeidsgruppen skal beskrive nettselskapets kontraktsforpliktelse, herunder hva som utgjør et kontraktsbrudd, tar den utgangspunkt i begrepet leveringskvalitet. Til dette vil departementet peke på at begrepet i første rekke gir assosiasjoner til at det er spørsmål om det er tilfredsstillende kvalitet på den energien som nettselskapet leverer eller om det foreligger spenningsfeil. Begrepet omfatter imidlertid også leveringspålitelighet, som innebærer at nettselskapet også skal stille overføringskapasitet til disposisjon, det vil si sørge for at det ikke er avbrudd i forsyningen.

Arbeidsgruppen legger til grunn at nettselskapets forpliktelse må avgrenses mot leveringssikkerhet, i betydningen forsyningssikkerhet, som etter arbeidsgruppens syn betegner risikoen for svikt i produksjon og overføringskapasitet.

Departementet er i utgangspunktet enig i at en må avgrense nettselskapets forpliktelse i forhold til svikt i produksjonen av kraft. Slik svikt vil innebære at det ikke «mates» tilstrekkelig kraft inn i nettet, og for sluttbrukeren vil dette kunne innebære at han ikke mottar strøm. Som arbeidsgruppen skriver, har nettselskapet imidlertid ingen kontraktsrettslig forpliktelse til å sørge for at det produseres tilstrekkelig elektrisk kraft. Nettselskapet vil i utgangspunktet ha oppfylt sin forpliktelse så lenge nettet stilles til disposisjon, selv om det som følge av for liten produksjon, ikke er noe kraft å transportere gjennom nettet. Dersom slik langvarig svikt inntreffer, vil en trolig nokså raskt være over i en i rasjonerings situasjon, jf. energiloven § 5A-2, og det er etter departementets syn vanskelig å se at det skulle være naturlig å la nettselskapet hefte for dette, jf. også det som er sagt under punkt 7 om funksjonsfordelingen i kraftmarkedet. I forhold til mer kortvarig svikt i produksjonen vil departementet vise til at dette – blant annet på grunn av Statnetts systemansvar – i liten grad vil lede til at forbrukeren opplever avbrudd eller spenningsfeil. Det synes derfor heller ikke å være noen avgjørende grunn til å la nettselskapet hefte for dette.

Departementet er imidlertid ikke enig i at nettselskapets forpliktelse også må avgrenses mot svikt i overføringskapasitet. Overføring av elektrisk energi er selve kjernen i nettselskapets kontraktsrettslige forpliktelse. Dersom kapasiteten til å overføre energi svikter, vil det i utgangspunktet være snakk om et avvik fra riktig oppfyllelse, uavhengig av hva dette skyldes. En annen sak er at årsaken til feilen kan få betydning for spørsmålet om forbrukeren kan gjøre sanksjoner gjeldende.

Arbeidsgruppen legger til grunn at både spenningsfeil og avbrudd er å anse som mangel. Ingen av høringsinstansene synes å ha innvendinger mot dette, men *Forbrukertvistutvalget* bemerker at det bør vurderes om denne forutsetningen bør komme til uttrykk blant særreglene/presiseringene i forbrukerkjøpsloven.

Departementet er for sin del i tvil om det er naturlig å se det slik at et *avbrudd* er en mangel. Ved avbrudd er situasjonen at forbrukeren overhodet ikke mottar strøm, det vil si at det foreligger en total ikke-oppfyllelse. Forsinkelse benyttes i alminnelige kontraktsrettslig terminologi også om den situasjon hvor tingen overhodet ikke blir levert, jf. eksempelvis forbrukerkjøpsloven § 19, hvor det snakkes om at tingen *ikke blir levert* eller blir levert for sent. Dette gjelder selv om det på det avtalte tidspunkt for levering er klart at levering overhodet ikke kan skje, eksempelvis fordi avtalen gjelder

kjøp av et unikum som er gått tapt. I utgangspunktet er det vanskelig å se hvorfor en ved kjøp av elektrisk energi skal legge til grunn en avvikende terminologi.

Departementet kan for sin del ikke se at det er noen enhetlig terminologi på dette punktet. I forarbeidene til forbrukerkjøpsloven ble det drøftet om elektrisk energi burde tas med i loven. I den forbindelse var det et sentralt spørsmål om lovens regler passet, og flere av høringsinstansene, herunder Barne- og familiedepartementet, Forbrukertvistutvalget og Norges vassdrags- og energidirektorat, omtalte den gang avbrudd som forsinkelse, jf. Ot.prp. nr. 44 (2001–2002) s. 64–66.

Etter departementets syn kan det se ut som om avbrudd i utenlandsk teori normalt omtales som en forsinkelse. I rapporten *Liability towards Customers with Regard to Electricity Supply* fra den europeiske bransjeorganisasjonen Eurelectric omtales avbrudd som «delay», altså forsinkelse. I forarbeidene til den svenske ellagen, som skiller mellom spenningsfeil og avbrudd i erstatningsrettslige henseende, heter det at «[e]n kvantitativ driftsstörning [avbrudd] kan närmast jämföras med det köprättsliga begreppet dröjsmål på säljarens sida», jf. SOU 1996: 104 Konsumentskydd på elmarknaden s. 83.

Uansett om det etter dette kan fremstå som mest nærliggende å se avbrudd som forsinkelse, anser departementet det klart at en ikke uten videre kan føle seg bundet av en slik klassifikasjon når en skal utforme regler på dette området. Det avgjørende må være hvilke regler som reelt sett passer.

Nærmere om kontraktbruddsvurderingen for spenningsfeil

Arbeidsgruppen tar utgangspunkt i at det å stille ufravikelige minstekrav til ytelsen er nødvendig i en forbrukervernlov om levering av elektrisk energi, men legger samtidig til grunn at det er partenes avtale som må være utgangspunkt for kontraktbruddsvurderingen. Departementet er ikke uten videre enig i at det er behov for å stille slike ufravikelige minstekrav. Hvilke krav som skal stilles til ytelsen, er et generelt kontraktsrettslig spørsmål. Kontraktslovgivningen overlater til partene å avgjøre kravene til kvaliteten på den ytelsen forbrukeren skal motta. Også i forbrukerkjøpsloven er hovedregelen at ytelsen skal være i samsvar med de krav til art, mengde, kvalitet etc. som følger av avtalen, jf. forbrukerkjøpsloven § 15 første ledd. Dersom kravene ikke lar seg bestemme på bakgrunn av avtalen, vil en falle tilbake på fravikelige regler, jf. forbrukerkjøpsloven § 15 annet ledd.

Disse reglene er generelt utformet, og det stilles ikke særskilte krav til forskjellige kjøpsobjekter. Etter departementets syn bør en derfor på vanlig måte overlate til partene å bestemme kvaliteten på den ytelsen forbrukeren skal motta fra nettselskapet, eventuelt supplert med fravikelige mangelsregler.

Arbeidsgruppen foreslår også at avtalen bør være utgangspunktet for mangelsbedømmelsen, og legger særlig vekt på at en slik løsning vil sikre fleksibilitet, i den grad det er mulig å inngå slike avtaler. Som nevnt under punkt 8.3 har flere høringsinstanser pekt på at utgangspunktet for mangelsbedømmelsen bør tas i forskriften om leveringskvalitet. Departementet er noe i tvil om disse instansene mener at det ikke bør kunne inngås avtaler om en annen kvalitet.

Etter departementets syn er det viktig å fastholde at utgangspunktet må tas i partenes avtale. Dette er løsningen i forbrukerkjøpsloven § 15 første ledd og følger også av kontraktslovgivningen for øvrig samt ulovfestet rett. Departementet viser også til at forskrift 30. november 2004 nr. 1557 om leveringskvalitet i kraftsystemet § 1-3 åpner for at forskriftens krav kan fravikes gjennom avtale. Dermed oppstår det på dette punktet heller ikke noe samordningsproblem mellom den kontraktrettslige og den forskriftsbaserte reguleringen.

Kontraktslovgivningen foretar en generell kobling til offentligrettslige krav, jf. forbrukerkjøpsloven § 15 annet ledd bokstav f. Etter departementets syn er det ikke forhold som tilsier at en på dette området bør velge andre løsninger, det vil si at forskriften om leveringskvalitet vil få betydning for mangelsbedømmelsen. At forskriften skal tillegges slik betydning, synes det i utgangspunktet også å være bred enighet om blant høringsinstansene. Uenigheten knytter seg til om forskriftskravene alene skal være avgjørende.

Forbrukerkjøpsloven § 15 annet ledd bokstav f viser til offentligrettslige krav generelt. *Statnett SF* fremhever i sin høringsuttalelse at det med dette er uklart hvorvidt det utelukkende er forskriften om leveringskvalitet som skal få betydning, eller om det også kan tenkes andre, supplerende forskriftskrav. Etter *Statnett SF*s oppfatning er det uheldig hvis det stilles parallelle kvalitetskrav. Til dette vil departementet bemerke at det ikke er forbrukerkjøpsloven som vil være bestemmende for om det vil eller kan stilles flere parallelle kvalitetskrav til elektrisk energi. Slike krav vil typisk stilles med hjemmel i energiloven eller annet regelverk av betydning, og det er opp til energimyndighetene og andre å vurdere behovet for eventuelt supplerende krav. Forbrukerkjøpsloven innebærer på

dette punktet en ren henvisning som vil fange opp dette. Utformingen av bestemmelsen vil ha den fordel at det ikke er nødvendig med lovendring dersom det skulle stilles andre forskriftskrav. Etter det departementet kan se er det derfor ikke behov for endringer i forbrukerkjøpsloven på dette punktet.

Som nevnt under punkt 8.2, var forskriften om leveringskvalitet ikke ferdig utarbeidet da arbeidsgruppen avsluttet sitt arbeid. Arbeidsgruppen tok derfor forbehold om at de kravene som ville bli fastsatt i forskriften, også ville være tilfredsstillende for en kontraktsrettslig regulering. Også *Forbrukerombudet* og *Forbrukerrådet* har i sine høringsuttalelser pekt på dette.

Departementet viser til det som er sagt foran, om at det som utgangspunkt ikke er naturlig i en kontraktslov å stille nærmere ufravikelige kvalitetskrav til ytelsen. Det at offentligrettslige krav ikke anses tilfredsstillende, er ikke nødvendigvis avgjørende for mangelsvurderingen. Utgangspunktet for mangelsvurderingen vil fremdeles måtte tas i partenes avtale. Dette må være utgangspunktet også for avtaler om nettleie. Samtidig vil nok nivået i forskriften i praksis få stor betydning for mangelsbedømmelsen, blant annet fordi det kanskje er vanskelig å se for seg at nettselskapene frivillig vil påta seg strengere avtalemessige forpliktelser.

Departementet deler imidlertid ikke fullt ut arbeidsgruppens syn om at det er avgjørende hvilket nivå forskriften vil ligge på. Departementet vil vise til at det er tale om en forskrift som har vært på høring til så vel forbruker- som bransjesiden. Det må derfor legges til grunn at Norges vassdrags- og energidirektorat har funnet et balansert kvalitetsnivå, herunder at det er tatt hensyn til hva som er et samfunnsøkonomisk forsvarlig nivå. Etter departementets syn er det kun dersom en hadde hatt uttrykkelige holdepunkter for at forskriften ville medført en klar svekkelse av forbrukernes rettigheter i forhold til gjeldende rett, at det ville vært aktuelt å vurdere om kravene var tilstrekkelige. Etter det departementet er kjent med har en imidlertid ingen slike holdepunkter. Det vises i den forbindelse til at forskriften er ment som en presisering og til dels også en skjerpelse av allerede gjeldende kvalitetskrav.

Forbrukerkjøpsloven har regler om at tingen skal være «vanlig god vare», jf. lovens § 15 annet ledd bokstav a og b. Arbeidsgruppen skriver at denne typen mangelsregler normalt har liten selvstendig betydning når det foreligger offentligrettslige forskriftskrav. Samtidig presiseres det at kravene ikke vil være uten betydning. *Olje- og energidepartementet, Norges vassdrags- og energidirekto-*

rat, KS Bedrift og Statnett SF har alle uttalt seg kritisk til en slik regel. Det er blant annet pekt på at det vil skape uklarhet dersom mangelsvurderingen i stor grad vil kunne baseres på forbrukerens subjektive oppfatninger. *Forbrukerrådet* synes i sin høringsuttalelse å tillegge en slik normalforventning større betydning.

Etter departementets syn er det grunn til å tro at forskriften om leveringskvalitet i praksis vil være avgjørende for mangelsvurderingen, slik at det i mindre grad vil være aktuelt å se hen til normalforventningen til ytelsen. Dels er det vanskelig å se at forbrukeren vil ha noen særlig normalforventning til strøm overhodet, dels er det vanskelig å se at forbrukeren vil ha en normalforventning om et nivå som ligger over forskriftens.

Når det gjelder *Forbrukerrådets* uttalelse om at forbrukeren vil ha en normalforventning om at den leverte energien ikke skader elektriske husholdningsprodukter, kan departementet vanskelig se at en slik forventning vil ha særlig selvstendig betydning. De krav som stilles i forskriften med hensyn til spenningskvalitet, er etter det departementet forstår satt slik at spenning innenfor grenseverdiene ikke vil skade normalt elektrisk utstyr. Når det gjelder *Forbrukerrådets* uttalelse om at forskriften om leveringskvalitet ikke må føre til at det oppstår et større område hvor forbrukeren har risiko enn det som følger av arbeidsgruppens forslag til ny § 64 i forbrukerkjøpsloven om erstatning, er det noe uklart hva *Forbrukerrådet* her sikter til. Avgrensningen av de ulike risikofaktorene i forslaget til § 64 har ingen sammenheng med spørsmålet om det foreligger en mangel.

Departementet har alt i alt vanskelig for å se at regler om normalforventning vil spille noen rolle i praksis. Samtidig fremholder arbeidsgruppen at det kan tenkes forbrukere som har legitime forventninger om en høyere kvalitet. Departementet er enig i at dette nok ikke kan utelukkes på prinsipielt grunnlag, men vil fremheve at dette trolig bare unntaksvis vil være tilfellet. Konsekvensen av en slik normalforventning knyttet til spenningskvalitet vil være at nettselskapet kontraktsrettlig pålegges å opprettholde en kvalitet det ikke er forskriftmessig forpliktet til å etterleve. Ettersom forskriften bygger på en avveining av ulike interesser, herunder hensyntatt målsetningen om samfunnsøkonomisk effektivitet, synes dette mindre hensiktsmessig. Departementet vil derfor slutte seg til arbeidsgruppens uttalelse om at det bør vises tilbakeholdenhet med å bygge på en slik normalforventning. Departementet mener samtidig at det ikke er grunn til å gjøre noe uttrykkelig unntak fra en regel om normalforventning.

Arbeidsgruppen fremhever at reglene om opplysningssvikt og opplysningsrisiko, jf. forbrukerkjøpsloven § 16 første ledd bokstav b til d, vil ha liten praktisk betydning ved strømvavtaler, men ser av den grunn heller ikke behov for å gjøre unntak fra disse reglene. Departementet kan på dette punktet slutte seg til arbeidsgruppens vurderinger, og viser blant annet til at det er vanskelig å tenke se at unnlatt eller uriktig opplysning har virket inn på kjøpet.

Nærmere om kontraktsbruddsvurderingen ved avbrudd

Som nevnt ovenfor, mener departementet at avbrudd bør karakteriseres som forsinkelse i kontraktsrettslig forstand. Dette reiser et spørsmål om hvordan en skal foreta kontraktsbruddsvurderingen. Ved ordinære kjøp er dette normalt enkelt. Avtalen vil typisk ha ett bestemt skjæringstidspunkt. Har skjæringstidspunktet kommet uten at tingen er levert, foreligger det forsinkelse, såfremt dette ikke skyldes forhold på forbrukerens side. Spørsmålet blir hva som er å anse som rettidig levering for avtaler om overføring av elektrisk energi. Etter departementets syn er det naturlig å si at det her er tale om en kontinuerlig ytelse, som etter partenes forutsetning normalt er ment å skulle være tilgjengelig hele døgnet året rundt. I så måte kan en si at det gir mindre mening å avtale ett skjæringstidspunkt, idet en snarere står overfor et slags kontinuerlig skjæringstidspunkt.

Arbeidsgruppen synes å legge til grunn at forbrukeren ikke nødvendigvis vil kunne forvente en fullt ut avbruddsfri levering jf. NOU 2004: 4 s. 90.

Dette er også noe flere høringsinstanser har fremhevet. Forbrukerkjøpsloven bygger imidlertid på at partene selv kan avtale tidspunkt for levering, jf. § 6. Etter departementets syn må tilvarende gjelde for avtaler om overføring av elektrisk energi. For slike avtaler vil spørsmålet i praksis være å avtale hvilke «avbrudd» som ikke er å anse som avvik fra kontraktsmessig oppfyllelse, og dermed heller ikke noe kontraktsbrudd som gir grunnlag for sanksjoner. På dette punkt vil forslaget videreføre gjeldende rett, hvoretter det er opp til partene å avtale noe om dette. Departementet vil vise til at det på dette punkt ikke oppstår noe spørsmål i forhold til forskriften om leveringskvalitet, som ikke stiller nærmere krav til avbruddshyppighet eller avbruddslengde.

Olje- og energidepartementet og Norges vassdrags- og energidirektorat peker i sine høringsuttalelser på viktigheten av at nettselskapene gis mulighet for påføre forbrukerne avbrudd, for å gjennomføre vedlikeholdsarbeid etc., uten at dette gir grunnlag for sanksjoner. Til dette vil departementet peke på at for å konstatere at det foreligger kontraktsbrudd, må en, som nevnt ovenfor, først ta stilling til om det foreligger et avvik fra riktig oppfyllelse. Det er ikke tilstrekkelig å se hen til at det reelt sett foreligger et avbrudd. Slik departementet ser det, kan det ikke være noe i veien for at nettselskapet i avtalen med forbrukeren betinger seg retten til å foreta utkoblinger, når dette er nødvendig for å oppfylle plikter knyttet til vedlikehold, gjenopprettelse etc. Slike utkoblinger vil da være i henhold til avtalen, og vil dermed ikke representere noe kontraktsbrudd.

9 Risikoens overgang

9.1 Gjeldende rett

Med risikoens overgang i kjøp sikter man til at taps- og skaderisikoen går over fra selgeren til kjøperen. Etter forbrukerkjøpsloven går risikoen som hovedregel over ved levering av ytelsen. Forbrukerkjøpslovens §§ 13 og 14 har nærmere regler om risikoens overgang. Tidspunktet for risikoens overgang har også betydning for bedømmelsen av om ytelsen har mangler, jf. forbrukerkjøpsloven § 18.

Forbrukerkjøpsloven gjelder ikke for strømkontraktene. Etter gjeldende rett vil risikoen i strømtilfellene gå over i det såkalte tilknytningspunktet, som markerer overgangen fra nettselskapets distribusjonsnett til sluttbrukerens elektriske anlegg. I standard tilknytningsvilkår § 4-1 er tilknytningspunktet regulert på følgende måte:

«Tilknytningspunktet markerer overgangen mellom nettselskapets distribusjonsnett og den elektriske installasjonen og angir grensen for eiendomsforhold samt ansvar for drift og vedlikehold.

Tilknytningspunktet kan være definert som:

- det punkt i distribusjonsnettet hvor stikkledning er tilknyttet, eller
- tilkoblingsklemme på husvegg eller grunnmur for kabel eller luftnett.

I det siste tilfellet er stikkledningen en del av nettselskapets distribusjonsnett. Tilknytning utføres i henhold til nettselskapets standard for området. Installasjonen tilknyttes distribusjonsnettet på avtalt spenningsnivå. Tilknytningspunktet angis på skjema «Melding om installasjonsarbeid» eller annet skjema.

Dersom stikkledningen er en del av nettselskapets distribusjonsnett, avgjør nettselskapet hvordan stikkledningen fremføres, plasseres og hvilken art og dimensjon den skal ha. Fremføring av stikkledning utføres i samråd med installasjonseier/grunneier og skal være til minst mulig ulempe for denne. Til hver installasjon fører nettselskapet bare frem en stikkledning. Det kan ikke kreves erstatning for ulemper som stikkledning senere kan medføre, unntatt ved uaktsomhet fra nettselskapets side.»

9.2 Arbeidsgruppens forslag

På s. 93 i NOU 2004: 4 konkluderer arbeidsgruppen slik i forhold til risikospørsmålet:

«Den eksisterende reguleringen av tilknytningspunktet er etter arbeidsgruppens vurdering hensiktsmessig. Det er behov for en viss fleksibilitet på grunn av varierende faktiske forhold og partenes ønsker. Arbeidsgruppen går derfor ikke inn for å lovfeste et bestemt leveringssted og knytte risikoens overgang til det. Gruppen anbefaler i stedet at man nøyer seg med å presisere hva som skal utgjøre risikoens overgang. Arbeidsgruppen foreslår som alminnelig regel at risikoen skal gå over på forbrukeren ved den elektriske energiens overgang fra nettselskapets distribusjonsnett til forbrukerens elektriske installasjon, se forslag til identiske bestemmelser i ny § 63 i forbrukerkjøpsloven og forslag til ny § 7-4 i energiloven.

Arbeidsgruppens forslag innebærer at det fortsatt vil være opp til partene å bestemme tilknytningspunktet innenfor rammen av eksisterende lovgivning. Dersom partene fastsetter at tilknytningspunktet skal være ved en tilkoblingsklemme på husvegg eller grunnmur for kabel eller luftnett, regnes stikkledningen som en del av nettselskapets distribusjonsnett.

Dersom forbrukeren er deltaker i et boligsameie eller i en boligsammenslutning (eierseksjonssameie, borettslag mv.), foreslår arbeidsgruppen at risikoen skal gå over på forbrukeren ved energiens overgang til sameiets eller sammenslutningens anlegg. Denne regelen vil bare få bare anvendelse dersom den enkelte beboer har inngått nettleieavtale med nettselskapet. I disse tilfellene kan forbrukerne etter omstendighetene gjøre misligholdskrav gjeldende mot nettselskapet, med mindre feilen eller avbruddet skyldes forhold som har inntrådt etter det punkt i nettet hvor risikoen går over, dvs. punktet hvor nettselskapets distribusjonsnett og boligsameiets eller boligsammenslutningens anlegg er knyttet sammen.

Dersom det er boligsammenslutningen, og ikke de enkelte beboerne, som er part i nettleieavtalen, blir det ikke spørsmål om risikoovergang i forholdet mellom den enkelte beboer og nettselskapet. Rettsforholdet mellom nettselskapet og boligsammenslutningen faller uten-

for arbeidsgruppens forslag til regler; se likevel drøftelsen under punkt 19.6 nedenfor om forbrukerne bør kunne gjøre gjeldende misligholdskrav mot nettselskapet i slike tilfeller.»

Dersom det skulle velges en lovteknisk løsning hvor strømkontraktene reguleres i energiloven, foreslår arbeidsgruppen i hovedsak en tilsvarende regulering av spørsmålet om risikoens overgang.

9.3 Høringsinstansenes syn

Den Norske Advokatforening uttaler at den er enig i arbeidsgruppens forslag.

KS Bedrift uttaler:

«Det vil i ettertid kunne oppstå usikkerhet om hvem som arrangert trekkingen av stikkledning frem til husveggen. Av hensyn til enkelhet og forutsigbarhet, mener vi det ville være bedre om man i alle tilfelle la skjæringspunktet til selve tilknytningspunktet til distribusjonsnettet.

Dette vil også motivere forbrukeren til å påse at trær i egen have etc. ikke står i fare for å rive ned strømledningen. Dette er forhold som det er mer nærliggende og rimelig at han holder kontroll med.»

SINTEF Energiforskning AS har følgende synspunkter:

«Et viktig punkt i utredningen er diskusjonen om risikoens overgang (kap. 16). Det er etter vårt syn viktig med et veldefinert tilknytningspunkt som definerer overgangen og at det er av vesentlig betydning at det er fysisk mulig å koble seg til med måleutstyr i dette punktet for å kunne kontrollere om leveringskvaliteten er i overensstemmelse med kravene og for å kunne forstå problemløsning. Tilknytningspunktet bør normalt være ved vegg/gjennomføring gjennom vegg hos kunden. Selve punktet kan da ofte være i en egen inntaksboks ved hovedsikringene.

I kapittel 16 foreslås det at det er opp til partene å bli enige om tilknytningspunkt og hvem som skal stå som eier av stikkledningen: *Arbeidsgruppens forslag innebærer at det fortsatt vil være opp til partene å bestemme tilknytningspunktet innenfor rammen av eksisterende lovgivning.* Kundene vil ofte kunne ha vanskelig for å skjønne fordeler og ulemper med hensyn til leveringskvalitet/spenningskvalitet ved selv å eie stikkledningene og ved at tilknytningspunktet defineres i nettselskapets ende av stikkledningen. Stikkledninger kan i noen tilfeller ved

en slik ordning bli nokså lange, noe som innebærer at stikkledningen kan få en viss innflytelse på spenningsforholdene som kundens apparater utsettes for. Sluttbrukerne vil da stå svakere dersom for lav spenning gir problemer. Man bør derfor etter vårt syn unngå at tilknytningspunktet defineres som nettselskapets ende av stikkledningen i forbindelse risikoens overgang til sluttbruker når det gjelder spenningskvalitet.»

9.4 Departementets vurdering

Departementet har vurdert behovet for en bestemmelse om risikoens overgang som foreslått av arbeidsgruppen, men kan ikke se at det er særlige forhold ved strømkontraktene som tilsier en annen regulering enn den som allerede finnes i forbrukerkjøpsloven. Forbrukerkjøpsloven dekker en rekke kjøpsituasjoner, som hver for seg kan reise spørsmål om tidspunktet for risikoens overgang. Så langt departementet kan se innebærer ikke arbeidsgruppens forslag noe mer enn det som allerede vil følge av en naturlig tolking av forbrukerkjøpsloven på dette punktet. Departementet legger til grunn at man vanskelig kan tenke seg et annet naturlig tidspunkt for risikoens overgang enn det som er foreslått av arbeidsgruppen, altså at risikoen går over ved den elektriske energiens overgang fra nettselskapets distribusjonsnett til forbrukerens elektriske installasjon. Det nærmere tidspunktet overlates etter arbeidsgruppens forslag til avtalen mellom partene. Risikoen kan etter dette enten gå over ved det punktet i distribusjonsnettet der stikkledningen er tilknyttet, eller ved tilkoblingsklemme på husvegg eller grunnmur for kabel eller nett. I høringen er det reist spørsmål om hvilket av disse tidspunktene som bør innebære at risikoen går over. Departementet er enig med en samlet arbeidsgruppe i at det er behov for en viss fleksibilitet i forhold til varierende faktiske forhold og partenes ønsker. Det synes derfor ikke naturlig å fastsette nærmere regler om dette, men mest hensiktsmessig å overlate spørsmålet til avtalen mellom partene. Departementet kan for sin del heller ikke se at det skulle være behov for en bestemmelse om boligsammenslutninger som foreslått av arbeidsgruppen. Heller ikke på dette punktet synes det som om forslaget innebærer noe annet enn det som ville følge av en naturlig tolkning av forbrukerkjøpsloven.

10 Reklamasjon

10.1 Gjeldende rett

Ifølge gjeldende standard nettleieavtale § 12-5 må nettkunden for ikke å tape sin rett til å gjøre mangelen gjeldende, varsle nettselskapet innen rimelig tid etter at han oppdaget eller burde ha oppdaget en mangel.

Etter forbrukerkjøpsloven, som altså pr. i dag ikke gjelder for strømkontrakter, er den absolutte fristen for å reklamere to eller fem år. Dette er det seneste tidspunktet en reklamasjon kan skje. Forbrukeren må imidlertid uansett sørge for å reklamere innen rimelig tid etter at han oppdaget eller burde ha oppdaget mangelen. I forbrukerkjøpsloven er det ikke noe krav om spesifisert reklamasjon.

10.2 Arbeidsgruppens forslag

Arbeidsgruppen drøfter spørsmålet om reklamasjon på s. 94-95 i utredningen. Gruppen ser ikke behov for særskilte reklamasjonsregler i strømtilfellene, og går inn for at forbrukerkjøpslovens regler skal legges til grunn. Arbeidsgruppen uttaler følgende:

«17.2 Relative og objektive reklamasjonsfrister

I forbrukerkjøpsloven § 27 første ledd er den relative reklamasjonsfristen angitt på følgende måte:

«Dersom det foreligger en mangel ved tingen, må forbrukeren innen rimelig tid etter at han eller hun oppdaget eller burde ha oppdaget den, gi selgeren melding om at han eller hun vil påberope seg mangelen (reklamasjon). Denne fristen for å reklamere kan aldri være kortere enn to måneder fra det tidspunkt da forbrukeren oppdaget mangelen.»

For en nærmere gjennomgang av bestemmelsens innhold, viser arbeidsgruppen til Ot.prp. nr. 44 (2001–2002) s. 104 flg. med videre henvisninger. Etter arbeidsgruppens vurdering er det behov for å innføre tilsvarende regulering av den relative reklamasjonsfristen i forhold til krav som blir gjort gjeldende i henhold til den foreslåtte mangelsbestemmelsen vedrørende nettleie. Arbeidsgruppen kan ikke se at det foreligger særlige hensyn som tilser en annen regulering av strømkontrakter.

I forbrukerkjøpsloven § 27 annet ledd er den absolutte reklamasjonsfristen angitt slik:

«Reklamasjon må senest skje to år etter at forbrukeren overtok tingen. Dersom tingen eller deler av den ved vanlig bruk er ment å vare vesentlig lengre, er fristen for å reklamere fem år. Dette gjelder ikke så langt selgeren ved garanti eller annen avtale har påtatt seg ansvar for mangler i lengre tid. Fristene etter første og annet punktum gjelder heller ikke dersom det foreligger en mangel etter § 15 annet ledd bokstav g.»

I § 27 fjerde ledd annet punktum heter det at reklamasjonsfristene ikke får anvendelse dersom selgeren har opptrådt grovt uaktsomt eller for øvrig i strid med redelighet og god tro.

Arbeidsgruppen har vurdert om det bør gjelde en absolutt reklamasjonsfrist også for strømkontrakter, eller om man bør nøye seg med en relativ frist supplert med foreldelseslovens regler. Etter foreldelsesloven er fristen som utgangspunkt 3 år regnet fra den dag fordringshaveren tidligst har rett til å kreve å få oppfyllelse. Ved mislighold vil det si fra den dag misligholdet inntreffer, jf. § 3 nr. 2. Denne treårsfristen kan forlenges i opptil 10 år ved kjøperens unnskyldelige uvitenhet om kravet, jf. § 10. Det innebærer at et mangelskrav kan tenkes å bestå i 13 år etter at mangelen oppsto før kravet foreldes.

Forarbeidene til forbrukerkjøpsloven inneholder utførlige drøftelser av spørsmålet om absolutt reklamasjonsfrist. [Note fjernet.] Forbrukerkjøpslovutvalget mente at de beste grunner talte for en oppheving av den absolutte reklamasjonsfristen i forbrukerkjøp. Justisdepartementet konkluderte motsatt. Departementet la bl.a. vekt på at Stortinget har tatt det standpunkt at bustadoppføringslova skal ha en absolutt reklamasjonsfrist på 5 år, og at det da ville være inkonsekvent at fristen etter forbrukerkjøpsloven i realiteten ville bli betydelig lengre – opp til 13 år.

Arbeidsgruppen kan ikke se at det foreligger særlige forhold knyttet til strømkontrakter som tilsier at man fraviker systemet med absolutte reklamasjonsfrister i forbrukerkjøpsloven, kjøpsloven, håndverkertjenesteloven, avhendingslova og bustadoppføringslova. Gruppen foreslår således at det skal gjelde en absolutt reklamasjonsfrist også for kontrakter om overføring av elektrisk energi. Etter

arbeidsgruppens oppfatning bør reklamasjonsfristen være to år, som i forbrukerkjøpsloven. Derimot er det uaktuelt å oppstille en frist tilsvarende femårsfristen i forbrukerkjøpsloven § 27 annet ledd annet punktum, ettersom elektrisk energi produseres og forbrukes momentant og løpende til enhver tid.

17.3 Er det behov for regler om spesifisert reklamasjon?

Det kan stilles spørsmål om det er behov for regler om spesifisert reklamasjon ved mislighold av strømkontrakter. Både kjøpsloven og avhendingslova stiller krav om spesifisert reklamasjon ved avhjelp (retting og omlevering) og heving. Verken håndverkertjenesteloven, bus- tadoppføringslova eller forbrukerkjøpsloven inneholder noe krav om spesifisert reklamasjon. Spørsmålet ble drøftet i forarbeidene til forbrukerkjøpsloven. [Note fjernet] Justisdepartementet la i den forbindelse vekt på at forbrukere ofte vil være ukjent med regler om spesifisert reklamasjon, og derfor risikerer å lide rettstap. Departementet la også vekt på at selgeren vil ha mulighet til å få avklart situasjonen ved å ta kontakt med forbrukeren. Arbeidsgruppen mener at en forbrukerlov om strømkontrakter på dette punktet bør utformes på samme måte som i den kontraktsrettslige forbrukervernlovgivningen for øvrig, dvs. at det ikke bør stilles krav om spesifisert reklamasjon.»

Dersom man skulle velge en lovteknisk løsning som innebærer en regulering av strømkontraktene i energiloven, foreslår arbeidsgruppen at det tas inn en bestemmelse om reklamasjon i energiloven

som i det vesentlige svarer til forbrukerkjøpslovens ordning.

10.3 Høringsinstansenes syn

Det har kommet få synspunkter på reklamasjonsspørsmålet i høringsrunden.

Den Norske Advokatforening støtter arbeidsgruppens synspunkter.

KS Bedrift uttaler at det er liten grunn til å foreslå noen avvikende bestemmelse på dette punkt, da hensynene bak reklamasjonsfristens lengde i tilknytning til strømkontrakter er de samme som reklamasjonsfristene ved vanlige forbrukerkjøp.

10.4 Departementets vurdering

Departementet kan i likhet med arbeidsgruppen ikke se at det foreligger særlige forhold knyttet til strømkontrakter som tilsier at man fraviker systemet med reklamasjonsfrister i annen kontraktslovgivning. Departementet er videre enig i at det ikke er grunn til å stille krav om spesifisert reklamasjon i disse tilfellene. Departementet slutter seg dermed til arbeidsgruppens konklusjoner. Forbrukerkjøpslovens regler om reklamasjon kommer til anvendelse i strømtilfellene, med unntak av femårsfristen for reklamasjon. Det er ikke nødvendig å gjøre uttrykkelig unntak fra regelen om en fem års frist i strømtilfellene, da løsningen vil følge av en naturlig tolkning av loven på dette punkt på bakgrunn av ytelsens art. Heller ikke arbeidsgruppen har foreslått et slikt unntak.

11 Sanksjoner ved nettselskapets mislighold

11.1 Generelt

Etter standard nettleieavtale plikter nettselskapet å stille overføringskapasitet i sitt nett tilgjengelig for nettkunden mot betaling, samt sørge for at den elektriske energien har tilfredsstillende kvalitet, jf. standard nettleieavtale §§ 4-1 og 12-4. Dersom nettselskapet ikke oppfyller sine forpliktelser, blir det spørsmål om det foreligger kontraktsbrudd, og om hvilke krav kunden kan gjøre gjeldende. I det følgende går departementet nærmere inn på arbeidsgruppens forslag til lovregulering av disse spørsmålene.

Innledningsvis vil departementet peke på at spørsmålet om forbrukeren kan gjøre krav gjeldende kan ha sammenheng med forbrukerens egne forhold. Eksempelvis heter det i forbrukerkjøpsloven § 26 at «[d]ersom det foreligger en mangel og dette ikke skyldes forbrukeren eller forhold på forbrukerens side», kan han etter omstendighetene gjøre ulike sanksjoner gjeldende. Tilsvarende følger av forbrukerkjøpsloven § 19, som gjelder forsinkelse. Arbeidsgruppen skriver på side 166 i NOU 2004: 4 følgende om dette:

«Av [§ 26] første ledd første setning fremgår det at forbrukeren selv bærer risikoen for mangler som skyldes forbrukeren eller forhold på forbrukerens side. Bestemmelsen innebærer f.eks. at forbrukeren ikke kan gjøre gjeldende noe krav overfor nettselskapet i tilfelle der den mangelfulle leveringskvaliteten har sin årsak i at forbrukeren har brukt elektrisk utstyr (sveiseapparat, kappsager, større motorer osv.) som påvirker nettet på en måte eller i et omfang som man ikke kan forvente at nettet skal tåle. Likeledes må selvsagt forbrukeren selv bære risikoen for at vedkommende i forbindelse med egne gravearbeider på tomten kutter nettselskapets kabel. Det er i disse tilfellene forbrukerens aktivitet som er årsak til den mangelfulle leveringskvaliteten.»

Departementet viser videre til at forhold på forbrukerens side også kan tenkes å ha betydning i andre sammenhenger, jf. punkt 13.4.1 nedenfor.

11.2 Tilbakeholdsrett

11.2.1 Gjeldende rett

I gjensidige forpliktende kontraktsforhold har partene normalt rett til å holde tilbake sin egen ytelse

ved kontraktsbrudd fra den andre partens side. Tilbakeholdsretten omtales gjerne også som «detensjonsrett». Utøvelse av tilbakeholdsrett innebærer isolert sett ikke annet enn at utøverens egen ytelsesplikt blir suspendert, det vil si at den som utøver retten, ikke kommer i mislighold.

Tilbakeholdsretten er underlagt to begrensninger. For det første må forpliktelsene stamme fra samme kontraktsforhold (konneksitet). For det andre må det være et visst verdimesig samsvar mellom det som holdes tilbake, og kravet på grunn av misligholdet (proporsjonalitet). Ved den siste vurderingen har kreditor gjennomgående en viss sikringsmargin, jf. eksempelvis forbrukerkjøpsloven § 20 som sier at det ikke kan holdes tilbake «åpenbart mer enn det som vil gi betryggende sikkerhet for kravet».

Standard nettleieavtale inneholder ingen regler om tilbakeholdsrett.

11.2.2 Arbeidsgruppens forslag

Arbeidsgruppen mener at det bør gjelde regler om tilbakeholdsrett også for avtaler om nettleie, og skriver følgende i NOU 2004: 4 s. 97:

«Etter arbeidsgruppens vurdering bør tilsvarende regler tas inn i lovreguleringen av kontraktsforholdet mellom nettselskap og forbruker. Gruppen legger her særlig vekt på den pedagogiske verdien av å få en presisering av vilkårene i lov, at det synliggjøres at man har en slik rett, og ikke minst at man ikke på forhånd kan avtale seg vekk fra prinsippet om ytelse mot ytelse og læren om detensjonsrett (ufravikelighet).»

11.2.3 Høringsinstansenes syn

Tre høringsinstanser er kritiske til en regel om tilbakeholdsrett for forbrukeren.

Energibedriftenes landsforening uttaler:

«EBL vil (...) peke på at levering av elektrisk kraft er en løpende ytelse til forskjell fra annet varekjøp som gjelder definerte ting. Tilbakeholdelse av nettleie etter målt forbruk må baseres på påstander om kvalitetsavvik på strømleveranser. Dette kan i ettertid være vanskelig å dokumentere utover de forhold som allerede dekkes av eksisterende KILE-ordning. Tilbake-

holdsretten ansees derfor å være lite egnet ved kjøp av nettleie og bestemmelsen anbefales tatt ut av lovutkastet.»

Også *Hafslund ASA* er kritisk til en slik regel, og sier om dette:

«Vi er meget tvilende til dette forslaget, hovedsakelig av den grunn at dette vil medføre at konfliktnivået mellom forbruker og nettselskap øker unødvendig, at forbruker gis insentiver til å fremme en sak om mangelfull levering på sviktende faktisk grunnlag og ikke minst på grunn av de økte administrative kostnader som vil følge av ordningen. I tillegg anføres at så langt vi kan se er det eneste fremførte argumentet for den foreslåtte tilbakeholdsretten at dette skal «... gi betryggende sikkerhet for kravet». Vi kan ikke se at dette er relevant for forholdet mellom nettselskap og forbruker, og er av den oppfatning at dette på ingen måte forsvarer de negative konsekvensene ved forslaget. En mulighet kan være at nettselskapet stiller en garanti for det beløp kunden mener har krav på. Garantien blir gjort gjeldende dersom kunden har et rettmessig krav og dermed får et endelig medhold i saken.

Den foreslåtte tilbakeholdsretten vil øke saksbehandlingstiden og antall transaksjoner mellom kunde og nettselskap i hver enkelt sak. Samtidig vil ordningen kunne gi opphav til flere klagesaker enn det reelt sett er grunnlag for. Disse forholdene medfører at risikoen og de administrative kostnadene ved ordningen vil øke i betydelig grad uten at kunden i praksis oppnår en fordel med dette. Unødvendig økte saksbeholdningskostnader og et antall klagesaker knyttet til mangler ved leveransen av elektrisk energi på sviktende grunnlag er ikke samfunnet som helhet tjent med. Enhver form for regelverk der kunden etter egen vurdering ikke har noen risiko ved å holde tilbake betaling, vil kunne medvirke til økt antall klager og dermed økte kostnader for nettselskapene.

Ved at man blander inn en erstatnings- eller prisavslagsutbetaling på kundens premisser i den løpende nettleieavregningen oppstår ytterligere behov for fakturakorreksjoner samt at fakturaoppfølging, betalingsinnfordring mv. kompliseres. Dette må også sees opp mot nettselskapenes løpende leveringsplikt, som gjør at leveransen ikke kan termineres. Etter vår mening vil det beste for alle parter være at klager godskrives et godkjent erstatningsbeløp på første nettleiefaktura etter at utfallet av saken er avgjort. Forbruker får da reduserte insentiver til å fremme en sak på sviktende grunnlag.

Vi anfører også at det ikke alltid er åpenbart for forbrukeren hva skaden skyldes. Eksempler på dette kan være om det er komponenten i seg selv som er havarert uten ytre årsakssam-

menheng, om det er antenneanlegget eller strømmettet som har transportert overspenninger eller lignende som resulterer i havari av en radio/TV mv. Det synes da uriktig og uheldig at kundens subjektive vurdering av disse forholdene skal gi grunnlag for å holde tilbake utfakturert nettleie.

Dette må også sees i sammenheng med at nettselskapene er regulert av myndighetene gjennom en rekke forskrifter. Sett opp mot dette, og ikke minst sett i forhold til de administrative konsekvensene, synes den foreslåtte tilbakeholdsretten i NOU 2004: 4 å være svakt begrunnet og uheldig samfunnsøkonomisk sett.»

Mjøskraft Nett AS er også imot en regel om tilbakeholdsrett, og uttaler:

«Derom forbrukeren etter egen subjektiv vurdering, også på sviktende grunnlag, kan holde tilbake et beløp for å dekke et krav som oppfattes som mangel i leveringen vil dette medføre økt konfliktnivå og økte administrative kostnader. Når det argumenteres med «å gi betryggende sikkerhet for kravet» har det vel i svært få tilfeller om noen vært problemer med at nettselskapene ikke har betalt, dersom kunden har et rettmessig krav og har fått medhold i saken. Vi mener derfor at forslaget har feil innfallsvinkel. Sev vi på El-klagenemndas statistikk viser det seg at det er få av forbrukernes klager som får medhold.

Dette viser til at det ikke alltid er åpenbart hva som er årsaken til skaden eller mangelen. (...) Det synes derfor uriktig og uheldig at kundens egen vurdering av saken skal gi grunnlag for å holde tilbake ufakturert nettleie. Det ligger også en betydelig risiko for at enkelte kunder kan misbruke retten til å holde tilbake (utsette) betaling av nettleie med påskudd om manglende leveringskvalitet.

Dette vil medføre flere saker og økte kostnader uten at kundene i praksis vil oppnå noen fordeler, men tvert imot få økte kostnader på sikt.»

KS Bedrift uttaler på sin side:

«Vi ser ingen grunn til å gå imot forslaget. For ordens skyld påpekes det at dersom en forbruker urettmessig holder tilbake sin betaling, vil det påløpe forsinkelsesrenter.»

11.2.4 Departementets vurdering

I likhet med arbeidsgruppen legger departementet til grunn at tilbakeholdsretten (detensjonsretten) er alminnelig anerkjent i gjensidig forpliktende kontraktsforhold. Det innebærer at en som hovedregel kan gjøre retten gjeldende, selv om dette ikke følger av noen positiv lovregel. I utgangspunktet må dette innebære at forbrukere også etter

dagens kontraktsforhold med nettselskapet har en slik rett. Etter departementets syn må disse utgangspunktene få betydning for vurderingen, ved at det er unntak fra dette alminnelige prinsippet som krever en begrunnelse.

Departementet har vanskelig for å se at de hensyn som er trukket frem av *Energibedriftenes landsforening*, *Hafslund ASA* og *Mjøskraft Nett AS* taler for at en ikke skal ha en regel om tilbakeholdsrett. Flere av innvendingene kan etter departementets syn rettes mot en tilbakeholdsrett som sådan. Som nevnt ovenfor, er tilbakeholdsretten et alminnelig anerkjent kontraktrettslig prinsipp, og departementet har vanskelig for så se hvorfor en bør stille forbrukere dårligere ved avtaler om nettleie enn ved andre ytelser. Ulike bevismessige problemer kan etter departementets syn heller ikke være avgjørende. Problemer med hensyn til grunnlaget for og omfanget av et krav kan tenkes også på andre kontraktsområder, uten at en av den grunn har funnet det rimelig å avskjære tilbakeholdsretten. Departementet vil for øvrig peke på at det er forbrukeren selv som har risikoen for at han tar feil med hensyn til berettigelsen og omfanget av eget krav, innenfor den sikringsmarginen som loven operer med. Det er derfor ikke riktig når *Hafslund ASA* sier at en slik regel ikke vil innebære noen risiko for forbrukeren. Dersom forbrukeren holder tilbake betaling uten å ha rett til dette, eller dersom han holder tilbake åpenbart mer enn det som vil gi betryggende sikkerhet for kravet, vil det foreligge betalingsmislighold.

Når det gjelder de mulige administrative kostnader, som trekkes frem av *Hafslund ASA*, er departementet for sin del i tvil om disse vil være særlig store. Departementet vil vise til at en tilbakeholdsrett allerede i dag følger av ulovfestet rett, uten at en har holdepunkter for at dette har pådratt nettselskapene store administrative kostnader. En lovfesting av retten vil nok kunne medføre en viss økning fordi forbrukerens rettigheter tydeliggjøres, uten at dette nødvendigvis kan ses som uheldig. Departementet vil videre vise til det som er sagt om at det er forbrukeren som har risikoen for at han har rett til å holde betalingen tilbake. Dette kan medføre at retten ikke benyttes uten at det er saklig grunn til dette. For øvrig vises det til punkt 16.3.3.2 hvor spørsmålet om økonomiske og administrative konsekvenser for nettselskapene drøftes.

11.3 Prisavslag

11.3.1 Gjeldende rett

Dersom ytelsen har en mangel som reduserer dens økonomiske verdi, vil forbrukeren etter for-

brukerkjøpsloven i utgangspunktet ha krav på prisavslag, jf. lovens § 31. Prisavslagsinstituttet kan ses som en regel om rent objektivt ansvar for den verdireduksjonen mangelen representerer. Etter nyere kontraktslovgivning er prisavslag gjennomgående en subsidiær beføyelse, det vil si at debitor normalt kan avverge et prisavslagskrav ved å foreta retting eller omlevering. Prisavslaget skal som hovedregel utmåles forholdsmessig, det vil si at forholdet mellom nedsatt og avtalt pris skal svare til forholdet mellom tingens verdi i mangelfull og kontraktsmessig stand.

Prisavslag er regulert slik etter dagens standard nettleieavtale § 12-7:

«Nettkunden har rett til å kreve prisavslag for mangelfull ytelse, dersom mangelen ikke avhjelpes etter bestemmelsene i forrige ledd. Prisavslag kommer i tillegg til erstatning.»

Det følger ikke av bestemmelsen hvordan prisavslaget skal utmåles, men Elklagenemnda synes i praksis å legge en nokså skjønnsmessig vurdering til grunn.

11.3.2 Arbeidsgruppens forslag

Arbeidsgruppen har en omfattende drøftelse av prisavslagsspørsmålet. For arbeidsgruppen står tre spørsmål sentralt. For det første er det spørsmål om det er behov for lovregler om prisavslag. For det andre er det spørsmål hvilke vilkår som bør stilles for prisavslag. For det tredje er det spørsmål hvordan prisavslaget bør fastsettes.

1. Er det behov for regler om prisavslag?

Arbeidsgruppen tar utgangspunkt i at forbrukeren ikke skal betale full pris dersom han mottar et mindreverdig produkt. Som gruppen fremhever, er den pris forbrukeren må betale beregnet ut fra en forutsetning om kontraktsmessig ytelse. Når denne forutsetningen svikter, er det rimelig med en korresponderende reduksjon av prisen. Etter arbeidsgruppens syn skal det derfor mye til dersom man i en lovregulering av nettleieavtaler ikke skal ha regler om prisavslag, jf. NOU 2004: 4 s. 98.

Når arbeidsgruppen likevel stiller spørsmål om det er behov for regler om prisavslag, skyldes det at forbrukeren allerede i dag, gjennom den såkalte KILE-ordningen, får en viss kompensasjon for avbrudd (men ikke for mangelfull spenningskvalitet). KILE-ordningen er nærmere beskrevet under punkt 3.2. Arbeidsgruppen skriver følgende om denne ordningen, jf. NOU 2004: 4 s. 98:

«Denne ordningen gir i sin nåværende utforming ikke den enkelte forbruker et prisavslag

som står i forhold til den eller de mangler han eller hun blir utsatt for, men er basert på et gjennomsnitt for den sluttbrukergruppen forbrukeren tilhører. Siden det per i dag ikke er mulig å få fastsatt individuelle KILE-beløp til de sluttbrukerne som har vært utsatt for avbruddet, kan KILE-ordningen i sin nåværende form ikke rettferdiggjøre at man helt avskjærer den enkelte forbruker fra å fremsette prisavslagskrav. Etter arbeidsgruppens vurdering vil spørsmålet stille seg annerledes dersom det i fremtiden blir mulig å fastsette individuelle KILE-beløp i relasjon til hver enkelt sluttbruker. I så fall vil det mest rasjonelle være at den enkelte sluttbrukeren får fastsatt sitt prisavslag gjennom KILE-ordningen, uten at vedkommende – som i dag – må fremsette noe krav om prisavslag.»

Arbeidsgruppen reiser videre spørsmål om nettselskapenes kostnader ved å håndtere en prisavslagsordning vil bli uforholdsmessig store, når en ser hen til at selskapene – i motsetning til ved KILE-ordningen – må foreta en individuell behandling av alle krav, og at kravene ofte vil ha beskjeden størrelse. Arbeidsgruppen konstaterer at dette er et argument mot en prisavslagsregel, men mener at argumentet ikke er tilstrekkelig tungtveiende. Avslutningsvis reiser arbeidsgruppen spørsmål om den skjerpelse av erstatningsansvaret som flertallet foreslår, tilsier at det ikke er behov for regler om prisavslag. Gruppen mener imidlertid at skjerpede erstatningsregler ikke vil overflødiggjøre regler om prisavslag, og skriver på s. 99 i NOU 2004: 4:

«(...) at erstatningsreglene forutsetter at forbrukeren har lidt et økonomisk tap som følge av mangelfull leveringskvalitet. I forbrukerforhold vil situasjonen ofte kunne være at mangelen ikke medfører noe konkret påviselig tap, selv om den mangelfulle leveringskvaliteten kan være til stor sjenanse og medføre praktiske problemer. I slike situasjoner mener arbeidsgruppen at det bør kunne kreves reduksjon i prisen utfra en tanke om at forbrukerne ikke bør betale full pris for en mangelfull ytelse».

2. På hvilke vilkår kan forbrukeren kreve prisavslag?

Arbeidsgruppen konstaterer at prisavslag ved avtaler om levering av elektrisk energi ikke kan gjøres til en subsidiær beføyelse, det vil si en beføyelse som først er aktuell dersom retting eller omlevering ikke finner sted. Det skyldes at selve den mangelfulle ytelsen, som en følge av den elektriske energiens egenskaper, verken kan rettes eller omleveres. Hvis en velger energiloven som lovtek-

nisk løsning, foreslås dette presisert ved at det ikke tas inn regler om retting eller omlevering. Gruppen fremholder imidlertid at tilsvarende vil følge av en tolking av forbrukerkjøpsloven § 31.

Arbeidsgruppen reiser spørsmål om retten til prisavslag, blant annet av prosessøkonomiske hensyn, kun bør gjelde ved mer kvalifiserte mangler. Arbeidsgruppen kommer til at det ikke bør stilles slike krav, og begrunner dette ved å si, jf. NOU 2004: 4 s. 100:

«(...) at behovet for å demme opp for tvister hvor tvistesummen er av liten størrelse, langt på vei vil bli ivaretatt av den foreslåtte mangelsreguleringen. Det er her særlig grunn til å trekke frem den ventede forskriften om leveringskvalitet. Arbeidsgruppen antar at minstestandarden for avbruddslengde og spenningskvalitet vil bli lagt på et nivå som innebærer en rimelig risikofordeling mellom nettselskapene og sluttbrukerne, og antar at det ikke er behov for et ytterligere kvalifiserende vilkår utover at det foreligger en mangel. Det er også et moment at forbrukere flest neppe vil bruke tid og ressurser på å gjøre gjeldende helt bagatellmessige mangler, selv om det i prinsippet skulle være grunnlag for prisavslag. Arbeidsgruppen viser her også til at lovgivningen i de andre nordiske landene ikke opererer med noe slikt tilleggsvilkår for prisavslag, og at standard nettleieavtale § 12-7 heller ikke inneholder et slikt krav».

Arbeidsgruppen presiserer at konklusjonen her er avhengig av at mistestandarden i forskriften om leveringskvalitet blir lagt på et nivå som innebærer en rimelig risikofordeling mellom nettselskapene og forbrukerne.

3. Hvordan bør prisavslaget fastsettes?

Arbeidsgruppen drøfter en rekke spørsmål knyttet til utmålingen av prisavslag. Som drøftelsen viser, er det nær sammenheng mellom flere av disse.

Det første spørsmålet er *hvorvidt det bør være forskjellige utmålingsregler for spenningsfeil og avbrudd*.

Ved avbrudd vil forbrukeren ikke betale for den variable delen av nettleien, som er knyttet til forbruk. Forbrukeren må imidlertid betale for det såkalte fastleddet, som er forbruksuavhengig. Ved spenningsfeil vil forbrukeren betale både for den variable og den faste delen av nettleien. Arbeidsgruppen fremholder i NOU 2004: 4 s. 100:

«Denne forskjellen mellom avbruddssituasjonen og andre tilfeller av mangelfull leveringskvalitet, kan tale for differensierte satser dersom utmålingen av prisavslag skal standardiseres. Dersom prisavslaget i stedet skal beregnes individuelt i det enkelte tilfelle, kan det ved beregningen tas høyde for forskjellen mellom de to situasjonene uten at det er nød-

vendig å oppstille to separate utmålingsregler.»

Gruppen reiser imidlertid spørsmål om man på grunn av KILE-ordningen, som omfatter avbrudd, men ikke spenningsfeil, bør utforme ulike regler. Dersom det gis standardiserte regler om prisavslag, kan det etter arbeidsgruppens syn være gode grunner til å operere med ulike satser. Dersom det ikke gis standardiserte satser, men regler om individuell utmåling, mener et flertall i arbeidsgruppen bestående av *gruppens leder og medlemmene fra Barne- og familiedepartementet, Olje- og energidepartementet, Norges vassdrags- og energidirektorat og Energibedriftenes landsforening* at det bør tas hensyn til KILE-ordningen ved beregningen av prisavslags størrelse. Flertallet er imidlertid noe uenig om hvordan dette nærmere skal skje. *Gruppens leder og medlemmet fra Barne- og familiedepartementet* er enige i at det bør tas hensyn til KILE-ordningen, men mener at dette hensiktsmessig kan skje som ledd i den skjønnsmessige vurderingen av prisavslags størrelse. Gruppenes medlemmer fra *Olje- og energidepartementet, Norges vassdrags- og energidirektorat og Energibedriftenes landsforening* mener på sin side at det er nødvendig uttrykkelig å fastslå at forbrukeren ikke skal kunne kreve prisavslag i den grad det er gitt kompensasjon gjennom KILE-ordningen. *Gruppens medlemmer fra Forbrukerombudet og Forbrukerrådet* mener primært at det ikke skal tas hensyn til KILE-ordningen ved utmålingen av prisavslag, men at selskapene heller bør kunne kreve fradrag for utbetalt prisavslag i KILE-beløpet.

Det neste spørsmålet arbeidsgruppen drøfter, er *hvorvidt prisavslaget bør fastsettes individuelt eller om en bør benytte standardsatser*.

Arbeidsgruppen tar utgangspunkt i at reglene om prisavslag i forbrukerkjøpsloven § 31, som innebærer at prisavslaget skal fastsettes individuelt, forutsetter en skjønnsmessig vurdering som kan skape tvil og problemer i praksis. Etter gruppens vurdering er det mye som taler for at det i praksis vil kunne være vanskelig å anvende en slik regel ved elektrisk energi. Gruppen reiser derfor spørsmål om en heller bør standardisere prisavslagsberegningen. Arbeidsgruppen tar utgangspunkt i at det er to hovedhensyn som står mot hverandre: hensynet til enkle og praktikable regler og hensynet til å komme frem til konkret rimelige løsninger. På denne bakgrunn drøftes flere modeller for standardisering.

En mulighet som drøftes, er å fastsette standardsatser på bakgrunn av kontraktsbruddets

varighet. Om dette skriver arbeidsgruppen, jf. NOU 2004: 4 s. 102:

«Et problem med en slik løsning er at det per i dag ikke lar seg gjøre rent teknisk å registrere hvor lenge en spenningsfeil har vart. Det kan dermed fort bli uenighet om dette. Når det gjelder avbrudd, er stillingen noe annerledes, etter som systemene vanligvis er i stand til å registrere varigheten av et strømvavbrudd. Her kan det imidlertid oppstå bevismessige spørsmål.»

Videre fremhever gruppen at en slik løsning ikke vil ta hensyn til at mangelens betydning vil kunne variere fra forbruker til forbruker og fra tilfelle til tilfelle. Når det gjelder spenningsfeil, fremheves det særskilt at løsningen ikke vil ta hensyn til at det ikke bare er feilens varighet som er av betydning, men også dens størrelse. Et flertall i arbeidsgruppen bestående av *gruppens leder og medlemmene fra Barne- og familiedepartementet, Olje- og energidepartementet, Norges vassdrags- og energidirektorat og Energibedriftenes landsforening* mener derfor at det er problematisk å fastsette standardiserte prisavslagssatser basert på kontraktsbruddets varighet. Et mindretall bestående av *medlemmene fra Forbrukerombudet og Forbrukerrådet* foreslår derimot et standardisert system for avbrudd, jf. nærmere nedenfor om dette.

En annen mulighet som drøftes, men forkastes, er å fastsette standardiserte satser basert på hvor stor betydning kontraktsbruddet har hatt for forbrukerne, eksempelvis om det har hatt liten, midtels eller stor betydning. Gruppen fremhever at fordelene vil være at en da kun har tre satser å forholde seg til. Men arbeidsgruppen fremholder at det her vil kunne oppstå store avgrensingsproblemer og meningsforskjeller, og ordningen vil kunne bli uklar.

En tredje mulighet som drøftes, er en løsning i tråd med den finske ordningen, hvor det ved avbrudd gis et standardisert fradrag i nettleien beroende på hvor lenge avbruddet har vart. Gruppen fremhever at en slik ordning vil innebære en betydelig rettsteknisk forenkling. Gruppen presiserer imidlertid at etter norske forhold vil ikke ethvert avbrudd gi et slik avslag. Forutsetningen er at avbruddet representerer en mangel, jf. det arbeidsgruppen sier om at ikke alle avbrudd nødvendigvis vil være å anse som mangel. Arbeidsgruppen mener at den finske løsningen vil kunne ha en klar konfliktavvergende effekt, men skriver samtidig, jf. NOU 2004: 4 s. 102:

«Dersom man overfører den finske regelen på norske forhold, og legger til grunn at et avbrudd utover 3 minutter utgjør en mangel, vil

den imidlertid trolig medføre en markert overkompensasjon i forhold til langt de fleste avbruddene i det norske distribusjonsnettet. Som påpekt i innledningen, er formålet med prisavslagsreglene primært å gjenopprette balansen i avtaleforholdet. Dette tilsier at forbrukerne i utgangspunktet ikke bør kunne kreve noe mer enn at plikten til å betale nettleiens faste ledd faller bort så lenge avbruddet varer.»

Et flertall bestående av *gruppens leder og medlemmene fra Barne- og familiedepartementet, Olje- og energidepartementet, Norges vassdrags- og energidirektorat og Energibedriftenes landsforening* mener på denne bakgrunn at en slik løsning normalt vil gi en overkompensasjon som samsvarer dårlig med prisavslagsreglenes primære formål, og være lite rimelig og rettferdig. Flertallet fremhever videre at heller ikke denne standardiseringsløsningen vil ta hensyn til at avbrudd kan ha ulike konsekvenser for forskjellige sluttbrukere.

Flertallet konkluderer etter dette med at det ikke har lyktes å komme frem til en egnet standardløsning, og mener at det bør skje en individuell utmåling. Et mindretall bestående av *medlemmene fra Forbrukerombudet og Forbrukerrådet* mener på sin side at det bør gis regler om standardiserte fradrag ved avbrudd, jf. nærmere nedenfor.

Det neste spørsmål arbeidsgruppen drøfter er *hvorvidt prisavslaget skal beregnes forholdsmessig eller ut fra mangelens betydning for forbrukeren*. Hovedregelen i forbrukerkjøpsloven § 31 første ledd er at prisavslaget skal fastsettes slik at forholdet mellom nedsatt og avtalt pris svarer til forholdet mellom tingens verdi i mangelfull og kontraktsmessig stand. Arbeidsgruppen mener imidlertid at denne regelen er lite egnet ved avtaler om overføring av elektrisk energi, og skriver i NOU 2004: 4 s. 103 at:

«(...) det ikke eksisterer en naturlig verdireferanse i form av et marked for elektrisk energi med mangelfull leveringskvalitet. Dersom prisavslaget skal beregnes ut fra den verdireduksjonen mangelen representerer, måtte man i tilfelle ha lagt til grunn at verdireduksjonen er total, dvs. at nettselskapene overhodet ikke skulle kunne ta seg betalt for den delen av ytelsen som ikke er kontraktsmessig. Ved avbrudd som innebærer mangel, måtte man i så fall ha registrert hvor lenge avbruddet har vart, og foreta en forholdsmessig reduksjon av nettleiens fastbeløp. Ved spenningsfeil måtte prisavslaget i tilfelle gjøres både i fastbeløpet og i den variable delen av nettleien, men ved spenningsfeil kan det lett bli tvist om hvor lenge spenningsfeilen har vart eller hvilke konsekvenser

den har hatt. Dessuten ville man ikke ved en slik løsning kunne ta hensyn til at ett og samme kontraktsbrudd kan ramme forbrukerne svært forskjellig».

Gruppen reiser derfor spørsmål om en heller bør gjøre unntaksregelen i forbrukerkjøpsloven § 31 annet ledd om at prisavslaget skal svare til mangelens betydning for forbrukeren, til hovedregel. Gruppen viser her til de for- og mothensyn som er trukket frem i forarbeidene til forbrukerkjøpsloven, jf. Ot.prp. nr. 44 (2001–2002) Om lov om forbrukerkjøp s. 134–135. Gruppen mener at flere av disse betraktningene vil kunne ha relevans for elektrisk energi.

Arbeidsgruppen erkjenner at en slik regel åpner for betydelige elementer av skjønn, og at regelen dermed kan virke tvisteskapende. Videre erkjenner gruppen at en slik regel innebærer at man i noen grad fjerner seg fra prisavslagsreglenes sentrale formål. Til tross for disse betenkelighetene foreslår et flertall i gruppen bestående av *gruppens leder og medlemmene fra Barne- og familiedepartementet, Olje- og energidepartementet, Norges vassdrags- og energidirektorat og Energibedriftenes landsforening* at prisavslag på dette området alltid skal følge unntaksreglene og dermed fastsettes individuelt ut fra mangelens betydning for den enkelte forbruker. Flertallet erkjenner at løsningen ikke er ideell, men mener at det ikke finnes fullgode alternativer. Flertallet viser også til at prisavslagsvurderingen etter dagens standard nettleieavtale baserer seg på en liknende skjønnsmessig vurdering. Når det gjelder de nærmere retningslinjer for skjønn, skriver flertallet, jf. NOU 2004: 4 s. 104, at man ved beregningen av prisavslaget:

«(...) må ta hensyn til både mangelens omfang og karakter og hvilke utslag den har gitt seg hos vedkommende forbruker. Videre pekes det på at forbrukeren som utgangspunkt skal betale full pris for den delen av ytelsen som er kontraktsmessig, og at det således er grenser for hvor langt man kan gå i retning av å la prisavslaget fungere som en form for ulempeerstatning.»

Et mindretall bestående av *medlemmene fra Forbrukerombudet og Forbrukerrådet* foreslår at det i tillegg til en skjønnsmessig regel om prisavslag ved spenningsfeil gis regler om standardisert prisavslag ved avbrudd. Prisavslaget skal etter dette forslaget beregnes som et fradrag i det årlige fastleddet for nettleie. Fradraget skal øke i takt med avbruddets lengde, eksempelvis slik at avbrudd som varer i minst fire timer, men mindre enn tolv timer, gir rett til fradrag svarende til tre uker av

nettleiens fastbeløp. Mindretallet skriver på s. 105 i NOU 2004: 4 følgende om dette forslaget:

«Man har i Finland valgt å gi regler om rett til prisavslag etter standardiserte satser i avbruddstilfellene (§ 27 d og § 27 f). Satsene for kompensasjon er satt relativt høyt. Mindretallet er ikke enig med flertallet i at dette gir uttrykk for en urimelig overkompensasjon til forbrukerne. Å oppleve langvarige strømvavbrudd medfører en ulempe for de fleste forbrukere som går langt utover den rent økonomiske reduksjonen i verdien av tjenesten. Jo lengre avbruddet blir, jo mer tyngende oppleves situasjonen for forbrukerne.»

Mindretallet mener at en slik regel vil sette større fokus på forbrukerens og nettselskapets rettigheter og plikter ved strømvavbrudd. Mindretallet mener videre at ordningen vil gi nettselskapene ytterligere insentiver til å forebygge og rette opp avbrudd enn tilfellet er i dag. Når det gjelder forholdet til KILE-ordningen, uttaler mindretallet, jf. NOU 2004: 4 s. 105, at:

«(...) nettselskapene selvsagt ikke skal måtte kompensere dobbelt for samme avbrudd i form av både utbetaling av prisavslag til forbrukerne og reduksjon i inntektene gjennom KILE-ordningen. Det betyr at nettselskaper som har utbetalt prisavslag må få en tilsvarende reduksjon i KILE-beløpet. Mindretallet kan ikke se noen vesentlige hindringer for at dette skulle kunne la seg gjennomføre i praksis».

Arbeidsgruppens medlemmer fra *Olje- og energidepartementet*, *Norges vassdrags- og energidirektorat* og *Energibedriftenes landsforening* har en lengre særmerknad om prisavslag. Disse medlemmene fremhever på s. 105 i utredningen at det ved lovregler om prisavslag er:

«(...) vesentlig at de ikke gir dublerende effekt i forhold til de eksisterende offentligrettslige ordningene (...) ikke svekker eller ødelegger effekten av den økonomiske reguleringen av nettselskapene som naturlige monopoler og dermed påfører samfunnet uønskede kostnader (...) [eller] fører til en alvorlig svekket økonomisk stilling i nettselskapene, som derigjennom kan føre til svekket leveringskvalitet eller forsyningssikkerhet som et overordnet grunnlag for at et samfunn skal kunne skape verdier og velferd».

Medlemmene viser i den forbindelse til KILE-ordningen, som har til formål å gi nettselskapene økonomiske insentiver til å opprettholde tilfredsstillende leveringspålidelighet. Medlemmene erkjenner at dagens KILE-ordning er lite synlig for

forbrukerne. Om bakgrunnen for dette skriver disse medlemmene på s. 105 i utredningen:

«Dette kommer først og fremst av at en ikke vil se en tariffreduksjon direkte som følge av avbrudd. Dette skyldes blant annet at dagens tariff ikke er satt til et «nullavbruddsnivå». Det vil si at det først er når leveringspålideligheten kommer under et visst nivå (det nivået som dagens tariff er tilpasset) at dette vil gi lavere tariffer. Et annet forhold er at det ikke vil kompenseres direkte til den eller de forbrukere som har opplevd avbruddet men derimot tilfalle alle kundene til nettselskapet.»

Disse medlemmene mener at ordningen som foreslås av Forbrukerombudet og Forbrukerrådet, reelt sett ikke vil være en prisavslagsordning, men en objektiv regel om kompensasjon for avbrudd. Hvis det ikke gjøres fradrag for kompensasjonen etter KILE-ordningen, vil det etter medlemmenes syn innebære en «dobbeltkostnad» for nettselskapet. Medlemmene skriver på s. 106 i utredningen at dette vil kunne ha uheldige virkninger for insentivene i den økonomiske reguleringen, fordi:

«[d]et vil kunne medføre at nettselskapene vil legge for høy vekt på å hindre avbrudd og dermed ha et høyere kostnadsnivå enn det som anses samfunnsmessig optimalt, noe som igjen vil medføre høyere tariffer til kundene. Det kan altså medføre en økning i tariffen som er høyere enn det nytten av økt leveringspålidelighet er».

Disse medlemmene presiserer imidlertid at de ikke er mot en prisavslagsregel som foreslått av flertallet, men mener at det bør fremgå direkte av lovforslaget at det ikke skal kunne kreves prisavslag for den del som kompenseres gjennom offentligrettslig regelverk (KILE-ordningen). Medlemmene viser til at Norges vassdrags- og energidirektorat vil gjennomføre en evaluering av dagens KILE-ordning og vurdere endringer i denne, herunder om flere aspekter av leveringskvaliteten kan omfattes, og om ordningen kan bli en direktekompensasjonsordning. Etter disse medlemmenes syn vil formålet med en prisavslagsordning i større grad kunne oppnås gjennom endringer i KILE-ordningen, som også vil være en mer kostnadseffektiv regulering. Disse medlemmene fremhever videre, jf. NOU 2004: 4 s. 106, at:

«[e]n videreutvikling av KILE-ordningen til å bli en rent objektiv direktekompensasjonsordning vil (...) innebære en administrativt mye enklere ordning enn prisavslagsregler, som også er betydelig enklere for forbrukeren enn flertallets forslag om å la prisavslagsregler

også omfatte avbrudd i nettjenesten. Disse medlemmer vil peke på at det etter kjøpsrettslige prinsipper forutsettes en vurdering av hvert enkelt avbrudds betydning for den individuelle forbruker, og i mangel av dette en vurdering av avbruddets varighet opp mot hva som objektivt sett er rimelig å forvente av nettjenesten. Dette vil påføre forbrukerne kostnader og tidsbruk ved å fremme sine krav og nettselskapene økte kostnader ved mer individuell kundebehandling».

4. Oppsummering

Som det fremgår, er drøftelsene av prisavslagsspørsmålet omfattende. Arbeidsgruppen tar som nevnt utgangspunkt i at det er behov for regler om prisavslag. Arbeidsgruppen konkluderer videre med at mangel bør være et nødvendig og tilstrekkelig vilkår for å kunne kreve prisavslag. Når det gjelder spørsmålet om hvordan prisavslaget bør fastsettes, deler gruppen seg i noe ulike fraksjoner.

En enstemmig arbeidsgruppe foreslår at det gis en regel om at prisavslaget skal beregnes individuelt ut fra mangelens betydning for forbrukeren, jf. prinsippet i forbrukerkjøpsloven § 31 annet ledd. Gruppens medlemmer er enige om at denne bestemmelsen skal komme til anvendelse ved mangler i form av spenningsfeil (og eventuelt også avbrudd som ikke omfattes av KILE-ordningen).

Når det gjelder kompensasjon ved avbrudd, er det imidlertid ikke enighet i arbeidsgruppen. Et flertall i arbeidsgruppen, *gruppens leder og medlemmene fra Barne- og familiedepartementet, Olje og energidepartementet, Norges vassdrags- og energidirektorat og Energibedriftenes landsforening*, mener at utmålingen av prisavslag ved avbrudd bør ta hensyn til KILE-ordningen. *Gruppens leder og medlemmet fra Barne- og familiedepartementet* mener at dette kan skje innenfor rammen av den skjønnsmessige prisavslagsvurderingen. *Gruppens medlemmer fra Olje og energidepartementet, Norges vassdrags- og energidirektorat og Energibedriftenes landsforening* mener imidlertid at det er nødvendig med en egen bestemmelse som fastslår at forbrukeren ikke vil ha krav på prisavslag dersom han får kompensasjon gjennom annet regelverk – i praksis KILE-ordningen. *Et mindretall bestående av medlemmene fra Forbrukerombudet og Forbrukerrådet* mener at det ved avbrudd bør gis regler om standardisert prisavslag, som øker i takt med avbruddets lengde. Disse medlemmene mener at utbetalt prisavslag vil måtte kunne kreves fratrullet under KILE-ordningen.

11.3.3 Høringsinstansenes syn

Høringsinstansene synes i utgangspunktet å være enige i at forbrukeren skal kompenseres ved avbrudd og spenningsfeil. Det er imidlertid betydelig uenighet om hvordan dette skal skje.

Forbrukerombudet og *Forbrukerrådet* mener begge at det bør gis egne lovregler om prisavslag. *Forbrukerombudet* uttaler i den forbindelse:

«Jeg vil i tillegg bemerke at det ville være stikk i strid med all annen regulering av rett til prisavslag dersom man skulle innføre en prisavslagsregel som ikke gir forbrukere som blir rammet av avbrudd eller opplever andre mangler ved leveringskvaliteten rett til en individuell kompensasjon i form av avslag i prisen.»

Når det gjelder utformingen av en prisavslagsbestemmelse, viser både *Forbrukerombudet* og *Forbrukerrådet* til forslagene fra deres representanter i arbeidsgruppen. Det vil si at en ved spenningsfeil og kortvarige avbrudd ønsker en regel om individuell utmåling av prisavslaget basert på mangelens betydning for forbrukeren. Ved langvarige avbrudd vil en ha en regel om standardiserte satser. Om denne ordningen uttaler *Forbrukerombudet*:

«De langvarige avbruddene medfører i mange tilfelle store ulemper for forbrukerne, og spørsmålene om hvilken kompensasjon den som har blitt rammet vil kunne kreve, er derfor ofte et svært aktuelt spørsmål. Jeg er av den oppfatning at det er rimelig at forbrukere som rammes av langvarige strømvavbrudd skal kunne få et målbart prisavslag i fastleddet av nettleien.

Ved å innføre en slik regel som *Forbrukerombudet* og *Forbrukerrådets* representanter foreslår, vil man oppnå at både forbrukere og nettselskaper vil kunne forutsi hva et langvarig strømvavbrudd vil kunne bety i kroner og øre. Det må antas at det først og fremst er ved de langvarige avbruddene at kundene vil gå til det skritt å kreve prisavslag. Det er i den forbindelse en stor fordel både for kundene og nettselskapet å ha en regel som er langt mer forutberegnelig og mindre prosessfremmende enn hva som ville være tilfelle dersom prisavslag skulle fastsettes skjønnsmessig også ved langvarige avbrudd.»

Når det gjelder forholdet til KILE-ordningen, uttaler *Forbrukerrådet*:

«Når det gjelder mindretallets henvisning til KILE-ordningen, og en eventuell utvikling av denne som kompensasjonsregel, finner ikke *Forbrukerrådet* det formålstjenlig. Vårt poeng er at strøm er en individuell ytelse som der den har mangler genererer individuelle ulemper/

tap, og at det følgelig bør ytes en individuell kompensasjon. En videreutvikling av KILE-ordningen i forbindelse med en mulig innføring av toveis kommunikasjon med strømkundene, er ikke tilstrekkelig til å ivareta forbrukerhensynene nå. Dersom det i fremtiden skulle bli mulig med en individuell kompensasjon via KILE-ordningen, vil det neppe være problematisk å ev. tilpasse flertallets forslag til regulering.

Det bør selvsagt ikke være noen dobbelt kompensasjon slik at regelsettene må samordnes.»

Olje- og energidepartementet, Norges vassdrags- og energidirektorat, Den Norske Advokatforening, Energibedriftenes landsforening, Hafslund ASA, KS Bedrift, Mjøskraft Nett AS og Statnett SF mener på sin side at det er de privatrettslige reglene om prisavslag som må tilpasses KILE-ordningen, og ikke omvendt.

Den Norske Advokatforening og Hafslund ASA synes begge å støtte at det gis en regel om prisavslag, men at denne må samordnes med KILE-ordningen. *Den Norske Advokatforening* uttaler om dette:

«Advokatforeningen er enig med gruppens medlemmer fra OED, NVE og EBL om at det er nødvendig å fastsette en egen bestemmelse som innebærer at forbrukerne ikke skal kunne kreve prisavslag i den grad de får kompensasjon gjennom KILE-ordningen. Dette innebærer at den foreslåtte prisavslagsregelen gjøres subsidiær i forhold til den kompensasjon KILE-ordningen gir. Advokatforeningen er enig med dette mindretallet at dette bør fremgå klart av lovteksten, og også være utformet slik at en eventuell videreutvikling av KILE-ordningen kan tas hensyn til uten at det oppstår behov for endringer i de foreslåtte lovreglene (utredningen side 107).»

Hafslund ASA uttaler på sin side:

«Prinsipielt støtter vi et forslag om prisavslag der det er et tydelig og klart brudd med de krav til nettjenesten som gjelder, og årsaken til feilen/mangelen ved nettjenesten entydig ligger hos netteier. Igjen er det essensielt at kravene til nettjenesten/leveringskvaliteten er klart definert. Når det gjelder prisavslagets størrelse, mener vi dette må ta utgangspunkt i de samfunnsøkonomiske kostnader forbundet med feil/mangler ved nettjenestene. Prisavslagsregler bør dermed være standardiserte og klart definerte, og ikke ta utgangspunkt i konsekvensene for den enkelte forbruker. Det å få dokumentert konsekvensene for den enkelte forbruker når flere tusen kan bli strømløse ved

en større feil, vil være svært ressurskrevende for både nettselskaper og forbrukere. Dette vil igjen kunne gi opphav til en rekke tvister. Nettselskapenes økte kostnader ved å praktisere en eventuell individuell prisavslagsmodell vil til syvende og sist måtte betales av kundene.

Regler om prisavslag og eventuelle erstatningssatser må ses i sammenheng med dagens KILE-regler, slik at nettselskapet ikke kommer i en situasjon der avbrudd må erstattes dobbelt opp og man derved etablerer et samfunnsmessig overforbruk av nettjenester gjennom at nettselskapene (og forbruker) gis feil prissignaler mht. leveringskvaliteten (i prinsippet en «KILE-sats» som overstiger de samfunnsøkonomiske avbruddskostnadene).»

Olje- og energidepartementet, Norges vassdrags- og energidirektorat, Energibedriftenes landsforening, KS Bedrift, Mjøskraft Nett AS og Statnett SF synes alle å gå lenger i å mene at det ikke bør gis regler om prisavslag, men at kompensasjon alene bør gis gjennom KILE-ordningen. *Olje- og energidepartementet* uttaler om dette:

«Departementet mener at det er svært viktig at en eventuell innføring av regler om prisavslag og erstatning som foreslått i NOU 2004: 4 må vurderes i forhold til og sammen med dagens KILE-ordning fastsatt i medhold av energiloven. Departementet stiller seg negativ til innføring av standardiserte satser for prisavslag, blant annet fordi en slik løsning vil kunne fjerne seg fra prisavslagsreglenes formål som balanseopprettende mellom partene. Standardiserte satser vil kunne gi en over- eller underkompensasjon i forhold til det som ville blitt beregnet ved en individuell fastsettelse. Departementet viser til at et viktig formål med KILE-ordningen er å ta hensyn til økonomiske forhold mellom nettselskap og nettkunder ved manglende levering av elektrisk energi, og mener at en videreutvikling av KILE-ordningen i retning av individuelle utbetalinger synes mer hensiktsmessig både for forbrukerne og næringen som helhet. Departementet legger til grunn at NVE vil videreutvikle ordningen i den retning framover.»

Norges vassdrags- og energidirektorat uttaler på sin side:

«Det er foreslått å lage ordninger som gir forbrukerne prisavslag ved avbrudd i kraftleveransen. NVE mener dette må sees i forhold til nåværende KILE-ordning som ivaretar tilsvarende rettigheter.

NVE er enig i at utgangspunktet for drøftelsen må være at forbrukerne ikke skal betale full pris for et mindreverdige produkt. En innføring av en ordning for avslag i tilknytning til

avbrudd må imidlertid baseres på at problemet har et visst omfang og at ordningen ikke gir store administrative kostnader.

Ved avbrudd vil forbrukeren kun betale for det faste ledd i nett tariffen. Dersom man forutsetter at en forbruker i løpet av et år har avbrudd i leveransen i 20 timer, og fastleddet er på kr. 1000,- pr. år, gir dette et prisavslag på 2 kroner og 29 øre. Selv ved innføring av en standardsatsmodell som foreslått av et mindretall, vil avslagsbeløpet være svært begrenset.

Ut fra dette kan det være vanskelig å forsvare innføring av en ordning som vil gi slike marginale avslag.

Om det allikevel innføres en slik ordning må det sees i forhold til beslektede ordninger, og KILE-ordningen er her spesielt relevant.

KILE-ordningen ble innført fra 1.1.2001 for å sikre at kostnadsreduksjoner hos netteiere blir basert på reelle effektiviseringstiltak og ikke gjennom en redusert leveringskvalitet. Gjennom KILE-ordningen skal selskapene i sine vurderinger av drifts-, vedlikeholds- og investeringstiltak også hensynta virkninger på leveringskvaliteten hos forbrukerne. Målet med ordningen er ikke å fjerne muligheten for alle avbrudd, men at kostnadene nettselskapene har ved å gjøre noe med avbruddene balanseres opp mot de kostnader som nettkundene opplever ved avbruddene.

NVE arbeider nå med å forbedre KILE-ordningen, både dets virkeområde og muligheten for å innføre en direkte kompensasjonsordning til sluttbrukerne. En slik ordning kan bli iverksatt fra 2007, noe som gjør det hensiktsmessig å avvente en eventuell lovfesting av en prisavslagsregel.

Ut fra de marginale prisavslag og forventede administrative kostnader forslaget innebærer, vil det neppe være hensiktsmessig å lovfeste en ordning med prisavslag. Om man allikevel går videre med denne problemstillingen, må dette samordnes med den pågående videreutviklingen av KILE-ordningen.»

Energibedriftenes landsforening er inne på mange av de samme synspunktene, og uttaler:

«Den offentlige reguleringen av nettselskaperes inntekter har i dag mekanismer som reduserer selskaperes inntekter avhengig av et avbrudds varighet og omfang. Størrelsen på selskaperes kvalitetsstraff er fastsatt på bakgrunn av offentlig fastsatte og standardiserte satser for verdien som kvalitetsreduksjonen medfører. Dette slår i dag ut i reduksjon av selskaperes tillatte inntekt. En samlet arbeidsgruppe har i NOU 2004: 4 pekt på de administrative besparelsene som oppnås gjennom denne kollektive ordningen. Ordningen gir

incentiver til nettselskapet for å optimalisere vedlikehold og investeringer som et alternativ til reduserte inntektsrammer. EBL ønsker derfor primært at prisavslag i fremtiden gis ved at den eksisterende ordningen utvikles slik at den enkelte kunde som berøres av feil og avbrudd, gis et avslag i prisen, f.eks. uttrykt på siste nettavregning for året. Prisavslaget vil da kunne baseres på standardiserte satser og registrerte kvalitetsavvik i leveringsområdet.

En individuell behandling av krav om prisavslag ut over dagens avtalefestede regler vil føre til økte administrative kostnader i selskapene. Kundenes forventninger til og behov for leveringskvalitet varierer. Dette gjelder også innenfor gruppen forbrukerkunder. Krav om prisavslag fra kundene basert på subjektive krav til kvaliteten vil vanskelig kunne imøtekommes på en rettferdig måte. Individuelle ordninger reiser derfor også umiddelbart spørsmål om normer for tilfredsstillende leveringskvalitet. Individuelle ordninger må samordnes med eksisterende kvalitetsregulering av nettselskapene.

Prisavslagsordninger må derfor ta utgangspunkt i en på forhånd definert tilfredsstillende leveringskvalitet og ikke 100 % feilfri elektrisitetsforsyning. Det er praktisk viktig å definere normalforventningen om avbruddshyppighet og varighet. Prisavslagene bør gis på basis av registrert leveringskvalitet i leveringsområdet og til de berørte kundene. EBL vil påpeke at prisavslag basert på høye standardsatser som foreslått av arbeidsgruppens medlemmer fra Forbrukerombudet og Forbrukerrådet vil kunne få uheldige konsekvenser ved at det stimuleres til samfunnsøkonomisk ulønnsomme tiltak i nettet. En typiske situasjonen vil i mange nettselskaper være at det først og fremst er utkantene som får avbrudd, mens tettstedene i liten grad rammes. Med mange avbrudd fordelt på mange utkantkunder, vil standardiserte prisavslag føre til at nettleien vil øke fra dagens nivå for kunder som ikke opplever avbrudd. Disse kundene betaler dermed mer for nødvendig samme leveringskvalitet for å finansiere andre kunders prisavslag. Nettselskapets tillatte monopolinntekt fastsatt gjennom NVEs inntektsrammevedtak berøres jo ikke av prisavslagskravene.»

Videre uttaler *KS Bedrift*:

«Utvalgets flertall drøfter ikke prisavslag på et prinsipielt plan i forhold til KILE. KILE er en kollektiv regulering av prisavslag. KILE-ordningen og en individuell rett til prisavslag er konkurrerende ordninger. Det bør ikke vedtas nye bestemmelser om prisavslag uten at det foretas en prinsipiell avklaring av forholdet til KILE.

Eventuelle bestemmelser om prisavslag vil bli kompliserte og til dels upraktiske. Prisavslagene vil gjennomgående bli lave.

Prisavslag bør derfor etter vår vurdering fullt ut håndteres gjennom KILE-ordningen. KILE-ordningen bør eventuelt utvides til å gjelde spenningsdipper. Dersom man likevel holder fast ved retten til prisavslag, bør det ha som konsekvens at KILE-ordningen vurderes opphevet.

Det er kostnadskrevende å håndtere krav om prisavslag. Slike kostnader vil til sist kunne bli lempet over på abonnentene. Det bør derfor vedtas at prisavslagskravet må overstige en minstetterskel på for eksempel 1,5 ganger rettsgebyret før krav kan rettes mot nettselskapet. Det vil per i dag si NOK 1050,-. På denne måten vil en unngå kostnadskrevende prosesser om mindre beløp.

For ordens skyld påpeker vi at dersom man (...) vedtar en standardisert utmåling av prisavslag, vil det i realiteten føre til at det må utformes to sett regler for utmåling av henholdsvis avbrudd og spenningsdipper.

Vi mener i likhet med utvalget at det må skilles mellom avbrudd og spenningsdipper når prisavslag skal utmåles, men at det neppe er grunn til å uttale direkte i lovteksten. Vi er også enige med flertallet om at det må lovfestes at eventuell rett til prisavslag skal avkortes krone for krone mot KILE-omkostninger. Ellers vil forbrukere i realiteten oppnå dobbelt prisavslag.

Standardisert utmåling synes lettere å administrere, men vil i realiteten bli en parallell ordning til KILE-ordningen. Som tidligere nevnt mener vi at prisavslag bør bakes direkte inn i KILE-ordningen.

Skal man likevel vedta en bestemmelse om prisavslag, så bør prisavslag prinsipielt utmåles individuelt, slik at den i hvert fall forsøker å oppfylle forbrukervernsinteressenes prinsipielle begrunnelse for prisavslag.

Individuell utmåling kan bare utmåles etter en konkret vurdering av den verdireduksjonen mangelen representerer for den enkelte forbrukeren.

Som det kommer frem over, mener vi at utmåling av prisavslag vil bli komplisert og dyrt. De samlede kostnadene ved å lovfeste regler om prisavslag står ikke i forhold til den fordel den vil representere for forbrukerne.

Vi er av den oppfatning at det ikke bør vedtas bestemmelser om prisavslag da avbrudd allerede håndteres gjennom KILE-ordningen. Det bør derimot vurderes om KILE-ordningen bør utvides til også å gjelde ved spenningsdipper. »

Statnett SF uttaler på sin side følgende om prisavslagsspørsmålet:

«Statnett er enig i at forenklingssyn kan tilsi sanksjoner basert på standardsatser. Dagens KILE-ordning er en ordning med standardsatser. En prisavslagsordning kan derfor etter Statnetts syn best utarbeides innenfor rammene og ved en videreutvikling av dagens KILE-ordning. På den måten sikrer man også at ordningen i første rekke bygger på de alminnelige rettsprinsipper om at det kun er økonomiske tap som skal kompenseres og bare i den utstrekning det foreligger årsakssammenheng. Ved utforming av ordningen kan det tas hensyn til det arbeid for estimering av avsnvsverdier og innføring av direkte kompensasjon som nylig er igangsatt av energimyndighetene. Kompensasjonsordninger for ikke-økonomisk tap må ikke svekke forbrukernes incentiv til å bidra til nødvendig omlegging til andre energikilder eller på en uheldig måte svekke forsyningssikkerheten.»

11.3.4 Departementets vurdering

Etter departementets syn kan det under dette punktet være naturlig å skille mellom spenningsfeil og avbrudd.

Avbrudd

Etter arbeidsgruppens forslag omfatter prisavslagsregelen også avbrudd. En rekke høringsinstanser har vært kritisk til dette, og videre pekt på behovet for en samordning med KILE-ordningen.

Som nevnt under punkt 8.4, legger departementet til grunn at det kontraktsrettslig er naturlig å se avbrudd som forsinkelse. Prisavslag i tradisjonell forstand er en sanksjon som i utgangspunktet kun er aktuell ved mangler. For løpende ytelser, som typisk betales pr. enhet, kjenner en imidlertid flere eksempler på at en – ved forsinkelse – opererer med en form for justering etter kontraktens prismekanisme. Hagstrøm, *Obligasjonsrett*, (Oslo 2003), s. 407 skriver om dette:

«I kontrakter med levering av løpende ytelser opereres det undertiden med et «prisavslag» for det tidsrom da ytelsen ikke blir levert. Eksempel her er husleieloven § 2-11 som fastslår at leietaker har rett til avslag i leien dersom husrommet ikke stilles til disposisjon i riktig tid (...). Noe prisavslag i ordets egentlige betydning er det imidlertid ikke tale om. Leienedslaget skal bedømmes utelukkende på basis av forsinkelsens lengde – slik at det for eksempel avkortes 1/3 dersom leieren går glipp av en 1/3 av leietiden(...) Det ligger derfor nærmere å betrakte

forholdet enten som delvis hevning eller som fradrag basert på kontraktens vederlagsregler (altså en ren prissberegning).»

Etter departementets syn kan tilsvarende synspunkter legges til grunn her. Prismekanismen for nettleie er slik at forbrukeren betaler for et fast og et variabelt ledd. Det variable leddet er knyttet til forbruk. Ved avbrudd vil kontraktens prismekanisme dermed automatisk medføre et fradrag, ved at forbrukeren ikke belastes for avbruddsperioden. Etter departementets syn vil det ikke nødvendigvis være naturlig å innrømme forbrukeren ytterligere kompensasjon. Fastleddet i nettleien kan sies å være et grunnbeløp som skal dekke de kostnadene nettselskapet har uavhengig av om det skjer uttak av strøm. Det vises i den forbindelse til at flertallet i arbeidsgruppen, gruppens leder og medlemmene fra Barne- og familiedepartementet, Olje- og energidepartementet, Norges vassdrags- og energidirektorat og Energibedriftenes landsforening, i forhold til reglene om stenging legger til grunn at forbrukeren skal dekke fastleddet også i den perioden anlegget er stengt. Departementet slutter seg til dette standpunktet, jf. punkt 13.4.7.

Et mindretall i arbeidsgruppen, bestående av medlemmene fra *Forbrukerombudet* og *Forbrukerrådet*, foreslår at det ved avbrudd gis regler om standardisert fradrag også i fastleddet. Flere høringsinstanser har uttalt seg kritisk til dette mindretallsforslaget, og det bør etter departementets syn ikke gis slike regler.

Etter departementets syn kan det spørres om den foreslåtte ordningen, der retten til kompensasjon inntreffer ved avbrudd over fire timer og øker i takt med avbruddets varighet, er hensiktsmessig etter en samfunnsøkonomisk vurdering. Ordningen synes å kunne bli økonomisk belastende for nettselskapet. De satsene som er valgt, vil innebære at et lengre avbrudd kan få betydelig innvirkning på nettselskapets inntekter. Dette kan tenkes å lede til overinvesteringer i nettet, som kan være uønsket. Heller ikke dersom en har den enkelte forbruker for øyet, vil dette være ønskelig, idet det vil være forbrukeren som må bære kostnadene i form av økt nettleie. Uansett hvordan en vurderer dette spørsmålet, mener departementet at det er lite naturlig å gi denne typen regler i en lov som regulerer det kontraktsrettslige forholdet mellom nettselskapet og forbrukeren. Den økonomiske reguleringen av nettselskapene skjer mest hensiktsmessig i energiloven med forskrifter. Departementet viser til at Norges vassdrags- og energidirektorat 1. juli 2005 har sendt på høring et forslag om endringer i KILE-ordningen. Formålet med forslaget er å bedre og effektivisere den økonomiske

reguleringen av nettselskapene. Videre tar forslaget sikte på å gi nettselskapene insentiver til å foreta investeringer i nettet. Formålet er videre å bedre insentivene til gjenoppsettelse av forsyningen ved svært lange avbrudd i nettet.

Dersom det etter dette regelsettet eventuelt skulle gis en reduksjon i fastleddet, ville det etter departementets syn være spørsmål om å gi et forholdsmessig fradrag i fastleddet basert på hvor lenge avbruddet har vart. Avbrudd på ett døgn (24 timer) vil dermed gi et fradrag på 1/365 av årlig betaling for fastleddet. En slik regel ville imidlertid gi så beskjedne reduksjoner at den etter departementets syn er vanskelig å forsvare, blant annet holdt opp mot nettselskapets administrasjonskostnader. Ifølge opplysninger fra Norges vassdrags- og energidirektorat varierer fastleddet fra ca. 1200 kroner til ca. 2600 kroner årlig, med et landsgjennomsnitt på ca. 2000 kroner. Med utgangspunkt i landsgjennomsnittet vil selv et avbrudd på syv dager (168 timer), som er et meget langvarig avbrudd, ikke gi mer enn 38 kroner i reduksjon. Etter departementets syn er det vanskelig å se det annerledes enn at en slik regel vil kunne pådra nettselskapene administrative kostnader knyttet til klagehåndtering mv. som neppe står i forhold til den økonomiske nytten for forbrukeren.

Departementet viser videre til at forbrukerne uansett på annet grunnlag kompenseres gjennom KILE-ordningen, som er beskrevet under punkt 3.2. Ordningen innebærer ikke pr. i dag at den enkelte forbruker som rammes av et avbrudd, blir direkte kompensert. Ordningen medfører imidlertid at forbrukere i et området hvor det har vært avbrudd, får en indirekte kompensasjon i form av lavere nettleie. Departementet viser videre til at Norges vassdrags- og energidirektorat arbeider med å videreutvikle ordningen, blant annet slik at denne blir bedre og tydeligere for forbrukeren. Departementets forslag i proposisjonen her innebærer at det ikke skal gis noen kompensasjon ved avbrudd, utover det som følger av avtalens prismekanisme. Forslaget vil derfor ikke være problematisk i forhold til KILE-ordningen fordi man ikke får elementer av dobbeltkompensasjon. Departementet viser til at mange høringsinstanser har vært opptatt av forholdet til KILE-ordningen, og pekt på behovet for samordning. Forslaget i proposisjonen innebærer at spørsmålet om eventuell samordningen med KILE-ordningen ikke oppstår.

Spenningsfeil

Det første spørsmålet arbeidsgruppen drøfter er *hvorvidt det på dette området er behov for regler om prisavslag*. Etter departementets syn er det natur-

lig å ta utgangspunktet i at forbrukeren ikke skal betale full pris for en mangelfull ytelse. Ingen høringsinstanser synes egentlig å være uenige i dette utgangspunktet. Uenigheten går mer på hvilken form for kompensasjon som bør velges. Som gjengivelsen under punkt 11.3.3 viser, går mange høringsinstanser langt i retning av å mene at KILE-ordningen gjør regler om prisavslag overflødig. Samtidig er det ikke klart om høringsinstansene med dette sikter til situasjonen ved avbrudd eller spenningsfeil. Som nevnt gir KILE-ordningen pr. i dag ikke noen kompensasjon ved spenningsfeil, og det er derfor vanskelig å se at ordningen kan tillegges vekt når en skal vurdere regler om prisavslag ved spenningsfeil. Enkelte høringsinstanser har riktignok pekt på at det kan være en mulighet å utvikle KILE-ordningen til også å omfatte spenningsfeil. Eksempelvis uttaler *Energibedriftenes landsforening* at den primært ønsker at det skjer en videreutvikling av eksisterende ordninger. Etter det departementet forstår er dette imidlertid ikke aktuelt, og det er derfor vanskelig å se at KILE-ordningen kan få betydning for spørsmålet om prisavslag ved spenningsfeil.

Flere høringsinstanser har vært opptatt av at en regel om prisavslag kan medføre uforholdsmessige administrasjonskostnader for nettselskapene. *Norges vassdrags- og energidirektorat*, *Energibedriftenes landsforening*, *Hafslund ASA* og *KS Bedrift* er alle inne på at en regel om prisavslag vil kunne pådra nettselskapene administrative kostnader, som ikke nødvendigvis står i forhold til forbrukerens «nytte» ved en slik regel. Etter det departementet kan se skiller høringsinstansene heller ikke på dette punktet klart mellom situasjonen ved spenningsfeil og avbrudd. Når det gjelder spenningsfeil, illustrerer praksis fra Elklagenemnda at dette kan være et til dels vedvarende problem for forbrukeren, noe som innebærer at et prisavslagskrav ikke nødvendigvis trenger å bli helt ubetydelig. Departementet viser videre til at forbrukeren allerede etter dagens nettleieavtale på nærmere vilkår har rett til prisavslag, uten at en har holdepunkter for at dette har pådratt nettselskapene store administrative kostnader. Etter departementets syn må en som utgangspunkt fastholde at forbrukeren ikke skal betale full pris ved en mangelfull ytelse. I noen grad må man kunne legge til grunn at forbrukere med helt ubetydelige krav ikke vil se seg tjent med å fremme disse. Departementet kan derfor ikke se at hensynet til nettselskapenes administrasjonskostnader i seg selv tilsier at en ikke bør ha regler om prisavslag.

Departementet kan videre slutte seg til arbeidsgruppens standpunkt om at den foreslåtte skjerpelse

av erstatningsansvaret ikke er noe argument mot regler om prisavslag.

Departementet mener at prisavslag ikke bare bør innrømmes ved mer kvalifiserte mangler, og kan i det vesentligste slutte seg til gruppens argumentasjon. KS Bedrift er den eneste høringsinstansen som uttrykkelig kommenterer dette, og tar til orde for at kravet bør overstige en terskel, eksempelvis 1,5 ganger rettsgebyret. Departementet kan ikke se at det er grunnlag for å fravike den kontraktsrettslige hovedregelen ellers om at mangel er en tilstrekkelig betingelse for å gjøre et prisavslagskrav gjeldende.

Når det gjelder spørsmålet om prisavslaget bør beregnes individuelt, eller om en bør operere med standardsatser, bør en etter departementets syn ta utgangspunkt i at hovedregelen ved utmåling av prisavslag er at det skal skje en individuell (og skjønnsmessig) utmåling etter de retningslinjer loven oppstiller. Det er dermed naturlig å se det slik at det er unntak fra dette som må begrunnes.

Enkelte høringsinstanser synes å gi uttrykk for en viss sympati for standardisering, jf. blant annet høringsuttalelsen fra *Energibedriftenes landsforening*, *Hafslund ASA* og *Statnett SF*. Det er imidlertid uklart hva slags standardisering en her ser for seg. *Olje- og energidepartementet* mener på sin side at standardisering kan gi så vel over- som underkompensasjon, og er av den grunn mer kritisk til en slik regel.

Departementet er enig i at en eventuell standardisering vil kunne ha enkelte fordeler, blant annet fordi en slik ordning vil kunne være retts teknisk enkel å praktisere. Departementet legger imidlertid avgjørende vekt på at verken arbeidsgruppen eller noen av høringsinstansene har klart å komme frem til tilfredsstillende kriterier for en standardisering, og er derfor kommet til at det bør skje en individuell utmåling. Departementet vil likevel presisere at de praktiske forskjellene mellom en individuell og en standardisert løsning ikke nødvendigvis trenger å bli så store. Også den individuelle utmålingen vil måtte ta utgangspunkt i slike forhold som kontraktsbruddets varighet og størrelse. Tvisteløsningsorganene, og i siste instans domstolene, vil på denne bakgrunn kunne utvikle retningslinjer for utmålingen.

Departementet kan for øvrig ikke se at det er relevant å fokusere på bevismessige spørsmål når en skal vurdere om utmålingen bør være individuell eller standardisert. Uavhengig av hvordan utmålingen skal skje, er det naturlig å ta utgangspunkt i spenningsfeilens varighet og omfang. De bevismessige utfordringene knyttet til grunnlaget for utmålingen (det vil si om det har vært en spen-

ningsfeil og hvor omfattende og langvarig denne har vært), vil være de samme, uavhengig av hvilke regler som gjelder for utmålingen. Etter departementets syn vil slike bevismessige spørsmål verken tale for eller mot standardisering. Videre vil departementet bemerke at når arbeidsgruppen på s. 102 i utredningen sier at en standardløsning ikke vil hensynta at «mangelens betydning for den enkelte forbruker normalt vil variere i til dels betydelig grad, både utfra når på døgnet mangelen inntrer og utfra hvilke elektriske komponenter som benyttes på det aktuelle tidspunkt», synes dette å bygge på en forutsetning om at en velger å legge til grunn en utmålingsregel etter mønster av unntaksregelen i forbrukerkjøpsloven. Dersom en tar utgangspunkt i hovedregelen, forholdsmessig prisavslag, vil slike forhold ikke være relevante. Det er derfor vanskelig å se at dette er et argument for eller mot standardisering.

Når det gjelder spørsmålet om den individuelle utmålingen bør være forholdsmessig, eller om utmålingen bør skje ut fra mangelens betydning for forbrukeren, har departementet kommet til at utgangspunktet også for strømvavtaler bør være forholdsmessig prisavslag, jf. forbrukerkjøpsloven § 31 første ledd. Arbeidsgruppen begrunner sitt forslag om en utmåling etter mangelens betydning for forbrukeren (jf. lovens § 31 annet ledd) med at lovens hovedregel er lite egnet i forhold til strømvavtalene, fordi regelen ikke vil ta hensyn til at ett og samme kontraktsbrudd kan ramme forbrukerne forskjellig. Videre peker arbeidsgruppen på at det ikke eksisterer noe tradisjonelt marked for elektrisk energi med mangelfull leveringskvalitet. Få høringsinstanser kommenterer dette spørsmålet direkte. *Hafslund ASA* synes å være kritisk til forslaget om at utmålingen alltid skal skje etter mangelens betydning for forbrukeren, mens *KS Bedrift* på sin side synes å være mer positiv.

Departementet er enig i at en regel om forholdsmessig prisavslag ikke vil ta hensyn til at mangelen kan ha forskjellig betydning for ulike forbrukere, men departementet kan ikke se at situasjonen er særegen for dette området. Prisavslagsinstituttet er etter sin hovedregel innrettet slik at det skal gjenopprette balansen mellom de to ytelsene, og vurderingen og utmålingen er knyttet til realytelsen. Eventuelle individuelle tap som følge av mangelen må kreves dekket med hjemmel i erstatningsreglene.

Departementet ser i likhet med arbeidsgruppen at det ikke eksisterer noe tradisjonelt marked for elektrisk energi med mangelfull leveringskvalitet, men departementet mener at denne innvendingen neppe er så tungtveiende. Også for andre typer

varer som omfattes av forbrukerkjøpsloven, kan det være vanskelig å tenke seg at det finnes noe reelt marked, selv om mangelen representerer et verdiminus. I slike tilfeller vil utmålingen måtte skje mer skjønnsmessig, og vurderingen etter forbrukerkjøpsloven § 31 første og annet ledd glir noe over i hverandre. Annet ledd er imidlertid ifølge Ot.prp. nr. 44 (2001–2002) Om lov om forbrukerkjøp (forbrukerkjøpsloven) s. 188 ment å være en nokså snever unntaksregel.

Arbeidsgruppen legger til grunn at forbrukerkjøpslovens unntaksregel innebærer at det skal legges vekt på hvilke virkninger mangelen konkret har hatt for den enkelte forbruker, og at dette innebærer at en og samme mangel skal kunne kompenseres ulikt, jf. utredningen s. 167. Etter det departementet kan se vil dette innebære at en spenningsforstyrrelse som rammer et nabolag, vil kompenseres forskjellig avhengig av hva forbrukeren foretok seg på tidspunktet for spenningsforstyrrelsen. Eksempelvis ville forbrukeren som skulle ha middagsgjester, få et større prisavslag enn forbrukeren som var ute og gjorde havearbeid. Det er etter departementets syn vanskelig å se at det er rettskildemessige holdepunkter for en slik forståelse av unntaksregelen i forbrukerkjøpsloven.

Heller ikke når en skal vurdere dette spørsmålet, er det etter departementets syn relevant å legge vekt på bevismessige hensyn, jf. det arbeidsgruppen uttaler på s. 103 i utredningen. Bevismessige utfordringer kan oppstå uavhengig av hvilke regler som skal gjelde for utmåling, jf. det som er sagt foran om valget mellom standardiserte eller individuelle regler.

Departementet foreslår etter dette at de alminnelige reglene om prisavslag i forbrukerkjøpsloven § 31 gis anvendelse også for strømvavtaler. Det vises for øvrig til merknadene under punkt 18.

11.4 Erstatning

11.4.1 Gjeldende rett

Standard nettleieavtale har i § 12-1 en bestemmelse om netteiers ansvar for avbrudd og spenningsfeil. § 12-1 første ledd lyder:

«Nettselskapet er ansvarlig for direkte skade og tap som den elektriske kraft forårsaker, samt for direkte skader og tap som skyldes avbrudd, driftsstans og innskrenkninger i driften. Dette gjelder likevel ikke så langt nettselskapet godtgjør at skadene eller tapet skyldes årsaker utenfor hans kontroll, som han ikke med rimelighet kunne ventes å unngå eller overvinne følgene av.»

Ansvarsreguleringen bygger på den kontraktsrettslige kontrollansvarsmodellen, men reguleringen er på to punkter mer begrenset, jf. punkt 11.4.4 nedenfor. Etter standard nettleieavtale § 12-1 vil forbrukeren utelukkende få dekket direkte tap. Dersom forbrukeren også skal få dekket indirekte tap, må det foreligge skyld fra nettselskapets side, jf. avtalen § 12-2 første ledd.

Etter *forbrukerkjøpsloven* gjelder det en regel om kontrollansvar ved forsinkelse, jf. § 24, og et rent objektivt ansvar ved mangler, jf. § 33. Et rent objektivt ansvar innebærer at selgeren i utgangspunktet blir ansvarlig for ethvert økonomisk tap forbrukeren lider som følge av mangelen. Det at det foreligger en mangel vil med andre ord i seg selv være tilstrekkelig for å pådra selgeren ansvar – forutsatt at det foreligger adekvat årsakssammenheng og økonomisk tap. Også kontrollansvaret bygger på at selgeren som utgangspunkt er ansvarlig på objektivt grunnlag. Etter dette ansvarsgrunnlaget kan selgeren imidlertid bli fritatt for erstatningsplikt dersom han godtgjør at de nærmere vilkårene for ansvarsfrihet er oppfylt.

I sin beskrivelse av gjeldende rett viser arbeidsgruppen også til det ulovfestede objektive ansvaret. Om dette ansvarsgrunnlaget uttaler arbeidsgruppen, jf. NOU 2004: 4 s. 108-109:

«Når det særskilt gjelder overføring av elektrisk energi, er det på det rene at det i alle fall i en viss utstrekning gjelder et objektivt ansvar etter de ulovfestede reglene om farlig bedrift. [Note fjernet.] Den sentrale høyesterettsdommen på området er inntatt i Rt. 1932 s. 416, og gjelder brannskader som følge av at høyspentstrøm kom inn på lavspentnettet (...) I den såkalte Hesjetrådommen, Rt. 1933 s. 475, la Høyesterett til grunn «at drift av sterkstrømsledning henregnes under saadanne «farlige bedrifter» som etter vår rettspraksis maa bære ansvar for bedriftsulykker uten hensyn til subjektiv skyld». Nettselskapenes ulovfestede objektive ansvar må likevel regnes som relativt upraktisk, ettersom Høyesterett i dommen i Rt. 1964. 838 aksepterte ansvarsfraskrivelsene i standardvilkårene for strømlevering. Det er imidlertid ikke gitt at Høyesterett ville ha vurdert ansvarsfraskrivelsene på samme måte i dag. [Note fjernet.] Som gjennomgåelsen ovenfor viser, står det som noe uklart i hvilken grad nettselskapene etter ulovfestet rett har et objektivt ansvar. Dette er for øvrig et område hvor regulering i standardkontrakt er helt dominerende i praksis, slik at den ulovfestede bakgrunnsretten sjelden får betydning på annen måte enn som et moment ved tolkningen av ansvarsbestemmelsene i kontrakten, eller som et moment ved vurderingen av om en

ansvarsfraskrivelse står seg. Ved utforming av ny lovgivning er det imidlertid av interesse å se hen til både den ulovfestede retten og kontraktspraksis på området.»

Departementet er for sin del i tvil om det er naturlig å omtale dette ansvarsgrunnlaget som en del av gjeldende rett. Etter departementets syn kan det neppe antas at nettselskapet i dag vil ha noe alminnelig objektivt ansvar ved avtaler om overføring av elektrisk energi. De avgjørelser det vises til, gjelder enkelte særlige risikosituasjoner knyttet til strøm med for høy spenning, og synes nokså konkret begrunnet.

11.4.2 Arbeidsgruppens forslag

Arbeidsgruppen foretar en bred og omfattende gjennomgang av mulige erstatningsgrunnlag for nettselskapet. Etter arbeidsgruppens syn kan det i utgangspunktet tenkes tre grunnlag: rent objektivt ansvar, kontrollansvar og objektivt ansvar med spesifiserte unntak.

1. Rent objektivt ansvar

Det følger av *forbrukerkjøpsloven* § 33 at selgeren ved mangler har et rent objektivt ansvar. Arbeidsgruppen reiser derfor spørsmål om dette bør gjelde tilsvarende for nettselskapets kontraktsbrudd.

Det første spørsmål gruppen tar opp er hvorvidt et rent objektivt ansvar vil medføre et skjerpet ansvar sammenlignet med det som følger av gjeldende avtaleregulering. Gruppen fremholder at det i standardavtalene er lagt til grunn et kontrollansvar. Etter arbeidsgruppens syn blir problemstillingen derfor langt på vei den samme som en stod overfor under forberedelsen av *forbrukerkjøpsloven*. Arbeidsgruppen viser til forarbeidene til *forbrukerkjøpsloven*, jf. Ot.prp. nr. 44 (2001–2002) s. 140, hvor det heter:

«Som påpekt av utvalget synes spørsmålet om det foreligger hindringer som bør fritta selgeren, å være langt mer hypotetisk i mangelstilfellene enn i forsinkelsestilfellene, jf. NOU 1993: 27 s. 92. Departementet er enig i dette. Behovet for en regel om kontrollansvar synes dermed mindre. Også i høringen er det kommet merknader om at kontrollansvaret ved mangler ikke er særlig praktisk. I tillegg passer ikke kontrollansvaret like godt ved alle former for mangler, jf. NOU 1993: 27 s. 92. Departementet legger videre vekt på at forslaget om objektivt ansvar har fått bred støtte under høringen.

Enkelte høringsinstanser har vært inne på faren for at et objektivt ansvar kan bli for strengt. Kontrollansvarsregelen legger opp til en nyansert løsning av spørsmålet om det foreligger ansvar for selgeren.

Etter departementets syn vil et unntaksfritt objektivt ansvar ikke innebære noen særlig skjerping av selgeransvaret i mangelstilfellene sammenlignet med gjeldende rett. Departementet vil peke på at kontrollansvaret allerede i dag, så langt selgerens kontrollsfære rekke, er rent objektivt. Dette rent objektive ansvaret utstrekkes ytterligere gjennom det doble kontrollansvaret, jf. i dag kjøpsloven § 27 annet ledd. En endring av reglene om ansvarsgrunnlaget vil derfor bare få betydning i tilfeller hvor årsaken til mangelen ligger utenfor selgerens og vedkommende tredjepersons eller leverandørs kontrollsfære, og hvor selgeren heller ikke har utvist feil eller forsømmelse eller tilsikret vedkommende egenskap mv., jf. kjøpsloven § 40 tredje ledd bokstav a og b. Selv når disse forutsetningene er oppfylt, er forskjellen begrenset. Det skyldes for det første at kjøperens utgifter til retting allerede i dag i visse tilfeller er erstatningsmessige på et rent objektivt grunnlag. For det andre vil kompensasjon i form av prisavslag ofte være mer aktuelt enn erstatning. For å kunne kreve prisavslag er den objektive verdireduksjonen tilstrekkelig grunnlag for kompensasjon. Det må også tas med i betraktningen at erstatningsansvaret etter kjøpsloven ikke dekker personskader, og at selgeren bare har plikt til å erstatte tap som han eller hun med rimelighet kunne forutse. Departementet vil også peke på at det for at erstatning skal bli aktuelt, må foreligge en mangel. Særlig ved salg av brukte gjenstander vil det i en del tilfeller ikke bli aktuelt med erstatning fordi det ikke foreligger noen mangel. Det samme kan være tilfellet ved kjøp av nye gjenstander. I mer spesielle tilfeller kan det også bli spørsmål om lemping av ansvaret, jf. utkastet § 41 annet ledd.

Et rent objektivt ansvar for selgeren vil etter departementets forslag i utgangspunktet ikke lenger være avgrenset til de direkte tapene, slik ordningen er etter kjøpslovens kontrollansvarsregel, jf. nedenfor under punkt 3.18.4.3. Etter departementets oppfatning har dette likevel begrenset betydning. Tap som regnes som indirekte etter kjøpsloven, vil sjeldnere oppstå i forbrukerkjøp. Når det gjelder tap i næring, foreslår departementet at slike tap ikke skal kunne kreves erstattet etter forbrukerkjøpsloven, selv om det skulle foreligge et forbrukerkjøp.»

Arbeidsgruppen tar utgangspunkt i at disse betraktningene har relevans også ved avtaler om overføring av elektrisk energi, men fremholder videre på s. 112 i utredningen:

«Synspunktene (...) om at kontrollansvar ved mangler er lite praktisk og at behovet for en kontrollansvarsregel er mindre ved mangelstilfellene enn ved forsinkelsestilfellene, er imid-

lertid ikke helt dekkende når det gjelder overføring av elektrisk energi. Dette henger sammen med at forhold som typisk resulterer i forsinkelse ved vanlig kjøp (ekstreme værforhold, tredjepersons skadevoldende handling mv.), kan lede til mangel i form av spenningsfeil eller avbrudd ved overføring av elektrisk energi. Etter arbeidsgruppens syn vil således et rent objektivt ansvar for mangler reelt virke strengere ved overføring av elektrisk energi enn ved ordinære kjøp.»

Arbeidsgruppen peker også på at nettselskapet i mange tilfeller vil ha mindre muligheter for å overvinne eller unngå at det oppstår hindringer, dels fordi nettselskapet skal prestere en løpende ytelse, og dels fordi ytelsen er knyttet til selve nettet, som er et naturlig monopol (det vil si at det ikke foreligger alternative kontraheringsmuligheter).

På denne bakgrunn konkluderer arbeidsgruppen med at innføring av et rent objektivt ansvar vil innebære en reell skjerpelse av ansvarsgrunnlaget, i alle fall i forhold til reguleringen i dagens standardavtaler.

Selv om arbeidsgruppen ser at et rent objektivt ansvar vil innebære retts tekniske forenklinger, er det avgjørende spørsmålet for arbeidsgruppen imidlertid hvorvidt et rent objektivt ansvar vil virke tilfredsstillende innholdsmessig sett. Arbeidsgruppen trekker i den forbindelse frem flere forhold som taler mot et rent objektivt ansvar, jf. NOU 2004: 4 s. 113, hvor det sies:

«For det første synes gruppen ikke det er rimelig at nettselskapene skal bære den økonomiske risikoen for tap som skyldes enkelte typer ekstraordinære, utenforliggende årsaker som f.eks. ekstreme værforhold, krig, terror, sabotasje eller myndighetsvedtak i beredskapssituasjoner. Dette er forhold som ligger klart utenfor det nettselskapene har herredømme over, og som det er vanskelig å ta høyde for gjennom inntektsrammereguleringen. For det andre - og i nær tilknytning til det første - vil et rent objektivt ansvar kunne ha uoverskuelige konsekvenser for selskapene, og i verste fall kunne lede til konkurs med de konsekvenser det har for kundene og samfunnet for øvrig. For det tredje mener arbeidsgruppen at det heller ikke er i forbrukernes interesse å innføre et strengt objektivt ansvar. Faren for konkurs er allerede nevnt. I tillegg vil en så vesentlig skjerping av ansvarsreguleringen måtte få betydning for selskapenes inntektsrammer og derigjennom også for nettleien.»

Arbeidsgruppen konkluderer på denne bakgrunn med at det ikke bør innføres et rent objektivt ansvar.

2. Kontrollansvar

Arbeidsgruppen tar utgangspunkt i at kontrollansvaret er en etablert ansvarsmodell i kontraktslovgivningen, og at det derfor kan være et poeng å legge tilsvarende regulering til grunn for strømvavtaler. En kan da nyte godt av praksis og teori på andre områder. Gruppen peker også på at modellen gjennom eksisterende standardvavtaler allerede har fått innpass på dette området, og at den stort sett kan sies å gi en tilfredsstillende avgrensning av faktorer nettselskapet ikke bør svare for.

Arbeidsgruppen fremholder imidlertid at det også er argumenter mot et kontrollansvar, og skriver på s. 113 i utredningen:

«Mot kontrollansvaret kan man særlig anføre at det med sin komplekse oppbygning er lite egnet til å regulere ansvar i forhold til forbrukere, hvor forutsetningen bør være at en uten juridisk bistand noenlunde enkelt skal kunne fastslå sine rettigheter. Kontrollansvarsregelen gjør det mulig for nettselskapet å påberope seg et sett med fire nokså skjønnsmessige fritaksgrunner. Systemet og infrastrukturen for overføring av elektrisk energi er komplisert. Dermed et nettselskap påberoper seg en fritaksgrunn etter kontrollansvarsregelen, vil forbrukerne i mange tilfeller mangle forutsetninger for å overprøve nettselskapets vurdering, fordi de aller fleste forbrukere ikke har inngående kjennskap til de faktiske og rettslige forholdene innenfor kraftsektoren. En kontrollansvarsregel er derfor ikke bare problematisk fordi forbrukerne kan ha vanskelig for å forstå den, men også fordi forbrukere flest ikke har tilstrekkelig kjennskap til faktiske og rettslige forhold innenfor kraftsektoren som kan ha betydning ved anvendelse av kontrollansvarsregelen. Dette, sammen med det forhold at tapenes omfang i de langt fleste tilfeller er av en slik størrelsesorden at det innebærer en uforholdsmessig økonomisk risiko å søke kvalifisert juridisk bistand og eventuelt anlegge søksmål, kan tale for at man velger en ansvarsregel som er enklere og lettere å praktisere.»

Videre mener arbeidsgruppen at det kan spørres om kontrollansvarsregelen vil gi forbrukeren tilstrekkelig vern sett i forhold til at nettselskapene i en viss utstrekning vil være objektivt ansvarlig på ulovfestet grunnlag, og at man i forbrukerkjøpsloven har innført et rent objektivt ansvar i mangelstilfellene. Gruppen fremhever videre at kontrollansvarsregelen kan skape enkelte bevisproblemer, som kan reduseres gjennom en klarere og enklere ansvarsregulering.

Et flertall av arbeidsgruppen bestående av lederen og medlemmene fra Barne- og familiedeparte-

mentet, Forbrukerombudet og Forbrukerrådet mener at den komplekse oppbygningen og vanskelighetene med å vinne frem ikke vil gi forbrukeren et tilstrekkelig vern. Disse medlemmene går derfor ikke inn for en kontrollansvarsmodell, men et objektivt ansvar med spesifiserte unntak, jf. nærmere nedenfor. *Et mindretall bestående av medlemmene fra Olje- og energidepartementet, Norges vassdrags- og energidirektorat og Energibedriftenes landsforening* mener at det bør gjelde en kontrollansvarsregel, jf. videre nedenfor.

3. Objektivt ansvar med spesifiserte unntak

Arbeidsgruppen reiser spørsmål om hensynet til enkle og praktikable regler kan tilsi en ordning med objektivt ansvar med unntak for visse, bestemte årsaksfaktorer. Etter gruppens syn vil en slik løsning gjøre det mulig å finne en regulering som i strenghet ligger mellom et rent objektivt ansvar og et kontrollansvar. Arbeidsgruppen fremholder at det normalt vil være vanskelig uttømmende å angi unntak fra et objektivt ansvar, men at det på dette området i praksis vil la seg gjøre å identifisere relevante årsaksfaktorer. Når det gjelder den nærmere avgrensningen av årsaksfaktorer, peker arbeidsgruppen på at det vil være behov for å gjøre unntak for utenfrakommende, ekstraordinære begivenheter som innebærer at det blir umulig eller uforholdsmessig tyngende å oppfylle kontrakten. På denne bakgrunn foretar gruppen en gjennomgang av ulike årsaksfaktorer.

a) naturfenomener

For naturfenomener mener arbeidsgruppen at det vil være naturlig å skille mellom årsaksfaktorer nettselskapet kan forutse og ta forholdsregler mot, og mer upåregnelige og ekstraordinære faktorer. Arbeidsgruppen mener at det kan være hensiktsmessig å se hen til ordningen med naturskadeerstatning etter lov 25. mars 1994 nr. 7 om sikring mot og erstatning for naturskader (naturskadeloven). Retten til erstatning fra naturskedefondet er betinget av at det foreligger «naturskade», det vil si «skade som direkte skyldes naturulykke, såsom skred, storm, flom, storflo, jordskjelv, vulkanutbrudd eller lignende», jf. naturskadeloven § 4 første ledd. Arbeidsgruppen skriver under henvisning til forvaltningspraksis at passusen «skade som direkte skyldes naturulykke» tilsier at bestemmelsen skal tolkes nokså strengt. Av naturskadeloven § 4 annet ledd første punktum fremgår det at erstatning ikke ytes for skade som «umiddelbart skyldes lyn, frost (tele) eller tørke». Arbeidsgruppen uttaler på s. 115 at det her er:

«(...) tale om årsaksfaktorer som nettselskapet ikke kan forventes å sikre seg mot ved forsikring eller på annen måte, og selskapet bør da heller ikke pålegges å erstatte andres tap som følge av at slike årsaksfaktorer realiserer seg (...) Ved å knytte an til begrepet naturskade i naturskadeloven, oppnår man en gunstig begrepsmessig forankring, fordi man kan trekke på den praksis som knytter seg til forståelsen av begrepet naturskade i naturskadeloven».

b) vedtak truffet av myndigheter i ekstraordinære situasjoner

Arbeidsgruppen uttaler følgende om slike vedtak (s. 115):

«Under beredskap og i krig skal kraftforsyningen underlegges Kraftforsyningsens beredskapsorganisasjon, som igjen styres av Olje- og energidepartementet, jf. [energilovent] § 6-1 første og annet ledd. I den grad det oppstår kontraktsbrudd som følge av vedtak eller faktiske handlinger som fattes eller utføres i medhold av denne kompetansen, er det ikke grunnlag for å opprettholde selskapenes kontraktsrettslige plikt til å betale erstatning på objektivt grunnlag. Her trer det offentlige inn og overtar styringen for å ivareta fellesskapets interesser i en krisesituasjon, og det vil gi liten mening å innrømme den enkelte forbruker en rett til å forfølge et privatrettslig krav som er utløst av departementets eller regjeringens varetakelse av fellesinteresser.»

Videre heter det samme sted:

«Kraftforsyningsens beredskapsorganisasjon kan også i fredstid pålegges oppgaver. Dette gjelder ved «skade på kraftforsyningsanlegg som følge av naturgitte forhold, teknisk svikt, terror eller sabotasjeaksjoner, samt i forbindelse med rasjonering etter [energilovent] § 5 A-2», jf. § 6-1 tredje ledd. Oppstillingen inneholder, med unntak av teknisk svikt, forhold som etter arbeidsgruppens vurdering bør betinge unntak fra den objektive erstatningsplikten. Selv om den opprinnelige tekniske svikten ikke kvalifiserer for fritak i seg selv, innebærer imidlertid arbeidsgruppens forslag til regulering at nettselskapet blir fritatt for eventuelle merkostnader som følge av beredskapsmyndighetenes inngripen.»

Arbeidsgruppen drøfter også hvorvidt det er behov for unntak ved *rasjoneringsvedtak etter energilovent*. Dersom det foreligger ekstraordinære forhold som gjør det umulig for den systemansvarlige (Statnett SF) gjennom ordinære virkemidler å opprettholde balanse mellom produksjon og forbruk,

det vil si at det foreligger en situasjon med stor energiknapphet, kan det med hjemmel i energilovent § 5A iverksettes rasjonering. Slike tiltak vil typisk innebære pålagt reduksjon av kraftforbruk gjennom kvoter, tvangsmessig utkobling av sluttbrukere eller pålegg til produsenter om tvungen produksjon eller tvungen tilbakeholding av vann i magasinene. For sluttbrukere vil dette kunne innebære avbrudd i overføringen av elektrisk energi. Arbeidsgruppen fremholder imidlertid at nettselskapene ikke har et kontraktsfestet ansvar for leveringssikkerheten. Forbrukerne kan således ikke påberope seg bestemmelsen om objektivt ansvar for avbrudd, fordi det ikke vil foreligge et kontraktsbrudd i forhold til nettselskapene i disse tilfellene.

c) terror-, sabotasjeaksjoner og krigshandlinger

Arbeidsgruppen finner det naturlig at nettselskapet ikke skal hefte for slike forhold. Når det gjelder definisjonen av *terroraksjoner*, mener arbeidsgruppen at det kan være naturlig å se hen til definisjonen i straffeloven § 147 a. Gruppen sier på s. 116 i utredningen at den:

«(...) ser klare fordeler ved å benytte straffelovens terrorbegrep i sine lovforslag i stedet for at man i kontraktslovgivningen opererer med et terrorbegrep som i større eller mindre grad fraviker straffelovens. Gruppens lovforslag må således på dette punktet tolkes i lys av bestemmelsen i straffeloven § 147 a».

Når det gjelder sabotasjebegrepet, foreslår arbeidsgruppen en liknende løsning, ved at dette knyttes til definisjonen i lov 20. mars 1998 nr. 10 om forebyggende sikkerhetstjeneste (sikkerhetslovent) § 3 første ledd nr. 4. Når det gjelder krigshandlinger, skriver gruppen at dette må forstås i samsvar med den til enhver tid gjeldende folkerettslige oppfatning.

d) vedtak fra systemansvarlig (Statnett SF) i medhold av energilovent § 5A-1

Arbeidsgruppen mener at det bør gjøres unntak for tap som oppstår som følge av vedtak fra systemansvarlig (Statnett SF) i medhold av energilovent § 5A-1. Statnetts systemansvar omfatter samordning og koordinering av disposisjonene til samtlige konsesjonærer. Formålet er blant annet å sikre momentan balanse mellom samlet produksjon og forbruk. I den forbindelse vil Statnett SF i spesielle driftssituasjoner kunne foreta tvangsmessig utkobling av forbruk for å opprettholde balansen, jf. særlig energilovforskriften § 5A-1 syvende ledd annet punktum. Arbeidsgruppen sier følgende om dette på s. 116:

«Koordineringen (...) er nødvendig for å hindre at kraftsystemet skal kollapse, med de store samfunnsmessige konsekvenser dette kan ha. Det ville etter arbeidsgruppens syn være lite rasjonelt å innrømme den enkelte forbruker et erstatningskrav i tilfeller hvor tapet er en konsekvens av at den systemansvarlige ivaretar fellesskapets interesse i et velfungerende kraftsystem.»

e) *feil som har oppstått andre steder i kraftsystemet*

Om dette sier arbeidsgruppen på s. 116:

«Det kan hevdes at det vil være lite rimelig om det lokale nettselskapet må hefte for årsaksfaktorer som de ikke har herredømme over og som de ikke har muligheter for å påvirke. På den annen side kan det anføres at det sett fra forbrukernes side ville være en klar fordel om de kunne forholde seg til sitt lokale nettselskap. Videre må det tas hensyn til at det lokale nettselskapet gjennomgående vil kunne kreve regress av det selskapet som er årsak til feilen (med mindre det sistnevnte selskapet har fraskrevet sitt ansvar). På dette punktet er det en viktig forskjell fra de årsaksfaktorene som er nevnt ovenfor, hvor regressspørsmålet enten er helt uaktuelt eller lite aktuelt i praksis.»

Et flertall i arbeidsgruppen – lederen og medlemmene fra Barne- og familiedepartementet, Forbrukerombudet og Forbrukerrådet – legger her vesentlig vekt på muligheten for å søke regress. Flertallet mener derfor at de lokale nettselskapene som utgangspunkt bør hefte objektivt for feil som har oppstått andre steder i kraftsystemet. *Mindretallet – medlemmene fra Olje- og energidepartementet, Norges vassdrags- og energidirektorat og Energibedriftenes landsforening* – mener at det ikke er rimelig at nettselskapet skal hefte for slike forhold, og viser til sine synspunkter på valg av ansvarsmodell, jf. nærmere nedenfor.

Flertallet reiser imidlertid spørsmål om det bør gjøres unntak fra det objektive ansvaret hvis tapet skyldes feil som har oppstått i utenlandske kraftsystemer, jf. utredningen s. 117:

«En slik reservasjon kan i tilfelle begrunnes med at det overfor utenlandske aktører gjerne vil være vanskeligere å få dekket et regresskrav uten å gå veien om en omfattende og tidkrevende prosess. Dersom det i praksis ikke lar seg gjøre å plassere den økonomiske risikoen der den hører hjemme, er det vanskeligere å forsvare at det lokale nettselskapet skal hefte objektivt, ettersom det da må bære det endelige tapet selv. Det kan videre argumenteres med at tilknytningsforholdet mellom det lokale nett-

selskapet og den utenlandske aktøren er så svak, at det er lite rimelig at det lokale nettselskapet skal kunne bli erstatningsansvarlig for forhold som har oppstått i et utenlandsk nett. Den kontraktsmessige tilknytningen blir så indirekte at det gjennomgående vil fremstå som mer naturlig at eventuelle erstatningskrav fra sluttbrukernes side blir rettet direkte mot den ansvarlige part etter reglene om erstatning utenfor kontrakt.»

På denne bakgrunn konkluderer arbeidsgruppen med at det lokale nettselskapet ikke bør hefte for mangler som skyldes feil som har oppstått i utenlandske kraftsystemer.

f) *tredjepersoners skade eller forstyrrelse på nettselskapets eget nett eller anlegg*

Flertallet – lederen og medlemmene fra Barne- og familiedepartementet, Forbrukerombudet og Forbrukerrådet – reiser også spørsmål om det bør gjøres unntak for tap som skyldes at tredjepersoner har forvoldt skade eller forstyrrelse på nettselskapets eget nett eller anlegg, eksempelvis ved at et fly kutter en kraftledning eller ved at en annen sluttbruker tilknyttet nettet bruker svært strømkrevende apparater. Om dette uttales det på s. 117 i utredningen:

«Hensynene vil her være mye de samme som i tilfellene hvor feil som har oppstått andre steder i kraftsystemet, sprer seg til det lokale nettet. Mulighetene for å søke regress står således sentralt. Et særlig moment er at nettselskapene gjennom merking og andre foranstaltninger i noen grad kan redusere risikoen for at denne typen skader skal inntre. I alle fall i tilfeller hvor selskapene ikke har truffet rimelige forholdsregler for å unngå slike skader, synes det rimelig at nettselskapene bør være ansvarlig overfor forbrukerne.»

Flertallet mener imidlertid at det generelt vil være rimelig å pålegge selskapet ansvar. Det fremholdes at nettselskapet vil ha mulighet for å søke regress, og at selskapet uansett vil ha mulighet for å pulverisere erstatningsutbetalinger gjennom nettleien, som igjen vil kunne reflekteres i inntektsrammene. Flertallet mener derfor at det ikke bør gjøres unntak fra det objektive ansvaret for tilfeller hvor tredjeperson har voldt skade eller forstyrrelse på nettselskapets nett eller øvrige installasjoner.

g) *Oppsummering av flertallets forslag*

Flertallet går etter dette inn for et objektivt ansvar med spesifiserte unntak, jf. forslaget til forbrukerkjøpsloven § 64, alternativt energiloven 7-10. Forslaget innebærer at nettselskapet skal være

ansvarsfri dersom tapet skyldes 1) naturskade etter naturskadeloven § 4 første ledd, 2) vedtak fra systemansvarlig med hjemmel i energiloven § 5A-1, 3) vedtak med hjemmel i energiloven § 6-1, 4) terror- eller sabotasjeaksjoner, 5) krigshandlinger eller 6) feil som har oppstått i utenlandske kraftsystemer.

4. Mindretallets merknader

Et mindretall bestående av medlemmene fra *Olje- og energidepartementet, Norges vassdrags- og energidirektorat og Energibedriftenes landsforening* mener prinsipalt at det bør gjelde en kontrollansvarsregel, jf. mindretallets forslag til § 64 i forbrukerkjøpsloven, alternativt § 7-10 i energiloven. Subsidiært mener mindretallet at dersom det skal etableres et objektivt ansvar med spesifiserte unntak, må unntakene være mer omfattende enn det flertallet har foreslått.

Mindretallet tar utgangspunkt i at kontrollansvaret, i tråd med utviklingen i nyere kontraktslovgivning, er lagt til grunn i dagens standardavtaler. Etter mindretallets syn leder reguleringen til en tilfredsstillende ansvarsfordeling. Mindretallet fremhever videre at det ved avtaler om overføring av elektrisk energi er særlige forhold som gjør seg gjeldende, og sier på s. 118 i utredningen:

«I motsetning til hva som gjelder ved løsørekjøp, har et nettselskap ingen mulighet til å velge kontraktsmotparter mot andre tilknyttede nett. Overføring av elektrisk energi er en løpende ytelse med momentan levering, noe som gir en begrenset mulighet til å påvirke hendelser som medfører feil eller mangler ved leveringen, selv om selskapets «produksjonsutstyr» (nett) driftes og vedlikeholdes på en fullt ut forsvarlig måte. De strukturelle forholdene i det nordiske nettet er i det alt vesentlige gitt, og det samme gjelder nettets utstrekning. Nettselskapene har derfor også en begrenset mulighet til å beskytte seg mot feil som oppstår i andre nettselskapers nett, og som forplanter seg utover i nettsystemet.»

Videre trekker mindretallet frem at en i forarbeidene til forbrukerkjøpsloven, jf. Ot.prp. nr. 44 (2001–2002) s. 139-140, kom til at man burde beholde regelen om kontrollansvar for forsinkelser. Etter mindretallets syn er de hensyn som der er trukket frem, relevante også her. Mindretallet sier om dette (s. 120):

«Det eksempelet Justisdepartementet trekker frem om naturbegivenheter som kan forårsake forsinkelse, er nettopp særlig praktisk i forhold til levering av elektrisk energi, hvor distribusjonsnettet og overliggende nett gjennom sin

fysiske beskaffenhet er eksponert for en rekke ytre påvirkningsfaktorer som bl.a. lynnedslag, vind, vann, snø og kulde. Et rent objektivt ansvar for f.eks. avbrudd i forsyningen av elektrisk energi, som er en løpende ytelse med momentan levering, kan således fremstå som urimelig strengt overfor nettselskapene. Disse medlemmene mener derfor at det i relasjon til i alle fall avbrudd, primært er grunn til å drøfte ansvarsformer som ikke er tilnærmet rent objektive, det være seg kontrollansvar, objektivt ansvar med unntak for force majeure eller objektivt ansvar med unntak for nærmere angitte force majeurebegivenheter. Disse medlemmer vil påpeke at de unntak som ligger inne i flertallets forslag til lovbestemmelse imøtekommer enkelte ekstremhendelser som primært kan lede til avbrudd i forsyningen, mens de mest praktiske og mer hyppig forekommende hendelsene er dekket av ansvaret, for eksempel langvarige avbrudd som følge av storm, omfattende lynnedslag, ekstraordinært snøfall m.v.»

Mindretallet mener videre at en regel om kontrollansvar vil gi tilnærmet like regler i det nordiske sluttbrukermarkedet. Mindretallet fremhever at det er usikkert hvilke konsekvenser en skjerpelse av ansvaret vil få, og sier følgende om dette på s. 118-119:

«Dersom nettselskapene gjøres ansvarlig for alle tap som følge av mangelfull leveringskvalitet og avbrudd som kan kreves dekket innenfor et objektivt ansvar i tråd med flertallets anbefaling, er det uvisst hvilke konsekvenser dette vil få for forbrukernes tariffer. (...) [Ø]kte kostnader vil gjenspeiles i nettselskapenes tariffer, og (...) det er usikkert i hvilken grad det er mulig for nettselskapene å forsikre seg mot et slikt ansvar. Selv om nettselskapenes ansvar kan lempes, vil et økt ansvar kunne gi en presset økonomi i forhold til daglig drift ettersom selskapenes inntekter er regulert. Årlige erstatningsbeløp kan i gitte tilfeller med omfattende feil få betydning for forsyningssikkerheten i overføringsnettet gjennom svekket økonomi hos berørte nettselskaper med fare for konkurser og andre uønskede effekter. (...) Disse medlemmene vil også peke på at innføringen av et skjerpet ansvar gir investeringsincentiver som er uoversiktlige. Olje- og energidepartementet og Norges vassdrags- og energidirektorat har ansvar for at nettvirksomheten utøves på en samfunnsmessig rasjonell måte, og tilrettelegger for effektive investeringer og effektiv drift av nettvirksomheten gjennom den økonomiske og tekniske reguleringen i medhold av energiloven. Disse medlemmer mener at det må utredes nærmere hvorvidt innføringen av et objektivt ansvar i tråd med flertallets anbefaling gir

investeringsincentiver som er forenlig med målet om en samfunnsmessig effektiv utøvelse av nettvirksomheten. Det kan ikke anses gitt at en pulverisering av tapene gjennom tariffene gir samfunnsøkonomisk riktig kostnadsfordeling mellom nettmonopolet og sluttbrukerne.»

Videre fremhever mindretallet på s. 119 i utredningen at et objektivt ansvar:

«(...) kan lede til et misforhold mellom den risikoen nettselskapet står overfor i forhold til den enkelte forbruker, med tanke på potensielle tap, i forhold til det den enkelte forbruker betaler for nettjenesten. En konsekvens av dette kan være at nettselskapene vil kunne ønske å differensiere tariffene i forhold til en slik ulik risiko ved å ha forskjellige typer kunder tilknyttet nettet tilsvarende forholdene i forsikringsbransjen. Dette kan lede til ulike tariffes for ellers like kunder. Dette må anses uheldig i forhold til målet om en samfunnsmessig optimal utnyttelse av nettet».

Mindretallet peker også på at en i vurderingen av valg av ansvarsregler bør ta hensyn til hvilke muligheter og incentiver sluttbrukerne har til selv å treffe ulike beskyttelsestiltak, eksempelvis gjennom forsikringsordninger, installering av nødstrømsaggregat eller liknende.

I forhold til argumentet om at et objektivt ansvar med spesifiserte unntak vil gjøre det enklere for forbrukeren å fastslå sine rettigheter, bemerker mindretallet på s. 119:

«Vanskeligheten av å fastslå forbrukernes rettigheter kan ikke i seg selv anses løst ved å innføre et ansvar som langt på vei kan anses objektivt, og løser heller ikke det underliggende problemet hva gjelder å konstatere årsakssammenheng mellom et ansvarsbetingende forhold og forbrukerens økonomiske tap. Bortsett fra avbrudd, er årsaker til og mulige følger av mangelfull leveringskvalitet forhold av svært teknisk karakter, som er vanskelig tilgjengelig for forbrukerne. Ettersom det per i dag ikke er installert tilstrekkelig måleutstyr til å løpende dokumentere spenningskvaliteten i grensesnittet mellom forbrukerens installasjon og nettselskapets nett, vil det også for nettselskapene i mange tilfeller være vanskelig å dokumentere årsaken til mangelfull spenningskvalitet. Hvorvidt mangelfull leveringskvalitet er årsaken til at for eksempel et fjernsynsapparat ikke virker, vil derfor i mange tilfeller ikke kunne detekteres.»

11.4.3 Høringsinstansenes syn

Ingen av høringsinstansene som har uttalt seg om erstatningsspørsmålet, går inn for et rent objektivt ansvar.

Følgende høringsinstanser støtter flertallets forslag om et objektivt ansvar med spesifiserte unntak: *Barne- og familiedepartementet, Forbrukerombudet og Forbrukerrådet*.

Følgende høringsinstanser støtter mindretallets forslag om en kontrollansvarsregel: *Arbeids- og administrasjonsdepartementet, Den Norske Advokatforening, Energibedriftenes landsforening, Hafslund ASA, KS Bedrift, Mjøskraft Nett AS, Nordisk Institutt for sjørett (avdeling for petroleums- og energirett), Norges vassdrags- og energidirektorat, Olje- og energidepartementet og Statnett SF*.

Barne- og familiedepartementet, Forbrukerombudet og Forbrukerrådet, som støtter forslaget om et objektivt ansvar med spesifiserte unntak, var representert i arbeidsgruppen og utgjorde sammen med gruppens leder fra Justisdepartementet flertallet på dette punktet. Disse høringsinstansene viser derfor hovedsakelig til begrunnelsen fra arbeidsgruppens flertall.

Forbrukerombudet uttaler videre:

«Jeg har i flere år argumentert for at nettselskapenes ansvar må utvides fra et kontrollansvar til et tilnærmet objektivt ansvar. Hovedargumentet mitt har hele tiden vært at dette følger naturlig av den utviklingen som har skjedd de senere årene ved blant annet en utvidelse fra et kontrollansvar til et objektivt ansvar ved vedtakelsen av den nye forbrukerkjøpsloven.

I tillegg til at innføringen av et tilnærmet objektivt ansvar vil innebære at risikoen plasseres hos den part som i følge dagens rettstradisjon på forbrukerområdet bør bære den, vil en endring fra et kontrollansvar til et objektivt ansvar også medføre at man får en regel som er langt enklere å praktisere, og som således egner seg bedre i forbrukerforhold. Jeg viser i denne forbindelse til uttalelsene fra flertallet i gruppen under punkt 18.4.2.7 på side 114.

Ved diskusjonene rundt et objektivt ansvar for nettselskapene, har jeg aldri hatt problemer med å akseptere at selskapene ikke bør kunne bli gjort erstatningsansvarlig for tap som oppstår som følge av naturkatastrofer og andre ekstraordinære begivenheter. Jeg gir derfor min fulle tilslutning til en ansvarsmodell som innebærer et objektivt ansvar med nærmere spesifiserte unntak slik flertallet i gruppen går inn for under punkt 18.4.2.8.»

Forbrukerrådet uttaler:

«Flertallet i arbeidsgruppen foreslår her et objektivt ansvar med spesifiserte unntak. Forbrukerrådet støtter dette forslaget, fordi det er lettere å praktisere, og at det følgelig vil gi en mer enhetlig praksis.

Mindretallets forslag viser til at en kontrollansvarsregel legges til grunn i standard nettleieavtale. Også kontrollansvaret som ansvarsgrunnlag er en streng rettslig norm. Praktiseringen i bransjen og også i Elklagenemnda synes ikke fullt ut å ha tatt dette innover seg. En innføring av et objektivt ansvar med spesifiserte unntak, vil være en presisering av at ansvaret er omfattende. Den utvidelsen av ansvaret som en endring av ansvarsgrunnlag eventuelt innebærer, vil neppe utvide omfanget i særlig grad i forhold til hva det i realiteten også er per i dag.»

Arbeids- og administrasjonsdepartementet uttaler følgende om erstatningsspørsmålet:

«Flertallets forslag vil innebære at risiko og erstatningsansvar flyttes over til nettselskapene gjennom objektivt ansvar. Dette innebærer at nettselskapene vil få økte kostnader, som i noen grad kan kompenseres gjennom økte inntekter ved at NVE øker tillatt inntekt for det enkelte nettselskap.

Som påpekt av mindretallet har en slik løsning imidlertid flere uheldige sider, herunder økt økonomisk risiko for nettselskapene, ulike tariffer for ellers like kunder og dermed svekket transparens og kontrollmulighet for NVE, svekket utnyttelse av eksisterende infrastruktur og uheldige investeringsincentiver ved videreutvikling av nettet. I tillegg vil nettkundenes samlede kostnader gå opp uten at det foreligger vurderinger av om dette oppveies av endringene i forbrukerrettighetene.

Flertallet erkjenner at det enkelte nettselskap under visse omstendigheter kan bli stilt overfor erstatningsutbetalinger og KILE-beløp [note fjernet] av omfang som er vanskelig å bære, men at erstatningsansvaret skal begrenses dersom det er «reell fare for konkurs». Vi vil imidlertid påpeke at det er tvilsomt om innføring av garanti mot konkurs er et fornuftig grep, siden konkurrisikoen som selskapene ellers er eksponert for, har en disiplinerende funksjon som ansporer nettselskapene til å beskytte seg mot andre økonomiske risikofaktorer. Det vil være svært krevende å komme frem til praktiske kriterier for å vurdere om konsekvensene av erstatningsansvaret får et «urimelig omfang», slik at ansvaret kan begrenses. Vi savner en nærmere redegjørelse for hvordan slike vurderinger skal gjøres.

Nettvirksomheten er nå organisert i nettselskaper under forretningsmessige vilkår som innebærer at nettselskapene er eksponert for risiko på linje med bedrifter i det private markedet. Innføring av objektivt ansvar vil øke den forretningsmessige risikoen. Det vil være økonomiske kostnader knyttet til at nettselska-

pene må håndtere eller diversifisere denne risikoen. Vi vil påpeke at det i den sammenheng er behov for en analyse av de økonomiske konsekvensene av at risikodiversifiseringen i større grad blir en oppgave for nettselskapene og i mindre grad en oppgave for nettkundene. En slik analyse må ta inn over seg at nettkundene har ulike krav og toleransegrenser for avbrudd og kvalitetsavvik. Når ansvaret i større grad flyttes over på nettselskapet, vil det være vanskeligere å få til en håndtering av risikoen som er tilpasset den enkelte nettkundes behov. Slik det er i dag velger nettkunden, som har best oversikt over egen risikoevne/-toleranse og betalingsvilje, om han vil tegne forsikring eller innføre fysiske tiltak [note fjernet] for å gardere seg mot avbrudd og kvalitetsavvik.

Forbrukerne har i dag erstatningsrettigheter gjennom egne løseforsikringer som dekker de fleste forhold som en utvidet ordning vil omfatte.(...).»

Olje- og energidepartementet viser til uttalelsen fra Norges vassdrags- og energidirektorat, og uttaler videre:

«Utvalgets flertall foreslår at nettselskapet skal være erstatningsansvarlig på objektivt grunnlag med visse unntak. Departementet mener i likhet med mindretallet at det foreligger særskilte forhold på denne sektoren som tilsier at man i stedet velger et kontrollansvar ved tap som følge av mangelfull leveringskvalitet.

Som anført i NVEs uttalelse og ovenfor, er departementet også opptatt av en løsning som gir best mulig samordning mellom den offentligrettslige og den privatrettslige reguleringen. Energilovens regulering bygger på en grunnleggende forutsetning om at sluttbrukerne ikke har krav på feilfri leveringskvalitet, men i stedet må akseptere et minstenivå av avbrudd og spenningsfeil. Begrunnelsen er at de samfunnsøkonomiske kostnadene med å sikre feilfri leveringskvalitet overstiger tapene som oppstår ved et mindre antall utfall. Forslag til forskrift for leveringskvalitet i kraftsystemet, hjemlet i energiloven og presentert av NVE i mai 2004, bygger på ovennevnte prinsipp.

Et objektivt erstatningsansvar med unntak for force majeure, innebærer at nettselskapet vil ha behov for å forsikre seg mot risiko utenfor nettselskapets kontroll. Departementet mener at et objektivt erstatningsansvar for nettselskapet ikke nødvendigvis vil være i forbrukernes interesse. Et objektivt erstatningsansvar for nettselskapet vil på sikt kunne medføre et høyere kostnadsnivå for selskapene, og dermed høyere nettleie for forbrukerne. Departementet er kjent med at næringen i forbindelse med tidligere forhandlinger om standardavta-

lene har vært i dialog med forsikringsbransjen for å innhente vurderinger av kostnadene for å forsikre seg mot objektivt ansvar. Etter det departementet kjenner til ønsket ikke forsikringsselskapene å medvirke til en slik vurdering.

Forbrukerne er allerede opptatt av at nivået på nettleien er for høyt. Leveringskvaliteten i Norge er generelt på et høyt nivå. Det kan stilles spørsmål ved om det vil være aksept for de virkninger en omfattende forbrukervernregulering vil medføre i form av økt nettleie. For mange forbrukeres vedkommende vil kostnadene forbundet med en omfattende forbrukervernlovgivning kunne overstige deres oppfatning av verdien av det vern de rent faktisk får.

Departementet er også opptatt av at et objektivt ansvar vil kunne gi reduserte insentiver for forbrukere til å ivareta egen sårbarhet, for eksempel forbrukere med særskilte krav til leveringskvalitet. Det vises i den sammenheng til at utnyttelsen av kraftsystemet over tid har økt, noe som i verste fall kan medføre hyppigere utfall i nettet. Forbrukernes insentiver til selv å ivareta sin egen sårbarhet, herunder minimere egne tap, må ikke fjernes. I denne sammenheng er et kontrollansvar bedre egnet enn det objektive ansvaret. Forbrukerne vil da selv i økt grad måtte ta ansvaret for beskyttende tiltak.

Objektivt ansvar innebærer at nettselskapet automatisk blir ansvarlig for feil i over- og side-liggende nett, idet spenningssvikt i disse nettene kan forplante seg i det aktuelle nettområdet. Dette er ingen god løsning. I kommentarene til flertallets forslag bemerkes det at den lokale netteieren kan fremme regresskrav mot nettselskapene i overliggende nett.

Spenningssvikt vil ikke nødvendigvis knyttes til uaktsomhet hos det overliggende nettselskapet. Det er derfor ikke gitt at det lokale nettselskapet har det nødvendige grunnlaget for å fremme et regresskrav. I så fall vil et objektivt ansvar isolert sett kunne lede til manglende insentiver for nettselskap i overliggende nett til å forhindre slik spenningssvikt i å oppstå. Med dagens ansvarsregulering på høyere nettnivåer, som i hovedsak er alminnelig uaktsomhetsansvar, vil en innføring av objektivt ansvar med regressmulighet derfor forutsette reforhandling av avtaleverket og ansvarsreguleringen mellom distribusjons-, regional- og sentralnettet for å kunne ha noen realitet.

Flertallets force majeure-begrep er ikke tilstrekkelig fleksibelt til å ta høyde for de mange forhold som kan påvirke nettvirksomheten og dermed leveringskvaliteten. Force majeurebegrepet, slik det er definert i lovforslaget, er relativt snevert og relaterer seg til effektsvikt

som følge av naturskade eller offentligrettslige forvaltningsvedtak (alternativ 1 § 64/alternativ 2 § 7-10). Ifølge flertallet er definisjonen uttømmende.

Departementet mener det er mer hensiktsmessig at risiko utenfor nettselskapets kontroll forsikres av forbrukerne og det private forsikringsmarkedet, og ikke av nettselskapene. Kostnadene forbundet med dette synes minimale fra et forbrukersynspunkt. Flertallet av befolkningen har per i dag innboforsikring. En gjennomgang av praksis fra Elklagenemnda viser at kravene om erstatning i hovedsak er begrenset til egenandelen på forsikringen.

Det vises også videre til mindretallets synspunkter og forslag i kapittel 18.4.2.9.»

Norges vassdrags- og energidirektorat uttaler:

«Flertallet i utvalget foreslår at nettselskapet til kunden skal være erstatningsansvarlig på objektivt grunnlag. Begrunnelsen er at dette antas å være mer fordelaktig for forbrukerne enn dagens ordning. I dag foreligger et kontrollansvar der nettselskap er ansvarlig for de feil som selskapet har direkte kontroll over og samtidig ligger utenfor definerte krav til levering og spenning. Skader på apparater hos forbrukerne dekkes av ordinær innboforsikring.

Feilfri leveranse?

Overgang til objektivt ansvar synes å forutsette at forbrukerne skal ha krav på feilfri leveranse uten noen avbrudd og uten noen avvik fra perfekt spenningskvalitet. Dagens offentligrettslige regulering aksepterer et visst nivå i avbrudd og i spenningsavvik fordi en helt feilfri kraftleveranse vil være svært kostbar og måtte betales av alle brukere i form av vesentlig høyere overføringstariff. Denne reguleringen med en del kortere avbrudd og noe avvik fra perfekt spenningskvalitet vil gi lavere kostnader enn de tap strømkundene reelt lider. Et system som baserer seg på feilfri kraftleveranse vil derfor neppe være i samsvar med forbrukernes interesser.

Rasjonell forbrukertilpasning.

I dag vet forbrukerne at en ikke kan forutsette avbruddsfri leveranse eller feilfri spenningskvalitet. Dette gjør at en er motivert til å kjøpe utstyr som tåler visse avvik og at de som har svært kostbart eller krevende utstyr kan installere spesielt vern for disse. Både for samfunnet og for den enkelte forbruker vil det være rasjonelt å beholde ordninger som motiverer til en rimelig balanse mellom tiltak hos nettselskap og tiltak hos bruker.

Uheldige nettilpasninger?

NOU'en viser ikke til noen utredning av nettselskapenes tilpasning til en eventuell ordning med objektivt ansvar. NVE antar at en slik ordning over tid vil resultere i kostnadskrevende og lite hensiktsmessige investeringer og tiltak. Dette vil igjen føre til betydelig økning i nettarriffene som igjen vil måtte betales av forbrukerne. Med en innføring av en ordning med objektivt ansvar vil regulator også få flere mål å forholde seg til i nettreguleringen, noe som vil gjøre det vanskeligere å få til en treffsikker regulering.

Forsikringsløsning.

I dag vil en ordinær innboforsikring normalt dekke strømrelaterte skader hos forbrukerne, herunder ødelagte apparater. Etter at et apparat er undersøkt hos reparatør vil skadene bli dekket med mindre forsikringsselskapet kan påvise at feilen skyldes klar uaktomhet hos forbrukerne. Eventuell senere regress fra forsikringsselskap til nettselskap berører ikke forbrukerne. Ved en ordning med objektivt ansvar vil rollen som forsikringsselskap kunne søkes overført til nettselskapene uten at de i dag har kompetanse til å dekke slike oppgaver. Med innføring av et objektivt ansvar vil både forbrukere og forsikringsselskap i større grad måtte henvende seg til nettselskapene, samtidig som det vil oppstå ny usikkerhet om hvem som skal dekke tap i det enkelte tilfelle. For forbrukerne kan resultatet blir vanskeligere behandling og dyrere strøm uten at det gir billigere forsikring.

Behov?

Overgangen til et helt nytt ansvarsregime med en rekke store konsekvenser bør under alle omstendigheter baseres på et klart behov for en endret løsning. Sett på bakgrunn av de relativt små problemer innen forsikring og de få saker til Elklagenemda, synes et slikt behov ikke å være tilstede.

En mangel i kraftforsyningen skiller seg vesentlig ut fra ordinært forbrukerkjøp ved at en hendelse som oftest ikke berører bare én eller noen få forbrukere. Hendelser i kraftsystemet som nettselskapet ikke har kontroll over, kan ha konsekvenser for alle eller svært mange kunder samtidig. De administrative konsekvensene ved å innføre en ordning som kan innebære en individuell behandling av flere hundre tusen kunder på samme tid er etter vårt syn svært store i forhold til de gevinster man kan forvente å oppnå. Forbrukernes interesser kan etter NVEs syn ivaretas på en bedre måte gjennom mer generelle ordninger med individuelle utbetalinger eller tariffreduksjoner.

På bakgrunn av ovennevnte forhold er det etter NVEs vurdering åpenbart at en ikke bør innføre en ordning med objektivt ansvar i tillegg til de offentligrettslige reguleringer som eksisterer på dette området. En slik løsning synes ikke hensiktsmessig verken for samfunnet eller den enkelte forbruker.»

Energibedriftenes landsforening uttaler dette om valg av ansvarsmodell:

«Flertallet anbefaler en forsiktig avgrensning i selskapenes objektive erstatningsansvar. EBL mener at en objektivisering av erstatningsansvaret uten at det foretas en ytterligere avgrensning mot feil forårsaket ved naturfenomen som atmosfæriske overspenninger (lyn), vind og ekstraordinær ising/snøfall kan føre til erstatningskrav som selskapene ikke vil kunne forebygge innenfor samfunnsøkonomisk forsvarlige rammer.

Potensialet for økte kostnader ved objektivisering av erstatningsansvaret er stort. Som eksempel kan nevnes:

Det er registrert over 16000 hendelser pr. år i nettet som påvirker kvaliteten. Feil- og avbruddsstatikken for elnettet viser at overspenninger som følge av lynnedslag står for ca 30 % av feilsituasjonene i distribusjonsnettet. I utsatte områder av landet er tallet nærmere 50 %. Nettselskapene har gjennom avtaler med kundene i dag forpliktet seg til erstatningsansvar for direkte skader innenfor rammen av en kontrollansvarsregel. Kjente teknologiske løsninger gjør det så langt EBL kjenner til ikke kostnadseffektivt å foreta investeringer i nettet slik at de direkte og indirekte virkningene hos sluttkundene av slike overspenninger kan forebygges. Det er imidlertid med enkle midler mulig å treffe flere forholdsregler i sluttkundens eget anlegg. Det kan her også vises til råd fra Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) sist omtalt i VG 28. juni 2004.

Kundene har reell mulighet til selv å påvirke sin situasjon. Kundene har dessuten jevnt over sett det hensiktsmessig å inngå avtaler om hjem- og løsøreforsikringer. Erstatningsutbetalinger til kundene pulveriseres gjennom disse forsikringsordningene. Flertallets forslag åpner for krav fra kundene mot nettselskapet for egenandeler i forsikringen eller sogar erstatningskrav som følge av kundens manglende forsikringsavtaler. Forsikringsselskapene kan fremme regresskrav mot nettselskapet etter erstatningsoppgjør med kundene. Størrelsene på kostnadene og hvordan disse kan pulveriseres i nettleieprisene er ikke utredet.

De totale samfunnsøkonomiske kostnadene for avbrudd er av SINTEF anslått til ca 2,2

mrd kr/år. En andel av dette beløpet kan tilskrive tap hos forbrukerkundene som følge av feil og avbrudd. Bransjen har i forbindelse med høringen gjennomført en undersøkelse blant selskapene for å beregne hvor mye kostnadene til nettselskapene øker gitt en styrking av forbrukervernet slik som flertallet foreslår. En har tatt hensyn til størrelsen på gjeldende reduksjon i inntektsrammene som følge av avbrudd (KILE-ordningen) samt at næringskunder ikke omfattes av lovforslaget. Basert på registrerte antall og typer hendelser i nettet, dagens satser i KILE-ordningen samt selskapenes individuelt behandlede erstatningssaker anslås de økte kostnadene til over 500 mill kr pr år. I tillegg kommer økte saksbehandlingskostnader ved behandling av krav.

Ved en flat fordeling av kostnadene i nettleien til alle forbrukerkunder utgjør dette 3 – 400 kr i økt fastledd pr. år. Dette tilsvarer det dobbelte av hva nettkundene betaler i avgift til ENOVA fra 1. juli 2004.

Undersøkelsen viser at antall feil og årsakene til feil og avbrudd er avhengig av variasjonene i de naturgitte forutsetningene som nettselskapene i de forskjellige landsdeler opererer under. Kostnadene til erstatninger vil således variere og kunne bidra til å øke forskjellene i nettleie avhengig av beliggenheten i landet. Som eksempel kan nevnes at selskap i områder med stor forekomst av tordenvær, vil måtte påregne langt flere erstatningssaker som følge av overspenninger i nettet enn selskap i områder med færre slike tilfeller. I slike områder vil nettkundene på sikt måtte betale enda høyere nettleie for å finansiere utbetalinger som i dag normalt dekkes av forsikring samt kostnadene ved økt saksbehandling i nettselskapet. Dette kan komme i konflikt med energilovens overordnede målsetning om utjevning av overføringstariffene mellom regioner/landdeler, jf. for eksempel forarbeidene til energiloven i Ot. prp. nr. 43 (1989–1990) s 15-16. I andre deler av landet vil vindforhold eller ising/snøforhold være typiske årsaker til avbrudd. Disse antas i mindre grad å medføre spørsmål om erstatning i forbindelse med tilknyttet utstyr. (...)

Finland har i utgangspunktet pålagt nettselskapene et objektivt ansvar for mangler ved leveringen. Imidlertid er selskapenes erstatningsansvar avgrenset til et kontrollansvar ved direkte skader/tap som følge av feil ved leveringen. Videre er det krav om uaktsomhet fra nettselskapets side dersom det skal ytes erstatning for indirekte skade (dagens avtalte bransjestandard i Norge har lignende bestemmelser).

I Sverige er det lovfestet at erstatningsspørsmål avgjøres på basis av prinsippet om kontrollansvar.

I Danmark legges kjøpslovens bestemmelser til grunn for vurdering av mangels- og erstatningssaker. Men det er definert konkrete avgrensingsregler som er langt mer vidtgående enn det som både mindretallet og flertallet foreslår i NOU 2004: 4. Det foreligger derfor etter vårt syn ingen kjent internasjonal rettstilstand for tilsvarende bransjer som tilsier at bransjen i Norge bør pålegges et tilnærmet rent objektivt erstatningsansvar. EBL anbefaler derfor at erstatningsbestemmelsene primært baseres på prinsippene om kontrollansvar eventuelt sekundært at et definert avgrenset objektivt ansvar legges til grunn slik som foreslått i innledningen.»

Hafslund ASA uttaler følgende:

«Hafslund er tvilende til om det er samfunnsøkonomisk fornuftig å gi utvidede regler for erstatning i forhold til det som i dag omfattes av standard leveringsvilkår. Gjennom flertallets forslag i NOU 2004: 4 vil en rekke forhold som forsikringsbransjen i dag håndterer i stor grad bli overført til nettselskapene. Dette vil i så fall bety at nettselskapet må påta seg en rolle som i dag ivaretas av forsikringsselskapene, og bygge opp kapasitet, bemanning, kompetanse, systemer og rutiner i forhold til dette. Et objektivt erstatningsansvar med definerte unntak vil innebære en betydelig økt operasjonell og økonomisk risiko og merarbeid for nettselskapene i forhold til dagens situasjon, med konsekvenser for avkastning og tilgangen til kapital for investeringer i nettet. Vi kan heller ikke se at et objektivt erstatningsansvar gir en samfunnsøkonomisk gevinst, all den tid forbrukerne i stor grad vil være forsikret mot følgeskader som følge av avbrudd i strømforsyningen. Det er dermed et stort spørsmål i hvilken grad det er samfunnsmessig fornuftig å bygge opp den kapasitet/kompetanse som kreves for å legge til grunn de individuelle vurderinger som flertallet legger opp til.

Det er også en problemstilling at det etter forslaget ikke vil bli en ensartet praksis mht. hvem forbrukeren skal henvende seg til. Etter forslaget kan forbrukeren i mange tilfeller selv velge om han vil gå til forsikringsselskapet eller til nettselskapet. Videre kan forsikringsselskapet igjen selv velge om det vil søke regress hos nettselskapet. Ordningen blir dermed uoversiktlig (også for forbrukeren), kostnadskrevende og med risiko for dobbeltkompensasjon og dobbeltadministrasjon.

Vår anbefaling er at dagens grensesnitt mot forsikringsbransjen opprettholdes. Ved en slik ordning vil forbrukeren i hovedsak rette skade- og erstatningskrav mot forsikringsbransjen, som har kompetanse, bemanning og kollektivordninger (i tråd med de ordninger som det er

argumentert for gjennom forslaget) for å håndtere dette. I neste omgang vil det være opp til forsikringsselskapene å søke regress hos nettselskapet (har allerede blitt en mer vanlig praksis). Nettselskapet vil i så fall bli stilt økonomisk ansvarlig for de feil og mangler nettselskapet er opphav til og dermed ansvarlig for. Dersom man finner dette samfunnsøkonomisk fornuftig, kan for øvrig en slik ordning om praktisk mulig også tenkes i kombinasjon med en KILE-ordning basert på standardiserte kompensasjonsordninger med tilbakeføring til de kunder som påføres avbrudd.

Fordelen med en slik ordning er at man får en ensartet praksis der kunden vet hvor han skal henvende seg i skade- og erstatningssaker, reduserer faren for dobbeltkompensasjon og dobbelt-administrasjon og fortsatt håndterer sakene der det i dag er en etablert praksis og kompetanse for dette. I tillegg fremheves at dette er en etablert ordning som følger grunn tanken bak NOU 2004: 4, hvor fellesskapet skal betale og har betalt kostnadene ved ordningen, og hvor de som rammes kompenseres individuelt.»

KS Bedrift gjør gjeldende mange av de samme synspunktene, og uttaler:

«Utvalgets forslag om objektivt ansvar med bestemte begrensninger går altfor langt. Det er tilstrekkelig med et kontrollansvar.

Kontrollansvaret vil etter vår mening føre til den rimeligste ansvarsfordelingen mellom nettselskapet, skadevolderen og abonnentene.

Utvalget anfører reelt de samme grunnene som man gjorde da det ble innført objektivt ansvar ved mangler innen vanlig forbrukerkjøp i 2002. Vi vil påpeke at de faktiske forholdene ved mangler innen vanlig forbrukerkjøp sammenlignet med mangelfull leveringskvalitet i strømkontrakter er vesentlig forskjellig. Disse forskjellene tilsier også at det må være forskjellige ansvarsregler.

I vanlige forbrukerkjøp vil selgeren som oftest være en forhandler som selger flere produkter. En mangel ved kun en type produkter vil som regel ikke ramme han urimelig hardt. Han vil også kunne avtale med produsenten/grossisten at denne skal holde han skadesløs. Dersom selgeren selv er produsenten, vil han i de fleste tilfelle ha en eller annen form for befatning med årsaken til mangelen. I disse tilfellene er det ikke urimelig med et rent objektivt ansvar.

Et nettselskap «selger» bare ett produkt. Når det oppstår mangel ved det, vil det som oftest ramme mange abonnenter.

I NOU'en kap. 18.2.4.9 fremgår det at det antas at 50 % av forstyrrelsene i nettet skyldes naturfenomener som lynnedslag. Av de reste-

rende 50 % av tilfellene av forstyrrelser er det rimelig å anta at maksimalt halvparten av disse igjen, kan føres tilbake til hendelser i nettselskapets eget nett som selskapet har hatt kontroll eller innflytelse over. Konklusjonen er at nettselskapet i mindre enn 25 % av tilfellene kan tilskrives noen som helst befatning med eller kontroll over årsaken til den mangelfulle leveringskvaliteten.

Der skadeårsaken ikke finnes i det overliggende nettet eller hos egne abonnenter, men skyldes en tredjepart eller naturfenomener, foreligger det intet kontraktsforhold. Uten kontraktsforhold så er det heller ikke mulig å avtale at nettselskapets erstatningsansvar overfor forbrukere skal dekkes av den som har forårsaket den mangelfulle leveringskvaliteten. I slike tilfelle er nettselskapet prisgitt at bakgrunnsretten har regler som for det spesifikke tilfelle gir rett til å søke regress. Det er ikke alltid tilfelle.

Konsekvensen av en innføring av et rent objektivt ansvar, er at nettselskapet gjennomgående vil betale for andres skadevoldende handlinger og skadeårsaker som nettselskapet ikke har innflytelse over. Det er prinsipielt urimelig. Erstatningsansvaret vil heller ikke ha noen preventiv funksjon da det ikke rammer den som kunne ha søkt å minimalisere eller fjerne årsakene til mangelfull leveringskvalitet.

Til sammenligning vil kontrollansvaret begrense nettselskapets ansvar til kun å gjelde der årsaken til mangelfull leveringskvalitet ligger innenfor nettselskapets kontrollsfære. Eksempler på dette er egne ansattes feil selv uten at det er utvist uaktsomhet og dårlig vedlikehold. Forhold som faller utenfor nettselskapets kontrollsfære og således erstatningsansvar, er forstyrrelser som har sin årsak i overliggende- og sideordnet nett, produsenter, abonnenter, tredjepersoner som for eksempel gravemaskinoperatører og rene naturfenomener.

For det tilfelle at man holder fast ved et objektivt ansvar må i hvert fall begrensningene i ansvaret som mindretallet foreslår, også vedtas.

Objektivt ansvar bør kun aksepteres dersom inntektsrammen økes krone for krone med økte utgifter til administrasjon og erstatningsutbetalinger. Straks det blir mulig å forsikre dette ansvaret bør det gis et tillegg i inntektsrammen som tilsvarer forsikringspremiene for det enkelte nettselskap. Nettselskapets erstatningsansvar vil i så fall fungere som en ren forsikringsordning. Se også våre kommentarer under punkt 14.2 nedenfor.

Det bør uansett vurderes vedtatt at nettselskapet skal ha rett til å gå på og kreve tilbake et beløp tilsvarende det som nettselskapet har

måttet erstatte forbrukeren(e), av det nettselskapet, produsenten eller abonnenten som er årsaken til den mangelfulle leveringskvaliteten (regress). Denne retten til regress er særlig viktig der nettselskapet, produsenten eller abonnenten ikke er direkte tilknyttet nettselskapet og det derfor ikke er mulig å avtaleregulere en slik rett til å søke regress.»

Når det gjelder spørsmålet om utmåling, uttaler *KS Bedrift*:

«Utmåling av nettselskapets erstatningsansvar skiller seg ikke fra utmåling av erstatningsansvar ved andre typer salg til forbrukere. Vi ser ingen grunn til å gå imot utvalget på dette punktet.

Særbestemmelsen [forbrukerkjøpsloven § 34] har den fordelen at den klargjør ansvaret ved å slå fast erstatningsansvar for skader direkte på elektriske artikler og i utgangspunktet avskjærer erstatningsansvar for andre typer indirekte produktskader.

Forslaget til særbestemmelse om utmåling av tap ved produktskader følger den eksisterende bestemmelsen for andre typer forbrukerkjøp. Vi kan ikke finne særegenheter ved produktskader ved strømkontrakter sammenlignet med produktskader ved andre forbrukerkjøp som tilsier noe avvik. Det er derfor neppe grunn til å gå imot forslaget om en slik særbestemmelse for produktskader.»

Mjøs Kraft Nett AS uttaler:

«I ansvarsspørsmålet støtter vi mindretallets syn som mener at en kontrollansvarsregel bør gjelde mellom nettselskaper og forbrukere slik den praktiseres i dag.

Skade på apparater/utstyr kan ha flere årsaker. Det kan være naturfenomener eller forårsaket av tredjepart som nettselskapene i en del tilfeller kan beskytte kundene mot, men som kunden i mange tilfeller kan sikre seg selv mot. Ansvarsgrunnlaget må derfor ikke utformes slik at det fratar kunden ansvar for selv å foreta nødvendige og rimelige tiltak for å beskytte egen installasjon.

Dersom en skade er forårsaket av støy på nettet som igjen er forårsaket av kunden selv eller tredjepart (noe som i ettertid er svært vanskelig å dokumentere) mener vi det er urimelig at nettselskapet blir stilt økonomisk ansvarlig.

Hvilke sanksjonsmuligheter er det rimelig at nettselskapet eventuelt kan benytte mot tredjepart?

Det er viktig at sanksjonsmuligheter ved mislighold eller uaktsomhet klargjøres og lovfestes.

Skade på apparater/utstyr kan også skyldes fabrikkasjonsfeil eller svekkelse pga alder. Min-

dre avvik i leveringskvaliteten, som det er svært vanskelig å gardere seg mot, kan være nok til at det skjer et havari. Vi finner det urimelig at nettselskapet skal være økonomisk ansvarlige også i disse tilfellene (...)

Mjøs Kraft er skeptiske til å utvidede regler for erstatning i forhold til det som i dag omfattes av standard leveringsvilkår. Forslaget er upresist i forhold til hvem forbrukeren skal henvende seg til. Forslaget gir forbrukeren muligheter til å velge om han vil gå til forsikringsselskapet eller til nettselskapet. Dette kan skape usikkerhet og unødvendig saksbehandling.

Vi anbefaler derfor at dagens grensesnitt mot forsikringsbransjen opprettholdes. Ordningen er velfungerende og krever lite av kunden. Forsikringsselskapene har kompetanse og erfaring med håndtering av slike saker og kundene vil ha trygghet for at de får en fair behandling.»

Nordisk Institutt for Sjørett (avdeling for petroleums- og energirett) sier følgende om valg av ansvarsmodell:

«Vi er, i likhet med utvalgets mindretall, av den oppfatning at de særskilte forholdene på energisektorene tilsier at kontrollansvaret, modellert etter dagens praksis i nettleieavtalen, er en bedre løsning.

Ved valget av ansvarsgrunnlag må det legges vekt på å velge en løsning som best samordner den offentligrettslige og privatrettslige reguleringen. Den offentligrettslige reguleringen bygger på en grunnleggende forutsetning om at sluttbrukerne ikke har krav på feilfri leveringskvalitet, men i stedet må akseptere et minimumnivå av avbrudd og spenningsfeil. Begrunnelsen er at de samfunnsøkonomiske kostnadene med å sikre feilfri leveringskvalitet overstiger tapene som oppstår ved et minimalisert antall utfall. Forslag til forskrift for Leveringskvalitet i kraftsystemet, hjemlet i energiloven og presentert av NVE i mai 2004, bygger på (kodifiserer) ovennevnte prinsipp. NOU 2004: 4 (kommentarene) tar ikke selvstendig stilling til spørsmålet om leveringskvalitet, men viser på generelt grunnlag til forskriften om leveringskvalitet i kraftsystemet når kravene til leveringskvalitet drøftes. De fremlagte lovforslagene (alternativ 1 (forbrukerkjøpsloven) og alternativ 2 (energiloven)) avviker fra hverandre når det gjelder regulering av leveringskvalitet. Mens alternativ 1 (forbrukerkjøpsloven) ikke inneholder noen egen definisjon av leveringskvalitet, er det inntatt en egen bestemmelse i alternativ 2 (energiloven). Definisjonen av leveringskvalitet i alternativ 2 § 7-5 viser til forskrift om leveringskvalitet i kraftsystemet.

Det er av avgjørende betydning at den privatrettslige reguleringen ikke legger til grunn en strengere forsyningsstandard enn det som følger av forskriften. Vi er av den oppfatning at det derfor er hensiktsmessig å innta en bestemmelse om leveringskvalitet (mangeldefinisjon) som et ledd i utformingen av et forbrukervern ved strømforsyning. Dette er for vårt vedkommende et selvstendig argument for å regulere forbrukervernreglene i energiloven.

Et objektivt erstatningsansvar med unntak for force majeure (alternativ 1 § 64/alternativ 2 § 7-10) [note fjernet], innebærer at nettselskapet vil ha behov for å forsikre seg mot risiko utenfor nettselskapets kontroll. Vi er av den oppfatning at et objektivt erstatningsansvar for nettselskapet ikke nødvendigvis er i forbrukernes interesse, dersom det legges et bredere perspektiv enn rent forbrukervern til grunn for vurderingen. Bakgrunnen er at vi mener at et objektivt erstatningsansvar for nettselskapet på sikt vil resultere i et høyere kostnadsnivå for strømforsyning til allmennheten.

Dels er det på det rene at økt risiko for nettselskapet nødvendigvis vil medføre en høyere tariff for sluttbrukerne. Forbrukerne er allerede oppmerksom på økningen i nettariifene de seneste årene. Selv om nettariifene er strengt regulert og økningene er godkjent av offentlige myndigheter, oppfattes økningen i nettariiffer negativt. [Note fjernet.] Sett i lys av at leveringskvaliteten hos oss generelt har et høyt nivå, og at Elklagenemndas praksis viser at et relativt fåtall forbrukere rent faktisk har fremmet krav om erstatning mot nettselskapene, kan det derfor stilles spørsmål ved om det vil være aksept for de sidevirkninger en forbrukervernregulering vil medføre. For de fleste forbrukeres vedkommende vil kostnadene forbundet med forbrukervernlovgivningen kunne overstige deres oppfatning av verdien av det vern de rent faktisk får.

Dels vil det kunne gi reduserte insentiver for forbrukere til å ivareta egen sårbarhet mot energisvikt og effektsvikt. Kraftsituasjonen blir stadig mer presset, noe som leder til økende strømpriser. Kravet til momentan balanse mellom tilbud og etterspørsel på kraftsektoren har ledet til økt behov for og fokus på etterspørselsstyring både nasjonalt [note fjernet] og i Europa [note fjernet]. Selv om energisvikt står i fokus, er slik etterspørselsstyring begrunnet både i hensynet til energisvikt og effektsvikt. Mens bygging av ny kapasitet kan forbedre forsyningssikkerheten (forhindrer energisvikt) på lang sikt, er det nødvendig både å redusere og effektivisere kraftforbruket for å kunne hankes med forsyningsproblematikken på kortere sikt. I en slik sammenheng må sluttbrukernes insentiver til selv å ivareta sin egen sårbar-

het, herunder minimere egne tap, opprettholdes. Kontrollansvaret vil, i større omfang enn et objektivt ansvar, ivareta hensynet til etterspørselsstyring med tanke på effektsvikt. Viktig i denne sammenheng er at kontrollansvaret direkte vil kunne redusere skadevirkningene av effektsvikt, idet behovet for å installere nødstrømsaggregat eller annen tilleggbeskyttelse for særskilt følsomt utstyr i større grad kommuniseres til sluttbrukerne. [Note fjernet.] På sikt er det også viktig å sørge for at forbrukere har en egeninteresse i å eie husholdnings- og elektronisk utstyr som tåler visse variasjoner i leveringskvaliteten. [Note fjernet.]

Objektivt ansvar innebærer at nettselskapet automatisk blir ansvarlig for feil i overliggende nett, idet spenningssvikt i overliggende nett kan forplante seg i underliggende nett. Dette er ingen god løsning. I kommentarene til lovforlaget bemerkes det at den lokale nettleverandøren kan fremme regresskrav mot nettselskapene i overliggende nett. Etter det vi kjenner til er ansvarsreguleringen *mellom nettselskapene* asymmetrisk. På sentralnettnivået oppstilles kun et culpa-ansvar overfor nettselskapet, mens det oppstilles et kontrollansvar på distribusjonsnettnivå. [Note fjernet.] Idet spenningssvikt ikke nødvendigvis kan knyttes til uaktsomhet hos det overliggende nettselskapet, er det derfor ikke gitt at det lokale nettselskapet har det nødvendige grunnlaget for å fremme et regresskrav. I så måte vil et objektivt ansvar isolert sett kunne lede til manglende insentiver for nettselskap i overliggende nett til å forhindre slik spenningssvikt i å oppstå.

Det påpekes for øvrig at lovforslagets force majeure-begrep ikke er tilstrekkelig fleksibelt til å ta høyde for de mange forhold som kan påvirke nettvirksomheten og dermed leveringskvaliteten. Force majeure-begrepet, slik det er definert i lovforlaget, er relativt snevert og relaterer seg til effektsvikt som følge av hhv naturskade og offentligrettslige forvaltningsvedtak (alternativ 1 § 64/alternativ 2 § 7-10). Definisjonen er uttømmende. Det fremlagte lovforlaget berører f.eks ikke ansvarsspørsmålet i tilfelle av rasjonering (i medhold av energiloven § 5A-2). Gitt definisjonen av leveringskvalitet i forskriften (som omfatter både spenningssvikt og avbrudd i forsyningen), bør man etter vår oppfatning i det minste inkludere for rasjonering i force majeure-definisjonen så fremt man velger å legge til grunn et objektivt erstatningsansvar med unntak for force majeure.

Ovennevnte viser at aktiv ressursforvaltning er i forbrukernes interesse. Samtidig taler hensynet til ressursforvaltning for et kontrollansvar, og mot et objektivt erstatningsansvar

for nettselskapet. I lys av det ovennevnte mener vi at det fremstår som mer hensiktsmessig at risiko utenfor nettselskapets kontroll forsikres av forbrukerne og det private forsikringsmarkedet, og ikke av nettselskapet selv. Kostnadene forbundet med dette synes minimale fra et forbrukersynspunkt. Flertallet av befolkningen har per i dag hjemforsikring. En gjennomgang av praksis fra Elklagenemnda viser at kravene om erstatning i hovedsak er begrenset til egenandelen på forsikringen.»

Statnett SF uttaler om spørsmålet:

«Statnett støtter mindretalls forslaget om at det prinsipielt skal gjelde en kontrollansvarsregel, alternativt objektivt ansvar med noen flere unntak enn flertallsforslaget innebærer.

Det er ønskelig å innføre sanksjoner mot avbrudd og spenningsforstyrrelser som vil styrke forbrukervernet. Statnett bygger på at manglende leveringssikkerhet av et så grunnleggende samfunnsgode som strøm kan oppleves som uakseptabelt for den enkelte forbruker og for samfunnet ellers. Etter Statnetts syn må innføring av erstatningsregler derfor skje på grunnlag av en balansert vurdering hvor behovet for å se forslaget i sammenheng med de øvrige regler som skal sikre pålitelig drift og at forsvarlig vedlikehold ivaretas i tilstrekkelig grad. Spørsmål knyttet til hvilken betydning objektivt ansvar vil kunne få for hvilke investeringer Statnett skal foreta som systemansvarlig nettselskap eller hvordan objektivt ansvar vil påvirke Statnetts ansvar for å utøve systemansvaret på en samfunnsmessig rasjonell måte synes for eksempel ikke å være berørt.

Objektivt ansvar er normalt basert på en vurdering av hvem som har skapt den risiko som plasseres ved å pålegge noen ansvar. Statnett fremhever den innsats som gjøres for å sikre mot avbrudd og spenningsforstyrrelser. Det legges også til grunn at det verken er mulig eller ønskelig å sikre det norske kraftsystemet fullt ut mot slike hendelser. Om lag en tredjedel av driftsforstyrrelsene i det norske kraftsystemet er forårsaket av forhold ved det tekniske utstyret. Slike hendelser er således ikke årsak til driftsforstyrrelser i vesentlig større omfang enn lyn og torden. I en vurdering av rimelig risikoplassering bør det etter Statnetts vurdering også stilles krav til at den enkelte forbruker i rimelig grad må beskytte seg mot skade på elektrisk utstyr som blir stadig mer komplisert.

Erstatningsregler vil i utgangspunktet innebære en ordning hvor tap den enkelte påføres pulveriseres gjennom fordeling i nettleien. Statnett legger til grunn at økte erstatningsutbetalinger vil måtte dekkes innenfor nettselskapes inntektsramme og kunne innebære økt nettleie. Slik sett vil erstatningsregler innebære

en omfordeling av økonomisk risiko blant forbrukerne.

En viktig del av begrunnelsen for flertallsforslagene om objektivt ansvar er at det bør gis klare og lett praktikable regler. Statnett vil peke på at lovforslaget samtidig bygger på at det i samsvar med alminnelig norsk rett skal gjelde et krav til årsakssammenheng. Uansett om det innføres erstatningsregler som skal gjelde uten hensyn til skyld, vil det derfor være nødvendig å foreta en nærmere vurdering av om det foreligger tilstrekkelig sammenheng mellom avbrudd/spenningsforstyrrelse og det økonomiske tap den enkelte forbruker er påført. At det i dag anses vanskelig å nå frem med erstatningskrav overfor nettselskaper, skyldes trolig hovedsakelig at det må tas stilling til kompliserte tekniske årsaksforhold. En objektiv ansvarsregel vil derfor ikke uten videre bety at det blir lettere for forbrukere å få erstatning etter avbrudd/spenningsforstyrrelser. Å pålegge nettselskapene ansvar uten krav til årsakssammenheng, vil etter Statnetts oppfatning bety en urimelig utvidelse av muligheten for å få erstattet elektrisk utstyr som blir ødelagt på grunn av alminnelig elde og slitasje og ikke forhold knyttet til nettdrift.»

Landsorganisasjonen i Norge har enkelte synspunkter på konsekvensene av en erstatningsregel, og uttaler:

«Ved å innføre erstatningsplikt slik et flertall foreslår, kan man risikere en økning i nettleien. I lys av de seinere års erfaring med prisutviklingen i el-markedet, er det grunn til å anta at det vil virke mest belastende for økonomisk svakstilte, herunder lavtlønnede og minstepensjonister. I de gruppene er kvinner overrepresentert. Det må sikres at det ikke skjer en urimelig prisutvikling i nettleien som følge av denne regelen.»

11.4.4 Departementets vurdering

Når en skal gi regler om erstatning, må en ta stilling til valg av ansvarsgrunnlag og regler om utmåling. Enkelte høringsinstanser har også reist spørsmål om behovet for regressregler. Videre blir det også spørsmål om anvendelsen av regler om tapsbegrensningsplikt og lemping.

Ansvarsgrunnlag

Departementet finner innledningsvis grunn til å presisere at det – uavhengig av hvilken ansvarsmodell som velges – er et vilkår for erstatning at det foreligger et kontraktsbrudd (forsinkelse eller mangel). Under høringen synes enkelte høringsinstanser å legge til grunn at en eventuell overgang

til objektivt ansvar forutsetter at forbrukerne har krav på feilfri leveranse. Dette er ikke riktig. Det vil bero på partenes avtale, eventuelt supplert med fravikelige regler, å avgjøre når leveringen er kontraktsmessig. For spenningsfeil vil dette typisk innebære at spenningsvariasjoner som er innenfor det intervallet som aksepteres i forskriften om leveringskvalitet, ikke vil representere et kontraktsbrudd. Dette innebærer at spørsmålet om erstatning ikke oppstår i disse tilfellene.

Når det gjelder valg av ansvarsgrunnlag, er departementet enig med arbeidsgruppen i at det ikke bør innføres et rent objektivt ansvar. Departementet kan i det vesentlige slutte seg til arbeidsgruppens vurderinger og konklusjoner på dette punktet. Departementet viser videre til at det i høringen – både fra bransjen og forbrukersiden – har vært enighet om at et slikt ansvar ikke er aktuelt.

Spørsmålet blir dermed hvordan en skal angi unntakene fra nettselskapets ansvar. På dette punkt er det uenighet i arbeidsgruppen og mellom høringsinstansene. Et flertall i arbeidsgruppen går inn for et objektivt ansvar med spesifiserte unntak. Mindretallet går inn for et kontrollansvar. Det har i høringen vært flertall for kontrollansvaret. Departementet har også kommet til at det bør foreslås en regel om kontrollansvar, jf. nærmere om dette nedenfor.

Flertallet i arbeidsgruppen mener at kontrollansvaret er komplekst bygget opp, fordi det bygger på skjønnsmessige fritaksgrunner. Departementet er ikke uten videre enig i flertallets retts tekniske innvendinger mot kontrollansvaret. Departementet er i utgangspunktet enig med flertallet i at det er et viktig hensyn ved forbrukerlovgivning at denne utformes på en måte som gjør at forbrukeren på egen hånd enkelt kan skaffe seg kunnskap om reglens innhold. Men dette bør veies mot hensynet til rimelige og fleksible regler. Utfallet av avveiningen vil ofte være regler med skjønnsmessige elementer. Dette er også kjent fra forbrukerlovgivningen for øvrig.

Departementet vil påpeke at både flertallets forslag om et objektivt ansvar med spesifiserte unntak og kontrollansvaret bygger på skjønnsmessige elementer, selv om de er ulikt angitt. I sum kan en si at flertallets forslag i hovedsak går ut på å presisere kontrollsfæren ved å spesifisere unntakene. Også en regel om et objektivt ansvar med spesifiserte unntak vil imidlertid by på tolkingsproblemer, og en slik regel vil etter departementets syn ikke nødvendigvis være enkel å forstå for forbrukeren. Flertallets forslag innebærer at enkelte av de ansvarsfrie unntakene knyttes til andre regel-

sett, så som naturskadeloven eller energiloven. Det innebærer at forbrukeren vil få begrenset veiledning ved å forholde seg bare til forbrukerkjøpsloven. Det er videre av betydning at flere av de reglene det vises til, selv inneholder skjønnsmomenter, eksempelvis naturskadeloven § 4, som kun gjelder skade som «direkte» skyldes naturskade. Om selskapet kunne unngå eller overvinne hindringen, og om det foreligger adekvat årsakssammenheng, vil fremdeles være aktuelle spørsmål etter flertallets forslag. Av den grunn er de bevismessige forhold som flertallet trekker frem, etter departementets syn ikke særlig tungtveiende.

Når valget står mellom to modeller som begge nødvendigvis må inneholde skjønnselementer, skal det etter departementets syn mye til for å avvike fra kontrollansvaret, som nå fremstår som den alminnelige ansvarsmodellen i kontraktsretten. Valg av en regel om kontrollansvar vil sikre konsistens og sammenheng i regelverket. Departementet viser til at det gjelder et kontrollansvar i kjøpsloven, håndverkertjenesteloven, avhendingslova, pakkereiseloven, bustadoppføringslova, husleieloven, finansavtaleloven, forbrukerkjøpsloven (for forsinkelse) og burettslagslova. Det har ikke vært aktuelt å utforme særskilte ansvarsregler på disse kontraktsområdene. Dette ville i så fall lede til en uheldig fragmentering av reglene i kontraktsretten, selv om det kunne tenkes å gi en mer presis og adekvat regulering på spesifikke områder. Departementet viser videre til at det i juridisk teori er hevdet at kontrollansvaret er blitt en allmenn ansvarsform, som bør legges til grunn også i uregulerte tilfeller. Hagstrøm, *Obligasjonsrett*, (Oslo 2003), s. 503 skriver følgende om dette:

«Det kan også hevdes at når kontrollansvaret er gjennomført som alment ansvarsgrunnlag i kjøp (se kjøpsloven §§ 27, 40 og 57) og dessuten har slått gjennom for specieytelser som håndverkertjenester (håndverkertjenesteloven § 28) og ikke minst eiendomskjøp (avhendingsloven §§ 4-5 og 4-14) og i husleie etter husleieloven § 2-13, er det fordi ansvarsgrunnlaget står sterkt rettspolitisk og har betydelig internasjonal gjennomslagskraft. Konsekvensen bør da bli at kontrollansvaret anses som den alminnelige erstatningsregel i kontraktsforhold uavhengig av forpliktelsens innhold.»

Arbeidsgruppen (eller arbeidsgruppens flertall, slik departementet forstår det på bakgrunn av de øvrige forslagene) har reist spørsmål om kontrollansvaret vil gi forbrukeren et tilstrekkelig vern. Bakgrunnen for at arbeidsgruppen reiser dette spørsmålet, synes å være todelt.

Arbeidsgruppen viser for det første til at det etter forbrukerkjøpsloven gjelder et rent objektivt ansvar for mangler. Som arbeidsgruppen selv peker på, kan imidlertid selve kontraktsbruddssituasjonen når det gjelder overføring av elektrisk energi, minne om en forsinkelse. Det vises til s. 112 i utredningen der arbeidsgruppen uttaler at «forhold som typisk resulterer i forsinkelse ved vanlige kjøp (ekstreme værforhold, tredjepersons skadevoldende handling mv.), kan lede til mangel i form av spenningsfeil eller avbrudd ved overføring av elektrisk energi». Departementet viser i den sammenheng også til at arbeidsgruppen, i motsetning til det departementet legger til grunn i punkt 8.4 og 11.3.4, anser avbrudd som en mangel, og at dette antakelig har hatt betydning for arbeidsgruppens vurdering på dette punktet. Etter departementets syn bør den kontraktsrettslige klassifikasjonen uansett ikke være avgjørende for valg av ansvarsgrunnlag. Det avgjørende må være hvilken modell som reelt sett passer.

Arbeidsgruppens flertall viser for det annet til det ulovfestede objektive ansvaret, som etter flertallets syn vil kunne lede til ansvar for nettselskapet. Slik departementet ser det, kan det imidlertid neppe antas at nettselskapet vil ha noe alminnelig objektivt ansvar ved avtaler om overføring av elektrisk energi. De avgjørelser arbeidsgruppen har vist til, jf. NOU 2004: 4 s. 108-109, gjelder enkelte særlige risikosituasjoner knyttet til strøm med for høy spenning, og synes nokså konkret begrunnet.

I valget mellom de forskjellige ansvarsmodellene må man videre være oppmerksom på at medlemmene i arbeidsgruppen og de ulike høringsinstansene synes å basere seg på til dels forskjellige forståelser av hva som følger av den enkelte modellen. Dersom en ser på mindretallets begrunnelse og høringsinstansenes uttalelser, kan det synes som om disse forutsetter at forslaget om en kontrollansvarsregel vil være en ren videreføring av reguleringen i standard nettleieavtale. Så langt departementet kan se, er dette neppe dekkende. Standard nettleieavtale § 12-1 første ledd lyder:

«Nettselskapet er ansvarlig for direkte skade og tap som den elektriske kraft forårsaker, samt for direkte skader og tap som skyldes avbrudd, driftstans og innskrenkninger i driften. Dette gjelder likevel ikke så langt nettselskapet godtgjør at skadene eller tapet skyldes årsaker utenfor hans kontroll, som han ikke med rimelighet kunne ventes å unngå eller overvinne følgene av.»

Forslaget til forbrukerkjøpsloven § 64 første til tredje ledd, alternativt energiloven § 7-10 første til tredje ledd, lyder:

«Forbrukeren kan kreve erstatning for tap han eller hun lider som følge av mangel eller avbrudd i nettjenesten fra nettselskapets side.

Dette gjelder likevel ikke så langt nettselskapet godtgjør at mangelen eller avbruddet skyldes hindring utenfor nettselskapets kontroll, som nettselskapet ikke med rimelighet kunne ventes å ha tatt i betraktning på avtaletiden eller å unngå eller overvinne følgene av.

Beror mangelen eller avbruddet på en tredjeperson som handler på nettselskapets vegne, er nettselskapet fri for ansvar bare om også tredjepersonen ville være fritatt etter regelen i annet ledd.»

Dersom en sammenholder standard nettleieavtale med forslaget til lovtekst, synes det å være to forskjeller.

For det første er det en forskjell med hensyn til vilkårene for ansvarsfrihet. Etter standard nettleieavtale er det tre vilkår som sammen må være oppfylt for ansvarsfrihet. Dette innebærer at nettselskapet må godtgjøre at det (1) foreligger en hindring (2) utenfor kontroll som nettselskapet (3) ikke med rimelighet kunne unngå eller overvinne følgene av. Forslaget fra mindretallet, som bygger på kontrollansvaret i kontraktslovgivningen for øvrig, inneholder ytterligere et vilkår for ansvarsfrihet. I tillegg til å godtgjøre at de tre nevnte vilkårene er til stede, må nettselskapet også vise at det (4) ikke med rimelighet kunne ventes å ha tatt hindringen i betraktning på avtaletiden.

Forbrukerrådet sier i sin høringsuttalelse at «kontrollansvaret som ansvarsgrunnlag er en streng rettslig norm», og at «praktiseringen i bransjen og også i Elklagenemnda [ikke] synes (...) fullt ut å ha tatt dette innover seg». Etter departementets syn kan dette ha sammenheng med den mer begrensede utformingen avtalens bestemmelser har, jf. foran, eller med at man ikke i tilstrekkelig grad har vurdert øvrige vilkår for ansvarsfrihet. Det kan se ut som om en i praksis har sett det som tilstrekkelig for ansvarsfrihet at det har foreligget en hindring utenfor nettselskapets kontroll. Så langt departementet kan se, vil vurderingen kunne falle annerledes ut dersom en – som etter den alminnelige lovregulerte kontrollansvarsregel – legger til grunn at alle vilkårene for ansvarsfrihet må være til stede. Erfaringsmessig er nettet utsatt for påvirkning fra en rekke faktorer, og det er ikke gitt at slike hindringer vil lede til ansvarsfrihet dersom selskapet kan ta dette i betraktning eller iverksette sikringstiltak som gjør nettet mindre sårbart.

For det andre følger det av lovforslagets tredje ledd at nettselskapet også vil være ansvarlig for en tredjeperson som handler på nettselskapets vegne. Dette er i samsvar med reguleringen i forbruker-

kjøpsloven § 24 tredje ledd første punktum. En tilsvarende regulering finnes ikke i standardkontrakten. Dette kommenteres ikke av mindretallet eller av høringsinstansene. Som departementet kommer tilbake til nedenfor, har imidlertid denne forskjellen mellom gjeldende avtaleregulering og lovforslaget neppe stor praktisk betydning.

Også dersom en sammenholder mindretallets lovforslag med den alminnelige kontrollansvarsregelen i forbrukerkjøpsloven § 24, er det en forskjell. Forbrukerkjøpsloven § 24 tredje ledd annet punktum inneholder en identifikasjonsregel, som innebærer at selgeren også hefter for «leverandør som selgeren har brukt, eller på noen annen i tidligere salgsledd». Mindretallets forslag til kontrollansvarsregel inneholder ingen slik regel, uten at det er kommentert hvorfor denne er utelatt. Departementet antar at dette kan henge sammen med at mindretallet – i motsetning til flertallet – mener at det ikke er rimelig at nettselskapet skal hefte for feil som oppstår i sideordnede og overliggende nett.

Så langt departementet kan se, vil ordlyden i forslaget fra mindretallet etter dette gi en strengere regel enn det mindretallets begrunnelse synes å legge opp til.

Etter departementets syn taler de beste grunner for at en velger den alminnelige kontrollansvarsmodellen, det vil si en modell som inneholder fire kumulative vilkår for ansvarsfrihet. Kontrollansvaret vil da gi forbrukeren det samme vern som etter kontraktslovgivningen for øvrig, og man viderefører en konsistent og systematisk ansvarsregulering, som vil være kjent fra andre forbrukerområder. Kontrollansvaret gir videre rom for fleksibilitet, som gjør det mulig gjennom praksis å komme frem til en hensiktsmessig ansvarsallokering på dette kontraktsområdet. Departementet kan ikke se at dette vil innebære et for strengt ansvar for nettselskapene, jf. nedenfor under punkt 16.3.3.2 om de økonomiske og administrative konsekvensene av forslaget.

Det følger av kontrollansvaret at ansvarsfriheten for selgeren, i dette tilfellet nettselskapet, er betinget av at hindringen *ikke med rimelighet kunne ventes å bli tatt i betraktning på avtaletiden eller unngått eller overvunnet følgene av*. Som nevnt ovenfor, kan det se ut som om kontrollansvaret etter standard nettleieavtale har vært praktisert på en måte som skiller seg fra hvordan kontrollansvaret forstås på andre områder. Departementet vil imidlertid peke på at de øvrige vilkårene for ansvarsfrihet vil ha selvstendig betydning ved siden av at det må foreligge en hindring utenfor selgerens kontroll. Nettselskapets mulighet til å opp-

fylle sin kontraktsforpliktelse påvirkes erfaringsmessig av en rekke utenfrakommende faktorer. Disse trenger ikke være upåregnelige for nettselskapet – iallefall ikke dersom det gjelder mer alminnelige faktorer som forekommer med en viss regelmessighet. Samtidig vil nettselskapet i begrenset grad ha mulighet til å treffe foranstaltninger som gjør at hindringen ikke oppstår eller unngås. Etter departementets syn kan det imidlertid ikke nødvendigvis anses urimelig at nettselskapet kommer i ansvar for slike påregnelige forhold, blant annet fordi nettselskapet generelt vil ha mulighet for å pulverisere økte kostnader gjennom økt nettleie.

Departementet vil vise til at tilsvarende vurderinger om nettselskapets ansvar er lagt til grunn i Sverige, hvor det gjelder et kontrollansvar for avbrudd, jf. ellagen 11 kapittel 10 §. I de spesielle merknadene til bestemmelsen heter det, jf. Proposition 1996/97: 136 s 192-193, blant annet følgende:

«Den tredje förutsättningen för befrielse från skadeståndsskyldigheten är att hindret är sådant att nätkoncessionshavaren inte skäligen kunde förväntas ha räknat med det. Vilka händelser som i denna mening bör tas i beräkning beror i hög grad på omständigheterna i det enskilda fallet. Det finns risker som är ofta förekommande och typiska för verksamheten så att nätkoncessionshavaren regelmässigt bör räkna med dem, medan andra händelser är så ovanliga och avlägsna att de inte behöver beaktas.

Om t.ex. blötsnö i ett visst område nästan varje vinter orsakar ledningsbrott, trots att nätkoncessionshavaren följt tillsynsmyndigheternas föreskrifter och råd, måste det anses att nätkoncessionshavaren skäligen kunde förväntas ha räknat med att avbrott av denna orsak kan ske. Det innebär att risken för skada i dessa fall placeras hos nätkoncessionshavaren. Om däremot ett ledningsbrott orsakas av för det aktuella området extrema väderleksförhållanden eller av en exceptionell händelse, bör nätkoncessionshavaren inte behöva ta avbrottet i beräkning. I sistnämnda fall placeras alltså risken för skada i stället hos konsumenten.»

Etter departementets syn er det en fordel at kontrollansvaret bygger på en fleksibel og konkret vurdering i forhold til slike begivenheter. Flertallets forslag, som gjør et begrenset unntak for naturskader etter naturskadeloven og ikke noe unntak for tredjepersoners handlinger, vil i mange tilfeller automatisk lede til ansvar. Etter kontrollansvaret vil vurderingen bli mer nyansert, ved at en også vil vurdere dette i forhold til øvrige vilkår for ansvarsfrihet. Samtidig vil kontrollansvaret også være mer

utviklingsdyktig. Dersom det – eksempelvis som følge av mer permanente klimatiske endringer – skjer en utvikling i synet på hvilke naturfenomener det er naturlig å la nettselskapet hefte for, vil kontrollansvaret kunne fange opp slike endringer, uten at det vil være behov for lovendringer. I forhold til tredjepersoners handlinger innebærer fleksibiliteten videre at nettselskapet etter omstendighetene vil kunne hefte for enkelte hendelser forårsaket av tredjepersoner, mens andre igjen vil falle utenfor nettselskapets ansvar. Det vises for øvrig til merknadene under punkt 17 og 18. Departementets forslag innebærer dermed at ansvarsregelen i strenghet vil ligge et sted mellom dagens standardavtale og flertallets forslag om et objektivt ansvar med spesifiserte unntak. Departementets forslag kan således sies å representere et rimelig kompromiss mellom de motstridende synspunktene som har vært gjort gjeldende.

Et annet spørsmål ved en regel om kontrollansvar er om og i hvilken grad selgeren (nettselskapet) skal hefte for feil begått av dennes kontraktsmedhjelpere mv.

Arbeidsgruppens mindretall foreslår at det skal gjelde en regel som svarer til forbrukerkjøpsloven § 24 tredje ledd første punktum også for nettselskapet, jf. forslaget til forbrukerkjøpsloven § 64, alternativt energiloven 7-10 tredje ledd. Departementet er enig i dette. Ansvar for denne typen kontraktsmedhjelpere vil langt på vei følge allerede av ulovfestet rett, men departementet mener at en slik presisering i lovteksten uansett er hensiktsmessig. Departementet viser også til at en slik regel gjelder for andre lovregulerte forbrukerkontrakter.

Etter departementets syn er det i forhold til forbrukerkjøpsloven § 24 tredje ledd første punktum ikke naturlig å se over- eller sideordnede nettselskaper som en tredjeperson som nettselskapet har gitt i oppdrag helt eller delvis å oppfylle kjøpet. Forbrukerkjøpsloven § 24 tredje ledd har imidlertid i annet punktum også en mer vidtgående identifikasjonsregel, som gjør at selgeren også vil kunne hefte for «leverandør som selgeren har brukt eller noen annen i tidligere salgsledd». Mindretallet har ikke foreslått at en tilsvarende regel skal gjelde for nettselskapets ansvar. Etter det departementet forstår, må dette være fordi en ønsker å begrense ansvaret i forhold til kontraktsbrudd som skyldes forhold i overliggende eller sideordnede nett, jf. det som sies på s. 118 i utredningen og det subsidiære forslaget til forbrukerkjøpsloven § 64 første ledd annet punktum bokstav h.

Etter departementets syn kan det argumenteres for ikke å ha en slik vidtgående identifikasjons-

regel på dette området. Det skyldes særlig at de aktørene nettselskapet i så fall vil hefte for, ikke kan sies å være typiske «kontraktsmedhjelpere» eller «underleverandører». På grunn av nettets oppbygging som naturlig monopol vil nettselskapet ikke fritt kunne velge andre kontrahenter. I motsatt retning trekker hensynet til forbrukerbeskyttelse. Dersom en ikke lar denne regelen gjelde, vil det innebære at forbrukeren stilles dårligere enn etter forbrukerkjøpslovens alminnelige ordning. Etter departementets syn må dette hensynet tillegges betydelig vekt. I tillegg må også mulighetene for regress og pulverisering vektlegges. Samlet sett taler dette for at en lar forbrukerkjøpsloven § 24 tredje ledd annet punktum gjelde også for avtaler om nettleie.

Ettersom det lokale nettselskapet vil være «selger» i bestemmelsens forstand, er det naturlig å se overliggende nett som «noen annen i tidligere salgsledd». Derimot antar departementet at det er lite naturlig å betrakte sideordnede nett som omfattet av bestemmelsen. Etter departementets syn må det videre legges til grunn at det bare vil være aktuelt at nettselskapet hefter for forhold som har oppstått i det norske kraftsystemet. Etter departementets syn er det naturlig på dette kontraktsområdet å la avgrensningen av personkretsen følge avgrensningen av det norske kraftmarkedet. Løsningen blir dermed den samme som etter flertallets forslag, jf. forslaget til forbrukerkjøpsloven § 64 første ledd annet punktum bokstav f, jf. for så vidt også det subsidiære forslaget fra mindretallet til forbrukerkjøpsloven § 64 første ledd annet punktum bokstav h. Høringsinstansene har ikke hatt innvendinger mot en slik avgrensning.

Enkelte høringsinstanser har gått imot å skjerpe ansvaret for nettselskapene. Innvendingene har vært rettet mot flertallets forslag, det vil si et objektivt ansvar med spesifiserte unntak, men vil trolig også i noen grad kunne rettes mot kontrollansvaret.

Flere høringsinstanser fremhever at et skjerpet ansvar for nettselskapet vil redusere forbrukerens egne insentiver til å forebygge skade. *Hafslund ASA* fremhever at nettselskapenes ansvarsgrunnlag ikke må utformes slik at det fratar forbrukerne insentiver til selv å foreta nødvendige og rimelige tiltak for å beskytte apparater og utstyr mot skade, fordi nettselskapet likevel må erstatte det økonomiske tapet. For å illustrere problemstillingen nevner *Hafslund ASA* følgende eksempel:

«Et kraftig tordenvær går over området, Kunde A tar ut alle kontakter til datautstyr, musikkanlegg, TV m.m. Kunde B gjør det ikke. Lynet slår ned og forårsaker stor skade

på utstyret hos B men ikke hos A. Skal B da bare kunne sende regningen på skadene videre til nettselskapet (og på sikt de andre kundene)? Dette eksemplet illustrerer også resultatet dersom den ene kunden hadde montert overspenningsvern og ikke den andre.»

Departementet vil bemerke at det normalt vil være en sammenheng mellom ansvarsregler og atferden til potensielle skadelidte. Etter departementets syn er det imidlertid flere forhold som kan tilsi at en strengere erstatningsregel ikke i særlig grad vil påvirke forbrukerens atferd.

Det kontraktsmessige tapet som forbrukeren kan kreve dekket etter forbrukerkjøpsloven, omfatter ikke tap som følge av personskade og tap i næringsvirksomhet, jf. forbrukerkjøpsloven § 52 annet ledd bokstav a og b. Forbrukeren vil med andre ord av andre årsaker kunne ha incentiver til å treffe ulike tiltak. Elektrisk energi kan i enkelte situasjoner lede til at det forårsakes brann hos forbrukeren. Risiko for tap av bolig og menneskeliv vil trolig i seg selv medvirke til at forbrukeren iverksetter tiltak, uavhengig av kontraktsrettslige regler (og forsikringsdekning). Videre er det av betydning at også det tap som i utgangspunktet kan kreves dekket, er begrenset når det gjelder produktskader, jf. forbrukerkjøpsloven § 34, jf. kjøpsloven § 67 annet ledd bokstav d. Det innebærer at skade på annet enn salgstingen selv og skade på gjenstander som salgstingen brukes til fremstilling av eller som har nær og direkte sammenheng med salgstingens forutsatte bruk, ikke vil være erstatningsrettlig vernet uten at det foreligger skyld på nettselskapets hånd. Denne begrensningen vil trolig også medvirke til at forbrukeren har en egeninteresse i å forebygge skade. Eventuelle forebyggende tiltak vil ofte ha til følge at også forbrukerens elektriske apparater (med andre ord slike som nettselskapet vil kunne ha et ansvar for etter reglene om direkte tap) beskyttes. Videre vil det kunne ligge en viss begrensning i det alminnelige kravet til adekvat årsakssammenheng og i forbrukerkjøpsloven § 54 annet ledd om adgang til lemping av erstatningsansvaret. Etter departementets syn vil begge disse begrensningene kunne lede til at forbrukere som eier særlig sårbar eller kostbart utstyr, etter omstendighetene må tåle bortfall av (på grunn av manglende påregnelighet) eller reduksjon i (på grunn av lemping) erstatningen. Samlet sett er det derfor vanskelig å se at et skjerpet ansvar i nevneverdig grad vil ha betydning for forbrukerens atferd, slik enkelte høringsinstanser synes å mene.

Departementet vil til slutt knytte noen kommentarer til forholdet til foreliggende forsikringsordninger, som har vært fremhevet av flere høringsinstanser. Det synes å være enighet i arbeidsgruppen og blant høringsinstansene om det skal gis kontraktsrettslige regler om erstatning. Departementet er enig i dette, og kan ikke se at det på dette området er særskilte forhold som tilsier at forholdet til forsikringsordninger skal stå i noen særstilling. Departementet finner imidlertid grunn til å legge en viss vekt på synspunktene i vurderingen av hvor strengt ansvaret bør være, jf. nærmere nedenfor.

Kostnadene ved et skjerpet ansvar vil i utgangspunktet pulveriseres på kundene. I praksis er det grunn til å tro at pulveriseringen vil skje indirekte, ved at nettselskapene vil tegne forsikring mot den økte risikoen, og at det er selskapets forsikringspremie som utlignes gjennom en eventuell økning i nettleien. *Olje- og energidepartementet* fremholder i sin høringsuttalelse at en er kjent med at det i forbindelse med tidligere forhandlinger om standardavtalene har vært søkt innhentet opplysninger om hva det ville koste å forsikre et objektivt ansvar, men at forsikringsbransjen ikke ønsket å medvirke til en slik vurdering. Departementet vil her vise til det som er sagt ovenfor om begrensningen av hvilke tap som kan kreves dekket. Det er på denne bakgrunn vanskelig å se at det kan være tale om et ansvar som ikke er forsikringsbart, jf. også punkt 16.3.3.2 nedenfor om de økonomiske og administrative konsekvensene. Det er for øvrig noe uklart hvilken ansvarsmodell *Olje- og energidepartementet* sikter til når det omtaler et «objektivt ansvar».

Flere høringsinstanser har pekt på at forbrukere normalt har en innboforsikring som dekker tap som følge av mangler ved eller avbrudd i nettselskapets overføring av elektrisk energi, og at det derfor er liten grunn til å skjerpe nettselskapets ansvar. Det er således verken behov for eller hensiktsmessig med et «supplerende» ansvar for nettselskapene. Det argumenteres ut fra mer prinsipielle betraktninger om forholdet mellom erstatningsregulering og forsikringsdekning, blant annet ut fra at det er uheldig med dobbelforsikring, og at det er tvilsomt om forbrukeren vil oppnå billigere forsikring som følge av skjerpet kontraktsrettslig ansvar for nettselskapene.

Mindretallet i arbeidsgruppen har anført at forsikringsselskapene vil tilpasse sine vilkår dersom det innføres et skjerpet ansvar. Departementet er noe mer usikker på om dette vil være tilfellet, jf. blant annet at forsikringsselskapene ikke har tilpasset sine vilkår etter dagens ansvar for nettselskapet.

Dersom forsikringsselskapene ikke tilpasser sin forsikringsdekning, vil dette medføre en form for dobbeltforsikring, ved at forhold forbrukeren allerede er forsikret mot, også (indirekte) vil bli forsikret av nettselskapet. Argumentet mot en slik løsning er at det er samfunnsøkonomisk ulønnsomt at ett og samme tap forsikres to ganger. For forbrukeren innebærer dette at han eller hun ikke får noen reduksjon i forsikringspremien, og samtidig må tåle et påslag i nettleien, fordi nettselskapets ansvarsforsikring er pulverisert gjennom denne. Forbrukerens samlede stilling er dermed neppe noe bedre. Den eneste forskjellen er at forbrukeren vil kunne rette krav både mot nettselskapet og forsikringsselskapet. Et utvidet ansvar vil riktignok kunne gjøre det mulig for forbrukeren i noen flere tilfeller å vinne frem med krav på dekning for egenandelen av forsikringen. Isolert sett kan det ses på som positivt. Men samtidig vil den økte nettleien forbrukeren må betale, redusere nytten av en egenandel forbrukeren har valgt å ha. *Departementet* vil likevel bemerke at det allerede i dag i en viss utstrekning skjer en dobbeltforsikring. Dersom det er tale om forhold som nettselskapet etter dagens regulering hefter for – eksempelvis teknisk svikt – vil også forsikringsselskapet hefte for dette. Spørsmålet er derfor like mye om området for denne dobbeltforsikringen skal utvides noe. I den sammenheng er det grunn til å nevne at elementer av dobbeltforsikring også vil kunne gjøre seg gjeldende på andre områder.

Hvis forbrukerens forsikringsselskap derimot tilpasser sine vilkår, vil det i prinsippet innebære at forbrukeren får billigere innboforsikring. Hensynet til dobbeltforsikring blir da ikke relevant, men også en slik tilpasning kan tenkes å ha visse uheldige utslag.

For det første kan det nok tenkes at økningen i nettleien ikke vil motsvares av en tilsvarende reduksjon i forsikringspremien. Dette har sammenheng med at nettselskapets ansvarspremie kanskje vil være dyrere enn forbrukerens tingforsikring. For det andre vil økningen i nettleien trolig skje i form av et flatt påslag, noe som vil kunne lede til samfunnsøkonomiske fordelingsproblemer.

Erstatningsregelen vil fungere som en form for «tvungen» forsikring for forbrukeren. Den beskyttelse som ligger i en forsikring, er til sammenligning betinget av at forbrukeren inngår en avtale. For forbrukeren vil dette formentlig bygge på et rasjonelt valg. En forbruker som har få eller ingen verdier å forsikre, vil kanskje velge ikke å tegne forsikring. Denne valgmuligheten fjernes dersom forsikringen «bakes» inn i nettleien. På den annen side kan en si at hensynet til de uforsikrede forbru-

kerne tilsier et skjerpet ansvar. Samtidig kan det reises spørsmål om det er rimelig at andre forbrukere gjennom en økning i nettleien skal betale for dette. Med en «tvungen» forsikring vil man også frata forbrukeren muligheten til selv å påvirke prisen på forsikringen gjennom egenandeler eller ved å treffe sikringstiltak som medfører redusert premie.

Departementet ser samtidig at det ut fra den nevnte betraktningssmåten kan tenkes argumenter for at det ikke er behov for å skjerpe nettselskapets ansvar, eller at det kan argumenteres med at det ikke er behov for at nettselskapet har noe ansvar – kanskje med unntak av et alminnelig uaktsomhetsansvar. Dette må imidlertid veies blant annet mot hensynet til sammenheng i lovverket, herunder hvordan en på andre områder regulerer lignende spørsmål. Etter det departementet kan se, vil slike synspunkter som her er nevnt, ikke være enestående for disse kontraktstypene. Departementet kan heller ikke se at det på dette området er særlige forhold som tilsier at en skulle velge andre løsninger enn ellers i kontraktsretten. Departementet viser for øvrig til at spørsmålet om forsikring også er berørt i forarbeidene til den svenske ellagens regler om erstatning, men det konkluderes der med at det ikke er aktuelt å overlate dette til forbrukerens forsikringsordninger, jf. SOU 1996: 104 Konsumentskydd på elmarknaden s. 82-93. Departementet vil samtidig peke på at det, når en skal vurdere hvor strengt ansvaret skal være, kan være grunn til å legge en viss vekt på foreliggende forsikringsordninger. Det vises til at departementet ikke finner grunn til å følge opp flertallets forslag, men at forslaget i proposisjonen i strenghet ligger et sted mellom dagens standardavtale og flertallets forslag.

Når det gjelder de økonomiske og administrative konsekvensene av forslaget om kontrollansvar, viser departementet til punkt 16.3.3.2.

Regress

Flere høringsinstanser har pekt på at en regel som innebærer at nettselskapet kan holdes ansvarlig for forhold som inntreffer andre steder i kraftsystemet, eller for forhold som skyldes tredjepersoners handlinger, aktualiserer et spørsmål om det er behov for å lovfeste regler om nettselskapets regress. Synspunktet er at det vil være lite rimelig å pålegge nettselskapet ansvar for slike forhold, uten samtidig å gi selskapet adgang til å kreve dette tilbake av den som har vært årsak til tapet. Departementet har forståelse for at spørsmålet reises, men har for sin del kommet til at det ikke er nødvendig eller hensiktsmessig å gi regler om dette.

Forbrukerkjøpsloven og kontraktslovgivningen for øvrig inneholder få regler om forholdet mellom selgeren og dennes kontraktsparter eller om forholdet mellom selgeren og utenforstående tredjepersoner. Eksempelvis innebærer dette at en selger som holdes ansvarlig etter kontraktsmedhjelperbestemmelsene i forbrukerkjøpsloven § 24 tredje ledd, ikke har noen lovhjemlet regressadgang. Spørsmålet blir derfor om det er behov for særregler på dette området. Etter departementets syn er dette ikke tilfellet.

I juridisk teori er det antatt at en i stor grad kan oppstille regressregler på ulovfestet grunnlag, jf. blant annet Hagstrøm, *Obligasjonsrett*, (Oslo 2003), s. 689. Det naturlige vil imidlertid ofte være at selgeren selv sørger for å ta inn bestemmelser om regress mv. i de avtalene som vedkommende inngår. Enkelte høringsinstanser har imidlertid pekt på at reguleringen på dette punktet vil bli såkalt «asymmetrisk», det vil si at ansvarsreguleringen nettselskapene imellom bygger på et uaktsomhetsansvar, mens det lokale nettselskapet vil ha et kontrollansvar overfor forbrukeren. Dette kan gjøre at det lokale nettselskapet kommer i ansvar uten å kunne kreve regress fra bakenforliggende nett, fordi dette ikke har opptrådt uaktsomt. Departementet kan imidlertid ikke se at dette taler for å lovfeste regressregler i forbrukerkjøpsloven. Regresspørsmål bør overlates til eventuelle forhandlinger mellom de profesjonelle partene. Det vil videre være vanskelig å utforme regressregler som er dekkende for alle de regresssituasjoner som kan tenkes å oppstå – særlig i forhold til tredjepersoners handlinger.

Utmåling av erstatning

Arbeidsgruppen foreslår ingen særlige regler om utmåling av erstatning, men legger til grunn at de alminnelige reglene i forbrukerkjøpsloven kapittel 11 skal komme til anvendelse, jf. alternativt forslaget til energiloven § 7-10 tredje til femte ledd. Et *mindretall – medlemmene fra Olje- og energidepartementet, Norges vassdrags- og energidirektorat og Energibedriftenes landsforening* – viser imidlertid til at standard nettleieavtale § 12-2 tredje ledd skiller mellom direkte og indirekte tap. For å få dekket det indirekte tapet kreves det skyld fra nettselskapets side. Standard nettleieavtale § 12-2 tredje ledd har følgende definisjon av indirekte tap:

«Som indirekte skade og tap (følgeskader) regnes

- tap som følge av minsket eller bortfalt produksjon eller omsetning (driftsavbrudd)
- tapt fortjeneste som følge av at en kontrakt med tredjemann faller bort eller ikke blir riktig oppfylt

- tap som anleggseiers/brukers kunder har lidt
- tap som følge av skade på annet enn anleggseiers/brukers anlegg, apparater eller annet enn gjenstander som har nær og direkte sammenheng med anlegget eller apparatenes forutsatte bruk.»

Dette mindretallet foreslår imidlertid ingen særregulering, men uttaler at en kan se nærmere på utmålingsreglene under oppfølgingen av arbeidsgruppens utredning. Mindretallets synspunkter er ikke nærmere kommentert i den etterfølgende høringen. *KS Bedrift* bemerker kort at utmåling av ansvar på dette området ikke skiller seg fra utmåling av erstatningsansvar ved andre typer salg til forbrukere. *KS Bedrift* synes videre å være positiv til at særregelen om produktskader, jf. forbrukerkjøpsloven § 34, skal komme til anvendelse.

Departementet vil bemerke at en ved vedtakelsen av forbrukerkjøpsloven forlot skillet mellom direkte og indirekte tap. En la i den forbindelse vekt på at dette ville innebære en retts teknisk forenkling, samtidig som det ikke var tale om noen vesentlig utvidelse av selgerens erstatningsansvar, jf. Ot.prp. nr. 44 (2001–2002) s. 141–143. Departementet har vanskelig for å se hensyn som taler for at en på dette området skal operere med andre regler om utmåling. Nettselskapets ansvar vil under enhver omstendighet være begrenset ved at det ikke omfatter personskader og tap i forbrukerens næringsvirksomhet, jf. forbrukerkjøpsloven § 52 annet ledd bokstav a og b.

Arbeidsgruppen foreslår at forbrukerkjøpsloven § 34, som har en særregulering av produktskader, skal gjelde også for forbrukerens avtale med nettselskapet. Departementet kan på dette punkt slutte seg til arbeidsgruppens vurderinger og konklusjon.

Tapsbegrensningsplikt og lemping

Arbeidsgruppen legger til grunn at forbrukerkjøpsloven § 54 om tapsbegrensningsplikt og lemping passer godt også for avtalene om overføring av elektrisk energi. Departementet er enig i dette.

Når det gjelder reglene om lemping, uttaler arbeidsgruppen på s. 149 i utredningen:

«Det kan tenkes situasjoner hvor de samlede erstatningsutbetalinger kan bli forholdsvis store (...) Summen av erstatningsutbetalinger og KILE-beløp kan etter omstendighetene bli vanskelig å bære for enkelte selskaper. Flertallet vil imidlertid minne om at erstatningssummene etter lovforslagene kan lempes dersom de vil virke urimelig for nettselskapet ut fra tapets størrelse i forhold til det tap som vanlig-

vis oppstår i lignende tilfeller og forholdene ellers. Det er fra flertallets side en klar forutsetning at nettselskapene ikke skal kunne ilegges et erstatningsansvar som medfører at det er reell fare for konkurs.»

Departementet vil peke på at en regel om lemping ikke innebærer noen garanti mot konkurs, jf. i den forbindelse høringsuttalelsen fra *Arbeids- og administrasjonsdepartementet* som er sitert foran i punkt 11.4.3. Spørsmålet om lemping vil først være

aktuelt i en situasjon der erstatningsansvar er pådratt og utmålt. Hvorvidt lemping vil finne sted, beror på en konkret og skjønnsmessig vurdering, der hensynet til skadevolderens økonomiske stilling bare er ett av mange relevante momenter. Det er derfor vanskelig å se at en regel om at lemping *kan* finne sted, vil kunne lede til at nettselskapet foretar uheldige tilpasninger i forhold til konkursreglene.

12 Direktekrav

12.1 Gjeldende rett

Forbrukerkjøpsloven (og kontraktslovgivningen for øvrig) regulerer som utgangspunkt bare forholdet mellom forbrukeren og selgeren. Etter gjeldende rett har forbrukeren (kjøperen) imidlertid i en viss utstrekning adgang til å reise krav som følge av en mangel mot *tidligere salgsledd*. Slike krav omtales gjerne som *direktekrav*.

Forbrukerkjøpsloven § 35 har følgende regler om direktekrav:

«Forbrukeren kan gjøre sitt mangelskrav mot selgeren gjeldende mot et tidligere yrkessalgsledd for så vidt tilsvarende krav på grunn av mangelen kan gjøres gjeldende av selgeren eller en annen som ervervet tingen fra det tidligere leddet.

Avtale i tidligere salgsledd som innskrenker selgerens eller en annen erververs krav, kan ikke gjøres gjeldende overfor forbrukerens krav etter første ledd i større utstrekning enn det som kunne vært avtalt mellom forbrukeren og selgeren.

Reklamasjonsreglene i § 27 gjelder tilsvarende for krav etter denne paragrafen.

Forbrukeren kan på samme vilkår som i første til tredje ledd gjøre sitt krav som følge av en mangel gjeldende mot en yrkesutøver som etter avtale med selgeren eller tidligere ledd har utført arbeid på tingen.

Forbrukeren kan også gjøre krav gjeldende etter reglene i lov 13. mai 1988 nr. 27 om kjøp § 84 første ledd, hvis dette gir forbrukeren større rettigheter enn det som følger av paragrafen her.

Tidligere salgsledd kan ikke motregne overfor forbrukeren med krav mot selgeren.»

§ 35 første ledd bygger på et prinsipp om *springende regress*. For at forbrukeren kan gjøre krav gjeldende mot tidligere salgsledd, er det et vilkår at det foreligger mangel både mellom selgeren og det tidligere salgsleddet og mellom selgeren og forbrukeren. Det følger av § 35 annet ledd at en avtale mellom tidligere salgsledd og selgeren, som begrenser tidligere salgsledds ansvar, ikke kan gjøres gjeldende overfor forbrukeren i større utstrekning enn det som kunne ha vært avtalt mel-

lom selgeren og forbrukeren. Dette innebærer eksempelvis at en klausul hvor tidligere salgsledd fraskriver seg ethvert erstatningsansvar, ikke kan påberopes overfor forbrukeren.

Forbrukerens adgang til å reise krav mot tidligere salgsledd er betinget av at selgeren kan gjøre «tilsvarende krav» gjeldende. Dette vilkåret gjelder både kravets art og omfang. Forbrukerens krav mot det tidligere salgsleddet kan derfor bare gjøres gjeldende i den utstrekning og innenfor den beløpsgrense det tidligere salgsleddet har ansvar overfor selgeren. Dersom forbrukeren gjør gjeldende et krav om prisavslag, innebærer dette at det tidligere salgsleddet bare vil hefte så langt ansvaret rekker overfor selgeren.

Det følger av § 35 femte ledd at forbrukeren også kan gjøre krav gjeldende etter reglene i kjøpsloven § 84 første ledd, hvis dette gir forbrukeren større rettigheter. Kjøpsloven § 84 første ledd lyder:

«Kjøperen kan gjøre krav som følge av mangel gjeldende mot et tidligere salgsledd, for så vidt tilsvarende krav kan gjøres gjeldende av selgeren»

Denne bestemmelsen bygger på en annen direktekravsmode, såkalt subrogasjon. Etter denne modellen er det ikke krav om at det foreligger en mangel mellom selgeren og forbrukeren. Det er tilstrekkelig at det foreligger en mangel mellom det tidligere salgsleddet og selgeren. Forbrukeren vil her tre inn i selgerens krav overfor tidligere salgsledd.

Standard nettleieavtale inneholder ingen regler om direktekrav. Hvorvidt forbrukeren på ulovfestet grunnlag kan gjøre slikt krav gjeldende, kan være noe usikkert, men kan neppe utelukkes.

12.2 Arbeidsgruppens forslag

I NOU 2004: 4 s. 123 skriver arbeidsgruppen:

«Spørsmålet som skal drøftes her, er i hvilken grad forbrukere bør kunne reise misligholdskrav overfor selskaper som eier eller driver overliggende eller sideordnede nett, og som

således ikke står i noe kontraktsforhold til forbrukerne. I den grad en kontrakt mellom A og B misligholdes ved mangelfull oppfyllelse fra A (her kalt hjemmelsmannen), er det et spørsmål om C (kreditor), som har inngått kontrakt om ytelsen med B (debitor), og som blir rammet av A's mislighold overfor B, kan gjøre gjeldende krav direkte mot A. Omsatt til de aktuelle partene ved avtaler om levering av elektrisk energi, vil spørsmålet typisk være om forbrukeren (C) kan gå på regionalnettopperatoren (A) som har misligholdt sin forpliktelse overfor operatoren av distribusjonsnettet (B).»

Arbeidsgruppen tar utgangspunkt i at det er noe tvilsomt om forbrukeren etter gjeldende ulovfestet rett kan rette direktekrav overfor selskaper som eier eller driver overliggende eller sideordnede nett, og mener at det er behov for å klargjøre rettsstillingen.

Argumentet for å lovfeste regler om direktekrav er etter arbeidsgruppens syn i første rekke at forbrukeren får økte muligheter for å få dekket sine krav. Videre fremholdes det på s. 125 i NOU 2004: 4:

«Også prosessøkonomiske hensyn tilsier at det bør være mulighet for å reise krav direkte mot den aktøren som skal bære det endelige ansvaret – hvis det fremsettes direktekrav trenger ikke eieren av distribusjonsnettet å ta stilling til kravet, og det blir ikke spørsmål om regressoppgjør. Det kan videre hevdes at den som har ansvaret for at mangelen har oppstått, gjennomgående vil ha bedre forutsetninger for å håndtere misligholdskrav enn senere ledd. Endelig må det tas hensyn til at det trolig vil innebære en svekkelse av forbrukernes rettsstilling dersom de for fremtiden skal være helt avskåret fra å reise direktekrav.»

Når det gjelder argumenter mot å lovfeste regler om direktekrav, fremholder arbeidsgruppen først og fremst de administrative kostnadene og ulempene for den som eier eller driver overliggende eller sideordnede nett, knyttet til håndteringen av slike krav. Men arbeidsgruppen peker på at det ikke er gitt at det vil bli rettet så mange direktekrav, og peker videre på at det vil bero på utformingen av direktekravsregelen om ansvaret til den som eier eller driver overliggende eller sideordnede nett, øker.

Arbeidsgruppen peker også på at regler om direktekrav kan innebære at det lokale nettselskapet fratas muligheten til å disponere over et regresskrav, men kommer til at dette hensynet har beskjedne vekt.

Arbeidsgruppen konkluderer med at argumentene for en direktekravsregel er flere og mer tungt-

veiende enn argumentene mot, og går derfor inn for å lovfeste regler om direktekrav.

Arbeidsgruppen drøfter dernest hvilken direktekravsmodell som bør velges. Arbeidsgruppen er kritisk til en subrogasjonsmodell som bygger på at det ikke må foreligge noen mangel i forhold til forbrukeren, og uttaler på s. 125-126 i utredningen:

«Det er ikke rimelig å innrømme forbrukeren en adgang til å gå på overliggende nettopperatorer dersom det ikke kan påvises en mangel i forhold til forbrukeren. I den grad en feil i et overliggende nett ikke fører til mangel i forhold til forbrukeren, kan ikke arbeidsgruppen se at forbrukeren har noe beskyttelsesverdig behov for å fremsette krav. Det kan riktignok hevdes at en subrogasjonsregel innebærer en retts teknisk forenkling, ettersom det er tilstrekkelig å konstatere kontraktsbrudd i et foregående ledd. Arbeidsgruppen mener likevel ikke at dette kan være avgjørende. I tilfeller hvor en feil forplanter seg fra ett nett til et annet, vil det gjennomgående ikke by på særlige problemer å konstatere at mangelen har rammet begge nettene. Til dette kommer som nevnt at det er lite rimelig at en kontraktspart skal kunne gjøre gjeldende misligholdssanksjoner i tilfeller hvor det ikke foreligger mislighold overfor ham.»

På denne bakgrunn går arbeidsgruppen ikke inn for en subrogasjonsregel.

Når det gjelder en regel om *springende regress*, skriver arbeidsgruppen på s. 126 i utredningen:

«I motsetning til en subrogasjonsregel forutsetter en regel om springende regress at det foreligger en mangel i forhold til forbrukeren. Arbeidsgruppen synes det er rimelig å stille et slikt krav (...) En regel om springende regress innebærer i sin egentlige form ikke et økt ansvar for den som eier eller driver det overliggende nettet. (...) [I] forbrukerkjøpsloven § 35 (...) er imidlertid en regel om springende regress supplert med en bestemmelse som sier at en avtale i tidligere salgsledd som innskrenker erververs krav, ikke kan gjøres gjeldende overfor direktekrav fra en forbruker i større utstrekning enn det som kunne ha vært avtalt mellom forbrukeren og hans avtalepart. Arbeidsgruppen kan ikke se at det er noen grunn til at forbrukervernet på dette punktet bør være svakere ved nettleieavtaler enn ved de andre avtaleytypene som er nevnt. En regel om springende regress må derfor i tilfelle modifiseres på dette punktet dersom den skal gi en løsning som arbeidsgruppen finner tilfredsstillende.»

Som et alternativ til en slik modifisert regel om springende regress mener arbeidsgruppen imidlertid at det kan være grunn til å vurdere transportrettslige direktekravsregler, og skriver på s. 126:

«Nettleieavtalene kan karakteriseres som en avtale om frakt av elektrisk energi fra sentralnettet via regionalnettet gjennom distribusjonsnettet og ut til sluttbrukerne. Etter mønster av sjøloven § 286 kan man tenke seg at de som eier eller driver overliggende nett skal ha ansvar overfor forbrukerne for feil som oppstår i deres nett etter de samme reglene som gjelder i forholdet mellom det lokale nettselskapet og forbrukerne.»

Etter arbeidsgruppens syn har en slik regel flere fordeler, idet den vil innebære en enklere regulering enn den man finner i forbrukerkjøpsloven, kombinert med en høy grad av forbrukerbeskyttelse. Videre blir presiseringen i forbrukerkjøpsloven § 35 annet ledd om avtaler i tidligere salgsledd som innskrenker erververens krav, overflødig. Det samme blir presiseringen av at reklamasjonsreglene gjelder, jf. forbrukerkjøpsloven § 35 tredje ledd.

Arbeidsgruppen presiserer at forslaget innebærer at:

«(...) forbrukerne bare bør kunne fremme direktekrav når det lokale nettselskapet har misligholdt sin forpliktelse overfor dem (...) dvs. at det vurdert etter de særlige forbrukervernreglene må foreligge et kontraktsbrudd i forhold til både det lokale nettselskapet og det bakenforliggende leddet».

Arbeidsgruppen peker på at det kan være prinsipielt betenkelig å la forbrukervernregulering få anvendelse for aktører som ikke kontraherer med forbrukere. Dette innebærer at en fjerner seg fra relativitetsgrunnsetningen (at kontrakten bare har virkning mellom partene). Men gruppen fremholder samtidig på s. 126:

«(...) at løsningen i realiteten i all hovedsak svarer til reguleringen i forbrukerkjøpsloven, men at den formelle konstruksjonen og selve regelutformingen er langt enklere. Etter gruppens vurdering er dette momenter som veier særlig tungt ved utformingen av forbrukervernlovgivning. Det er dessuten grunn til å understreke at en klarere og enklere regulering av direktekravsproblematikken, neppe vil føre til at slike krav blir satt frem i stort omfang – det er grunn til å tro at de aller fleste forbrukere også for fremtiden vil rette sine krav mot sitt lokale nettselskap».

Arbeidsgruppens flertall bestående av lederen og medlemmene fra Barne- og familiedepartementet, Forbrukerombudet og Forbrukerrådet foreslår derfor en regel om direktekrav som bygger på transportrettslige betraktninger. Hvorvidt et bakenforliggende ledd kan motregne overfor en forbruker

med krav på det lokale nettselskapet, bør etter arbeidsgruppens syn løses på grunnlag av alminnelige motregningsregler.

Et mindretall bestående av medlemmene fra Olje- og energidepartementet, Norges vassdrags- og energidirektorat og Energibedriftenes landsforening viser til sine forslag til lovbestemmelser som ikke innebærer ansvar for det lokale nettselskapet for forhold som skyldes sideordnede eller overliggende nett. Mindretallet antar således at drøftelsene av direktekrav er mindre relevante hvis mindretallets forslag fremmes, men presiserer at det ikke er uenig i vurderingene, gitt at en strengere ansvarsregel skulle blitt gjennomført.

Spørsmålet om hvem som bør være adressat for direktekrav, er etter arbeidsgruppens syn todelt. For det første må det tas stilling til hvor langt man skal strekke reglene om direktekrav, det vil si *hvilke nivåer* i overføringssystemet slike krav skal kunne rettes mot. For det annet må det tas stilling til *hvilke aktører* på de aktuelle nivåene som skal være adressat for direktekrav når eierskap og driftsansvar er delt.

Det følger av forbrukerkjøpsloven § 35 første og fjerde ledd at direktekrav kan rettes mot «et tidligere yrkessalgsledd» og mot «en yrkesutøver som etter avtale med en selger eller tidligere ledd har utført arbeid på tingen». Loven inneholder i utgangspunktet ingen begrensning med hensyn til hvor mange ledd man kan reise direktekrav mot. Om kraftsektoren skriver arbeidsgruppen på s. 127 i NOU 2004: 4:

«Elektrisk energi overføres gjennom et nettverk av linjer og kabler av forskjellig kapasitet fra kraftverk til sluttbrukerne. Det norske nettet er knyttet til nettene i våre naboland, og utgjør således ikke noe lukket system. En feil som oppstår ett sted i systemet, kan spre seg og få virkninger helt andre steder. Etter arbeidsgruppens syn er det ikke gitt at en forbruker skal kunne fremsette direktekrav overfor enhver aktør i dette systemet. Det legislative grunnlaget for kontraktsrettslige direktekravsregler kan sies å svekkes for hvert ledd man går bakover i rekken (...). Etter arbeidsgruppens syn er dette primært et spørsmål om hvor langt det er rimelig å statuere ansvar etter de kontraktsrettslige direktekravsreglene, og når ansvarsspørsmålene bør løses alene på grunnlag av produktansvarsloven og andre regler fra deliktsretten.»

Spørsmålet for arbeidsgruppen blir dermed om forslaget til regulering bør inneholde en begrensning med hensyn til hvor mange ledd forbrukerne kan reise direktekrav mot. Arbeidsgruppen fremholder på s. 127 at det kan være en fordel ikke å ha noen slik begrensning, fordi:

«(...) det gir muligheter for å kanalisere ansvaret direkte til den som eier eller driver det nettet hvor feilen har oppstått. Derneft vil en slik regel medføre at forbrukerne generelt får gode dekningsmuligheter».

Men gruppen peker samme sted på at mangelen på begrensning kan innebære en utvidelse av ansvaret for de bakenforliggende leddene, og at dette er en utvidelse som det på forhånd kan være vanskelig å overskue konsekvensene av. Samtidig erkjennes det at dette nok ikke er særegent for strømkontrakter. Videre fremholdes det at det kan være et problem at det selskapet som er ansvarlig for feilen, risikerer å måtte håndtere et stort antall saker fra personer som det ikke står i noe kontraktsforhold til. Men gruppen antar at forbrukerne i all hovedsak vil rette sine krav mot de lokale nettselskapene, og at økte administrasjonskostnader derfor ikke kan forsvare begrensninger i adgangen til å reise direktekrav. Det legges også vekt på at en adgang til å reise krav direkte mot bakenforliggende ledd kan medføre reduserte administrasjonskostnader for underliggende ledd. Videre sier arbeidsgruppen på s. 127-128 i utredningen at:

«(...) det kan knytte seg vanskeligheter til utformingen av en regel som avgrenser hvem det skal være mulig å reise direktekrav mot. Dette knytter seg bl.a. til at feil ikke bare kan oppstå i overliggende nett, men også i sideordnede nett. Uavhengig av hvor man her trekker grensen, kan det oppstå vilkårlige resultater, typisk i form av at en nettoperør må bære det endelige tapet, fordi ansvarsfraskrivelsesklausuler hindrer selskapet i å kreve regress hos et bakenforliggende ledd.»

Arbeidsgruppen konkluderer etter dette med at lovforslaget ikke bør inneholde noen regulering av *hvor mange* ledd forbrukerne kan fremsette direktekrav mot.

Det neste spørsmålet for arbeidsgruppen er hvem som bør være adressat for direktekrav, dersom netteieren har satt ut større eller mindre deler av driften til et annet selskap. Om dette skriver arbeidsgruppen på s. 128:

«I tilfeller hvor driftsansvaret i det vesentlige er overført til andre aktører, har Olje- og energidepartementet stilt krav om anleggskonsesjon og omsetningskonsesjon til driftsselskapet, og ikke netteieren. Etter det arbeidsgruppen kjenner til, er det i disse tilfellene driftsselskapet som inngår tilknytningskontrakter med de som eier eller leier underliggende og overliggende nett. Av den grunn mener arbeidsgruppen at adressaten for direktekrav i disse tilfellene bør være driftsselskapet. I lovforslaget er det der-

for lagt avgjørende vekt på selskapets konsesjonsmessige status.»

Arbeidsgruppen går derfor inn for at kontraktsrettslige direktekrav bør kunne reises mot selskaper som har områdekonsesjon, anleggskonsesjon eller omsetningskonsesjon etter energiloven §§ 3-1, 3-2 eller 4-1 for bygging og drift av sideordnede eller overliggende nett på områdenivå, regionalnivå eller sentralt nivå.

Avslutningsvis under drøftelsen av direktekrav tar arbeidsgruppen opp situasjonen hvor boligsammenslutninger (borettslag, boligselskaper mv.) har inngått avtale med nettselskaper på vegne av sine beboere. Det vil her typisk være boligsammenslutningen som står for måling og fakturering i forhold til hver enkelt beboer. Dersom nettleieavtalen blir misligholdt, og dette får konsekvenser for beboerne, blir det spørsmål om den enkelte beboer skal kunne reise misligholdskrav direkte overfor nettselskapet, til tross for at det ikke eksisterer noe kontraktsforhold mellom disse. Også dette kan ifølge arbeidsgruppen sees som et spørsmål om direktekrav.

Arbeidsgruppen fremholder at lovforslaget kun er ment å regulere forbrukerforhold, og at en regel som skulle gi den enkelte beboer anledning til å fremme krav reelt sett ville innebære en utvidelse av lovens forbrukerbegrep. Arbeidsgruppen viser her til at forbrukerkjøpslovens forarbeider inneholder utførlige drøftelser av om lovens forbrukerbegrep også burde omfatte visse juridiske personer, herunder borettslag, men at dette ble avvist.

Et flertall i arbeidsgruppen bestående av lederen og medlemmene fra Barne- og familiedepartementet, Olje- og energidepartementet, Norges vassdrags- og energidirektorat og Energibedriftenes landsforening slutter seg i det alt vesentlige til betraktningene i forarbeidene til forbrukerkjøpsloven, og viser til at det der ble tatt et klart og prinsipielt standpunkt til denne lovens og andre lovers forbrukerbegrep. Flertallet mener derfor at det vil være betenkelig om man i relasjon til strømkontrakter skulle operere med et mer omfattende forbrukerbegrep enn i den øvrige kontraktslovgivningen. Videre fremhever flertallet at beboerne ved å opptre gjennom boligsammenslutningen vanligvis vil få økt forhandlingsstyrke og dermed oppnå gunstigere vilkår, og at det da normalt vil virke lite rimelig om de i tillegg skal nyte godt av forbrukervernreglene.

Et mindretall bestående av gruppens medlemmer fra Forbrukerombudet og Forbrukerrådet ser det for sin del som klart at deltakere i boligsammenslutninger har samme behov for rettslig vern som for eksempel beboere i eneboliger, og skriver på side 129 i NOU 2004: 4:

«Behovet for rettslig vern ved kjøp av elektrisk kraft er større enn for de fleste andre varer (løsøre) som et boligsammenslutning kan gå til innkjøp av til beboerne. Elektrisk kraft er et nødvendighetsgode, det leveres kontinuerlig, det har et skadepotensiale, det koster relativt mye, samt er til personlig bruk.»

Mindretallet viser videre til flertallets synspunkt om at det ikke er rimelig at beboere får nytte godt av forbrukervernreglene samtidig som de oppnår gunstigere vilkår ved å opptre gjennom boligsammenslutningen, og understreker at de er sterkt uenig i dette synspunktet. Mindretallet uttaler på s. 129:

«Det er selvsagt slik at nettselskapet selv tjener på en avtale om fellesfakturerings, ellers ville den ikke ha blitt inngått. Det er videre usikkert hvor mye den enkelte beboer egentlig tjener på en slik avtale. Etter mindretallets syn er det ikke treffende å hevde at en slik mulig gevinst hos beboeren gjør det rimelig at vedkommende ikke skal ha samme forbrukervern som andre, for eksempel når den elektriske kraften volder økonomiske tap hos forbrukerne.»

Videre uttaler mindretallet på s. 130:

«Det synes lite rimelig at en beboers rettslige vern, for eksempel når den elektriske kraften har gjort skade i hjemmet, skal være avhengig av om boligsammenslutningen har gjort avtale med nettselskapet om fellesmåling eller ikke. Dette kan være mer eller mindre tilfeldig om sammenslutningens styre inngår en slik avtale og avgjørelsen kan være mer eller mindre velbegrunnet. Etter mindretallets syn vil det være meget uheldig om styrets avgjørelse skal kunne frata beboerne den beskyttelse lovgiver mener man skal ha. Det er videre viktig å understreke at den enkelte beboer ikke selv kan velge å stå utenfor en fellesavtale for sammenslutningen. Man kan altså ikke selv sikre seg forbrukervern ved å inngå en individuell avtale med nettselskapet, dersom sammenslutningen har vedtatt fellesmåling. Selv om en slik valgmulighet eksisterte, ville det ikke ha vært en optimal løsning, fordi det overlater til den enkelte å avtale seg frem til et forbrukervern. Det er lite tvilsomt at mange ikke ville ha nødvendig kunnskap og forutsetninger for dette og at de dermed ville falle utenfor. Etter mindretallets syn må det være lovgivers oppgave å sørge for at alle får den (samme) beskyttelse som finnes rimelig og at denne gis i ufravikelig lovgivning.»

Mindretallet mener videre at en særbehandling av elektrisk kraft i relasjon til forbrukerbegrepet ikke vil reise slike prinsipielle betenkeligheter som

flertallet hevder. Det vises til at det uansett foreslås en særregulering, fordi kjøp av elektrisk kraft på flere punkter skiller seg fra andre kjøp. Mindretallet foreslår på denne bakgrunn en endring i forbrukerkjøpsloven § 62 første ledd, alternativt energiloven § 7-1 første ledd, som innebærer at den enkelte beboer kan reise krav direkte mot nettselskapet.

12.3 Høringsinstansenes syn

Norske energikjøperes interesseorganisasjon støtter en regel om direktekrav. *Den Norske Advokatforening* og *Nordisk Institutt for Sjørett (avdeling for petroleums- og energirett)* gir på noe nærmere vilkår støtte til forslaget. *Den Norske Advokatforening* uttaler om dette:

«Et flertall i arbeidsgruppen konkluderer med at det bør gjelde en direktekravsregel som innebærer at selskaper som eier eller driver overliggende nett, skal være ansvarlig overfor forbrukerne etter samme regler som det lokale nettselskapet. Et mindretall bestående av medlemmene fra OED, NVE og EBL mener at det lokale nettselskapet ikke skal ha ansvar for forhold som skyldes sideordnede eller overliggende nett.

Advokatforeningen er enig i at det er behov for å lovfeste regler om direktekrav, forutsatt at mindretallets forslag til lovbestemmelser på dette punkt ikke blir vedtatt. Det vises til utredningen side 126-127. »

Nordisk Institutt for Sjørett (avdeling for petroleums- og energirett) støtter også en slik regel, forutsatt at en velger en kontrollansvarsmodell, og uttaler:

«For å ivareta forbrukernes behov for vern i tilstrekkelig grad, er vi av den oppfatning at et kontrollansvar må kombineres med regler om direktekrav mot eiere av overliggende nett. En rett til direktekrav vil redusere muligheten for at forbrukerne ikke får dekket sitt tap, idet de kan rette krav mot den som forårsaker feilen direkte. Fremlagte lovforslag inneholder allerede regler om direktekrav. (...) Dersom nettselskapets erstatningsansvar utformes som et kontrollansvar vil den lokale nettleverandøren ikke være ansvarlig for feil som oppstår i overliggende nett, og de foreslåtte reglene om direktekrav mot overliggende netteier vil få selvstendig betydning for forbrukerne.

En kontrollansvarsregel bør legges til grunn også for overliggende nettselskaps erstatningsansvar. Idet det fremlagte lovforslaget (alternativ 1 § 65(1) og alternativ 2 § 7-

11(1)) henviser til ansvarsreglene som regulerer forholdet mellom det lokale nettselskapet og forbrukerne, er det ikke behov for endringer i (denne delen av) direktekravbestemmelsen såfremt erstatningsregelen først endres (alternativ 1 § 64/alternativ 2 § 7-10). Slik forslaget til direktekrav er utformet, blir det overliggende nettselskapet ikke ansvarlig med mindre det lokale nettselskapet også er det. Ved valg av kontrollansvar som ansvarsgrunnlag, er det en forutsetning at vilkåret om mangel mellom det lokale nettselskapet og forbrukeren (alternativ 1 § 65(2) og alternativ 2 § 7-11(2)) fjernes. Etter vårt forslag er reglene om direktekrav ment å utgjøre et supplement til nettleverandørens kontrollansvar i de tilfelle hvor det oppstår spenningsfeil som har forplantet seg fra overliggende nett og som det lokale nettselskapet derfor ikke hefter for. Det er i så måte en sentral forutsetning at det overliggende nettselskapet kan holdes ansvarlig på selvstendig grunnlag.»

Energibedriftenes landsforening, Hafslund ASA, KS Bedrift og Statnett SF er alle mer kritiske til en regel om direktekrav.

Energibedriftenes landsforening uttaler om dette:

«Kundens adgang til å fremme direktekrav overfor tredjepart virker unødig komplisert. Kundens kontraktsmotpart må være den som innefor gjeldende regelverk er ansvarlig for leveranser til kunden. Dette støttes av et alminnelig prinsipp om at en kontrakt kun har virkning mellom to parter. Kundens krav bør fremmes overfor hans kontraktsmotpart og retten til å fremme direkte krav overfor tilgrensende nettselskap anbefales derfor fjernet.»

Også *Statnett SF* er inne på noe av det samme, og uttaler:

«Ved å innføre en direktekravsregel vil man fravike det alminnelige prinsipp om at en kontrakt kun har virkning mellom kontraktpartene. Et slikt inngrep i privatrettslig disponeringsfrihet foreligger det etter Statnetts syn ikke tilstrekkelig begrunnelse for i dette tilfelle. I lys av at ethvert nettselskap får regulert sine inntekter ved at NVE fastsetter en inntektsramme og at den alt overveiende delen av nettselskaper er offentlig eid, er det liten grunn til å gi forbrukere mulighet for direkte krav for å sikre at den enkelte forbruker har en økonomisk solid part å rette krav mot. Videre motvirker en direktekravsregel hensikten med å gi det enkelte nettselskap incentiv til å sørge for forsvarlig vedlikehold av nettet innenfor sitt område.

Det vurderes å være vanskelig å si noe konkret om hvilke virkninger en direktekravsregel

eventuelt vil få. Statnett mottar i dag ikke mange krav som resultat av at krav er rettet direkte til Statnett eller at krav er kanalisert til Statnett av underliggende nettselskap. Om regelen vil påvirke kanaliseringsmønsteret slik at forbrukere i større grad retter sine krav direkte til Statnett, anses usikkert. Dette vil blant annet avhenge av i hvilken grad de lokale nettselskapene ønsker å ivareta kundeforholdet overfor sine kunder direkte.

Regelen antas likevel å kunne føre til at kanaliseringsmønsteret endres ved at økonomiske krav videresendes fra underliggende nettselskap og/eller ved at det underliggende selskapet i større grad ønsker å søke regress hos Statnett. Dette vil kunne ha økonomiske konsekvenser for Statnett i form av økte utbetalinger og økte kostnader til administrativ behandling av krav. Det vil også kunne være aktuelt å vurdere i hvilken grad Statnett skal gjøre krav gjeldende overfor produsenter i de tilfelle der krav er basert på forhold som kan tilskrives forhold hos produsentene.

Ved en eventuell innføring av en direktekravsregel bør det etter Statnetts syn overveies om det lokale nettselskap skal pålegges å være kontaktpunkt mot forbrukere. Dette vil være i samsvar med forslaget til ny § 2-2 i forskrift om leveringskvalitet.»

Også *Hafslund ASA* peker på at regelen vil kunne ha uheldige økonomiske og administrative konsekvenser for bakenforliggende nettselskap.

KS Bedrift uttaler at:

«Vi finner denne adgangen til å rette krav mot ethvert ledd uavhengig av om årsaken til mangelfull leveringskvalitet oppstod i vedkommenes nett som urimelig. Det er ingen umiddelbar fare for konkurser i nettselskapene som tilsier at forbrukere trenger en slik ytterligere beskyttelse i form av en rett til å gå på ethvert bakenforliggende nettselskap.

Det må være et minimumskrav at årsaken til den mangelfulle leveringskvaliteten ligger hos det bakenforliggende nettselskapet som kravet rettes mot. Det er til og med rimeligere at forbrukeren faktisk pålegges å rette krav direkte mot denne fremfor det lokale nettselskapet. En slik utforming vil også passe godt med en løsning der nettselskapene kun hefter etter kontrollansvaret.»

Når det gjelder forslaget om å lovfeste særlige regler om boligsammenslutninger, støttes dette av *Forbrukerombudet*, som uttaler:

«For meg fremstår det som åpenbart at deltakere i boligsameier og boligsammenslutninger har samme behov for rettslig vern som for eksempel beboere i eneboliger. Dette gjør seg

gjeldende i særlig grad når man snakker om kjøp av et nødvendighetsgode som elektrisk energi.

Jeg kan i denne forbindelse nevne at Forbrukerombudet har forhandlet med eksempelvis leverandører av kabel-tv kontrakter som benyttes i boligsammenslutninger for å sørge for at kontraktene inneholder en klar og balansert fordeling av rettigheter og plikter.

Ut fra dette, er det etter mitt syn riktig å ta inn en regel som sier at den enkelte beboer kan reise misligholdskrav direkte mot nettselskapet, selv om det ikke eksisterer noe kontraktsforhold mellom dem (...).

Hafslund ASA støtter på sin side flertallets forslag om at den enkelte beboer i en boligsammenslutning ikke bør kunne reise misligholdskrav overfor nettselskapet hvor det ikke eksisterer noe avtaleforhold mellom nettselskapet og forbrukeren, men uttaler samtidig:

«Prinsipielt synes det imidlertid merkelig at forbrukere i fellesmålte boligsammenslutninger skal ha et svakere forbrukervern enn forbrukere som har et direkte kontraktsforhold med nettselskapet. Etter vårt syn bør derfor fellesmålingsaktører stilles overfor det samme regelverk som nettselskapene.»

12.4 Departementets vurdering

Departementet er i utgangspunktet enig med arbeidsgruppen i at det kan være behov for å klargjøre om og eventuelt i hvilken grad forbrukeren har rett til å fremme direktekrav. Etter departementets syn er det imidlertid noe uklart om arbeidsgruppen enstemmig går inn for at det gis regler om direktekrav. Som nevnt under punkt 12.2, viser mindretallet til at deres forslag til – etter det departementet forstår – erstatningsregel ikke innebærer ansvar for det lokale nettselskapet for forhold som skyldes sideordnede eller overliggende nett. Av den grunn antar mindretallet at drøftelsene av direktekrav er mindre relevante hvis mindretallets forslag fremmes.

Departementet er for sin del i tvil om det er noen nødvendig sammenheng mellom disse spørsmålene. Etter det departementet kan se er spørsmålet om det lokale nettselskapet er ansvarlig for forhold som skyldes hendelser i bakenforliggende nett, ikke sammenfallende med spørsmålet om forbrukeren kan rette et krav direkte mot det bakenforliggende leddet. Departementet antar imidlertid at denne uklarheten kan skyldes den utformingen arbeidsgruppens direktekravsregel har fått. Departementet går imidlertid ikke nærmere inn på

dette, fordi en på dette punktet ikke følger opp forslaget om en ny direktekravsmodell.

Energibedriftenes landsforening og *Statnett SF* mener at det er prinsipielle betenkeligheter mot en direktekravsregel, som etter deres syn innebærer at man fjerner seg fra grunnsetningen om at en kontrakt bare er bindende mellom partene. Departementet vil vise til at regler om direktekrav etter hvert er utbredt i kontraktslovgivningen. Videre har domstolene også åpnet for dette på ulovfestet grunnlag. Etter departementets syn er det vanskelig å se at eventuelle prinsipielle motforestillinger skulle gjøre seg sterkere gjeldende på dette området.

Departementet kan heller ikke se at hensynet til bakenforliggende ledds mulige administrasjonskostnader i seg selv kan avskjære en regel om direktekrav. Sammenlignet med andre avtaler, er det ved strømvavtaler et mer begrenset sett med sanksjoner som står til forbrukerens rådighet, jf. at retting og omlevering ikke kommer på tale, og at hevning er lite praktisk. I seg selv vil dette trolig innebære en begrensning i kravsmengden for bakenforliggende selskap. Videre kan det nok antas at forbrukeren i mindre grad vil benytte adgangen til å rette slike krav. Det skyldes at de lokale nettselskaper, blant annet som følge av monopolkontrollen og inntektsrammereguleringen, gjennomgående vil ha en mer solid økonomisk stilling enn mange detaljister innen varehandelen. Faren for konkurs, slik at forbrukeren ikke har noen å rette sitt krav mot, vil formentlig være mindre på dette området.

KS Bedrift har i sin høringsuttalelse tatt til orde for at forbrukeren bør pålegges å rette sitt krav mot det bakenforliggende leddet. I kontraktslovgivningen for øvrig har forbrukeren en rett, men ingen plikt, til å rette kravet mot bakenforliggende ledd. Departementet kan ikke se at det er grunnlag for å innføre en særregel for strømvavtaler. *Statnett SF* har foreslått at det tas inn en regel om at kravet må rettes via det lokale nettselskapet. Heller ikke på dette punktet kan departementet se at det er behov for en særlig regulering sammenlignet med kontraktslovgivningen for øvrig.

Når det gjelder spørsmålet om valg av modell for direktekrav, kan det etter departementets syn være hensiktsmessig å ta utgangspunkt i en regel om *springende regress*, det vil si en regel som forutsetter at det må foreligge en mangel overfor forbrukeren. Som nevnt under punkt 12.2, går arbeidsgruppen inn for at det bør gjelde en slik regel, men gruppen foreslår en regel som avviker fra regelen i forbrukerkjøpsloven § 35 første ledd både med hensyn til utforming og innhold.

Etter forbrukerkjøpsloven § 35 første ledd er forbrukerens direktekrav betinget av at *tilsvarende krav* på grunn av mangelen kan gjøres gjeldende av selgeren. Dette innebærer et krav om full identitet, både med hensyn til art og omfang, mellom de to kravene, jf. Ot.prp. nr. 44 (2001–2002) s. 151. Sagt på en annen måte: Kravet mot det bakenforliggende leddet kan bare gjøres gjeldende i den utstrekning og innenfor den beløpsgrense dette salgsleddet har mangelsansvar overfor selgeren.

Arbeidsgruppen foreslår en regel som innebærer at det bakenforliggende leddet blir ansvarlig overfor forbrukeren etter «de samme regler som det lokale nettselskapet». Etter det departementet kan se må dette innebære at det ikke skal gjelde noen begrensning med hensyn til kravets art og omfang. Sammenhengen med de transportrettslige regler som modellen bygger på, tilsier trolig at en må forstå arbeidsgruppens forslag på denne måten. Dette vil innebære at forbrukeren i utgangspunktet stilles bedre enn etter forbrukerkjøpsloven § 35 første ledd. Etter departementets syn kan det spørres om det er tilstrekkelig grunnlag for dette.

Den løsningen som foreslås av arbeidsgruppen, minner i stor grad om et forslag fra et mindretall i forbrukerkjøpslovutvalget, jf. NOU 1993: 27 s. 102–103. I Ot.prp. nr. 44 (2001–2002) ble dette forslaget ikke fulgt opp, se begrunnelsen på s. 153–154. Departementet kan ikke se at det er grunn til å vurdere spørsmålet annerledes i denne sammenhengen.

Etter departementets syn er det som utgangspunkt grunn til å gi forbrukeren de samme rettighetene her som ved øvrige ytelser som faller inn under forbrukerkjøpsloven. Slik departementet ser det, er det derfor ikke naturlig å utforme noen særregel, men i stedet anvende regelen i forbrukerkjøpsloven § 35 første ledd direkte. Departementet kan ikke se at arbeidsgruppens forslag vil innebære avgjørende retts tekniske fordeler, jf. også at det i høringen synes å ha vært noe uklart hva forslaget går ut på. Departementet vil snarere vise til at det ikke er ønskelig å operere med særregler i tilfeller der allerede eksisterende regler gjennom tolking og anvendelse vil gi tilfredsstillende resultater.

Når det gjelder en regel om *subrogasjon*, jf. forbrukerkjøpsloven § 35 femte ledd, jf. kjøpsloven § 84 første ledd, er arbeidsgruppen kritisk til denne. I forbindelse med forberedelsen av forbrukerkjøpsloven ble det reist spørsmål om det var behov for en regel om subrogasjon. Departementet uttalte her, jf. Ot.prp. nr. 44 (2001–2002) s. 154:

«Departementet er dermed enig med utvalget i at det er behov for en subrogasjonsregel som subsidierer regel, jf. NOU 1993: 27 s. 102–103 og henvisningsbestemmelsen i utvalgets utkast § 42 femte ledd. Dersom man ikke viderefører en slik regel, vil det innebære en innskrenking av forbrukerens rettigheter sammenlignet med kjøpsloven. Den praktiske betydningen av subrogasjonsregelen i forbrukerkjøp kan nok diskuteres, men departementet mener at regelen bør opprettholdes for de tilfeller hvor den kan være aktuell. En eventuell gevinst i å forenkle regelverket på dette punktet vurderer departementet som nevnt som liten, og den bør uansett ikke gå på bekostning av forbrukernes innholdsmessige rettigheter.»

Etter departementets syn må disse synspunktene i prinsippet også ha relevans for strømvavtaler. Dersom en først anser det som rimelig med en subrogasjonsregel, er det vanskelig å se hvorfor forbrukerens rettigheter på dette området bør innskrenkes. Departementet vil her også vise til at en i stigende grad synes å anerkjenne direktekrav basert på subrogasjon, jf. Hagstrøm, *Obligasjonsrett*, (Oslo 2003) s. 794 flg. med videre henvisninger. Regelen vil imidlertid neppe ha stor praktisk betydning på dette området, men det er vanskelig å se at det av den grunn bør gjøres noe unntak.

Etter departementets syn vil departementets forslag også imøtekomme de synspunktene som har vært gjort gjeldende av *Den Norske Advokatforening* og *Nordisk Institutt for Sjørett (avdeling for petroleums- og energirett)* under høringen.

Når det gjelder spørsmålet om hvem som bør være adressat for direktekrav, er det som nevnt ovenfor departementets syn at direktekravsreglene bør følge reglene i forbrukerkjøpsloven § 35. Arbeidsgruppens drøftelse av hvilke nivåer som skal omfattes, blir dermed, etter det departementet kan se, mindre aktuell. I stedet blir det spørsmål om hvordan forbrukerkjøpslovens regler kan anvendes på overføringssystemet for kraft. Forbrukerkjøpsloven § 35 første ledd gir adgang til å rette krav mot tidligere yrkessalgsledd, mens det følger av fjerde ledd at slikt krav også kan gjøres gjeldende mot «en yrkesutøver som etter avtale med selgeren eller tidligere ledd har utført arbeid på tingen».

Spørsmålet blir dermed hvem som vil være å anse som «tidligere yrkessalgsledd» i kraftmarkedet. Etter departementets syn er det naturlig å se overliggende nett som et slikt tidligere salgsledd. Forbrukerkjøpsloven § 35 første ledd bygger på en forutsetning om at kontraktsforholdet i det foregående leddet er av en slik karakter at det kan klassifiseres som et kjøp. Anvendt på avtaler om overfø-

ring av elektrisk energi må en kunne legge til grunn tilvarende for forholdet mellom bakenforliggende nett og distribusjonsselskapet: Forpliktelsen består i å transportere og bearbeide den elektriske energien. Av den grunn er det på den annen side etter departementets syn ikke naturlig å anse sideordnede nett som tidligere yrkessalgssledd i forhold til hverandre. Krav mot et sideordnet nett må i så fall bygge på eventuelle andre grunnlag.

Når det gjelder drøftelsen av hvem som bør være adressat for direktekrav i tilfeller der en netteier har satt ut større eller mindre deler av driften til et annet selskap, er heller ikke denne av samme relevans dersom man legger til grunn regelen i forbrukerkjøpsloven § 35 første ledd. Basert på alminnelige prinsipper for kontraktshjelpidentifikasjon legger departementet til grunn at netteieren selv vil hefte i et tilfelle som dette. Videre kan mye tale for at også driftsselskapet vil hefte etter regelen i § 35, fordi en må se dette som selger i første ledds forstand.

Et mindretall i arbeidsgruppen, bestående av medlemmene fra *Forbrukerombudet* og *Forbrukerrådet*, foreslår at det gis en særregel om at den enkelte beboer skal ha adgang til å rette krav mot nettselskapet i tilfeller der en boligsammenslutning har inngått avtale med nettselskapet. Arbeidsgruppen drøfter dette under synsvinkelen direkte-

krav, fordi en slik regel vil innebære at andre enn kontraktspartene kan gjøre gjeldende misligholdskrav. Forholdet avviker imidlertid fra direktekravssituasjonen ved at det ikke foreligger noe tradisjonelt salg fra boligsammenslutningen til forbrukeren.

Departementet har kommet til at det ikke bør gis en slik regel. Det vises til at det ble foretatt en grundig gjennomgåelse av forbrukerbegrepet i forbindelse med forbrukerkjøpsloven, og departementet kan ikke se at det på dette området er særlige hensyn som tilsier at en skulle operere med et annet og mer omfattende forbrukerbegrep. Departementet slutter seg her til argumentasjonen fra flertallet i arbeidsgruppen på s. 128-129 i utredningen.

Etter departementets syn er det videre vanskelig å se at det er behov for en eventuell særregulering som gir den enkelte beboer en rett til å kunne fremme individuelle krav. Departementet vil anta at det – blant annet på grunn av reglene om risikoen overgang – typisk vil være slik at eventuelle kontraktsbrudd også vil ramme boligsammenslutningen som sådan. I en slik situasjon vil det være nærliggende at sammenslutningen også fremmer krav på vegne av den enkelte beboer. Dette vil trolig i mange tilfeller også være en fordel for beboerne.

13 Sanksjoner ved forbrukerens kontraktsbrudd

13.1 Generelt

Forbrukeren har etter kontrakten plikt til å betale for nettselskapets ytelse. Forbrukeren kan også ha andre forpliktelser, som for eksempel å gi tilgang til distribusjonsnett og installasjon etter standard tilknytningsavtale § 3-6. Dersom forbrukeren ikke oppfyller sine forpliktelser, oppstår spørsmålet om hvilke krav nettselskapet kan gjøre gjeldende. Særlig aktuelt er spørsmålet om nettselskapet kan stenge forbrukerens anlegg.

13.2 Arbeidsgruppens forslag og gjeldende rett

Arbeidsgruppen fastslår at forbrukerkjøpsloven kapittel 9 om selgerens krav ved kontraktsbrudd fra forbrukerens side i hovedsak passer også på kontrakter om overføring av elektrisk energi, jf. NOU 2004: 4 s. 168. Arbeidsgruppen går imidlertid inn for at bestemmelsen om heving ikke skal kunne anvendes, fordi dette vil undergrave det vernet stengingsreglene er ment å gi forbrukeren. Tilsvarende foreslår arbeidsgruppen at et nettselskap ikke skal kunne innstille sin ytelse eller heve etter reglene om forventet kontraktsbrudd, jf. forbrukerkjøpsloven § 55, som viser til kjøpsloven §§ 61 og 62, jf. utredningen s. 140. Arbeidsgruppen foreslår videre å lovfeste regler om stenging av forbrukerens anlegg.

Arbeidsgruppen sier på s. 131-132 i utredningen noe nærmere om hva stenging innebærer:

«Med «stengingsrett» forstår man den adgang nettselskapet har til i visse tilfeller å koble sluttbrukere fysisk fra nettet på grunn av deres kontraktsbrudd, uten at avtaleforholdet opphører. Stenging må ikke forveksles med nekting av tilknytning eller med avstenging av et anlegg som følge av at nettleieavtalen er opphørt. Det må heller ikke forveksles med avbrudd som skyldes driftstekniske eller forsyningsmessige forhold. Obligasjonsrettslig er stenging en spesiell form for tilbakeholdsrett (detensjonsrett). Karakteren av tilbakeholdsrett er særlig tydelig når stenging iverksettes fordi forbrukeren misligholder sin betalingsforpliktelse. Det skjer da

en tilbakeholdelse av nettselskapets ytelse som må anses som en tilpasning av prinsippet om ytelse mot ytelse i gjensidig tyngende kontraktsforhold.

Stenging innebærer ikke en heving av kontrakten eller en midlertidig forandring av kontraktsvilkårene. Tvert imot gjør nettselskapene gjeldende en kontraktsrettslig rett gjennom stenging. Av dette følger det også at forbrukeren ikke blir løst fra sine forpliktelser i henhold til kontrakten, noe som bl.a. medfører at de faste abonnementskostnadene fortsetter å løpe i den tid forbrukerens tilknytning er stengt.

Den rett nettselskapene har til å stenge leveransen ved forbrukerens mislighold, er en særlig kraftig sanksjon fordi ytelsen er en monopolytelse og fordi elektrisk energi anses som et nødvendighetsgode i et moderne samfunn. Stenging medfører på denne bakgrunn et meget sterkt faktisk press på den forbruker som utsettes for det. Stenging kan derfor ikke gjennomføres ved ethvert kontraktsbrudd. Det må foreligge et kvalifisert kontraktsbrudd, jf. nedenfor i kapittel 20.4.2 om gjeldende rett og arbeidsgruppens vurderinger i kapittel 20.4.3. Man kan heller ikke anlegge et rent obligasjonsrettslig perspektiv på adgangen til å stenge. Spørsmålet om stenging må bl.a. også behandles i et inndrivelsesperspektiv – som et virkemiddel for å drive inn gjeld (inkasso).»

Arbeidsgruppen gir deretter en fremstilling av gjeldende rett om adgangen til å foreta stenging, samt en oversikt over tilgrensende relevant lovgivning. Det sies følgende om dette på s. 132-134 i utredningen:

«I dag er stenging ikke særskilt lovregulert. Det følger av praksis og er alminnelig antatt i juridisk teori at nettselskapene på nærmere vilkår har en rett til å stenge leveransen inntil eldre terminer blir betalt i medhold av de alminnelige prinsippene om detensjonsrett. [Note fjernet.] Detensjonsrett forutsetter at det er nær sammenheng mellom den tilbakeholdte ytelsen og motytelsen. Dette uttrykkes vanligvis som et krav om *konneksitet*, dvs. at forpliktelsene må skrive seg fra samme kontraktsforhold. Dette kravet innebærer bl.a. at nettselskapene ikke kan stenge leveransen dersom en kunde misligholder sin betalingsforpliktelse i

forhold til kraftleverandøren. Dersom kraftleverandøren stanser sin kraftlevering på grunn av betalingsmislighold, jf. standard kraftleveringsavtale § 4-2, inntreer områdekonsesjonærens leveringsplikt i henhold til energiloven § 3-3. Kunden blir da tilbudt en kraftleveringskontrakt med den lokale nettoperatoren. Dersom kunden vesentlig misligholder sin betalingsforpliktelse i forhold til denne kraftleveringsavtalen, kan nettoperatoren stanse videre levering, hvilket i praksis innebærer at den aktuelle sluttbrukeren fysisk må kobles av nettet. På grunn av de faktiske forholdene blir det i denne situasjonen ingen praktisk forskjell på stansing og stenging.

Man kan også avtaleregulere stengeretten nærmere, hvilket er gjort i standard nettleieavtale §§ 7-1 til 7-4. Paragraf 7-1 regulerer vilkårene for stengning og lyder som følger:

«Nettselskapet kan stenge nettkundens anlegg dersom nettkunden ikke betaler skyldig nettleie i henhold til betalingsfristen. Stenging kan kun foretas ved vesentlig betalingsmislighold. Dersom nettselskapet også leverer kraft i henhold til reglene om leveringsplikt, vil betalingsmislighold som gjelder kraftleveransen også kunne utløse stenging.

Stenging av et anlegg fritar ikke nettkunden for betaling av nettariffens faste kostnader, leie av måler m.v. i den tid anlegget er stengt.

Dersom det er fare for liv og helse, eksempelvis ved sterk kulde, må nettselskapet midlertidig utsette stengingen.»

Paragraf 7-2 regulerer prosedyrer for stenging. Bestemmelsen lyder som følger:

«Før stenging kan skje, skal nettselskapet ha forsøkt å kontakte nettkunden personlig og nettkunden skal motta et skriftlig stengevarsel som sendes til kundens faktureringsadresse.»

Av stengevarselet skal det fremgå:

- at nettkunden kan unngå stenging ved betaling innen 14 dager
- en oppfordring til nettkunden om snarlig å kontakte nettselskapet hvis stenging kan medføre fare for liv og helse, herunder for husdyr, dersom nettkunden har betalingsproblemer og lignende
- kostnader ved åpning etter eventuell stenging

Stengevarsel kan sendes i samme brev som inkasso/purrevarsel dersom det klart fremkommer at det også er å betrakte som et stengevarsel.»

Paragraf 7-3 regulerer gjenåpning av stengt anlegg og sikkerhetsstillelse for nettleie. Bestemmelsen lyder som følger:

«Hvis nettselskapet har stengt anlegg, kan ingen andre enn nettselskapet eller dennes representant tilkoble anlegget igjen. Et anlegg som er rettmessig stengt på grunn av mang-

lende betaling, vil ikke gjenåpnes før all gjeld til nettselskapet og kostnader i samband med stenging og gjenåpning, er betalt. I særlige tilfeller kan nettselskapet kreve at nettkunden stiller sikkerhet for rettidig betaling ved fall.»

I § 7-4 er det presisert at nettselskapet ikke er ansvarlig for «skader eller tap som kan oppstå hos en nettkunde ved rettmessig stenging».

Avtaleregulering av retten til stenging kan sensureres dersom den er urimelig, jf. avtaleloven § 36. Dersom avtalen ikke er individuelt forhandlet, slik tilfellet er med standard nettleieavtale, kommer også avtaleloven § 37 til anvendelse. Denne bestemmelsen supplerer § 36 i forbrukerforhold. Videre vil Forbrukerombudet kunne gripe inn mot avtalvilkår om stenging i medhold av markedsføringsloven § 9 a. For en nærmere redegjørelse for bruken av avtaleloven § 36 og markedsføringsloven § 9 a på avtalvilkår om stenging, viser arbeidsgruppen til Bjørnar Eirik Stokkan: Kontraktsfestet stengningsrett for strøm og telefon, Det juridiske fakultets skriftserie nr. 15, 1988 s. 29 flg., også publisert i Jussens Venner 1988 s. 283-341.

Inkassoloven stiller også opp visse skranke for bruk av stengingsretten i § 8. Stengingen kan ikke gjøres gjeldende dersom det innebærer at man opptre i strid med kravet til god inkassoskikk, jf. bestemmelsens første ledd første punktum. Denne rettslige standarden er noe utdypet i annet ledd, hvor det presiseres at «[d]et er i strid med god inkassoskikk å bruke inkassometoder som utsetter noen for urimelig påtrykk, skade eller ulempe». Spørsmålet om stenging som sådan er i strid med kravet til god inkassoskikk, har vært forelagt Justisdepartementets lovavdeling til vurdering. Lovavdelingen konkluderte i brev 13. oktober 1989 til Norges Energiverkforbund med at stengeretten som sådan ikke er i strid med kravet til god inkassoskikk. I forhold til § 8 uttalte Lovavdelingen også at det «ikke kan utelukkes at § 8 tillater stenging på et enda tidligere tidspunkt [enn 14 dager etter at stengevarsel er gitt] utfra den betraktning at det ikke bare er spørsmål om å fremtvinge betaling for levert strøm, men også om å hindre ytterligere levering».

Arbeidsgruppen gir på s. 133-134 en oversikt over regler i sosialtjenesteloven, som også kan ha relevans for stenging:

«Lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester m.v. (sosialtjenesteloven) inneholder også bestemmelser som ofte vil være av betydning i situasjoner hvor stenging er aktuelt. Ifølge lovens § 5-1 har de som ikke kan sørge for sitt livsopphold gjennom arbeid eller ved å

gjøre gjeldende økonomiske rettigheter, krav på økonomisk stønad. I Rundskriv I-34/2001 Sosialtjenesteloven kapittel 5 omtales kjerneområdet for lovens livsoppholdsbegrep. Ugifter til strøm og oppvarming blir her omtalt som et av kjerneområdene for livsoppholdsbegrepet. (...) Ved Rundskriv U-3/2003 ble det gitt informasjon om statlige tiltak og kommunenes oppfølging av personer som får problemer som følge av økte strømpriser:

«Når alle andre muligheter og hjelpetiltak er utnyttet, har personer som får problemer som følge av økte strømpriser krav på bistand fra kommunens sosialtjeneste.

Sosialtjenesten kan bistå med råd og veiledning, eventuelt henvise til andre som kan hjelpe. For personer som får problemer med å betale en unormalt høy strømrregning, vil det fra sosialtjenestens side være særlig aktuelt å bistå vedkommende i kontakten med kraftselskapet for å få i stand en fornuftig oppdeling av strømrregningen.

Enkelte vil etter en nærmere vurdering ha rett til økonomisk stønad til å betale strømrregningen. Ved anvendelse av sosialtjenestelovens bestemmelser om økonomisk stønad, jf. rundskriv I-34/2001, vil det fra sosialtjenestens side være særlig relevant å legge vekt på følgende momenter når en person søker om stønad til å betale en unormalt høy strømrregning:

Løpende utgifter til strøm og oppvarming inngår i kjerneområdet i sosialtjenestelovens livsoppholdsbegrep. Dette innebærer at sosialtjenesten har plikt til å ta med nødvendige utgifter til strøm og oppvarming i utgiftsgrunnlaget ved tildeling og utmåling av økonomisk stønad.

Økonomisk stønad etter sosialtjenesteloven § 5-1 er en subsidiaer ytelse for den enkelte. Dette innebærer at den enkelte i utgangspunktet skal utnytte alle inntekter og inntektsmuligheter før stønad gis. (...) Sosialtjenesten kan etter lovens § 5-2, selv om vilkårene i § 5-1 ikke er til stede, yte økonomisk hjelp til personer som trenger det for å kunne overvinne eller tilpasse seg en vanskelig livssituasjon. Bestemmelsen åpner blant annet for at det kan være aktuelt å yte stønad selv om kravet om at alle inntektsmuligheter skal være forsøkt ikke er oppfylt, dersom situasjonen og hjelpebehovet er slik at det vil være en stor belastning å kreve dette. Søknad om hjelp til å betale en unormalt høy strømrregning kan være et eksempel på en situasjon hvor stønad kan bidra til at vedkommende kan «overvinne en vanskelig livssituasjon».

Økonomisk stønad etter sosialtjenesteloven kan etter § 5-4 gis i form av lån. Låneformen kan brukes i tilfeller der søker vurderes å ha tilbakebetalingsevne innen rimelig tid, og antas å

være særlig aktuell i en situasjon hvor personer får et midlertidig betalingsproblem som følge av høye strømpriser.

Økonomisk stønad etter sosialtjenesteloven er en skjønnsmessig ytelse. Dette innebærer at sosialtjenesten må foreta en konkret vurdering av den enkeltes hjelpebehov. I tillegg til inntekts-, utgifts- og formuesforhold, kan sosialtjenesten ta hensyn til søkerens helsemessige og sosiale situasjon og andre forhold som ledd i en helhetsvurdering. Hensynet til at barn skal ha en så normal oppvekst som mulig kan tillegges vekt.»

Verken dette rundskrivet eller rundskrivet fra 2001 omtaler eksplisitt spørsmålene knyttet til stenging av forbrukerens anlegg, herunder om sosialtjenesten i visse tilfeller har plikt til å dekke eldre strømrrestanser. Rundskriv I-1/93, som ble avløst av 2001-rundskrivet, inneholder imidlertid en særlig omtale av denne problemstillingen. I tilfeller hvor søknaden om støtte blir innvilget, skal sosialkontoret i henhold til rundskrivet betale siste termin som førte til krav om stenging og som elektrisitetsverket har purret på vanlig måte, samt løpende strømutgifter frem til vedtak er fattet. Eventuelle eldre ubetalte terminer anses som kredittgivning og gammel gjeld som sosialtjenesten ikke vil ha plikt til å dekke. Ettersom dette rundskrivet ikke lenger er gjeldende og dagens rundskriv bare taler om dekning av «løpende utgifter», står det som noe uklart i hvilken grad sosialtjenesten plikter å dekke eldre strømgjeld for å forhindre stenging (evt. bidra til gjenåpning av kundens anlegg). Dette må bero på en tolkning av bestemmelsen i sosialtjenesteloven § 5-1 første ledd og kilder i tilknytning til denne.»

Departementet vil i tillegg til arbeidsgruppens omtale av rundskriv I-34/2001 vise til punkt 5.1.4.3 i rundskrivet, som har overskriften «Særskilt om gjeld». Her heter det blant annet:

«Sosialtjenesten har som hovedregel ikke plikt til å yte stønad til dekning av gjeld. Økonomisk stønad etter sosialtjenesteloven skal ikke tilgode kreditorene, men dekke søkerens behov for hjelp til livsopphold. Det kan likevel i konkrete tilfeller være åpenbart urimelig ikke å yte hjelp til dekning av gjeld etter § 5-2.

Gjeld som ikke betjenes, kan lett føre låntakeren inn i en ond sirkel. Søknad om stønad til å betjene gjeld vil derfor ofte være grunnlag for økonomisk rådgivning fra sosialtjenestens side. Som et ledd i arbeidet med å forebygge sosiale problemer bør sosialtjenesten, i samarbeid med søkeren, andre kommunale instanser, namsmann og kreditorer, søke å finne løsninger på søkerens gjeldsproblemer. Sosialtje-

nesten kan kreve at søkeren forsøker å endre lånevilkår og betalingsavtaler med bank eller andre finansinstitusjoner. Dersom søkeren ønsker det, kan sosialtjenesten bistå vedkommende med kontakt til långiverne med sikte på å oppnå bedre betalingsvilkår. (...) Gjeldsutgifter som skyldes innkjøp av gjenstander eller tjenester som kommer inn under livsoppholdsbegrepet, for eksempel avdrag på kjøp av kjøleskap, må det imidlertid tas hensyn til som løpende utgifter når hjelpebehovet vurderes.

Særlige problemer kan oppstå når unnlatelse av å betale regninger for livsnødvendige tjenester, har ført til opphopning av gjeld og trussel om avstengning av tjenesten. I de tilfellene den manglende betalingen skyldes manglende evne, må sosialtjenesten aktivt medvirke til å hindre avstenging. Se avsnitt om strøm og oppvarming under punkt 5.1.4.1.»

Om rettsstillingen i de øvrige nordiske land når det gjelder stenging, uttaler arbeidsgruppen følgende på s. 134-135 i utredningen:

«I *Finland* er innstilling av leveranse som følge av elanvenderes mislighold av deres betalingsforpliktelse regulert i elmarknadslagen § 27 h, som lyder som følger:

«Elleveransen kan avbrytas om elanvenderen i væsentlig grad har forsummat att betala avgifterna till minutförsäljaren eller distributionsnätinnehavaren eller annars väsentligt har brutit mot sina förpliktelser enligt avtalet. Innan elleveransen avbryts skall till elanvänderen sändas en skriftlig anmärkning om betalningsförsummelsen eller något annat avtalsbrott samt tidigast två veckor efter att anmärkningen har sänts en separat varning om att elleveransen kommer att avbrytas. Elleveransen får avbrytas tidigast fem veckor efter att avgiften har förfallit till betalning eller något annat avtalsbrott för första gången har meddelats elanvänderen och avtalsbrottet inte har avhjälpits i tid före den tidpunkt då elleveransen enligt varningen kommer att avbrytas.

Om försummelsen av betalningen har berott på elanvänderens betalningssvårigheter som han har råkat i till följd av en svår sjukdom, arbetslöshet eller någon annan särskild omständighet, huvudsakligen utan att själv vara orsak till dem, får elleveransen avbrytas tidigast två månader efter den dag då avgiften förföll till betalning.

Elleveransen till en byggnad som används som stadigvarande bostad eller till en del av en sådan får inte, om uppvärmningen är beroende av el, avbrytas trots obetalda avgifter under tiden från ingången av oktober till utgången av april innan fyra månader har förflutit från förfallodagen för den obetalda avgiften.»

I *Sverige* er stenging på grunn av forbrukerens mislighold regulert i ellagen kapittel 11 § 3, som lyder som følger:

«Överföring av el får avbrytas, om konsumenten försummar sina skyldigheter och försummelsen utgör ett väsentligt avtalsbrott.

Innan överföringen avbryts skall konsumenten uppmanas att inom viss skälig tid vidta rättelse och, i annat fall än som avses i 4 §, underrättas om att överföringen annars kan avbrytas. Sker rättelse får överföringen inte avbrytas.

Om omständigheterna ger anledning att befara att ett avbrott skulle medföra ej obetydlig personskada eller omfattande sakskada, får överföringen inte avbrytas. Det gäller dock inte om konsumenten handlar otillbörligt.»

Håndteringen av betalingsmislighold, også utover § 3, er regulert i § 4, som lyder som følger:

«Om avtalsbrottet består i att konsumenten försummat att betala för överföring eller leverans av el gäller, utöver vad som anges i 3 §, att konsumenten sedan tiden för rättelse gått ut skall uppmanas att betala inom tre veckor från det att han har delgetts uppmaningen och en underrättelse om att överföringen annars kan avbrytas. Ett meddelande om den uteblivna betalningen skall samtidigt lämnas till socialnämnden i den kommun där konsumenten får el överförd.

Sker betaling eller är fordringen tvistig får överföringen ikke avbrytas. Överföringen får ikke heller avbrytas om socialnämnden inom den tid som anges i första stycket skriftligen har meddelat den som lämnat underrättelsen att nämnden tar på sig betalningsansvaret för skulden.»

Forbrukeren må erstatte selskapenes rimelige kostnader i forbindelse med tiltak etter §§ 3 og 4, jf. § 5.

Etter det arbeidsgruppen kjenner til, er spørsmålet om stenging ikke lovregulert i Danmark og på Island.»

En eventuell lovfesting av nettselskapets stengingsadgang reiser en rekke spørsmål som det må tas stilling til, herunder hvilke vilkår som bør oppstilles for stenging, unntak fra stengingsretten, varsel om stenging mv.

Arbeidsgruppen foreslår at det må foreligge et vesentlig kontraktsbrudd fra forbrukerens side for at nettselskapet skal ha rett til å foreta stenging. Arbeidsgruppen begrunner forslaget slik på s. 135-136:

«Dette skyldes i hovedsak at elektrisk energi er et nødvendighetsgode og at nettselskapene står i en monopolstilling, se nærmere punkt 12.2 og 12.4.1. Forbrukerne har derfor et sterkt behov for vern som ikke kan ivaretas tilstrekke-

lig gjennom et vilkår med en lavere terskel. Arbeidsgruppen viser også til at det samme vilkåret fremgår av gjeldende standard nettleieavtale, og at man gjenfinner det i den finske og svenske reguleringen.

Betegnelsen kontraktsbrudd dekker alle former for brudd på en forbrukers kontraktsforpliktelser i forhold til et nettselskap. Det kan tenkes at et nettselskap får rett til å stenge leveringen av elektrisk energi, selv om det ikke foreligger et mislighold av forbrukerens betalingsforpliktelse, men bare brudd på andre kontraktsforpliktelser, som for eksempel å gi tilgang til distribusjonsnett og installasjon etter standard tilknytningsavtale § 3-6. I alminnelighet brukes stengingsretten imidlertid bare ved betalingsmislighold, og det vesentlighetskrav arbeidsgruppen foreslår, vil sjelden kunne anses for å være oppfylt ved mislighold av andre forpliktelser enn betalingsforpliktelsen. Noe annet er at mislighold av andre forpliktelser kan inngå i vurderingen sammen med et betalingsmislighold, og sammen med det utgjøre et vesentlig kontraktsbrudd. Dersom det inntreffer flere kontraktsbrudd i sammenheng, kan disse kumuleres, slik at det avgjørende er om de samlet sett utgjør et vesentlig kontraktsbrudd.

Vesentlig kontraktsbrudd brukes i alminnelighet som vilkår for heving. Fordi konsekvensene for forbrukeren langt på vei blir den samme ved stenging som ved heving, er det grunn til å benytte en tilsvarende terskel på vilkårsiden. Det kan også være grunn til å se hen til hvordan dette vilkåret brukes i forhold til heving på andre kontraktsområder.

Ved vurderingen må man ta utgangspunkt i avviket fra kontraktsmessig oppfyllelse og legge vekt både på avvikets karakter og omfang. Vesentlighetskravet innebærer at det må være tale om et markert avvik fra kontraktsmessig oppfyllelse. Det forhold at avtaler om overføring av elektrisk energi har en langvarig karakter, og at det er tale om et nødvendighetsgode, tilsier at terskelen for å stenge bør være forholdsvis høy.

Selv om vesentlighetskravet ofte kan avgjøres ved en isolert betraktning av avviket fra kontraktsmessig oppfyllelse etter en rent objektiv vurdering, må misligholdet prinsipielt relateres til den aktuelle kreditor (her nettselskapet) og den betydning det har for ham. Det må også tas hensyn til hvilke virkninger en stenging vil ha for vedkommende forbruker. Som et overordnet utgangspunkt bør det være en viss forholdsmessighet mellom nettselskapets interesse i å gjennomføre stenging og virkningene av stengingen for forbrukeren, slik at vesentlighetskravet ikke kan anses oppfylt når virkningen av stengingen blir hardere enn vanlig og ikke står i forhold til nettselskapets inter-

esse. Dersom det er klart at en stenging vil føre til betydelige skader, vil den nødvendige forholdsmessighet normalt mangle.

Stenging innebærer som tidligere nevnt at forbrukeren blir koblet av og ikke får tilgang til noe som langt på vei må anses som et nødvendighetsgode i dagens samfunn, uten at han eller hun kan henvende seg til en annen leverandør å få tilgang til det samme (monopolytelse). Dette tilsier generelt at nettselskapene må utvise tilbørlig varsomhet i forhold til å gå til det skritt å stenge av leveringen av elektrisk energi.

I den avveiningen som må gjennomføres mellom hensyn til nettselskapet og forbrukeren, kan også andre faktorer enn dem som er nevnt være relevante. Disse kan svekke eller styrke det resultat en vurdering bygget på momentene nevnt ovenfor skulle tilsi. Man kan bl.a. legge vekt på årsaken til kontraktsbruddet. Dersom det skyldes forhold forbrukeren kan bebreides for, er det mindre betenkelig å tillate stenging enn dersom forbrukeren ikke kan bebreides. Det kan her være av betydning om misligholdet skyldes manglende betalings-evne eller manglende betalingsvilje.

Generelt kan det i forhold til heving legges vekt på om det aktuelle misligholdet utløser andre krav, for eksempel prisavslag og erstatning. I forholdet mellom et nettselskap og en forbruker er det imidlertid lite aktuelt med erstatning – problemet er jo normalt den uteblitte betaling. Øvrige misligholdssanksjoner er ikke aktuelle. Dette kan isolert tale for at man må innrømme nettselskapene en noe videre stengingsrett enn dersom man hadde hatt andre adekvate alternativer til stenging.»

På s. 136-137 foreslår arbeidsgruppen et unntak fra stengingsretten i tilfeller der stenging kan medføre fare for liv, helse eller betydelig tingskade:

«Siden vesentlighetskravet bygger på en skjønnsmessig helhetsvurdering, kan det ofte være tvilsomt om et nettselskap har rett til stenging. Arbeidsgruppen mener derfor at det bør fremgå klart av lovteksten at stenging ikke kan foretas dersom det er fare for liv, helse eller betydelig tingsskade. Unntaket ved fare for liv eller helse tar typisk sikte på mer akutte situasjoner der forbrukeren eller noen i vedkommendes husstand ikke vil tåle at forsyningen av elektrisk energi blir stengt av de nevnte grunner. I stor grad antas det samme å gjelde allerede etter alminnelige rettsgrunnsetninger om at hensynet til menneskers liv og helbred går foran rene økonomiske interesser.

Med «betydelig tingsskade» sikter arbeidsgruppen til nokså omfattende økonomiske tap.

At mat, selv av meget høy kvalitet og verdi, kan bli fordervet, kan ikke anses tilstrekkelig.

Nettselskapene tillegges ingen alminnelig undersøkelsesplikt i forhold til om det foreligger fare for liv, helse eller betydelig tingsskade. Selskapene forutsettes heller ikke å ha kjennskap til særlige forhold hos den enkelte forbruker som kan medføre fare for liv, helse eller betydelig tingsskade ved stenging. Nettselskapene forventes for eksempel ikke å vite om det finnes spedbarn eller pleietrengende i husstanden. Selskapene kan imidlertid forventes å vite noe om forhold som etter et alminnelig forsvarlig skjønn kan medføre fare for liv, helse eller betydelig tingsskade. Nettselskapene vil for eksempel normalt vite, eller forholdsvis raskt og enkelt kunne bringe på det rene, om husstanden har elektrisk energi som varmekilde, eller om det finnes alternativer. Vet nettselskapet at husværet bare har elektrisk energi til oppvarming, og man er inne i en streng kuldeperiode, vil nettselskapet alltid måtte vurdere faren for liv, helse og betydelig tingsskade før stenging iverksettes. Det praktiske forløpet vil likevel normalt være at nettselskapet blir gjort oppmerksom på fare som nevnt av forbrukeren etter at varsel om stenging er mottatt. Alternativt vil sosialkontoret i den kommunen forbrukeren bor, som skal ha kopi av stengevarselet, [Note fjernet.] kunne gjøre nettselskapet oppmerksom på at det foreligger en slik risiko. Dersom nettselskapet blir gjort oppmerksom på at det foreligger fare for liv, helse eller betydelig tingsskade, må det selv utøve et forsvarlig skjønn. Kommer informasjonen fra kompetent og ansvarlig medisinsk eller sosialmedisinsk hold, typisk kommunehelsetjenesten, skal det normalt meget til før man kan se bort fra den.»

Arbeidsgruppen foreslår at det ikke kan iverksettes stenging dersom forbrukeren har innsigelser mot grunnlaget for den varslede stengingen. Om dette heter det på s. 137:

«Stenging fungerer som tidligere nevnt også som et effektivt virkemiddel for å drive inn kravet på betaling av nettleie (inkasso). Dersom forbrukeren har innsigelser mot kravet på betaling av nettleie, typisk at det foreligger en mangel fra nettselskapet som gir ham rett til å holde tilbake sin egen ytelse, er det behov for å verne forbrukeren mot det betalingspresset stenging innebærer. Uten en reservasjon i de tilfellene forbrukeren har innsigelser mot grunnlaget for stengingen, vil forbrukeren både oppleve et tøft betalingspress og samtidig få veltet søksmålsbyrden over på seg. Arbeidsgruppen foreslår derfor at stenging ikke kan iverksettes dersom forbrukeren har innsigelser mot grunnlaget for den varslede stengingen, med mindre disse er

åpenbart grunnløse. Bestemmelsen har en parallell i inkassoloven § 17 annet ledd. Tanken er at dersom det er tvist om grunnlaget for stengingen, så bør denne tvisten få sin avklaring hos domstolene eller i annet tvisteløsningsorgan, før det evt. kan bli tale om å foreta noen stenging. Bestemmelsen er med på å redusere risikoen for at det skal skje uberettigede stenginger.

Reservasjonen mot åpenbart grunnløse innvendinger er ment å verne nettselskapene mot tydelig grunnløse innvendinger som bare tjener til å trenere saken. Vurderingstemaet er om innsigelsene ut fra en objektiv og forsvarlig vurdering fremstår som åpenbart grunnløse. Vurderingen omfatter både innsigelsenes rettslige og faktiske forankring. Det skal likevel en del til før nettselskapene kan se bort fra innsigelser, jf. passusen «åpenbart». Dette er et litt strengere krav enn det som følger av den tilsvarende bestemmelsen i inkassoloven § 17 («innsigelser som det var rimelig grunn til å få vurdert før inndrivingen ble satt i verk»).

Arbeidsgruppen foreslår en regel om at nettselskapet har plikt til å sende forbrukeren et skriftlig varsel for at det skal ha rett til å kunne foreta stenging. Forslaget er omtalt slik på s. 137 i utredningen:

«Som påpekt i punkt 20.4.2 ovenfor, gjelder det allerede i dag en varslingsplikt i medhold av standard nettleieavtale § 7-2. Arbeidsgruppen foreslår å lovfeste denne praksisen med visse endringer. Arbeidsgruppen går inn for at nettselskapene plikter å sende forbrukeren et skriftlig varsel om stenging som for det første skal angi at stenging ikke skjer dersom forbrukeren betaler innen fire uker regnet fra den dato varselet ble sendt. Arbeidsgruppen mener det er nødvendig med en så vidt lang frist, fordi stenging er et meget inngripende virkemiddel som kutter forbrukerens tilgang til et viktig velferdsgode. Forbrukeren bør derfor få noe lenger tid på seg til å reagere enn det som for eksempel følger av inkassoloven § 9 annet ledd, hvor det gjelder en 14 dagers frist fra det tidspunkt inkassovarsel ble sendt. I forhold til inkassoloven er det dessuten slik at det løper en ny 14 dagers frist fra det tidspunkt betalingsoppfordring blir sendt, jf. § 10 første ledd.

For det andre skal det fremgå av stengingsvarselet at forbrukeren bør ta snarlig kontakt med nettselskapet dersom stenging kan medføre fare for liv, helse eller betydelig tings-skade, eller dersom forbrukeren har innsigelser mot grunnlaget for stengingen. Dette står i sammenheng med unntakene fra stengingsretten, se punkt 20.4.5 og 20.4.6 ovenfor. Varselet skal gi forbrukeren oppfordring til å gjøre even-

tuelle innsigelser gjeldende, samt å varsle nettselskapet om fare for liv, helse eller betydelig tingsskade foreligger.

For det tredje skal varselet gjøre forbrukeren oppmerksom på de kostnadene som kan belastes ham ved rettmessig stenging, jf. nærmer om dette nedenfor i punkt 20.4.9.

Arbeidsgruppen foreslår videre at nettselskapet skal sende kopi av varselet til sosialkontoret i den kommunen forbrukeren har fast bosted. Dette har i første rekke sammenheng med at stenging ikke skal kunne skje dersom sosialkontoret tar på seg ansvaret for å oppfylle forbrukerens forpliktelse, jf. neste punkt. Men også utover dette er det et poeng at sosialkontoret blir gjort oppmerksom på en mulig stenging. Det kan gi grunnlag for å vurdere andre tiltak enn at man går inn og dekker betalingsforpliktelsen, jf. punkt 20.4.2 ovenfor.»

Arbeidsgruppen foreslår på s. 137-138 at stenging ikke skal kunne foretas dersom sosialtjenesten i den kommunen forbrukeren har fast bosted gir en skriftlig bekreftelse på at betaling av forfalte krav på nettleie vil bli foretatt. Arbeidsgruppen viser til at stenging i en slik situasjon fremstår som unødvendig, og det bør etter arbeidsgruppens syn fremgå av loven at stenging da ikke kan skje. Arbeidsgruppen uttaler:

«I henhold til lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester m.v. (sosialtjenesteloven), skal økonomisk stønad som utgangspunkt betales til den som har søkt om stønad, jf. § 5-5 første punktum. Dersom «det på grunn av særlige forhold må antas at stønadsmottakeren ikke vil bruke stønaden i samsvar med vilkår som er fastsatt (jf. § 5-3), kan det vedtas at stønaden helt eller delvis skal gis i form av varer og tjenester». Denne adgangen åpner for at sosialtjenesten kan gå inn og dekke forbrukerens økonomiske forpliktelser overfor nettselskapet. Arbeidsgruppen vil understreke at den foreslåtte bestemmelsen ikke innebærer noen selvstendig plikt for sosialkontoret til å dekke forbrukerens forpliktelse. I hvilken grad sosialkontoret skal yte stønad til den enkelte forbruker og i hvilken form, må også for fremtiden avgjøres på grunnlag av sosialtjenestelovens regler, se lovens § 5-1. En presentasjon av de relevante reglene og de rundskrivene som foreligger på området, er gitt i punkt 20.4.2 ovenfor. Arbeidsgruppens forslag til regulering aktualiserer spørsmålet om hvordan sosialtjenestelovens regler skal tolkes og praktiseres i tilfeller hvor det er aktuelt med stenging.»

Arbeidsgruppen går inn for å lovfeste at nettselskapene kan kreve å få dekket sine nødvendige kostnader i forbindelse med en rettmessig sten-

ging og eventuell gjenåpning av kundens anlegg. Gruppen viser til at dette blant annet vil være kostnader forbundet med selve den fysiske avstengingen og kostnader forbundet med utsending av varsel og håndtering av eventuelle innsigelser. Arbeidsgruppen går også inn for at nødvendige kostnader forbundet med utsending av varsel kan kreves, selv om stenging ikke finner sted. Den foreslåtte bestemmelsen om dekning av nødvendige kostnader har sitt motstykke i inkassoloven § 17, og kan også forankres i alminnelige erstatningsrettslige prinsipper.

Når det gjelder dekning av faste kostnader i den tid forbrukerens anlegg er stengt, uttaler arbeidsgruppen (s. 138):

«Det kan reises spørsmål om forbrukerne bør slippe å dekke nettariffens faste kostnader i den tid anlegget er stengt. På den ene siden kan det hevdes at forbrukeren ikke bør belastes disse kostnadene når han ikke har tilgang til ytelsen. På den annen side kan det hevdes at forbrukeren bør ha plikt til å dekke kostnadene, fordi kontraktsforholdet fortsatt består, og fordi de faste kostnadene ikke blir mindre ved at kunden ikke benytter sitt anlegg. Det ville videre rime dårlig om de som misligholder kontrakten skulle stille bedre enn de som oppfyller kontraktsmessig. Arbeidsgruppen ser at det kan anføres gode argumenter for begge løsninger. *Et flertall i arbeidsgruppen bestående av lederen og medlemmene fra Barne- og familiedepartementet, Olje- og energidepartementet, Norges vassdrags- og energidirektorat og Energibedriftenes landsforening* mener imidlertid at argumentene for at nettselskapet skal kunne pålegge forbrukeren å dekke kostnadene, veier tyngst. Flertallet har derfor ikke foreslått noen bestemmelse som innebærer at forbrukeren blir fritatt fra å betale fastbeløpet i stengingsperioden.

Et mindretall bestående av medlemmene fra Forbrukerombudet og Forbrukerrådet er uenig med flertallet i at forbrukeren bør ha en forpliktelse til å dekke nettariffens faste kostnader i den tid anlegget er stengt. Mindretallet går ut fra at det i det overveiende antall tilfelle hvor forbrukeres elektriske anlegg stenges, dreier seg om situasjoner hvor forbrukeren har manglende evne og ikke vilje til å overholde sine forpliktelser overfor nettselskapet. Å skulle legge ekstra «stein til byrden» i de tilfellene hvor det går så langt at det elektriske anlegget blir stengt, oppleves av mindretallet som en urimelighet overfor mennesker som i mange tilfelle er i en fortvilet økonomisk situasjon. Mindretallet mener at dette hensynet må veie tyngre enn det faktum at avtalen fortsatt gjelder og at nettselskapets faste kostnader er de samme som før stengingen.

Mindretallet foreslår derfor at det i forslaget til lovbestemmelse som regulerer stenging, presiseres at forbrukeren ikke er pliktig til å betale nettariffens faste kostnader i den tid anlegget er stengt.»

Arbeidsgruppen mener at nettselskapet ikke bør kunne kreve å få dekket sine kostnader ved stengingen dersom denne har vært urettmessig. Videre er det et spørsmål om nettselskapets ansvar for forbrukerens tap ved urettmessig stenging. Arbeidsgruppen uttaler følgende om urettmessig stenging (s. 138-139):

«Stenging kan påføre forbrukeren økonomisk tap for eksempel som følge av ødeleggelse av varer i kjøler, frostskade på vannledninger og personskade som følge av fall i uopplyste trappeganger osv. Spørsmålet som melder seg, er om det er grunn til å regulere slike forhold nærmere i lov.

Som påpekt ovenfor i kapittel 20.4.5, kan man ikke kreve at nettselskapene har full oversikt over mulige skadevirkninger eller foretar nærmere undersøkelser uten en konkret foranledning til det.

Dersom nettselskapet foretar en stenging uten at de materielle og prosessuelle vilkårene for dette er oppfylt, bør nettselskapet etter arbeidsgruppens vurdering ikke kunne kreve å få dekket sine kostnader ved stengingen. En slik regel vil bidra til å sikre at prosedyrene for stenging blir fulgt, og at nettselskapene også foretar en vurdering av om de materielle vilkårene for stenging er oppfylt. Bestemmelsen i inkassoloven § 17 fjerde ledd er utslag av samme tankegang. Siden også stengingsreglene inngår i en inndrivingskontekst, er det naturlig at reglene på dette punktet bygger på samme prinsipper som reglene i inkassoloven om skyldnerens ansvar for inndrivingskostnader.

Ved en urettmessig stenging kan det også bli spørsmål om å ilegge nettselskapet erstatningsansvar. En urettmessig stenging representerer et kontraktsbrudd fra nettselskapets side – en mangel som følge av avbrudd – og forbrukeren kan kreve erstattet sitt tap etter den alminnelige erstatningsregelen, se nærmere kapittel 18.4. Det kan også bli tale om erstatning på grunnlag av de ulovfestede reglene utenfor kontrakt. Det vil i bl.a. kunne være aktuelt ved personskade, ettersom slike skader ikke faller inn under nettselskapets kontraktsrettslige ansvar.»

I forbrukerkjøpsloven er risikoen for sending av meldinger regulert i § 4. Bestemmelsen lyder som følger:

«Dersom en part gir melding i samsvar med loven og sender den på en måte som er forsvarlig etter forholdene, og ikke annet fremgår, kan avsenderen gjøre gjeldende at meldingen er gitt i tide, selv om det oppstår forsinkelse eller feil under fremsendingen eller meldingen ikke når frem til den andre parten.»

Arbeidsgruppen uttaler følgende om denne bestemmelsens anvendelse ved stenging (s. 139):

«Dersom denne bestemmelsen legges til grunn, innebærer det at stenging kan iverksettes fire uker etter at varselet er sendt på forsvarlig måte, selv om «det oppstår forsinkelse eller feil under fremsendingen eller meldingen ikke når frem til den andre parten». Bestemmelsen er identisk med kjøpsloven § 82 og håndverker-tjenesteloven § 4. Kjøpsloven bygger på FN-konvensjonen om kontrakter for internasjonale løsørekjøp artikkel 27.

Arbeidsgruppen har vurdert om man i relasjon til stenging bør stille krav om at varselet faktisk har kommet frem, slik at det blir avsenderen som har risikoen for sending av meldinger. Gruppen har imidlertid kommet til at dette samlet sett ikke vil være den beste løsningen. For det første vil en slik løsning åpne for at vedkommende forbruker kan trenere saken ved å påstå at varselet ikke er mottatt. Sett fra nettselskapets side vil det være nærmest umulig å bevise at forbrukeren faktisk har mottatt varselet. For det andre må det tas hensyn til at bestemmelsen i forbrukerkjøpsloven stiller krav om at meldingen må være sendt på «en måte som er forsvarlig etter forholdene». Forsvarlighetskravet er særlig viktig i stengingstilfellene, ettersom stenging har så vidt alvorlige konsekvenser for forbrukeren. For det tredje kan den alminnelige lojalitetsplikt i kontraktsforhold etter omstendighetene lede til nettselskapet må forsikre seg om at varselet har kommet frem før stenging kan skje. Dette kan typisk være situasjonen dersom nettselskapet overhodet ikke har mottatt noen reaksjon på sitt varsel.»

Arbeidsgruppen uttaler følgende om stengingsvarsler og forholdet til inndrivning ved inkasso (s. 139):

«Etter standard nettleieavtale § 7-2 tredje ledd kan et stengingsvarsel sendes i samme brev som et inkassovarsel eller en purring derom det går klart frem at det er å anse som et stengingsvarsel. I lys av hvor effektiv en trussel om stenging kan være som inndrivingsmetode, kan det stilles spørsmål om det bør være adgang til å sende kombinert stengingsvarsel og inkassovarsel/purring. Gitt at de materielle vilkårene for stenging er oppfylt, mener

arbeidsgruppen at det ikke bør være utelukket at man kombinerer de to fremgangsmåtene. Det vil da ikke være i forbrukerens interesse å få to forsendelser i stedet for en, ettersom det er forbrukeren som må dekke inndrivingskostnadene. Dersom vilkårene for stenging ikke er oppfylt, eller ikke vil bli oppfylt i løpet av fireukers-fristen i stengingsvarselet, må det på sin side antas å være i strid med kravet til «god inkassoskikk» i inkassoloven § 8 dersom et varsel om stenging blir sendt sammen med en purring eller et inkassovarsel. Forbrukeren vil da ikke plikte å dekke nettselskapets kostnader knyttet til utsendelsen, jf. inkassoloven § 17 fjerde ledd.

Arbeidsgruppen har på denne bakgrunn kommet til at den ikke vil foreslå noen særskilte regler på dette punkt. Etter arbeidsgruppens syn vil de eksisterende reglene fange inn eventuelle uheldige inndrivingskritt.»

13.3 Høringsinstansenes syn

Bortsett fra Hafslund ASA har ingen høringsinstanser hatt særskilte merknader til andre sanksjoner fra nettselskapets side enn stenging. *Hafslund ASA* mener imidlertid at det er behov for en klargjøring og lovfesting av nettselskapets krav om erstatning som følge av forbrukerens mislighold, og uttaler:

«Vi vil på dette punktet vise til at regelverket må være balansert i forhold til nettselskapets og kundens rettigheter og plikter. Når kundens rettigheter styrkes, blir det også viktigere at kundens plikter gjøres klarere. Hva som representerer mislighold fra kundens side og de sanksjoner nettselskapet kan iverksette bør således lovfestes.»

BKK Nett AS uttaler seg mer generelt om forbrukerens rolle:

«Etter vår oppfatning må det også stilles tydeligere krav til nettkunden både om hvilke forpliktelser kunden har for å sikre eget utstyr for skade, og hvilke forpliktelser kunden har ved adferd eller bruk av utstyr som påfører nettet redusert leveringskvalitet.»

NORSK ELEKTROTEKNISK KOMITE har følgende synspunkter på forbrukerens rolle:

«Innføring av et lovbestemt forbrukervern for strømkunder har naturlig nok først og fremst fokus på netteiers plikter og forbrukerens rettigheter. Et viktig aspekt som kommer utenfor den foreslåtte lovregulering er forbrukers plikt til å holde sitt elektriske anlegg i sikkerhetsmessig forsvarlig stand (DSBs regelverk). En

utredning om hvorledes den periodiske kontrollen med bla forbrukernes elektriske anlegg skal organiseres, har nylig vært på høring (JD/DSB). Ut i fra at nettselskapet leverer en farlig vare kan det reises spørsmål om nettselskapet skal kunne levere strøm til et elektrisk anlegg som er brann- eller berøringsfarlig. Kunden har ansvar for sikkerheten ved eget anlegg. Et gyldig sikkerhetssertifikat fra et sertifisert inspeksjonsorgan kan dokumentere overensstemmelse med sikkerhetskrav. Slik sett bør, i tillegg til betalingsmislighold, også brann/berøringsfare vurderes opp mot en rett/plikt til å stenge anlegget og i forbindelse med vurdering av erstatning. Regelteknisk kan dette være vanskelig å håndtere, men bør ses nærmere på.»

Høringsinstansene som har uttalt seg om stengingsspørsmålet, synes å støtte arbeidsgruppens forslag om å lovfeste nettselskapets adgang til stenging av forbrukerens anlegg ved dennes kontraktsbrudd. Det pekes blant annet på forbrukerens behov for vern i forhold til at elektrisk energi er et nødvendighetsgode og i forhold til at nettselskapene står i en monopolstilling. Flere høringsinstanser har imidlertid hatt merknader til den nærmere reguleringen av stengingsadgangen, herunder til spørsmålet om vilkårene for stenging, spørsmålet om en kopi av stengingsvarselet skal sendes sosialkontoret i den kommunen forbrukeren har fast bosted, samt sosialtjenestens rolle ved stenging.

Den Norske Advokatforening uttaler følgende:

«Advokatforeningen slutter seg til lovforslaget og begrunnelsen for det. Vi har imidlertid visse betenkeligheter i forhold til forslaget om at nettselskapet automatisk skal sende kopi av varselet til sosialkontoret i den kommunen forbrukeren har fast bosted. Advokatforeningen antar at forbrukerne ikke gjennomgående ønsker sosialkontoret automatisk koblet inn selv om det skulle foreligge et betalingsproblem. Vi foreslår derfor at dette overlates til nettselskapets skjønn, og at ordet «skal» i utkastets § 66 tredje ledd byttes om med «kan».»

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap uttaler følgende om stenging:

«Når det gjelder forholdet til å stenge et elektrisk anlegg vil DSB bemerke at nettleverandøren må forutsette at forbruker har et forskriftsmessig anlegg etter regelverk fastsatt av DSB. Anlegg som ikke tilfredsstiller forskrift om elektriske lavspenningsanlegg vil kunne innebære en økt risiko for andre abonnenter og vil danne grunnlag for frakobling (stenging) med hjemmel i tilsynsloven § 6 annet ledd.»

Energibedriftenes landsforening uttaler:

«EBL er primært opptatt av å organisere de økonomiske oppgjør for leveransene slik at de tilfeller hvor stenging pga betalingsmislighold blir så få som mulig. EBL støtter de enstemmige konklusjonene og forslag til lovregulering av stenging av elektriske anlegg. EBL vil presisere at varsel til sosialkontorene om stenging ikke bør skje ved utsendelse av purring og varsel om stenging. Slike betalingspåminnelser sendes ofte i stort antall. Erfaringsvis fører slikt varsel til at de aller fleste kundene ordner opp i forholdet. Det er imidlertid et antall kunder med reelle betalingsproblemer i restmassen. Det er overfor kunder i denne gruppen et mer aktivt samarbeid med sosialetaten vil være hensiktsmessig.»

Hafslund ASA har følgende synspunkter:

«Hafslund Nett sender i dag ut ca 480 000 betalingsvarsler per år. Dette er også samtidig et varsel om stenging. Det er de færreste av kundene som får betalingsvarsel som faktisk stenges, og vi antar også at de færreste av disse er sosialklienter. Hvis sosialkontoret skal motta kopi av alle betalingsvarsler, vil det oppstå et omfattende merarbeid med å avklare hvilket sosialkontor kunden tilhører. En slik ordning vil medføre betydelige merkostnader til administrasjon og distribusjon. Det er dermed et spørsmål om samfunnet og kundene vil være tjent med om alle som får stengevarsel/purregebyr blir innrapportert til sosialkontoret, med det merarbeid også sosialkontorene vil få.

Flertallet sier i sin vurdering «Forslaget til regulering av stenging innebærer i stor grad bare en kodifisering av gjeldende rett.» Flertallets vurdering må etter vår erfaring være feil. Selv om stenging riktignok er sjeldent benyttet, er VARSEL OM STENGING hyppig benyttet. Det er dette varselet som etter forslaget skal sendes til sosialkontorene og som gir merarbeid og merkostnader.»

KS Bedrift uttaler følgende om ulike sider av forslaget til stengingsregel:

«Ved tilbakeholdelse innen andre typer handel eksisterer det ikke noe vesentlighetskrav. I vanlige kontraktsforhold kan man kun holde tilbake en del av sin ytelse som motsvarer den motytelsen fra motparten som man ikke har fått. Ved stenging er det alt eller ingenting. Stenging er et kraftig virkemiddel. Det er derfor rimelig at det stilles et vesentlighetskrav.

Vi vil likevel påpeke at innholdet i vesentlighetskravet må senkes for de tilfelle manglende betaling skyldes uvilje, og ikke manglende betalingsevne.

Når det gjelder fare for betydelig tingskade er vi uenig at dette bør kunne utelukke stenging. Stenging vil normalt skje ved vesentlig betalingsmislighold. Den som besitter verdier som ved stenging kan føre til betydelig tingsskade tapt, vil nødvendigvis besitte noe som også har en betydelig omsetningsverdi. I slike tilfelle bør eieren selv ha ansvaret for å sikre ivaretagelsen av sine egne verdier. Det er urimelig at nettselskapet skal betale for denne typen verdisikring.

I tilfeller der det ikke er adgang til stenging, vil det reelt være vanskelig å få sosialkontoret eller andre til å dekke det fremtidige, løpende forbruket. I realiteten vil det bli nettselskapet som må bære tapet. Utvalget drøfter ikke om dette er urimelig overfor nettselskapet eller om nettselskapet bør kompenseres gjennom økt inntektsramme, eller om det skal fanges opp gjennom adgangen til overføring av mindreinntekter til det påfølgende året.

For det første bør det gjøres klart at den delen av krav om nettleie som det ikke er tvist om, må betales dersom man ønsker å unngå stenging.

Det er forholdsvis lett å konstruere innsigelser som det er vanskelig å bevise at er åpenbart grunnløse. Konsekvensen er at de i de fleste tilfelle det reises innsigelser, så er nettselskapet avskåret fra å stenge og er henvist til å gå til rettssak.

Dersom nettselskapet kunne stengt, ville forbrukeren være nødt til å betale. Slik betaling kan gjøres under protest. Deretter kan han reise sak mot nettselskapet. Slik gjelder det innen alle andre typer forbrukerkjøp der selger alltid har rett til å holde tilbake sin ytelse ved betalingsmislighold.

Videre viser vi til at utvalget også foreslår en formalisering av Elklagenemnda. Forbrukeren vil kunne fremlegge uenigheten for nemnda uten at det vil koste mye eller ta uforholdsmessig lang tid.

Vi er derfor uenig at stenging ikke skal kunne skje ved innsigelser som ikke er åpenbart er grunnløse.

Varsel om stenging kan ikke sendes med som vedlegg til den løpende faktureringen, men først når det er konstatert at forbrukeren har misligholdt sin betalingsforpliktelse. Dersom vilkårene for stenging først er oppfylt er det ingen grunn til å gi forbrukeren mer enn nødvendig tid til å betale sin forfalte gjeld. Vi mener at en varslingsfrist på fire uker er uforholdsmessig lang. Den kan ikke begrunnes med at strøm er et nødvendighetsgode eller at nettselskapet er i en monopolsituasjon.

Slik lovteksten og formuleringene i NOU'en er utformet, fremkommer det ikke klart hva

sosialkontoret må forplikte seg til å betale for å avverge stenging. Vi mener at det uttrykkelig må spesifiseres at sosialkontoret må påta seg å betale både forfalt nettleie og eventuell forfalt krav betaling for kraft levert av nettselskapet, foruten fremtidig betaling til nettselskapet for de samme tjenestene.

Gitt at nettselskapet underkastes et kontrollansvar og ikke et rent objektivt ansvar, har vi ingen innvendinger mot forslaget om at nettselskapet vil være erstatningsansvarlig for tap som oppstår som følge av urettmessig stenging.»

KS Bedrift støtter arbeidsgruppens forslag om at forbrukeren må dekke nettselskapets kostnader i forbindelse med stenging og gjenåpning, kostnader forbundet med varsel om stenging, samt faste kostnader i stengingsperioden, forutsatt av nettselskapet har gått korrekt frem.

Flere høringsinstanser har også vært opptatt av den delen av forslaget som har en side til sosialtjenesten. *Kommunal- og regionaldepartementet* uttaler følgende om forholdet til sosialtjenestens ansvar:

«Kommunal- og regionaldepartementet viser til at det i NOU-en punkt 20.4 foreslås at sosialkontorene skal motta stengningsvarsel fra nettselskapene, og vurdere om sosialtjenesten vil stå ansvarlig for å dekke utgiftene til forbrukerens forpliktelse overfor nettselskapet for å unngå at strømmen stenges av. I utredningen ligger det imidlertid ikke inne noe forslag om at sosialkontorene skal pålegges å dekke utestående fordringer fra nettselskapene for forbrukere som er mottagere av økonomisk sosialhjelp.

Utgifter til strøm er omfattet av det som i sosialtjenesteloven er definert som utgifter til livsopphold, og mottakere av økonomisk sosialhjelp får derved også dekket sine utgifter til strøm. Imidlertid er det et prinsipp i sosialtjenesteloven at økonomisk sosialhjelp ikke skal gå til å dekke utgifter til gjeld, som i dette tilfellet kan være forbrukerens utestående utgifter til nettselskapet.

Kommunal- og regionaldepartementet ber om at ansvarsforholdet mellom nettleverandør og kommunene i forhold til å sikre livsnødvendige strømleveranser til mennesker med betalingsproblemer, blir avklart i det videre arbeidet med utredningen. I denne sammenheng må de økonomiske og administrative konsekvensene for kommunene forslaget (administrativt merarbeid og økte utbetalinger til sosialhjelp) beregnes.»

Landsorganisasjonen i Norge støtter forslaget om at sosialtjenesten kan spille en aktiv rolle før stenging kan skje, men mener at spørsmålet bør

utredes videre i forhold til aktuelle regelverk, herunder personvernreglene.

Sosialdepartementet uttaler i denne forbindelse:

«Sosialdepartementet støtter forslaget om innføring av en bestemmelse om at sosialtjenesten skal få tilsendt kopi av varsel om stenging. Sosialtjenesten bør aktivt medvirke til å hindre avstenging, og bidra til at vedkommende som har mottatt stengingsvarsel får orden på forholdet til netteier og/eller kraftleverandør. Dersom betalingsmislighold ligger til grunn for stengingsvarselet, og misligholdet skyldes manglende betalingsevne, vil det fra sosialtjenestens side i første rekke være aktuelt å bistå vedkommende i kontakten med nett/kraftselskapet for å få i stand en avtale om nedbetaling av forfalt krav, samtidig som løpende utgifter vurderes dekket som livsopphold. (Jf. rundskriv I-34/2001).

I enkelte tilfeller kan sosialtjenesten ikke hindre stenging ved kun å betale for løpende og/eller fremtidige leveranser. Dette gjelder særlig tilfeller hvor det er inngått en realistisk avtale om nedbetaling av gjeld mellom forbrukeren og netteier/kraftselskapet. Skal sosialtjenesten hindre avstengning, må den medvirke til at kravet i sin helhet, eller den inngåtte avtalen om betaling, oppfylles etter sin ordlyd. Dette kan gjøres enten ved å yte stønad i form av bidrag eller lån, eller ved å gi økonomisk rådgivning.

Utgangspunktet er likevel at sosialtjenesten ikke har plikt til å yte stønad til dekning av gjeld. Økonomisk stønad etter sosialtjenesteloven skal ikke tilgodese kreditorene, men dekke søkerens behov for hjelp til livsopphold. Den foreslåtte bestemmelsen, slik den er formulert, vil innebære at sosialtjenesten gis et utvidet ansvar for å dekke kostnader som i utgangspunktet må knyttes til nettselskapenes forretningsmessige risiko. Dette vil være i strid med sosialtjenestelovens formål, og vil kunne medføre betydelige merkostnader for kommunene.

Sosialdepartementet mener på denne bakgrunn at følgende setning må tas ut i en eventuell lovbestemmelse om stenging på grunn av forbrukens kontraktsbrudd: «Dersom sosialkontoret innen fristen i annet ledd annet punktum bokstav a har meddelt skriftlig at det tar på seg ansvaret for å oppfylle forbrukerens forpliktelse, kan stenging ikke skje.»

Også *Olje- og energidepartementet* har synspunkter på sosialtjenestens rolle i forhold til gjeld:

«Departementet støtter forslaget om å regulere stengeretten. Departementet vil imidlertid bemerke at forslaget om regulering av

stengeretten i liten grad tar opp spørsmål knyttet til gammel gjeld. Etter det departementet har erfart gjennom henvendelser, kan det synes å ligge begrensinger i rundskriv til sosialtjenesteloven når det gjelder sosialkontorets muligheter til å medvirke til dekning av gammel gjeld. I tilfeller hvor sosialkontoret kun vedtar å yte bistand til å dekke kostnadene ved gjenåpning og gir garanti for fremtidig betaling, kan dette medføre at forbrukeren ikke får gjenåpnet anlegget. Det bør finnes hensiktsmessige løsninger på denne problemstillingen som ivaretar kravet om en rimelig balanse mellom kreditors og debitors interesser.»

Mjøskraft Nett AS har synspunkter av mer administrativ art knyttet til at stengingsvarselet skal sendes sosialkontoret:

«Forstår vi forslaget rett skal sosialkontoret ha innrapportert alle stengevarsler. I *Mjøskraft* dreier dette seg om 2500–3000 varsler pr. år, av dette er det bare 50 til 100 som reelt blir stengt.

En slik ordning vil medføre betydelige merkostnader til administrasjon og merarbeid for både sosialkontorene og nettselskapene. Vi kan vanskelig se at dette er samfunnsøkonomisk riktig.»

Norges vassdrags- og energidirektorat mener at terskelen for stenging må være høy, og at det må dreie seg om et markert avvik i forhold til kontraktsmessig oppfyllelse.

Norske Energikjøperes Interesseorganisasjon uttaler følgende om terskelen for stenging:

«Det er klart at avstenging fra nettet er svært problematisk fordi det kan få alvorlige konsekvenser for de forbrukerne som blir rammet og for deres familie eller deres virksomhet. Samtidig er det viktig å understreke at monopolstillingen til nettselskapene må føre til at kravene til stengning er langt strengere enn alminnelig leveringsnektelse f.eks. når en kunde er sent ute med betalingen eller bestrider leverandørens krav.

NEKI mener at det er meget strenge krav som må settes ved en utestengning fra nettet. Det er klart at dette ikke er en prosess som nettselskapet kan igangsette før det har gått en rimelig tid for forbrukeren til å områ seg og vurdere sine muligheter.»

Forbrukerombudet har synspunkter på hva forbrukeren bør betale i et tilfelle av stenging:

«Jeg gir i hovedsak min fulle tilslutning til forslaget som fremsettes til regulering av nettselskapets rett til å stenge det elektriske anlegget til en forbruker.

Det eneste jeg vil bemerke, er at det etter mitt syn ikke er rimelig at en forbruker som har fått anlegget sitt stengt skal måtte betale fastleddet av nettleien helt til avtalen med nettselskapet eventuelt sies opp. Dette virker særdeles lite rimelig, tatt i betraktning at det ofte er mennesker i svært vanskelige økonomiske situasjoner som opplever dette.

Jeg ønsker derfor en presisering i bestemmelsen som sier at forbrukeren ikke er pliktig til å betale all den tid anlegget er stengt, jf. merknadene til gruppens medlemmer fra Forbrukerombudet og Forbrukerrådet på s. 128 under punkt 20.4.10 i rapporten.»

13.4 Departementets vurdering

13.4.1 Generelt

Som nevnt under punkt 6.4 går departementet inn for å la forbrukerkjøpsloven gjelde for strømkontraktene med enkelte tilpasninger. Departementet er enig med arbeidsgruppen i at forbrukerkjøpsloven kapittel 9 om selgerens krav ved kontraktsbrudd fra forbrukerens side vil passe godt også i forhold til avtaler om overføring av elektrisk energi, jf. NOU 2004: 4 s. 168. Departementet slutter seg videre til arbeidsgruppens forslag om at heving ikke er aktuelt, fordi dette ville undergrave det vernet stengingsreglene skal gi forbrukeren.

Hafslund ASA mener det er behov for en klargjøring og lovfesting av nettselskapets krav om erstatning som følge av forbrukerens mislighold. Også *BKK Nett* og *NORSK ELEKTROTEKNISK KOMITE* har synspunkter på forbrukerens rolle som kan ha betydning i erstatningssammenheng. Det er imidlertid ikke helt klart hva disse høringsinstansene sikter til på disse punktene. *Departementet* vil bemerke at forbrukerens egne forhold kan ha betydning for ulike sider av kontraktsforholdet.

Forbrukerens forhold har betydning for om og i hvilken grad han eller hun selv kan rette krav mot nettselskapet, jf. det som er sagt under punkt 11.1 om dette. I den sammenheng vil forhold på forbrukerens side også kunne ha betydning når en skal vurdere spørsmålet om det foreligger adekvat årsakssammenheng. Tilsvarende vil forhold på forbrukerens side ha betydning for spørsmålet om tapsbegrensningsplikt og lemping.

Videre vil forbrukerens forhold naturlig nok ha betydning når en skal vurdere om forbrukeren har begått et kontraktsbrudd overfor selgeren. Departementet går som tidligere nevnt inn for å regulere strømvavtalene i forbrukerkjøpsloven. Lovens kapittel 7 har regler om forbrukerens plikter, mens

lovens kapittel 9 har regler om selgerens krav ved kontraktsbrudd fra forbrukeren, herunder regler om erstatning. Ettersom loven allerede inneholder regler om plikter og regler om sanksjoner, kan departementet ikke se at det er behov for en nærmere vurdering av erstatningsregler. Etter departementets syn er det ikke grunn til å regulere forbrukerens plikter og ansvar i denne sammenheng på noen annen og mer omfattende måte enn forbrukerens plikter i andre kjøp. Hvilke forpliktelser kjøperen vil ha utover hovedforpliktelsen, som er å betale kjøpesummen, vil bero på avtalen mellom nettselskapet og forbrukeren, jf. forbrukerkjøpsloven § 43.

Spørsmålet om stenging av forbrukerens anlegg ved kontraktsbrudd er dermed det sentrale temaet når det gjelder behovet for en regulering av nettselskapets sanksjoner ved forbrukerens kontraktsbrudd. Mange høringsinstanser har hatt synspunkter på dette spørsmålet. Høringsuttalelsene vil i det følgende bli tatt opp under drøftelsen av de enkelte spørsmålene knyttet til stenging.

Når det gjelder beskrivelsen av hva stenging innebærer, samt gjeldende norsk og nordisk rett om stenging, viser departementet til arbeidsgruppens fremstilling under punkt 13.2 foran.

I lys av høringsuttalelsen fra *Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap* bemerker departementet at forslaget til stengingsbestemmelse i forbrukerkjøpsloven ikke vil hindre frakobling etter annet særlig regelverk som nevnt av direktoratet.

13.4.2 Bør regler om stenging lovfestes?

Nettselskapets adgang til å stenge forbrukerens anlegg er allerede regulert i gjeldende standard nettleieavtale. Videre har en slik rett, som arbeidsgruppen peker på, sitt grunnlag i alminnelige prinsipper om tilbakeholdsrett. Siden det nå er aktuelt å lovregulere strømkontraktene, er departementet enig med arbeidsgruppen i at gode grunner taler for å lovfeste også stengingsretten. Dette har fått bred opplutning i høringsrunden.

13.4.3 Vilkår for stenging

Arbeidsgruppen foreslår at det skal stilles krav om vesentlig kontraktsbrudd fra forbrukeren som vilkår for å stenge av strømmen. Det vises i den forbindelse til strømmens karakter av nødvendighetsgode og til nettselskapenes monopolstilling. Videre pekes det på at standard nettleieavtale samt svensk og finsk rett bygger på et slikt vilkår. Departementet er enig i at det bør være en høy terskel for stenging av strøm, og slutter seg til at det bør opp-

stilles et vesentlighetsvilkår for stenging. Dette har også fått tilslutning i høringsrunden. Departementet slutter seg videre til at et krav om vesentlig kontraktsbrudd i prinsippet dekker alle former for kontraktsbrudd, men at stengingsretten i praksis bare vil være aktuell ved betalingsmislighold, og at vesentlighetskravet sjelden vil være oppfylt ved brudd på andre kontraktsforpliktelser enn betalingsplikten, jf. NOU 2004: 4 s. 135. Som arbeidsgruppen er inne på, kan brudd på andre forpliktelser inngå i vurderingen sammen med betalingsmislighold.

Om forbrukerens kontraktsbrudd er vesentlig, vil bero på en totalvurdering, hvor blant annet misligholdets karakter, omfang og betydning for partene vil være relevant. Som arbeidsgruppen peker på, innebærer kravet til vesentlighet at det må foreligge et markert avvik fra kontraktsmessig oppfyllelse før stenging kan bli aktuelt. Hvor den nærmere grensen går, vil måtte bero på en konkret vurdering. Dette sikrer nødvendig fleksibilitet. Som arbeidsgruppen peker på, må det tillegges betydning i vesentlighetsvurderingen at strøm er et nødvendighetsgode, og at forbrukeren ikke kan henvende seg til en annen leverandør (monopolytelse). Samtidig må man se hen til at nettselskapet ikke har andre aktuelle sanksjoner. Det kan videre, som arbeidsgruppen er inne på, være aktuelt å se hen til årsaken til kontraktsbruddet, for eksempel om dette skyldes manglende betalingsvilje eller betalingsevne.

13.4.4 Unntak fra stengingsretten som følge av fare for liv, helse eller betydelig tingskade

Arbeidsgruppen foreslår at det skal fremgå klart av loven at stenging ikke kan skje ved fare for liv, helse eller betydelig tingskade. Selv om dette er momenter som systematisk sett like gjerne kan inngå som en del av vesentlighetsvurderingen, er en slik uttrykkelig avgrensning etter departementets syn klargjørende. Innvendingen mot avgrensningen er at den, i likhet med vesentlighetsvilkåret, inneholder betydelige skjønnslementer. På den annen side synes denne typen avgrensning å være så langt det er mulig å komme i konkretisering, dersom ikke bestemmelsen skal miste den nødvendige fleksibilitet.

Slik departementet forstår arbeidsgruppens forslag, er det tale om å foreta to separate vurderinger. Dersom unntaket for liv, helse eller betydelig tingskade ikke får anvendelse, vil det måtte vurderes hvorvidt det foreligger et vesentlig kontraktsbrudd som gir grunnlag for stenging. Synspunktet

må være at fare for liv, helse og betydelig tingskade alltid vil utelukke stenging, mens andre ulemper for forbrukeren vil måtte inngå som en del av den alminnelige vesentlighetsvurderingen. De to vurderingene vil imidlertid i noen grad måtte gli over i hverandre.

Unntaket for liv eller helse tar ifølge arbeidsgruppen sikte på «mer akutte situasjoner der forbrukeren eller noen i vedkommendes husstand ikke vil tåle at forsyningen av elektrisk energi blir stengt av de nevnte grunner» (s. 136). Ingen høringsinstanser har hatt merknader til dette. Også departementet kan slutte seg til disse betraktningene, og viser til at også dagens standardavtale inneholder et slikt unntak. Hva som nærmere ligger i formuleringen «akutte situasjoner», vil måtte bero på en konkret vurdering. Departementet vil for sin del anta at det må være tale om fare for at forbrukeren eller noen i vedkommendes husstand pådrar seg helsemessige plager av betydning, som ikke kan unngås ved andre rimelige tiltak.

Etter arbeidsgruppens forslag er «fare for betydelig tingskade» et alternativt vilkår for at unntaket kommer til anvendelse. Arbeidsgruppen fremhever i den forbindelse at man sikter til «nokså omfattende økonomiske tap». Etter arbeidsgruppens syn kan det ikke være tilstrekkelig at verdifull mat kan bli fordervet, mens det på den annen side kan være tilstrekkelig dersom det er fare for sprenget vannrør, jf. NOU 2004: 4 s. 160. Departementet er enig i at dette gir en viss veiledning for vurderingen. Det må imidlertid også på dette punktet foretas en nærmere vurdering ut fra hva forbrukeren selv med rimelige tiltak kan bidra med for å redusere faren. Dette illustrerer for så vidt at de uttrykkelige unntakene i loven glir noe over i den mer generelle vesentlighetsvurderingen etter bestemmelsen.

KS Bedrift er uenig i at fare for betydelig tingskade bør kunne utelukke stenging, og peker på at den som besitter verdier som ved stenging kan føre til betydelig tingskade, også nødvendigvis vil besitte noe som har betydelig omsetningsverdi. I slike tilfeller mener KS Bedrift at eieren selv bør ha ansvaret for å sikre ivaretagelse av egne verdier. Etter departementets syn ligger det en forutsetning i unntaket om at det må være fare for betydelig tingskade *som følge av stengingen*. I dette ligger etter departementets syn en begrensning. Utover dette må det foretas en konkret vurdering av om forbrukeren med rimelige tiltak kan avverge faren for betydelig tingskade, jf. det som er sagt ovenfor.

Etter arbeidsgruppens forslag pålegges ikke nettselskapet noen alminnelig undersøkelsesplikt for å avdekke om vilkårene er oppfylt. Departementet kan heller ikke se hvordan dette skulle la seg gjennomføre i praksis. Departementet er enig med arbeidsgruppen i at nettselskapet må foreta et forsvarlig skjønn på bakgrunn av den kunnskap og de opplysninger selskapet kan forventes å sitte inne med. Departementet antar, som arbeidsgruppen, at forbrukeren normalt selv vil gjøre selskapet oppmerksom på faren etter at varsel om stenging er mottatt. Videre vil relevant informasjon kunne komme fra medisinsk eller sosialmedisinsk hold.

13.4.5 Forbrukeren har innsigelser mot grunnlaget for stengingen

Arbeidsgruppen har foreslått at stenging ikke skal kunne skje dersom forbrukeren har innsigelser mot grunnlaget for stengingen, med mindre innsigelsene er åpenbart grunnløse. Bestemmelsen må ifølge arbeidsgruppen ses i sammenheng med at stenging kan fungere som et effektivt virkemiddel for å drive inn kravet på betaling av nettleie (inkasso). Hovedformålet med bestemmelsen er å hindre at det skjer uberettigede stenginger. Tanken er at dersom det er tvist om grunnlaget for stengingen, bør denne tvisten få sin avklaring i domstolene eller annet tvisteløsningsorgan, før eventuell stenging kan skje. Reservasjonen om åpenbart grunnløse innsigelser er ment å beskytte nettselskapet mot innvendinger som bare tjener til å trenere saken.

KS Bedrift er uenig i at stenging ikke skal kunne skje i disse tilfellene, og viser til at det er lett å konstruere innsigelser som det er vanskelig å bevise at er åpenbart grunnløse. KS Bedrift mener videre at forbrukeren for å unngå stenging må betale den del av kravet som det ikke er tvist om.

Departementet går inn for at forbrukerens innsigelser mot grunnlaget for stengingen skal hindre stenging forutsatt at innsigelsene ikke er åpenbart grunnløse. Strøm er et nødvendighetsgode, og det er derfor etter departementets syn grunnlag for de særregler og den såpass strenge reguleringen av stengingsadgangen som er foreslått av arbeidsgruppen. Forslaget er fremsatt av en enstemmig arbeidsgruppe og synes å ha fått bred tilslutning i høringen.

Til innvendingene fra KS Bedrift vil departementet bemerke at det neppe vil være enkelt å konstruere innsigelser som kan gjøre stengingsretten illusorisk. For det første må innsigelsene knytte seg til det som er selve grunnlaget for stengingen, altså i praksis gjelden og det misligholdet forbru-

keren har utvist overfor nettselskapet. I klassiske tilfeller av langvarig betalingsmislighold, hvor det bare hefter innsigelser ved mindre deler av kravet, kan man neppe si at forbrukeren har innsigelser mot selve grunnlaget for stengingen. Det vesentlige kontraktsbruddet vil jo her bestå i misligholdet av størstedelen av gjeldsposten, ikke den del av gjelden som innsigelsen knytter seg til. Kravet til åpenbart grunnløse innsigelser vil innebære at nettselskapet i realiteten må foreta en ny vurdering av om det, i lys av innsigelsen, foreligger vesentlig kontraktsbrudd. Dette kan neppe karakteriseres som urimelig overfor nettselskapet, da selskapet uansett har risikoen for vurderingen av om kontraktsbruddet er vesentlig. I en slik ordning ligger det samtidig en ekstra beskyttelse for forbrukeren. Dersom nettselskapet vurderer situasjonen slik at forbrukerens innsigelse er åpenbart grunnløs, kan anlegget stenges. Nettselskapet vil ha risikoen for at en slik vurdering er riktig. Når det gjelder KS Bedrifts merknad om at forbrukeren må ha plikt til å gjøre opp den del av kravet det ikke er tvist om, viser departementet til at man har en alminnelig plikt til å gjøre opp sine forpliktelser dersom det ikke skulle foreligge grunnlag for noe annet. Hvorvidt oppgjøret har betydning for stengingsadgangen, beror på en vurdering av om vilkårene for stenging er oppfylt.

13.4.6 Varsel om stenging

Arbeidsgruppen foreslår at nettselskapet i forkant av en eventuell stenging skal gi forbrukeren skriftlig varsel om stenging. Departementet slutter seg til dette, og vil understreke at det i lovens forstand bare kan være tale om et stengingsvarsel i de tilfeller hvor nettselskapet mener at vilkårene for stenging av kundens anlegg er oppfylt.

Departementet er videre enig i arbeidsgruppens forslag til innhold av et stengingsvarsel. Som nevnt foran, innebærer kontraktsbrudd i bestemmelsens forstand i prinsippet også andre former for kontraktsbrudd enn betalingsmislighold. Som arbeidsgruppen er inne på vil dette imidlertid sjelden være aktuelt. Departementet har derfor kommet til at det ikke er grunn til å belaste lovteksten med en særskilt presisering av dette. Dersom kontraktsbruddet skyldes annet enn betalingsmislighold, antar departementet at nettselskapet enkelt kan tilpasse varselet, slik at det gjøres klart hva dette gjelder, og at det settes en frist på fire uker for å rette dette opp. For øvrig er det naturlig at nettselskapet generelt sørger for at varselet er utformet på en for forbrukeren forståelig måte.

Det skal fremgå av varselet at stenging ikke kan skje dersom forbrukeren betaler innen fire uker fra datoen for utsendelse av varselet. Dette er en rommelig frist, men departementet er enig med arbeidsgruppen i at dette er på sin plass ved et såpass inngripende virkemiddel som stenging. Departementet har i denne sammenheng lagt vekt på at ingen høringsinstanser, bortsett fra *KS Bedrift*, har gått mot en fire ukers frist. Departementet mener at fristens lengde kan ha betydning for forbrukerens muligheter for å finne frem til ordninger som kan avverge en stenging, og dermed legge til rette for at forbrukeren fortsatt får levert strøm.

Departementet er videre enig med arbeidsgruppen i at varselet skal oppfordre forbrukeren til å ta snarlig kontakt med nettselskapet dersom stenging kan medføre fare for liv, helse eller betydelig tingskade, eller dersom forbrukeren har innsigelser mot det underliggende kravet. Videre bør varselet, som foreslått av arbeidsgruppen, gjøre forbrukeren oppmerksom på kostnadene som kan belastes ved rettmessig stenging.

Arbeidsgruppens forslag om at kopi av stengingsvarselet skal sendes sosialkontoret i den kommunen forbrukeren bor, har som nevnt møtt motstand under høringen. Departementet har på bakgrunn av høringen kommet til at man ikke bør innføre en slik ordning. Det kan åpenbart tenkes situasjoner hvor unnlatt betaling ikke har sammenheng med en situasjon hvor sosialhjelp er aktuelt. Departementet viser her til høringsuttalelsen fra *Den Norske Advokatforening*. I slike tilfeller vil forbrukeren kunne oppfatte det som lite ønskelig at nettselskapet kobler inn sosialtjenesten.

Enkelte høringsinstanser har vært inne på at det kun er i tilfeller hvor det foreligger reelle betalingsvansker, at det er hensiktsmessig å koble inn sosialtjenesten. Departementet er enig i dette, men har vanskelig for å se hvordan man skal kunne etablere en mer treffsikker ordning. *Den Norske Advokatforening* har foreslått at nettselskapet gis en skjønnsmessig adgang til å avgjøre i hvilke tilfeller varsel skal sendes sosialtjenesten. Til dette vil departementet bemerke at det selv i saker hvor det foreligger reelle betalingsproblemer, kan være kundens ønske at sosialtjenesten ikke kobles inn. Videre vil etter departementets syn en slik skjønnsmyndighet for nettselskapet kunne virke vilkårlig. Det er heller ikke gitt at nettselskapet har tilstrekkelig kjennskap til forbrukerens økonomiske situasjon til å foreta et slikt skjønn.

Landsorganisasjonen i Norge har pekt på at sosialtjenestens rolle kan ha en side til personvernet. Departementet er enig i dette. Det synes ikke ube-

tenkelig i forhold til personvernet å innføre en plikt for nettselskapet til å sende kopi av stengingsvarselet til sosialtjenesten. I disse tilfellene vil sosialtjenesten få opplysninger som skal brukes i en sosialsak som gjelder klienten. Dersom det skal være aktuelt med en slik ordning, synes det å måtte stilles krav om at det innføres en slettingsplikt, slik at opplysninger om personer som det viser seg uaktuelt å vurdere støtte til, slettes umiddelbart av sosialtjenesten.

Departementet er etter en helhetsvurdering kommet til at det er for store betenkeligheter knyttet til å innføre en plikt for nettselskapene til å sende kopi av stengingsvarselet til sosialtjenesten. Departementet foreslår i stedet at det i stengingsvarselet inntas informasjon til forbrukeren om at vedkommende selv kan vurdere om det er ønskelig å kontakte sosialtjenesten med sikte på økonomisk bistand. Forskjellen fra arbeidsgruppens forslag blir bare at det i stedet for en automatisk oversendelse av stengingsvarselet fra nettselskapet, er forbruken selv som må vurdere å kontakte sosialtjenesten. Med en slik løsning imøtekommer man også innvendingene i høringsrunden av administrativ art om at en ordning med kopi av varsel vil være kostnadskrevende. Arbeidsgruppens forslag innebærer at det i prinsippet også kan tenkes stenging ved andre former for kontraktsbrudd enn betalingsmislighold. I slike situasjoner vil informasjon om muligheten for å kontakte sosialtjenesten neppe ha interesse. Departementet ser imidlertid ikke noen grunn til å komplisere lovteksten med at slik informasjon ikke skal gis i denne typen tilfeller.

Når det gjelder sosialtjenestens mulighet for å hjelpe forbrukeren, vil dette bero på praktiseringen av regelverket om sosiale tjenester. *Kommunal- og regionaldepartementet*, *Olje- og energidepartementet* og *Sosialdepartementet* har i sine høringsuttalelser vært inne på forholdet mellom sosialtjenestereguleringen, den foreslåtte stengingsregelen og håndtering av forbrukerens gjeld. *Sosialdepartementet* har tatt til orde for at en del av lovforslaget må utgå fordi det utvider sosialtjenestens plikt til å yte økonomisk bistand utover gjeldende ordning.

Departementet er ikke enig i dette. Den aktuelle bestemmelsen slår kun fast at melding fra sosialtjenesten er aktuelt *dersom* den påtar seg ansvaret for å oppfylle forbrukerens forpliktelse. I hvilken grad sosialtjenesten er forpliktet til å gjøre dette, vil bero på det sosialrettslige regelverket. Regelverket og høringsuttalelsen fra Sosialdepartementet gir holdepunkter for at sosialtjenesten i en viss grad har mulighet for å dekke forbrukerens strømgjeld. Hvor langt sosialtjenesten kan gå i retning av å dekke slik gjeld, synes uklart. Dersom

sosialtjenesten påtar seg ansvaret for å oppfylle forbrukerens forpliktelse, kan stenging ikke skje. Departementet legger til grunn at man i slike tilfeller sikter til at sosialtjenesten dekker hele forbrukerens forpliktelse, jf. høringsuttalelsen til *KS Bedrift* om at det ikke er klart hva sosialtjenesten må forplikte seg til å betale for å avverge stenging. Dersom sosialtjenesten dekker deler av forbrukerens gjeld til nettselskapet, vil dette kunne komme inn i vurderingen av om det foreligger vesentlig kontraktsbrudd som gir grunnlag for stenging. Det er ikke grunn til å stille slik delbetaling i noen annen stilling enn enhver annen betaling, enten denne kommer fra forbrukeren eller andre. I vesentlighetsvurderingen vil det også kunne ha betydning om nettselskapet og forbrukeren har inngått avtale om en nedbetalingsplan, og om sosialtjenesten har gitt garantier om dekning av fremtidig løpende strømutgifter.

Dersom man skulle mene at det sosialrettslige regelverket i for liten grad åpner for å dekke forbrukerens forpliktelser, jf. spørsmålet som er reist av *Olje- og energidepartementet*, er dette et spørsmål som må vurderes for seg i forbindelse med en eventuell endring av det sosialrettslige regelverket. Det er ikke naturlig å vurdere ansvarsforholdet mellom nettleverandør og kommunene nærmere i forbindelse med vurderingen av selve stengingsregelen her, jf. høringsuttalelsen fra *Kommunal- og regionaldepartementet*.

13.4.7 Dekning av kostnader i forbindelse med stenging

Arbeidsgruppen går inn for å lovfeste at nettselskapene kan kreve å få dekket sine nødvendige kostnader i forbindelse med rettmessig stenging og eventuell gjenåpning av forbrukerens anlegg. Forslaget har ifølge arbeidsgruppen sitt motstykke i inkassoloven § 17 og kan også forankres i alminnelige erstatningsrettslige prinsipper. Det har ikke kommet innvendinger mot forslaget i høringsrunden, og departementet slutter seg til arbeidsgruppens forslag. Når det gjelder urettmessig stenging, bør nettselskapet etter arbeidsgruppens vurdering ikke kunne kreve å få dekket sine kostnader ved stengingen. Det kan også ifølge arbeidsgruppen bli tale om erstatningsansvar for nettselskapet i slike sammenhenger. Heller ikke på dette punktet har det kommet innvendinger fra høringsinstansene, og departementet slutter seg til arbeidsgruppens standpunkt.

Når det gjelder spørsmålet om dekning av faste kostnader i den tid forbrukerens anlegg er stengt, er det dissens i arbeidsgruppen. Et flertall bestå-

ende av lederen og medlemmene fra Barne- og familie departementet, Olje- og energidepartementet, Norges vassdrags- og energidirektorat og Energibedriftenes landsforening mener at nettselskapet skal kunne pålegge forbrukeren å dekke kostnadene. Synspunktet er at kontraktsforholdet består, og at kostnadene ikke blir mindre ved at forbrukeren ikke benytter sitt anlegg. Et mindretall bestående av medlemmene fra Forbrukerrådet og Forbrukerombudet er uenig med flertallet i at forbrukeren bør ha en forpliktelse til å dekke nettartiffens faste kostnader i dette tidsrommet. Mindretallet mener at en slik regel vil innebære å «legge ekstra stein til byrden» for mennesker som i mange tilfelle er i en fortvilet økonomisk situasjon. Mindretallet foreslår derfor at det i stengingsbestemmelsen presiseres at forbrukeren ikke plikter å betale slike kostnader.

I høringsrunden støtter Forbrukerombudet og Forbrukerrådet synspunktet til deres egne representanter i arbeidsgruppen. Det er for øvrig ikke kommet innvendinger mot flertallets forslag under høringen. KS Bedrift gir sin uttrykkelige støtte til flertallets forslag om at forbrukeren må dekke de faste kostnadene også i den perioden anlegget er stengt.

Departementet legger til grunn at manglende betaling av strømregningen kan skyldes flere forhold, for eksempel en vanskelig økonomisk situasjon, manglende betalingsvilje, langvarig feriefra- vær eller annet. Uansett årsak mener departementet at man her må legge til grunn det grunnleggende prinsippet om at skyldneren må gjøre opp sine forpliktelser. Så lenge det består et kontraktsforhold mellom partene, plikter forbrukeren å betale. Fastleddet av nettleien er noe alle kunder må betale uavhengig av om man bruker anlegget eller ikke.

13.4.8 Risikoen for sending av meldinger

Forbrukerkjøpsloven § 4 har en regel om risiko for sending av meldinger. Bestemmelsen innebærer at dersom meldingen er sendt på en etter forholdene forsvarlig måte, kan avsenderen gjøre gjeldende at meldingen er gitt i tide, selv om det skulle oppstå forsinkelse og feil under fremsendingen eller at meldingen ikke kommer frem. Arbeidsgruppen har vurdert om forbrukerkjøpslovens regel om risiko for sending av meldinger er tilfredsstillende i forhold til et stengingsvarsel, eller om man bør stille krav om at varselet faktisk er kommet frem i slike tilfeller. Under henvisning til bevisvansker og fare for trenering av saken fra forbrukerens side samt at det etter gjeldende rett kreves at meldingen skal være sendt på forsvarlig måte, går arbeidsgruppen ikke inn for noen særregulering. Departementet kan ikke se at det har kommet innvendinger i høringen på dette punktet, og er enig i arbeidsgruppens standpunkt. Det er dermed ikke behov for en særregulering i forhold til forbrukerkjøpsloven § 4.

13.4.9 Forholdet til inkasso

Arbeidsgruppen reiser spørsmål om et stengingsvarsel skal kunne sendes i samme brev som et inkassovarsel dersom det klart fremgår at det er tale om et stengingsvarsel. En slik ordning er akseptert etter gjeldende rett. Arbeidsgruppen mener at dette ikke bør være utelukket, men peker på at kravet til god inkassoskikk etter omstendighetene kan komme inn i bildet. Departementet slutter seg til at man også i fremtiden bør ha mulighet for å sende et stengingsvarsel sammen med et inkassovarsel i den grad dette ikke vil komme i strid med kravet om god inkassoskikk.

14 Forsinkelse i forbindelse med oppstart av kraftleveranse

14.1 Gjeldende rett

Arbeidsgruppen gir på s. 141 i utredningen følgende beskrivelse av situasjonen ved forsinkelse i forbindelse med oppstart av kraftleveransen:

«Ved bytte av kraftleverandør hender det fra tid til annen at kontraktsforholdet med den nye leverandøren ikke starter opp fra det tidspunkt som følger av avtalen og/eller ved utløpet av den lengste frist for gjennomføring av leverandørbytte som følger av forskrift 11. mars 1999 nr. 301 kapittel 2. Dette kan føre til at forbrukerne blir påført et økonomisk tap, fordi de blir stående under kontrakt med sin tidligere leverandør eller i verste fall risikerer å bli ført over på en ordning der nettselskapet leverer elektrisk energi i henhold til leveringsplikten i energiloven § 3-3 i påvente av at den nye leverandøren skal ta over og starte sin levering. Det siste kan bli resultatet dersom den nye leverandøren har sendt melding om leverandørbytte, men ikke starter sin kraftleveranse i tide. Foruten det økonomiske tap den enkelte forbruker blir utsatt for, kan forsinkelse i forbindelse med leverandørbytter bidra til en svekking av konkurransen i kraftmarkedet, fordi sluttbrukerne vegrer seg mot å bytte leverandør pga. de problemene som kan oppstå.

Spørsmålet om erstatning for det økonomiske tapet forbrukeren lider som følge av forsinket oppstart av levering av elektrisk energi fra ny leverandør, er regulert i standard kraftleveringsavtale § 4-5, jf. § 1-3 (se nedenfor under punkt 21.3). Problemstillingen i det følgende er om det er behov for å lovfeste forbrukerens rettigheter i slike tilfeller.

I denne sammenheng nevnes at eldirektiv II har bestemmelser om leverandørbytte. I artikkel 3 nr. 5 heter det at medlemsstatene «shall ensure that the eligible customer is in fact able to switch to a new supplier». Videre heter det i direktivets vedlegg A bokstav e at forbrukerne ikke skal bli avkrevd betaling for å skifte leverandør. Direktivet stiller imidlertid ikke noe uttrykkelig krav om at statene må ha en ordning med erstatning for tap som følge av forsinkelse i forbindelse med leverandørbytte. En slik forpliktelse kan likevel tenkes å følge av det

generelle kravet til «high levels of consumer protection» i direktivets artikkel 3 nr. 5.

Arbeidsgruppen vil innledningsvis presisere at spørsmålet om forsinket oppstart av kraftleveranse først og fremst oppstår i leverandørbyttetilfellene, og at hovedfokus i det følgende derfor vil bli på disse tilfellene. Det kan imidlertid bli spørsmål om forsinket oppstart også i tilfeller hvor en forbruker ikke står i noe kontraktsforhold til en kraftleverandør fra før. Etter arbeidsgruppens syn bør den kontraktsrettslige lovreguleringen her være den samme som ved leverandørbytte. I det følgende går vi ikke særskilt inn på disse tilfellene.»

Når det gjelder hvilke offentligrettslige krav som etter gjeldende rett stilles til gjennomføring av leverandørbytte, uttaler arbeidsgruppen samme sted:

«Det følger av forskrift 11. mars 1999 nr. 301 § 2-2 første ledd at sluttbrukere har rett til å skifte kraftleverandør. Leverandørskifte og leveringsstart skal foregå på mandager, og kontraktene må tilpasses dette, jf. forskriften § 2-2 annet ledd. Før melding om leverandørskifte blir sendt til kundens nettselskap, skal det foreligge en skriftlig leveringskontrakt, jf. § 2-2 tredje ledd. Forbrukerens nettselskap plikter så å gjennomføre leverandørbyttet når det har mottatt melding i henhold til § 2-4, jf. § 2-2 fjerde ledd.

Det følger av § 2-4 at leverandøren plikter å sende melding om leverandørskifte til forbrukerens nettselskap slik at meldingen blir mottatt av nettselskapet «senest mandag tre uker før leverandørskiftet», jf. bestemmelsen første og annet ledd. Nettselskapet plikter på sin side senest en uke før leverandørskiftet skal iverksettes å sende melding til den leverandøren som tar over leveransen og den leverandør som avslutter sin leveranse, jf. §§ 2-5 første ledd og 2-6 første ledd.»

Om reguleringen i gjeldende standard kraftleveringsavtale uttaler arbeidsgruppen på s. 142 i utredningen:

«I standard kraftleveringsavtale § 1-3 annet ledd er den nye kraftleverandørens ansvar i for-

bindelse med leverandørbytte regulert på følgende måte:

«I forbindelse med skifte av leverandør, er en kraftleverandør som er gitt i oppdrag å iverksette et leverandørskifte, ansvarlig for korrekt oppsigelse av kundens eksisterende kraftleveringsavtale, jf. § 4-5 og 5-3, med mindre annet er avtalt.»

Av avtalen § 4-5 fremgår følgende om den nye leverandørens ansvar:

«Dersom kraftleverandøren som følge av svikt i sine rutiner ikke har registrert en kunde han har gyldig kraftleveringsavtale med, og feilen helt eller delvis ikke skyldes forhold på kundens side, er kraftleverandøren ansvarlig for eventuelle merkostnader som kunden er blitt avregnet av tidligere kraftleverandør eller nettselskapet i medhold av leveringsplikt, jf. også § 1-3.»

14.2 Arbeidsgruppens forslag

Arbeidsgruppen foreslår å lovfeste en rett til erstatning for økonomisk tap som følge av at den nye leverandøren ikke oppfyller sine plikter i forbindelse med et leverandørbytte. Arbeidsgruppen foreslår at forbrukerkjøpsloven § 24 om kontrollansvar skal komme til anvendelse. Arbeidsgruppen foreslår videre å klargjøre at også andre misligholdsbeføyelser utover erstatning kan gjøres gjeldende av kjøperen. Dersom man regulerer spørsmålene i forbrukerkjøpsloven, foreslår arbeidsgruppen en bestemmelse som sier at forbrukerkjøpsloven kapittel 5 om forsinkelse skal gjelde ved forsinket oppstart av kraftleveranse. Velger man energiloven, foreslår arbeidsgruppen en bestemmelse som henviser til forbrukerkjøpslovens relevante bestemmelser om mislighold ved forsinkelse.

14.3 Høringsinstansenes syn

Alle høringsinstanser som har uttalt seg om spørsmålet, støtter arbeidsgruppens forslag om en lovregulering av leverandørens ansvar ved forsinket oppstart av kraftleveranse.

Energibedriftenes landsforening uttaler:

«Ved ordinært leverandørbytte er situasjonen at kunden overlater gjennomføringen av leverandørbytte til sin nye kraftleverandør, som dermed påtar seg et ansvar overfor kunden. Dette er også i tråd med NVEs forskrifter for

leverandørbytte. EBL støtter utredningens enstemmige konklusjoner på dette punkt.

Den fysiske leveringsstarten skjer i det øyeblikk en forbruker tar i bruk et elektrisk anlegg. Normaltilstanden i Norge er at et elektrisk anlegg som er knyttet til nettet, er åpent for uttak av strøm. Vi kan tenke oss en rekke praktiske vanskeligheter for kundene og nettselskapene dersom det motsatte hadde vært tilfellet. Det er derfor viktig at reglene for å ta i bruk et elektrisk anlegg sikrer begge parter interesser i denne situasjonen.»

Forbrukerombudet har følgende synspunkter:

«En regel som gir forbrukeren mulighet for å kunne rette krav mot kraftleverandør ved forsinkelse ved leverandørbytte, vil være en viktig sikkerhetsventil for å unngå kontraktsbrudd fra leverandørens side.

Ettersom det er den mottagende leverandøren som har den mest aktive rollen i leverandørskiftet, er det hos denne det som hovedregel vil være størst fare for at forsinkelse kan oppstå. Skulle det imidlertid være forhold som gjør det nødvendig at også den avgivende leverandøren må bidra aktivt for at skiftet skal kunne gjennomføres, må forbrukeren også kunne rette krav mot denne ved forsømmelse.

I tillegg vil jeg peke på at det også kan tenkes tilfelle der forbrukeren, før kontrakt med ny leverandør er inngått, kontakter sin eksisterende leverandør for å si opp avtalen. Det kan for eksempel tenkes at forbrukeren ikke lenger ønsker å ha avtale med noen kraftleverandør, men heller vil få strømmen levert fra nettselskapet.

Etter min mening bør ordlyden i forslaget til bestemmelse om forbrukerens krav som følge av forsinkelse hos kraftleverandør utvides til å omfatte også disse tilfellene. Dette kan gjøres ved å tilføye «eller avslutning» i den foreslåtte bestemmelsen.»

14.4 Departementets vurdering

Departementet slutter seg til arbeidsgruppens forslag til regulering av forsinket oppstart av kraftleveranse, og viser til at forslaget har fått bred oppslutning i høringsrunden. Det vises til lovforslaget § 2 annet ledd bokstav c annet punktum.

Forbrukerombudet har pekt på at det kan være tilfeller hvor også den avgivende leverandøren må bidra aktivt for at skiftet skal kunne gjennomføres, og at det i slike tilfeller også må kunne være mulig å rette krav mot denne ved forsømmelse. I den grad dette måtte være aktuelt, legger departementet til grunn at forbrukerkjøpsloven § 19 tredje ledd

etter omstendighetene vil kunne gi grunnlag for krav mot denne leverandøren. Bestemmelsen gjelder såkalte sideforpliktelser en selger måtte ha, det vil si plikter utover å levere varen i rett tid. Selgeren kan etter bestemmelsen komme i ansvar også ved brudd på slike plikter. Både den avgivende leverandøren og den overtakende leverandør vil

være selgere av kraft på det tidspunktet forbrukeren står under kontrakt med dem. Bestemmelsen vil dermed etter omstendighetene kunne være aktuell i forhold til begge kraftleverandører. Departementet ser derfor ikke behov for en endring i lovteksten som foreslått av Forbrukerombudet.

15 Tvisteløsning

15.1 Gjeldende rett

På s. 50-51 i utredningen beskriver arbeidsgruppen gjeldende ordning med klagebehandling på strømområdet slik:

«9.1 NVEs behandling av klager på nettselskaper

Det vil i det følgende bli redegjort for hvilke klager på nettselskap NVE behandler.

Forskrift om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. av 7. desember 1990 nr. 959 (energilovforskriften) § 7-2 lyder:

«Departementet fører tilsyn med at bestemmelser gitt i eller i medhold av energiloven overholdes. Når myndighet etter loven og denne forskrift er lagt til Norges vassdrags- og energidirektorat, omfatter dette også myndighet etter første punktum.»

NVE utøver med hjemmel i denne bestemmelsen, samt påleggskompetansen i energilovforskriften § 7-3, tilsyn med blant annet nettselskapene. Energiloven, underliggende forskrifter og konsesjonene inneholder en detaljert økonomisk og teknisk regulering av nettselskapene. Som eksempel kan nevnes at nettselskapene er pålagt å til enhver tid å holde de elektriske anleggene i tilfredsstillende driftssikker stand, herunder sørge for vedlikehold og modernisering som sikrer en tilfredsstillende leveringskvalitet. Ved en eventuell klage fra tilknyttede kunder, kan NVE fatte vedtak og pålegge nettselskapet å rette tilstanden. Et pålegg kan følges opp med tvangsmulkt, og eventuelt politianmeldes. Muligheten for å treffe konkrete vedtak vedrørende leveringskvalitet vil bli vesentlig bedret når ny forskrift om leveringskvalitet vil tre i kraft. Planlagt ikrafttredelse er 1. januar 2005. For øvrig konsesjonsbehandler NVE alle overføringsanlegg med en spenning på over 22 kV, og fatter enkeltvedtak i sakene.

Forskrift om økonomisk og teknisk rapportering, inntektsramme for nettvirksomheten og tariffier av 11. mars 1999 nr. 302 § 13-5 sjette ledd lyder:

«Ved uenighet mellom nettselskap og nettkunde om tariffier og andre overføringsvilkår, plikter nettselskapet å informere kunden om at

Norges vassdrags- og energidirektorat er kontrollmyndighet etter bestemmelsen i forskrift av 7. desember 1990 nr. 959 § 7-2 og om bestemmelsen i § 18-1 i denne forskrift.»

Bestemmelsen i nettkontrollforskriften § 18-1 fastsetter at NVE kan gi de pålegg som er nødvendige for gjennomføring av forskriften og vilkår satt i konsesjoner gitt av NVE i medhold av energiloven.

Tidligere fremgikk det tydeligere av energilovforskriften at NVE har en konfliktløsningsfunksjon hva gjelder tariffier. Energilovforskriften hadde tidligere en bestemmelse i § 4-4 bokstav b syvende ledd som lød:

«Ved uenighet om vilkår eller ved tvist om beregningsmåten for overføringstariffier og kapasitet, treffes avgjørelse av Norges vassdrags- og energiverk».

Den gjeldende bestemmelsen i nettkontrollforskriften § 13-5 sjette ledd, jf. § 18-1, innebærer en mer indirekte regulering av NVEs konfliktløsningsfunksjon. Ulf Hammer argumenterer i sin bok «Tilrettelegging av kraftmarkedet» (Oslo 1999, se kapittel 41) for at NVE fortsatt har en plikt til å treffe avgjørelse i konflikter vedrørende tariffier. NVE praktiserer også regelverket i tråd med dette, og treffer årlig ca. 30 vedtak i saker om nettselskapenes tariffiering. I tillegg behandles et betydelig større antall henvendelser som ikke avgjøres ved vedtak.

NVE fastsetter ikke de konkrete tariffiene, men treffer enkeltvedtak om hvorvidt nettselskapets tariffiering er i tråd med de prinsipper og regler som gjelder i nettkontrollforskriften. Inntektsrammereguleringen, som er hjemlet i samme forskrift, bestemmer hvor mye det enkelte nettselskap samlet kan ta betalt for netjenestene. Inntektsrammereguleringen er basert på bruk av enkeltvedtak, og parter og andre med rettslig klageinteresse har dermed klagerett også her.

NVE fører også tilsyn med og behandler klager etter forskrift om måling, avregning og samordnet opptreden ved kraftomsetning og fakturering av netjenester av 11. mars 1999 nr. 301. Forskriften inneholder blant annet regler for hvordan nettselskap og kraftleverandører skal gjennomføre leverandørskifter, samt regler for nettselskapets fakturering av nettleie. Dersom kraftleverandørene velger å sam-

fakturere med nettselskapet, omfatter reglene også de relevante bestemmelsene kraftleverandøren. Et eksempel på det siste er nettselskapets plikt til å fakturere etterskuddsvis.

I medhold av energiloven § 5-5 tredje ledd behandler NVE også klager på priser og andre leveringsvilkår for abonnenter som er pålagt tilknytning til fjernvarmeanlegg etter plan- og bygningsloven § 66a.

9.2 *Elklagenemnda*

Elklagenemnda ble opprettet i 1991 i henhold til avtale mellom Norges Energiverkforbund (nå Energibedriftenes landsforening) og Forbrukerrådet. Nemnda består av fem medlemmer. Formannen er jurist og skal arbeide i en dømmende stilling. Lederen blir oppnevnt av partene i fellesskap. I tillegg består nemnda av to medlemmer som oppnevnes for ett år av gangen av hver av partene. Saksbehandlingen er gratis for forbrukerne.

Elklagenemnda behandler tvister vedrørende kontraktsforholdet mellom energiselskaper og husholdningskunder. Eksempler på tvister kan være forhold vedrørende måling/målefeil, beregning av forbruk, spenningsvariasjoner og ansvar for skade på elektriske installasjoner, tilknytningsavgifter, anleggsbidrag, fremføring av lavspenningsnett og leveringsbetingelser. Elklagenemnda behandler ikke tvister vedrørende rene kraftprisspørsmål og nettariffer. Dersom saken ikke kan avgjøres uten muntlig forklaring eller ved befarings på stedet, kan saken avvises. En sak kan også avvises dersom den reiser rettsspørsmål som det ikke med rimelighet kan forlanges at nemnda skal ta stilling til. Tvister mellom kunde og megler eller annen mellommann faller utenfor nemndas virkefelt. Tvister mellom energiselskaper og næringslivskunder faller også utenfor nemndas virkefelt.

Saksbehandlingen er skriftlig. Det forutsettes at den som klager først har reist skriftlig klage overfor energiselskapet, uten at tvisten er løst i minnelighet. Dersom klagen ikke imøtekommes skal den som klager varsles om adgangen til å bringe saken inn for nemnda. Etter at klageren har mottatt avslag fra energiselskapet har han eller hun en frist på fire uker på å reise saken for nemnda. Fristen løper bare dersom svaret fra energiselskapet gir uttrykk for å være endelig og dessuten gir skriftlig orientering om adgang til å bringe saken inn for klagenemnda.

Elklagenemndas sekretariat forbereder sakene for nemnda. Sekretariatet har taushetsplikt og har en nøytral stilling i forhold til begge parter i saken. I den skriftlige klagen må den som klager oppgi hvem som er parter i saken,

hva kravet er og grunngivning av kravet. Alle dokumenter som har betydning for saken må legges ved. Klagen blir så oversendt det innklagede energiselskapet til uttalelse. Etter at nødvendige uttalelser og dokumentasjon er innhentet fra begge parter, utarbeides det et saksammendrag som sendes begge parter, og som i tillegg til samtlige saksdokumenter legges fram ved nemndsbehandlingen.

Elklagenemndas vedtak er rådgivende for partene. Nemnda tar stilling til de bevis- og rettsspørsmål som er av betydning for avgjørelsen, og avgir en begrunnet uttalelse. Ved vedtak som gir klageren helt eller delvis medhold skal energiselskapet gi melding til klageren og nemnda innen fire uker dersom vedtaket ikke vil bli fulgt. Nemndas uttalelser har hittil hatt stor gjennomslagskraft. Det er en hovedregel at energiselskapene retter seg etter nemndas avgjørelser. En avsluttet sak kan gjenopptas når en ny kjensgjerning opplyses eller det fremskaffes et nytt bevis som etter nemndas mening med overveiende sannsynlighet måtte ha medført en annen avgjørelse.

Årsmeldingene inneholder sammendrag av de sakene som er behandlet det enkelte år. Disse sammendragene gir et godt bilde av nemndas virksomhet og praksis i ulike sakstyper. Årsmeldingene inneholder også statistikk over antall klager, kategorisering av klagen og oversikt over i hvilken grad klager gis medhold. I 2002 mottok sekretariatet 128 saker, hvorav 59 ble behandlet i nemnda.»

På s. 143 i utredningen beskriver arbeidsgruppen nærmere hvordan en rekke nemndsordninger for tvisteløsning i forbrukersaker har utviklet seg de senere år:

«Det finnes i dag en rekke nemnder og utvalg som på ulike områder behandler klagesaker i forbrukerforhold. I 1991 ble Elklagenemnda opprettet gjennom avtale mellom Norges Energiverkforbund (nå Energibedriftenes landsforening) og Forbrukerrådet. Nemnda behandler tvister som springer ut av kontraktsforhold mellom energiselskaper og husholdningskunder. Det er redegjort nærmere for nemnda i punkt 9.2 ovenfor.

Hovedformålet med Elklagenemnda og tilsvarende nemnder er å skaffe forbrukere en rimelig og enkel måte å løse tvister på. For de fleste forbrukere vil det normalt være svært kostbart å bringe en sak inn for de ordinære domstolene. Ofte vil tvistegenstanden også ha en så lav verdi at en ordinær rettsak fremstår som unødvendig ressurskrevende. De forskjellige tvistenemndene vil normalt tilby vederlagsfri saksbehandling for forbrukeren. Det er normalt heller ikke nødvendig at denne er repre-

sentert ved advokat. En annen fordel ved utenrettslig nemndsbehandling er at nemndene ofte besitter en særlig ekspertise innenfor sitt saksområde, og at nemndene kan utvikle en presedenspraksis som gir bedre forutberegnelighet på det aktuelle rettsområdet. Dette har vært tilfelle også når det gjelder Elklagenemnda, som har bidratt til å utvikle klarere normer mellom energiselskaper og husholdningskunder.

De fleste av de tvistenemndene som finnes, er stiftet gjennom avtaler mellom organisasjoner som representerer den aktuelle bransjen på den ene siden, og institusjoner eller organisasjoner som representerer forbrukerne på den andre siden, normalt Forbrukerrådet. Selv om nemndene formelt sett er private og avtalebaserte, er det for flere av dem gitt nærmere lovregler om nemndenes virksomhet og de avgjørelser som fattes, jf. f.eks. lov 13. mai 1988 nr. 26 om inkasso (inkassoloven) kapittel VII, lov 16. juni 1989 nr. 69 om forsikringsavtaler (forsikringsavtaleloven) § 20-1, lov 13. juni 1997 nr. 43 om avtaler med forbruker om oppføring av ny bustad m.m. (bustadoppføringslova) § 64 og lov 25. juni 1999 nr. 46 om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven) §§ 4 og 5. Disse lovbestemmelsene er i stor grad utført på samme måte. Nemnda er basert på avtale, men lovbestemmelsene gir en adgang til å legge fram nemndsavtalene for Kongen med sikte på godkjenning som utløser visse rettsvirkninger.

Det er et gjennomgående trekk ved de nevnte ordningene at det ikke kan reises søksmål ved domstolene så lenge tvisten er til behandling i nemnda (såkalt litispendens). Et annet fellestrekk er regler som fritar for forliksrådsbehandling dersom søksmål reises etter at saken har vært til behandling i nemnda. Innbringelse for ei nemnd vil dessuten avbryte den alminnelige foreldelsesfristen, se foreldelsesloven § 16 nr. 2. Reglene i pakkereiseloven skiller seg fra de øvrige ved at godkjenning av nemndas vedtekter også gjør at nemndsavgjørelser kan få tvangs- og rettskraft hvis de ikke bringes videre til domstolene (...).

15.2 Arbeidsgruppens forslag

Etter å ha gjort rede for allerede eksisterende nemndsordninger i forbrukerforhold uttaler arbeidsgruppen på s. 143-144 i utredningen:

«Etter mønster av den refererte lovreguleringen går arbeidsgruppen inn for at det gis enkelte lovbestemmelser som legger til rette for at Elklagenemnda kan fungere effektivt. Arbeidsgruppen ser dette som et viktig tiltak

for å styrke forbrukernes interesser. Gruppen ser det som særlig viktig at man gjennom lovregulering kan etablere en nemndsordning som alle energiselskaper må være tilknyttet. Lovregulering kan også bidra til å gi Elklagenemnda styrket autoritet og gjennomslagskraft. Endelig nevner gruppen at det i eldirektiv II artikkel 3 nr. 5, jf. vedlegg A, er inntatt særlige bestemmelser om tvisteløsning i forbrukerforhold. I henhold til vedlegg A bokstav f skal statene sørge for at forbrukere «benefit from transparent, simple and inexpensive procedures for dealing with their complaints. Such procedures shall enable disputes to be settled fairly and promptly with provision, where warranted, for a system of reimbursement and/or compensation. They should follow, wherever possible, the principles set out in Commission Recommendation 98/257/EC.» En lovfesting av en elklagenemnd vil etter arbeidsgruppens syn være godt i samsvar med bestemmelsene i direktivet.»

Arbeidsgruppen foreslår at det etter avtale mellom nettselskaper, kraftleverandører eller en organisasjon for slike selskaper og Forbrukerrådet eller en annen organisasjon som representerer forbrukere, kan opprettes en eller flere nemnder for behandling av tvister om kjøp og overføring av elektrisk energi til forbrukere. Både tvister med nettselskaper og kraftleverandører skal være omfattet av nemndas kompetanse etter forslaget. Etter arbeidsgruppens forslag skal nemndas kompetanse videre avgrenses til å behandle tvister mellom energiselskaper og forbrukere. Arbeidsgruppen foreslår at selskap som er tilknyttet en slik nemnd, plikter å opplyse skriftlig om adgangen til å bringe krav inn for denne.

Arbeidsgruppen foreslår at nemnda kan søke Kongen om godkjenning av nemndsavtalen. Slik godkjenning er nødvendig for at de lovfestede virkningene (litispendens, unnlatt forliksrådsbehandling og avbrytelse av foreldelse) utløses.

Arbeidsgruppen foreslår videre at Norges vassdrags- og energidirektorat som konsesjonsmyndighet, skal kunne stille som vilkår for omsetningskonsesjon at nettselskapene og kraftleverandørene slutter seg til nemnda. Som en følge av dette må nemndsordningen være åpen for tilslutning også for aktører som ikke er medlem i en bransjeforening.

Etter arbeidsgruppens forslag skal bare forbrukere kunne bringe en sak inn for nemnda. Kraftleverandørene og nettselskapene skal ikke ha noen slik rett. Det forelås videre som vilkår for å få behandlet en sak i nemnda, at forbrukeren må ha

saklig interesse i å få nemndas uttalelse i den konkrete saken.

Arbeidsgruppen foreslår at loven ikke skal legge noen begrensning på nemndas saklige kompetanse. Hvilken saklig kompetanse nemnda har, vil etter forslaget bero på nemndsavtalen. Arbeidsgruppen slår imidlertid fast at hvorvidt en uttalelse fra nemnda har de virkninger som følger av loven, vil bero på om uttalelsen ligger innenfor den kompetansen nemnda har etter loven.

For å unngå at en sak bringes inn og behandles samtidig i en domstol og en godkjent nemnd, foreslår arbeidsgruppen en regel om at en sak som er brakt inn for en godkjent nemnd, ikke kan bringes inn for domstolene før klagenemnda har behandlet saken (såkalt litispensens).

Når det gjelder spørsmålet om hvorvidt nemndas avgjørelser skal ha retts- og tvangskraft, deler utvalget seg i et flertall og et mindretall, jf. NOU 2004: 4 s. 146-147:

«Arbeidsgruppen har vurdert om en klagenemnd også bør kunne fatte rettskraftige og tvangskraftige avgjørelser på samme måte som ordinære domstoler. Et flertall i arbeidsgruppen bestående av lederen og medlemmene fra Barne- og familiedepartementet, Olje- og energidepartementet, Norges vassdrags- og energidirektorat og Energibedriftenes landsforening har imidlertid kommet til at det ikke bør åpnes for det. I dag er det bare én bestemmelse i lovverket som gir anledning til å opprette private tvistenemnder som kan fatte rettskraftige avgjørelser, nemlig lov 25. august 1995 nr. 57 om pakkereiser (pakkereiseloven) § 10-5. [I denne forbindelse nevnes det også at Forbrukertvistutvalgets avgjørelser har retts- og tvangskraft, jf. lov 28. april 1978 nr. 6 om behandling av forbrukertvister § 11.] Denne adgangen er imidlertid ikke benyttet ennå. Hvorvidt slike nemnder bør kunne fatte rettskraftige avgjørelser, reiser en rekke kompliserte og prinsipielle problemstillinger som bør håndteres i en større sammenheng, der man på generell basis drøfter om ulike typer klagenemnder bør kunne treffe retts- og tvangskraftige avgjørelser, f.eks. som ledd i den pågående reform av sivilprosessen. Flertallet viser i denne sammenhengen til de innvendinger som ble reist da det tilsvarende spørsmålet ble vurdert for tvister etter finansavtaleloven. [Jf. Ot.prp. nr. 41 (1998–99) Om lov om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven) s. 88-89.] Flertallet kan ikke se at Elklagenemnda står i en særstilling som gjør at den i forhold til spørsmålet om tvangs- og rettskraft skal behandles på en annen måte en tilsvarende klagenemnder som er opprettet i medhold av lovgivningen.

En følge av å innføre rettskraft for nemndsavgjørelser, vil være at et energiselskap blir henvist til å bringe saken inn for retten dersom det ikke er tilfreds med avgjørelsen fra nemnda. Dette kan ha uheldige sider. Innbringelse for retten kan lede til at forbrukeren pådrar seg et ansvar for egne sakskostnader i tilfeller der han eller hun ikke får fullt medhold i rettsavgjørelsen. Det er således ikke gitt at en innføring av retts- og tvangskraftsvirkninger vil være i forbrukernes interesse. Flertallet bemerker også at selv om Elklagenemnda i dag bare avgir rådgivende uttalelser, er det generelle inntrykket at avgjørelsene stort sett blir fulgt i praksis.

Medlemmene fra Olje- og energidepartementet, Norges vassdrags- og energidirektorat og Energibedriftenes landsforening bemerker særskilt at de heller ikke kan se at det kan utledes som et krav som følger av eldirektiv II Vedlegg A bokstav f, at klagenemndas avgjørelser må gis tvangs- og rettskraft.

Et mindretall bestående av medlemmene fra Forbrukerombudet og Forbrukerrådet vil peke på at forbrukerkjøp og håndverkertjenester skal behandles av Forbrukertvistutvalget (FTU), jf. lov av 28 april 1978 om behandling av forbrukertvister § 1. Vedtak fra FTU har retts- og tvangskraft, jf. § 11. Dersom forbrukerkjøpsloven skal omfatte elektrisk kraft, vil strømkunder kunne bringe tvister inn for FTU med mindre lovgiver uttrykkelig velger en annen løsning. Spørsmålet blir om det er grunn til å gi strømkunder et annet og svakere rettslig vern enn andre forbrukerkjøpere.

Eldirektiv II, som er omtalt foran under punkt 10.3, stiller krav om at strømkunder skal sikres en effektiv klageadgang, se annex A Measures om consumer protection (f), der det heter at forbrukerkunder skal:

«benefit from transparent, simple and inexpensive procedures for dealing with their complaints. Such procedures shall enable disputes to be settled fairly and promptly with provision, where warranted, for a system of reimbursement and/or compensation. They should follow, wherever possible, the principles set out in Commission Recommendation 98/257/EC».

Mindretallet anser at det kan være hensiktsmessig at en særskilt nemnd som Elklagenemnda behandler strømklager på grunn av den særlige kompetanse nemnda har på området. Forbrukertvistloven § 14 gir hjemmel for overføring av myndighet fra FTU til en slik særnemnd.

Mindretallet kan imidlertid ikke se at flertallet har gitt noen god begrunnelse for hvorfor strømkunder skal ha svakere vern enn andre forbrukerkjøpere, selv om man formelt overfører vedtaksmyndigheten fra FTU til Elklagenemnda.

Etter mindretallets syn bør det i loven åpnes for at nemnda kan gis retts- og tvangskraft. Dette vil særlig være aktuelt hvis det viser seg at nemndas vedtak ikke blir respektert, for eksempel av enkelte aktører som i dag ikke er underlagt nemnda.

Subsidiært mener mindretallet at man bør vurdere å innføre en bestemmelse som gir departementet hjemmel til å benytte økonomiske sanksjoner i form av gebyrer eller lignende mot nettselskaper eller kraftleverandører som ikke etterlever nemndas vedtak. Også en slik løsning vil kunne sikre en effektiv nemndsordning.»

Arbeidsgruppen går inn for at en sak som har vært behandlet i en godkjent nemnd, skal kunne bringes direkte inn for tingretten, uten å gå veien om forliksrådet.

Når det gjelder foreldelse, viser arbeidsgruppen til at det allerede finnes tilstrekkelige regler i foreldelsesloven som sikrer at klage til nemnda har fristavbrytende virkning.

15.3 Høringsinstansenes syn

Alle høringsinstanser som uttaler seg om tvisteløsning, støtter arbeidsgruppens forslag om at det bør kunne opprettes en eller flere klagenemnder til løsning av tvister på dette området. Dette gjelder både høringsinstanser fra bransjesiden og forbrukersiden.

Energibedriftenes landsforening mener at en lovfestet plikt for aktørene til å akseptere nemndsbehandling bidrar til rettferdig konkurranse og ryddige forhold i bransjen, og støtter derfor flertallets forslag.

Forbrukerombudet stiller seg svært positiv til forslaget om å lovfeste grunnlaget for Elklagenemnda og til forslaget om å stille som vilkår for konsesjon at selskapene slutter seg til nemnda. Forbrukerombudet mener dette vil være et viktig skritt for å sikre både forbrukernes rettigheter og like konkurransevilkår i bransjen.

Hafslund ASA uttaler:

«Hafslund gir sin prinsipielle tilslutning til forslaget om en styrket Elklagenemnd som alle aktørene må være tilknyttet. Dette bidrar til større ryddighet i bransjen. En forutsetning for dette er at nemnda til enhver tid besitter den nødvendige kapasitet og kompetanse i forhold til klageomfang og de områder beslutninger skal fattes på.»

Når det gjelder de nærmere enkeltheter i reguleringen, har en rekke høringsinstanser kommet

med synspunkter. *KS Bedrift* har en del merknader til ulike deler av forslaget:

«En slik rett til å inngå avtaler om tvisteløsningsorganer følger uansett av prinsippet om avtalefrihet. Det kan tenkes at det også var hensiktsmessig om man uavhengig av forslaget til ny forbrukerkjøpslov også laget tilsvarende tvisteløsningsorganer for så vidt gjelder næringskunder.

Vi mener at det bør stilles et absolutt krav om at avtalen om nemndsbehandling må være inngått mellom alle relevante organisasjoner før den kan godkjennes av Kongen. Videre bør det stilles krav om [at] standardkontraktene også må være inngått mellom alle relevante organisasjoner ettersom nemnda skal fatte avgjørelser som omhandler disse. I tillegg må alle relevante organisasjoner også være representert i nemnda.

Dette vil innebære at KS Bedrift må gis adgang til å tre inn som part i overnevnte avtaleverk og gis adgang til å utpeke ett av medlemmene i nemnda.

Dersom ikke alle relevante organisasjoner er representert i forbindelse med inngåelsen av avtaleverket og etableringen av nemnda, vil ikke nemnda ha den nødvendige, faktiske legitimitet til å dømme over alle nettselskap og kraftleverandører i Norge.

Dersom alle de relevante organisasjonene er representert i forbindelse med inngåelsen av avtale om nemndsbehandling og inngåelsene av standardavtalene, samt gis adgang til å utpeke ett av utvalgets medlemmer, vil de absolutt fleste aktørene være representert gjennom en av organisasjonene. I så fall har vi ingen innvendinger mot et vilkår om underkastelse av nemndsbehandling i omsetningskonsesjonene. Vi har heller ingen innvending mot opplysningsplikten om nemndsbehandling på fakturaer gitt at omtalen kan gjøres kort og med henvisning til annen mer utfyllende informasjon på for eksempel organisasjonens hjemmesider.

Vi mener at nettselskapet og kraftleverandøren også bør ha en rett til å kreve en avgjørelse om en tvist med en forbruker der den samme forbruker allerede har brakt en annen tilgrensende tvist mot det samme selskapet inn for nemnda. Utover dette har vi ingen kommentarer.

OEDs og NVEs kompetanse til å fatte avgjørelser i tvister mellom nettselskap/kraftleverandører og forbrukere er vidtgående. Utvalgets forslag kan føre til at nemnda får kompetanse til å fatte avgjørelser som primært hører under OED og NVEs forvaltningsområde.

Vi mener det er nødvendig at man i forarbeidene vurderer dette grundigere og trekker opp et klart skille mellom nemndas og OED/NVEs

kompetanseområder. Fravær av slikt skille vil gjøre det vanskelig for den enkelte å bringe på det rene hvilket organ som er rette adressat for avgjørelse av tvisten. Dersom kompetanseområdene er overlappende vil en også kunne ende opp med at nemnda og OED/NVE fatter avvikende avgjørelser om de samme spørsmålene. (...)»

Landsorganisasjonen i Norge uttaler at det er viktig at tvisteløsningsorganer har nødvendig kompetanse for å behandle saker vedrørende kjøp av strøm. Elklagenemnda kan ifølge Landsorganisasjonen i Norge fungere som et effektivt og billig tvisteløsningsorgan for forbrukere.

Norske Energikjøperes Interesseorganisasjon uttaler:

«NEKI ser at Elklagenemnda kan være et velegnet organ for [å] løse mindre tvistesaker mellom elkunde og leverandør. Det skyldes både at elspørsmål ofte har en spesiell karakter og at de materielle tvistesporsmål er små i forhold til de ressurser som kreves dersom en skal iverksette en rettssak. (...)»

SINTEF Energiforskning AS påpeker at

«saksområdet som behandles er komplekst og krever betydelig kompetanse både av juridisk, teknisk og økonomisk art. Dette innebærer at de organer som blir satt til å forvalte reglene må ha betydelig kompetanse. Da slik kompetanse etter vår erfaring til dels er mangelfull hos berørte aktører (særlig på forbrukersiden), bør det legges til rette for å styrke denne».

Under høringen har det særlig vært uenighet når det gjelder spørsmålet om nemndas avgjørelser skal ha retts- og tvangskraft. Videre er enkelte høringsinstanser inne på forholdet til lov 28. april 1978 nr. 18 om forbrukertvister (heretter omtalt som forbrukertvistloven).

Barne- og familiedepartementet uttaler:

«Det ligger ikke i arbeidsgruppens forslag at Forbrukertvistutvalget skal tillegges oppgaver i forbindelse med strømkjøp. Vi vil imidlertid påpeke at det kan oppstå en viss usikkerhet dersom strømkjøp omfattes av forbrukerkjøpsloven, og det ikke opprettes en godkjent nemnd i henhold til den foreslåtte § 67. Forbrukerombudet og Forbrukerrådet synes å legge til grunn at i så fall vil tvister om forbrukerkjøp av strøm falle inn under Forbrukertvistutvalgets kompetanseområde, jf. rapporten side 146 annen spalte. Det kan hevdes at kjøp av strøm vil falle utenfor Forbrukertvistutvalgets saklige kompetanseområde allerede fordi forbrukerkjøp er definert som «kjøp av

ting til forbruker» i forbrukertvistloven § 1 tredje ledd. Isolert sett er det neppe naturlig å anse elektrisk strøm som innbefattet i begrepet «ting» i denne bestemmelsen. Men vi ser at det kan oppstå tvil dersom strømkjøp omfattes av forbrukerkjøpsloven, jf. at forbrukerkjøpsdefinisjonen i forbrukerkjøpsloven § 1 annet ledd også henspiller på salg av ting, og at det må sies å være nære forbindelser mellom forbrukerkjøpsloven og forbrukertvistloven. For det tilfelle at kjøp og overføring av elektrisk energi skal omfattes av forbrukerkjøpsloven, ber vi Justisdepartementet være oppmerksomme på dette. På et særområde som elektrisk energi er det en fordel med spesialkompetanse. Etter vår oppfatning bør det derfor fortsatt være en særskilt nemnd for forbrukertvister om elektrisk energi, uavhengig av Forbrukertvistutvalget. Barne- og familiedepartementet har mulighet for å godkjenne at klager som ellers faller inn under Forbrukertvistutvalgets kompetanse i stedet skal behandles av en bransjenemnd, jf. forbrukertvistloven § 14.»

Den Norske Advokatforening uttaler:

«Når det imidlertid gjelder spørsmålet om å knytte retts- og tvangskraftsvirkninger til nemndas avgjørelser, foreligger det argumenter både for og mot. For innføring av retts- og tvangskraft taler hensynet til å gi nemndsordningen den nødvendige effektivitet. Som et mindretall bestående av medlemmene fra Forbrukerombudet og Forbrukerrådet peker på (utredningen s. 146) skal forbrukerkjøp og håndverkertjenester behandles av Forbrukertvistutvalget, jf. lov av 28. april 1978. Vedtak fra Forbrukertvistutvalget har retts- og tvangskraft. Dersom forbrukerkjøpsloven skal omfatte elektrisk kraft, vil strømkunder kunne bringe tvisten inn for FTU med mindre lovgiver velger en annen løsning. Det er ingen grunn til å gi strømkundene et annet og svakere rettslig vern enn andre forbrukerkjøpere.

Motargumentet er først og fremst at det kan hevdes at Elklagenemnda ikke står i en særstilling som gjør at den i forhold til spørsmålet om retts- og tvangskraft skal behandles på en annen måte enn tilsvarende klagenemnder som er opprettet i medhold av lovgivningen.

Advokatforeningen vil under tvil slutte seg til arbeidsgruppens mindretall, og mener dette er en følge av vårt prinsipale syn om at forbrukerkjøpsloven skal omfatte elektrisk kraft. Dermed vil strømkunder kunne bringe tvister inn for FTU med mindre lovgiver uttrykkelig velger en annen løsning, noe det ikke er noen grunn til her.»

Forbrukertvistutvalget uttaler:

«Plassering av reglene i forbrukerkjøpsloven vil formentlig medføre at tvister i utgangspunktet vil omfattes av FTUs kompetanse. Dette er imidlertid ikke opplagt, idet FTUs kompetanse i kjøpssaker følger av forbrukertvistlovens § 1, ikke av anvendelsesområdet for forbrukerkjøpsloven. Det synes likevel naturlig å forstå forbrukertvistlovens § 1 slik at kontrakter som reguleres av forbrukerkjøpsloven, faller innenfor FTUs kompetanse.

Dette bør ha som konsekvens at tvister i utgangspunktet bør behandles av FTU. Deres utvalgets forslag om en særskilt klagenemnd skal gjennomføres – noe vi som arbeidsgruppen ser gode grunner for – bør denne nemnda få sin kompetanse gjennom regelen i forbrukertvistlovens § 14. Arbeidsgruppens flertall mener at nemndas avgjørelser ikke bør ha retts- og tvangskraft. Vi mener at nærværende lovreform gir en god anledning til å vinne erfaring med § 14, ved at elklagenemnda gis myndighet til å fatte vedtak med virkning som en dom. Det dreier seg om en velorganisert bransje med presumptivt seriøse aktører på tilbydersiden. Det er opplyst i arbeidsgruppens utredning at antallet saker som ble avgjort av nåværende elklagenemnd i 2002, var 59, noe som tilsier en oversiktlig saksmengde som bør være godt egnet til å vinne erfaring med retts- og tvangskraftige vedtak utenfor FTU selv. Det er videre opplyst i utredningen at nemndas avgjørelser stort sett respekteres av energiforetakene, uten at det er oppgitt tall for dette. Heller ikke i dette perspektivet synes det å være dramatisk om nemnda gis adgang til å fatte vedtak med virkning som dom. Hvis man velger å videreføre en særskilt klagenemnd på dette området, er det derfor vår anbefaling at nemnda etableres i medhold av forbrukertvistloven § 14.»

Til spørsmålet om avgjørelsene bør ha retts- og tvangskraft uttaler *Forbrukerombudet*:

«For å sikre at nemndas avgjørelser blir fulgt av selskapene, er jeg av den oppfatning at det bør vurderes, slik gruppas medlemmer fra Forbrukerombudet og Forbrukerrådet foreslår, å holde muligheten åpen for at nemnda kan gis retts- og tvangskraft eller at selskapene kan risikere å bli ilagt gebyrer ved manglende etterlevelse av nemndas avgjørelser.»

Forbrukerrådet sier om det samme spørsmålet:

«Uavhengig av hvilken lovteknisk løsning som velges, bør forbrukeren kunne få en avgjørelse med retts- og tvangskraft uten å måtte benytte/belastet det ordinære rettsapparatet. Løsningen

med å plassere reglene i forbrukerkjøpsloven, gjør dette enkelt ved at Forbrukertvistutvalget da har denne kompetansen, og at den eventuelt kan overføres til Elklagenemnda. Problemstillingene her har også en side til Eldirektiv II og Forbrukerkjøpsdirektivet, som det må tas hensyn til. Videre vil vurderingene rundt småkravprosessen kunne være av betydning for hvordan reglene skal håndheves. Det vil være uheldig om det nå skapes et system som ikke passer inn i en større helhet som vi kan se konturene av.»

Landsorganisasjonen i Norge mener det bør åpnes for å knytte retts- og tvangskraftvirkninger til nemndas avgjørelser.

Hafslund ASA uttaler:

«Vi støtter ikke mindretallets oppfatning av at det bør åpnes for å knytte retts- og tvangskraftvirkninger til Elklagenemndas avgjørelser.»

Norges vassdrags- og energidirektorat går imot å gi nemndas avgjørelser retts- og tvangskraft, og uttaler:

«NVE ønsker å presisere at saker som bringes inn for NVEs klagebehandling ikke skal behandles i Elklagenemnda. NVE mener at Elklagenemnda ikke skal kunne fatte rettskraftige og tvangsbærende avgjørelser på samme måte som domstoler. NVE mener det bør innføres en bestemmelse som gir departementet hjemmel til å benytte økonomiske sanksjoner i form av gebyrer eller lignende mot nettselskaper og kraftleverandører som ikke etterlever nemndas vedtak. NVE mener at tvister om kontraktsforhold etter denne lovgivningen ikke bør kunne behandles av Forbrukertvistutvalget, da tvistesaksbehandling innen kraftkontrakter og nettleiekontrakter er spesialisert og krever særlig kompetanse for å kunne få en behandling med autoritet.»

Nordisk Institutt for Sjørett (avdeling for petroleum- og energirett) har noen merknader til tvisteløsning i lys av at de mener det bør innføres et kontrollansvar som ansvarsgrunnlag for nettselskapet:

«Under henvisning til Elklagenemndas praksis og anvendelse av de alminnelige bevisbyrde-reglene, stiller vi oss tvilende til om bevisproblemene forbundet med en kontrollansvarsregel rent faktisk er så omfattende som antydnet ovenfor. Vi er uansett av den oppfatning at disse innvendingene kan imøtegås gjennom en bevisst tilrettelegging av Elklagenemndas behandling av klager. Praksis fra Elklagenemnda viser at tap hos forbruker som skyldes overliggende nett først konstateres ved Elklagenemndas tvistebehandling. I så tilfelle vil det

være både i forbrukers interesse og prosessøkonomisk lønnsomt å involvere overliggende nettselskap i samme tvist i Elklagenemnda. Dersom forbrukers nettselskap signaliserer at de mener feilen ligger i overliggende nett, bør Elklagenemnda ha kompetanse til å trekke det overliggende nettselskapet inn i samme tvisteløsningsprosedyre. En slik ordning vil innebære en effektivisering av klageprosessen. For forbrukernes vedkommende vil det være tilstrekkelig å klage egen nettleverandør inn for Elklagenemnda. Nettselskapets bevisføring for Elklagenemnda vil avgjøre om det er grunnlag for å trekke inn nettselskap i overliggende nett. Dette reduserer ubegrunnede/unødige forbrukerhenvendelser og reduserer nettselskapenes administrasjonskostnader. Samtidig kan det ikke ses at dette vil føre til uforholdsmessig økte kostnader for Elklagenemnda. Bevisbyrden og kostnadene forbundet med å innhente dokumentasjon for at dette er forhold som ligger utenfor deres kontroll, vil fortsatt påhvile nettselskapene. Kostnadsøkningen vil være relatert til innarbeidelse av rutiner hos Elklagenemnda for hhv å gjennomgå den lokale nettleverandørens anførsler, vurdere behovet for og innhente uttalelser fra overliggende nettselskap forut for at vedtak treffes.»

15.4 Departementets vurdering

Arbeidsgruppens forslag om å lovfeste grunnlaget for klagenemnder på strømområdet har fått bred tilslutning i høringen.

Departementet går inn for at det gis en regel om tvisteløsning med hovedsakelig samme innhold som arbeidsgruppen har foreslått, jf. forslaget til ny § 61 a i forbrukerkjøpsloven. Selv om den foreslåtte lovbestemmelsen vil åpne for at det kan opprettes flere nemnder, er det nok i realiteten Elklagenemnda bestemmelsen vil ha betydning for. Departementet fremhever i likhet med arbeidsgruppen at man gjennom den foreslåtte lovreguleringen kan oppnå en nemndsordning som alle energiselskaper må være tilknyttet.

Flere høringsinstanser har vært inne på forholdet til Forbrukertvistutvalgets kompetanse. Etter departementets syn er det ikke hensiktsmessig at Forbrukertvistutvalget skal behandle tvister på dette området. På grunn av saksområdets kompleksitet er det åpenbart en fordel med spesialkompetanse. Både *Barne- og familiedepartementet*, *Hafslund ASA*, *Landsorganisasjonen i Norge*, *Norges vassdrags- og energidirektorat* og *SINTEF Energiforskning AS* peker på at behandlingen av tvister på dette området krever særlig kompetanse.

Departementet mener blant annet i lys av dette at det også i fortsettelsen vil være en fordel at en særskilt nemnd behandler denne typen saker. Departementet legger til grunn at nemndsordningen på dette området vil bli videreført og utviklet i tråd med forutsetningene i forslaget.

For å klargjøre forholdet mellom Forbrukertvistutvalget og en særskilt bransjenemnd, foreslår departementet en tilføyelse i forbrukertvistloven § 1 fjerde ledd om at Forbrukertvistutvalget ikke skal behandle saker som nevnt i forbrukerkjøpsloven § 61 a første ledd bokstav a til c. Etter departementets syn er det naturlig at en slik avgrensning fremgår av forbrukertvistloven, og ikke, som etter arbeidsgruppens forslag, av forbrukerkjøpsloven. Departementet kan ikke se at det skulle være nødvendig å gå veien om forbrukertvistloven § 14 for å klargjøre dette. Departementets forslag innebærer at spørsmålet om bruk av forbrukertvistloven § 14 ikke oppstår. Sakene vil da ikke «ellers falle inn under Forbrukertvistutvalgets kompetanse» etter § 14, fordi det følger av forbrukertvistloven § 1, som regulerer lovens saklige virkeområde, at Forbrukertvistutvalget ikke har kompetanse til å behandle disse sakene.

Når det gjelder spørsmålet om nemndas avgjørelser skal ha retts- og tvangskraft, er høringsinstansene uenige. Dersom nemndas avgjørelser skal ha slike virkninger, må dette i tilfelle fastsettes særskilt. Departementet kan ikke se at spørsmålet om retts- og tvangskraft kan løses ut fra en vurdering av hvorvidt tvister om elektrisk energi i utgangspunktet ville falle inn under Forbrukertvistutvalgets kompetanse, jf. enkelte høringsinstanser merknader om dette. Etter forslaget skal slike tvister uansett ikke behandles av Forbrukertvistutvalget.

Departementet er enig med arbeidsgruppens flertall i at nemndas avgjørelser ikke bør ha retts- og tvangskraftvirkninger. Som arbeidsgruppens flertall peker på, reiser spørsmålet en rekke kompliserte og prinsipielle problemstillinger som må ses i en bredere sammenheng. Det er etter departementets syn naturlig å sammenlikne Elklagenemnda med andre typer nemnder hvis avgjørelser etter gjeldende rett ikke har retts- og tvangskraft. Departementet legger vekt på at tilsvarende spørsmål om retts- og tvangskraft tidligere har vært vurdert i forhold til tvisteløsning etter finansavtaleloven, inkassoloven og angrerettloven (for visse finansielle tjenester), uten at man fant å kunne gå inn for en slik ordning, jf. Ot.prp. nr. 41 (1998–99) Om lov om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven) s. 88–89, Ot.prp. nr. 115 (2001–2002) Om lov om endringer i inkassolova s.

16 og Ot.prp. nr. 36 (2004–2005) Om lov om endringer i lov 21. desember 2000 nr. 105 om opplysningsplikt og angrerett mv. ved fjernsalg og salg utenfor fast utsalgssted (angrerevttloven) s. 70. Departementet legger betydelig vekt på at Elklagenemndas avgjørelser vanligvis følges, noe som reduserer behovet for å tilleggge avgjørelsene rettskraft. Videre er departementet enig med arbeidsgruppens flertall i at retts- og tvangskraftvirkninger kan være uheldig for forbrukeren, fordi han kan pådra seg ansvar for egne saksomkostninger i tilfeller hvor energiselskapet henvises til å bringe en avgjørelse det er uenig i inn for retten.

Forbrukerombudet har i høringen reist spørsmål om et alternativ til retts- og tvangskraft kan være å illegge selskapene gebyrer ved manglende etterlevelse av avgjørelsene. *Norges vassdrags- og energidirektorat* mener at det bør innføres en bestemmelse som gir departementet hjemmel til å benytte økonomiske sanksjoner i form av gebyrer eller lignende mot nettleverandører som ikke etterlever nemndas vedtak. Departementet kan ikke se at dette er naturlig dersom man først går inn for at avgjørelsene ikke skal ha retts- og tvangskraft. Som nevnt er departementets inntrykk at avgjørelsene i stor grad etterleves. Stor grad av etterlevelse henger etter departementets syn sammen med om bransjen har den nødvendige tiltit til og respekt for ordningen. Offentlige reguleringer i form av gebyrer eller lignende vil etter departementets syn svekke slike fordeler ved den avtalebaserte ordningen. Sanksjoner bør eventuelt ha sitt grunnlag i nemndsavtalen.

KS Bedrift synes å stille som forutsetning for sin tilslutning til forslaget om tvisteløsning at alle relevante organisasjoner må være avtalepart, både i forhold til avtalen om nemndsbehandling og standardavtalene. Videre mener *KS bedrift* at alle relevante organisasjoner må være representert i nemnda. Departementet finner det ikke hensiktsmessig å lovregulere disse spørsmålene. Det vanlige ved denne typen nemnder er at nemndene har sitt grunnlag i avtaler mellom organisasjoner som representerer den aktuelle bransjen og institusjoner som representerer forbrukerne. Spørsmålet om nemndas grunnlag og sammensetning vil være relevant ved Kongens vurdering av en eventuell godkjennelse av nemnda. I den forbindelse vil det være av betydning at nemnda er sammensatt på en måte som Kongen mener gir nemnda den nødvendige legitimitet. Departementet finner det for sin del ikke naturlig å kommentere partsforholdene nærmere. Dette vil måtte bero på avtalen mellom partene. Gjennom lovforslaget legges det grunnlag for at tvistenemnder på dette området

kan få en lovforankring. Departementet legger til grunn at man også på bransjesiden vil kunne finne løsninger for å oppnå dette.

Når det gjelder spørsmålet om hvilke tvister nemnda skal kunne behandle, slutter departementet seg til arbeidsgruppens forslag om at nemnda bare bør behandle tvister mellom energiselskaper og forbrukere. *KS Bedrift* har som eneste høringsinstans synspunkter på dette, og mener at det kan være hensiktsmessig å ha tilsvarende tvisteløsningsorganer for næringskunder. Departementet viser til at det foreliggende forslaget har et forbrukervernsperspektiv, og at det ikke er like nærliggende med en tilsvarende lovforankret ordning for næringskunder. Et slikt spørsmål ligger uansett utenfor rammen for denne proposisjonen.

KS Bedrift har også synspunkter når det gjelder hvem som skal kunne bringe en sak inn for nemnda. Etter arbeidsgruppens forslag er det bare forbrukere som har en slik rett, mens *KS Bedrift* mener at også nettselskapet og kraftselskapene bør ha en slik rett i forhold til krav mot forbrukeren i tilfeller hvor forbrukeren allerede har brakt en tilgrensende tvist mot det samme selskapet inn for nemnda. Andre høringsinstanser har ikke hatt innvendinger mot arbeidsgruppens forslag på dette punktet, og departementet kan for egen del heller ikke se at man bør åpne for at tvister mot forbrukeren kan bringes inn av energiselskapet. Departementet legger, som arbeidsgruppen, vekt på at hensikten med klagenemnda er å gi forbrukere et effektivt alternativ til de alminnelige domstoler, og at energiselskapene har ressurser som gjør det lettere å ta i bruk det alminnelige domstolsapparatet, jf. utredningen s. 145.

KS Bedrift mener videre det er nødvendig at forarbeidene trekker et klart skille mellom på den ene side Olje- og energidepartementets og Norges vassdrags- og energidirektorats kompetanse til å fatte avgjørelser i tvister mellom nettselskap/kraftleverandører og forbrukere og på den annen side nemndas kompetanse. Departementet viser til at det allerede etter gjeldende rett eksisterer to klagemuligheter avhengig av hva tvisten gjelder, jf. foran under punkt 15.1 om Norges vassdrags- og energidirektorats og Elklagenemndas klagebehandling. Departementet kan ikke se at det er påvist at det har oppstått eller i fremtiden kan oppstå problemer som følge av dette. Departementet viser videre til at verken Norges vassdrags- og energidirektorat eller Olje- og energidepartementet har gitt uttrykk for at dette skulle være problematisk. Nemnda vil etter loven kunne behandle alle spørsmål som springer ut av kontraktsforholdet mellom partene. De ulike organers kompe-

tanse må for øvrig fastlegges på bakgrunn av en tolking av det aktuelle regelverk, samt den aktuelle avtalen om nemndsbehandling.

For å unngå at en sak bringes inn for og behandles samtidig i en domstol og en godkjent nemnd, foreslår arbeidsgruppen en regel om litispendens. Dette innebærer at en sak som er brakt inn for en godkjent nemnd, ikke kan bringes inn for og behandles i de alminnelige domstolene før klagenemnda har behandlet saken. Det har ikke kommet innvendinger mot dette i høringen, og departementet slutter seg i utgangspunktet til forslaget, jf. forslaget til ny § 61 a fjerde ledd. Departementet vil vise til at det følger av lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven) § 18-2 tredje ledd at litispendensvirkningen ved innbringelse for denne typen nemnder er tidsbegrenset. Virkningen av innbringelse for nemnda (litispendens) bortfaller hvis nemnda ikke har avgjort saken innen seks måneder uten at dette kan bebreides saksøkeren (forbrukeren). Tvisteloven er imidlertid ennå ikke satt i kraft.

Arbeidsgruppen foreslår videre at det skal være adgang til å bringe saker som er realitetsbehandlet i en godkjent nemnd, inn for domstolene uten forliksrådbehandling. Departementet slutter seg til forslaget, jf. lovforslagets § 61 a fjerde ledd tredje punktum. Departementet vil på dette punkt for øvrig vise til tvisteloven § 6-2 annet ledd bokstav

c, som har nærmere regler om forliksrådets kompetanse og forholdet til nemndsbehandling, jf. for øvrig Ot.prp. nr. 51 (2004–2005) Om lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven) s. 96.

Når det gjelder spørsmålet om hva som skal avbryte foreldelse i disse sakene, viser departementet til arbeidsgruppens konstatering av at foreldelsesloven § 16 nr. 2 allerede regulerer dette spørsmålet. Foreldelse blir dermed avbrutt ved at saken bringes inn for nemnda.

Departementet slutter seg videre til arbeidsgruppens forslag om at et selskap som er tilknyttet en slik nemnd, plikter å opplyse skriftlig om adgangen til nemndsbehandling. Det har ikke vært innvendinger mot forslaget i høringen. *KS Bedrift* forutsetter at omtalen kan gjøres kort og med mer utfyllende informasjon på for eksempel organisasjonens hjemmesider. Siden opplysningsplikten ikke er særlig omfattende, antar departementet at slike opplysninger uten problemer kan inntas på fakturaen. En regel om dette er tatt inn i lovforslaget § 61 a femte ledd.

Nordisk Institutt for Sjørett (avdeling for petroleums- og energirett) har en del synspunkter på hvordan Elklagenemnda kan effektivisere klageprosessen ved at det overliggende nettselskapet skal kunne trekkes inn i en tvist for nemnda. Departementet kan ikke se at lovforslaget er til hinder for at partene i nemndsavtalen etablerer en slik ordning dersom dette synes hensiktsmessig.

16 Økonomiske og administrative konsekvenser

16.1 Arbeidsgruppens vurderinger

16.1.1 Innledning

Arbeidsgruppen har i NOU 2004: 4 kapittel 23 en gjennomgang av de økonomiske og administrative konsekvensene av forslaget. I tillegg drøfter arbeidsgruppen konsekvensene i forbindelse med flere av de ulike temaene som tas opp, blant annet prisavslag og erstatning.

16.1.2 Økonomiske og administrative konsekvenser for det offentlige

Arbeidsgruppen tar utgangspunkt i at forslaget kun inneholder privatrettslig regulering, og at forslaget av den grunn ventelig vil ha få økonomiske og administrative konsekvenser for det offentlige. Arbeidsgruppen presiserer imidlertid at det er unntak fra dette, jf. NOU 2004: 4 s. 148:

«Det er for det første grunn til å tro at NVE ved håndteringen av inntektsrammereguleringen kan ha behov for utrede hvordan den foreslåtte reguleringen skal hensyntas. Når reglene har trådt i kraft, og man ser hvilke utslag de gir, vil NVE få et mer håndfast grunnlag for å vurdere eventuelle justeringer i inntektsrammene.

Forslaget om at en sak som har vært behandlet i Elklagenemnda, kan føres direkte inn for tingretten, kan medføre at noe færre saker blir brakt inn for forliksrådene. I forhold til forliksrådenes totale saksmengde er det imidlertid bare en liten andel som gjelder tvister mellom energiselskapene og deres kunder. Det er derfor ikke grunn til å tro at endringen vil medføre merkbare endringer i forliksrådenes saksmengde.

I forslaget til regulering av stengingsretten er det inntatt bestemmelser som angår sosialkontorets rolle. Nettselskapet skal sende kopi av stengingsvarselet til sosialkontoret i den kommunen forbrukeren har fast bosted. Der som sosialkontoret innen en nærmere angitt frist har meddelt skriftlig at det tar på seg ansvaret for å oppfylle forbrukerens forpliktelse, kan stenging ikke skje. Arbeidsgruppen vil understreke at bestemmelsen ikke innebærer noen selvstendig plikt for sosialkontoret til å dekke forbrukerens forpliktelse. I hvilken grad sosialkontoret skal yte stønad til den

enkelte forbruker og i hvilken form, må også for fremtiden avgjøres på grunnlag av sosialtjenestelovens regler. Ordningen med rutinemessig varsling av sosialkontoret, kan medføre noe merarbeid, men arbeidsgruppen antar at et eventuelt merarbeid vil være svært begrenset.»

16.1.3 Økonomiske og administrative konsekvenser for private

Når det gjelder konsekvenser for private, skiller arbeidsgruppen mellom kraftleverandører, nettselskaper og forbrukere.

16.1.3.1 Konsekvenser for kraftleverandørene

Arbeidsgruppen foreslår en meget begrenset regulering av kraftleverandørene, jf. punkt 14.2 om forsinkelse ved oppstart og punkt 15.2 om krav om tilslutning til godkjent nemndsordning. Arbeidsgruppen skriver på denne bakgrunn følgende i NOU 2004: 4 på s. 148-149 om konsekvensene for kraftleverandørene:

«Reglene om forsinket oppstart av kraftleveranse innebærer hovedsakelig en kodifisering av gjeldende, ulovfestet rett. En lovfesting kan medvirke til at forbrukerne blir mer oppmerksomme på sine rettigheter. Arbeidsgruppen antar likevel at dette ikke vil få vesentlige konsekvenser for kraftleverandørene, bl.a. fordi tvistesommene i denne typen saker gjennomgående vil være lave.

Når det gjelder spørsmålet om tilslutning til Elklagenemnda som vilkår for konsesjon, må det tas hensyn til at mange kraftleverandører allerede er tilsluttet nemnda. I den grad Norges vassdrags- og energidirektorat tar i bruk sin myndighet til å kreve tilslutning til ei godkjent nemnd, vil imidlertid en del kraftleverandører kunne oppleve en kostnadsøkning som følge av finansieringen av ei slik nemnd. Hvor store beløp det kan bli tale om, vil avhenge av nemndas organisering og saksmengde, samt hvorledes kostnadene skal fordeles mellom deltakerne i henhold til nemndsavtalen. Utover dette er det verdt å merke seg at det kan medføre en mindre kostnadsøkning for kraftleverandørene å oppfylle plikten til å gi skriftlig

informasjon om adgangen til nemndsbehandling på fakturaer.»

16.1.3.2 Konsekvenser for nettselskapene

Arbeidsgruppen er delt i synet på hvilke konsekvenser forslaget vil ha for nettselskapene. Dette har igjen sammenheng med at det er uenighet om hvilke materielle regler som bør gjelde.

Arbeidsgruppen (arbeidsgruppens flertall, slik departementet forstår det) skriver at flertallets forslag til regler om prisavslag i utgangspunktet ikke innebærer noen skjerpelse i forhold til gjeldende rett. I NOU 2004: 4 s. 149 skriver arbeidsgruppen at det ikke er:

«(...) grunn til å vente at de økonomiske og administrative konsekvensene av å innføre en lovbestemt, ufravikelig rett til prisavslag vil bli særlig omfattende. Nettselskapene har allerede tilpasset seg en rett til prisavslag for forbrukere ved kontraktsbrudd, og arbeidsgruppens forslag er langt på vei en videreføring av gjeldende rett. Det kan imidlertid nevnes at Elklagenemnda har vært tilbakeholden med å innrømme kunden prisavslag i tilfeller hvor mangelen skyldes forhold utenfor nettselskapets kontroll. Etter arbeidsgruppens forslag til prisavslagsbestemmelse skal det ikke tas hensyn til mangelens årsak. Dette kan medføre at det for fremtiden kan bli aktuelt å foreta prisavslag i noen flere tilfeller enn i dag».

Når det gjelder flertallets forslag til erstatningsregel, fremholdes det i NOU 2004: 4 s. 149:

«Flertallets lovforslag innebærer en skjerping av erstatningsansvaret i forhold til standardavtalene. I forhold til gjeldende ulovfestet rett er det etter flertallets syn neppe tale om noen skjerping av særlig praktisk betydning. Gjennom unntakene fra det rene objektive ansvaret har arbeidsgruppen søkt å finne en rimelig risikoplassering. Forskjellen fra en kontrollansvarsregel er primært at nettselskapene får et utvidet ansvar for feil som skriver seg fra overordnede/tilknyttede nett og for feil som rammes eget nett som skyldes utenfrakommende årsaker. Det må imidlertid tas hensyn til at nettselskapene i disse tilfellene vil kunne ha regresskrav mot tredjeperson. Det er også verdt å merke seg at nettselskapene allerede etter gjeldende ulovfestet rett trolig har et rent objektivt ansvar for visse årsaksfaktorer, se nærmere kapittel 18.4.2. For forhold som faller innenfor kontrollsfæren, f.eks. teknisk svikt eller menneskelig svikt hos egne ansatte eller hjelpere, har nettselskapene i dag et rent objektivt ansvar etter standardkontrakten.

Det kan tenkes situasjoner hvor de samlede erstatningsutbetalingene kan bli forholdsvis store, f.eks. dersom større feil i et overliggende nett sprer seg til distribusjonsnettet og medfører et mer langvarig avbrudd for alle eller store deler av nettselskapets kunder. Summen av erstatningsutbetalinger og KILE-beløp kan etter omstendighetene bli vanskelig å bære for enkelte selskaper. Flertallet vil imidlertid minne om at erstatningssummene etter lovforslagene kan lempes dersom de vil virke urimelig for nettselskapet ut fra tapets størrelse i forhold til det tap som vanligvis oppstår i lignende tilfeller og forholdene ellers. Det er fra flertallets side en klar forutsetning at nettselskapene ikke skal kunne ilegges et erstatningsansvar som medfører at det er reell fare for konkurs. Flertallet vil understreke at det erfaringsvis er svært sjelden at det inntreffer situasjoner som nevnt. Videre må det tas hensyn til at tapene i forbrukerforhold gjennomgående er i en helt annen størrelsesorden enn i næringsforhold. Dessuten må det tas hensyn til nettselskapets regressmuligheter.

En av grunnene til at arbeidsgruppens flertall har falt ned på et objektivt ansvar med unntak for visse årsaksfaktorer, er at en slik ansvarsfigur er langt klarere og lettere tilgjengelig enn et kontrollansvar. Dette kan medføre at forbrukerne i større grad vil påberope seg at det foreligger grunnlag for erstatningsansvar. Nettselskapene må derfor påregne en viss økning i antallet erstatningskrav som følge av mangler. Det lar seg imidlertid ikke gjøre å foreta en nærmere estimering av kostnadene forbundet med en endring av ansvarsfiguren, ettersom dette avhenger av mange forskjellige forhold (f.eks. hvor mange tilfeller man får av mangelfull leveringskvalitet, hvor mange forbrukere som rammes, hvilke konsekvenser kontraktsbruddene får for forbrukerne, i hvilken grad det informeres om forbrukernes rettigheter, i hvilken grad en lovregulering kan føre til at forbrukerne blir mer bevisste sine rettigheter, i hvilken grad forbrukerne faktisk går til det skritt å fremsette krav osv.). Et ytterligere problem er at dagens kontrollansvarsregel reiser en del tolkningsproblemer. Det gjør at man ikke har et håndfast sammenligningsgrunnlag når man skal vurdere mulige virkninger av den foreslåtte ansvarsformen. Videre nevner flertallet at det er vanskelig å forutse hvor ofte det kan oppstå ekstraordinære situasjoner som aktualiserer bruk av unntaksbestemmelsene i den nye ansvarsreguleringen.»

Arbeidsgruppen skriver på s. 150 i utredningen at reglene om prisavslag og erstatning reiser spørsmål om forholdet til inntektsrammereguleringen og KILE-ordningen. Arbeidsgruppen peker på at

flertallets forslag til prisavslagsregler innebærer at det skal tas hensyn til den kompensasjon som gis gjennom KILE-ordningen ved utmåling av prisavslag. Videre fremholder arbeidsgruppen samme sted:

«I den grad den foreslåtte reguleringen generelt fører til økte ubetalinger, kan dette tilpasses og håndteres innenfor den gjeldende inntektsrammereguleringen. Dette kan medføre en viss økning i nettleien.»

Når det gjelder forslaget om stenging, tar arbeidsgruppen utgangspunkt i at dette i stor grad er en kodifisering av gjeldende rett. Arbeidsgruppen skriver imidlertid på s. 150 i NOU 2004: 4:

«Det absolutte kravet om forutgående varsel er imidlertid nytt. Selv om mange nettselskap har fulgt en praksis med forutgående varsel før stenging iverksettes, vil dette kravet trolig kunne medføre en mindre økning i kostnadene forbundet med å gjennomføre stenging. Stenging er på den annen side et ekstraordinært tiltak som benyttes sjeldent. Forslaget vil derfor ikke ha noen større betydning for det totale kostnadsbildet.»

I forhold til forslaget om en ordning med godkjenning av tvisteløsningsnemnder vil situasjonen etter arbeidsgruppens syn være den samme som for kraftleverandørene.

16.1.3.3 Konsekvenser for forbrukerne

Arbeidsgruppen mener lovreguleringen vil innebære at forbrukerne får et mer tilgjengelig og klarere regelverk som selskapene ikke kan avtale seg bort fra. Videre peker arbeidsgruppen på at lovreguleringen vil innebære en viss styrking av deres erstatningsrettslige vern samt et styrket rettslig vern i forbindelse med leverandørbytter og stenging. I tillegg pekes det på at lovregulering av en klagenemnd medfører at forbrukerne får styrket sine muligheter til å få tvister behandlet på en enkel og rimelig måte. Arbeidsgruppen erkjenner imidlertid at dette også kan innebære en kostnad for forbrukeren, og uttaler på s. 150 i NOU 2004: 4:

«En mulig konsekvens av et styrket forbrukervern er at prisene på nettleie kan stige noe, først og fremst fordi det kan tenkes en viss økning i nettselskapenes erstatningsutbetalinger og saksbehandlingskostnader. Et flertall i arbeidsgruppen bestående av lederen og representantene fra Barne- og familiedepartementet, Forbrukerombudet og Forbrukerrådet mener imidlertid at det ikke er grunn til å tro at gruppens forslag til lovregulering vil gi seg vesentlige utslag i selskapenes totale kostnader. Det er

således bare grunn til å forvente en mindre økning i nettleien, i den grad det skulle vise seg at selskapenes samlede utbetalinger øker som følge av lovreguleringen. Rent unntaksvis kan det imidlertid hende at et nettselskap må utbetale betydelige erstatningsbeløp (...) I slike tilfeller kan konsekvensen bli en økning av nettleien som kan merkes. Et synspunkt som langt på vei har gyldighet, er at dette er prisen de mange betaler for at noen skal stille bedre i tilfelle mangelfull leveranse eller annet kontraktsbrudd. Flertallets lovforslag er basert på et slikt synspunkt.

Det er et ikke ukjent fenomen fra andre bransjer at innføring av forbrukervernregler brukes som argument for å sette opp prisene uten at det er dokumentert økte utgifter. Denne mulige konsekvensen kan man ikke se bort ifra. Dette er imidlertid et forhold som NVE kan være oppmerksomme på ved fastsettelsen av inntektsrammene, slik at man i alle fall langt på vei kan unngå en slik negativ effekt.»

16.1.3.4 Mindretallets synspunkter

Medlemmene fra Olje- og energidepartementet, Norges vassdrags- og energidirektorat og Energibedriftenes landsforening har en særmerknad om økonomiske og administrative konsekvenser, og uttaler på s. 150-151 i utredningen at:

«(...) det er uforsvarlig å etablere detaljerte regler om skjerpet erstatningsansvar uten at de økonomiske konsekvensene er tilstrekkelig utredet. Det samme gjelder forslaget fra mindretallet fra Forbrukerrådet og Forbrukerombudet til «prisavslagsregel» med standardisert utmåling. Begrunnelsen er at et skjerpet erstatningsansvar og en regel om standardisert «prisavslag» kan gi incentiver til investeringer i el-nettet som ikke er forenlig med de samfunnsøkonomiske målsettinger som legges til grunn for den offentlige reguleringen av nettselskapene.

KILE-ordningen gjennomfører et objektivt og kollektivt system, men er følgelig ikke kundefokusert. Ordningen straffer nettselskapene med redusert fremtidig inntekt basert på standardiserte satser for avbrudd over en viss varighet fastsatt av NVE. Disse standardiserte satsene er basert på blant annet undersøkelse av kundens vurdering av verdien av avbrudd i leveransene av elektrisk energi. Ordningen virker uavhengig av EBLs standardavtaler som regulerer forholdet mellom kunder og nettselskapet. Avtalen inneholder bestemmelser om individuelle rettigheter om erstatning og prisavslag. Bestemmelsene i avtalene er tuftet på prinsippet om kontrollansvar og krav om uaktsomhet fra

leverandøren ved erstatning for indirekte skader. En utvidelse av det individuelt rettede erstatningsansvaret hos selskapene må derfor få konsekvenser for den kollektive ordningen KILE, dersom ikke selskapenes rammer for tillatt inntekt økes. Videre må virkningen av kundenes tilpasning til nye ordninger også vurderes opp mot eksisterende forsikringsordninger som er basert på dagens tilstand.

Kunder har i varierende grad sårbart utstyr med stor risiko for erstatningsansvar for nettselskapet. En økning i nettleien vil ramme alle kunder også de som har minst potensial for erstatningsutbetalinger. Alternativt må det vurderes differensiering av nettleien etter risiko for tap ved avbrudd/feil. Kundene har i dag egne løsøreforsikringer, som dekker de fleste forhold som en utvidet ordning vil omfatte.

Disse medlemmene vil påpeke at det må påregnes at forsikringsbransjen jevnt over vil tilpasse sine forsikringsvilkår til et utvidet ansvar for nettselskapene for feil og avbrudd, slik at forsikringene normalt ikke vil dekke eller være subsidiære i forhold til det som er nettselskapenes ansvar etter flertallets forslag til ansvarsregler. Det antas også at nettselskapene generelt ikke uten videre er bedre egnet til å overta utvidet individuelt ansvaret for forsikring av løsøre mot skader fra feil ved elektrisk strøm».

Etter disse medlemmenes syn er det derfor påkrevet med ytterligere utredning av de økonomiske konsekvensene, dersom en ønsker å styrke forbrukervernet utover det som følger av dagens standardavtaler.

16.2 Høringsinstansenes syn

En rekke høringsinstanser har uttalt seg om de økonomiske og administrative konsekvensene. Uttalelsene fokuserer i det vesentligste på konsekvensene for nettselskapet.

Barne- og familiedepartementet, Forbrukerombudet og Forbrukerrådet viser alle til synspunktene til sine respektive representanter i arbeidsgruppen. Forbrukerombudet uttaler videre særskilt:

«Det er ingen tvil om at det eksisterer et behov for å bedre forbrukernes rettslige vern ved kjøp av elektrisk energi. At dette vil medføre økte kostnader for selskapene som må fordeles på fellesskapet i form av en prisøkning, kan ikke begrunne at man legger lista for vernet ved kjøp av elektrisk kraft lavere enn for andre sammenlignbare ytelser.

Når dette er sagt, vil jeg understreke at det ikke foreligger noen konkrete holdepunkter for

å tro at det vil medføre en vesentlig økning i selskapenes kostnader å styrke forbrukervernet ved blant annet å innføre et objektivt erstatningsansvar for nettselskapene slik gruppens flertall foreslår. En viss økning i kostnadene vil selvsagt finne sted, men jeg slutter meg til synet gruppens flertall presenterer under punkt 23.3.3 på side 150 i rapporten, hvor det pekes på at dette er prisen fellesskapet betaler for at de enkelte som rammes av mangelfull leveranse eller annet kontraktsbrudd skal beskyttes av et regelverk som er på linje med det som er normen i forbrukerforhold i dag.

Nettselskapene vil kunne få sine eventuelle merkostnader dekket gjennom en økning i inntektsrammene, og skulle det for eksempel oppstå skadetilfelle hvor erstatningsansvar for selskapet ville virke urimelig tyngende, kan ansvaret lempes. At en endring i regler om forbrukeres rett til erstatning og prisavslag skulle kunne medføre at det gjøres investeringer i nettet som ikke er forenlig med de samfunnsøkonomiske målsetningene som legges til grunn for reguleringen av nettselskapene slik et mindretall av gruppens medlemmer hevder, høres etter mitt syn unektelig ut som en noe overdreven og etter all sannsynlighet ubegrunnet frykt.

Jeg har derfor vanskelig for å se at det foreligger argumenter som skulle tilsi at en styrking av forbrukernes rettigheter ved kontraktsbrudd fra nettselskapets side ikke bør gjennomføres på grunn av økonomiske hensyn.»

Norske Energikjøperes Interesseorganisasjon synes på sin side å mene at de foreslåtte reglene vil medføre økte kostnader, men at dette må avveies mot de fordeler forslaget medfører, idet organisasjonen uttaler:

«Vi ser de foreslåtte regler som en klar vinning for forbrukersiden og det er viktig i et marked hvor de ulike leverandører har hatt meget stor makt. Det er sannsynlig at strengere lovregler i første omgang vil gi en økt ressursbruk. Samtidig er det slik at det som legges opp vil gi en bedre standard og sikkerhet og på den måten tror NEKI at det er samfunnsøkonomiske gevinster å hente ved omlegningen.»

Konkurransetilsynet bemerker:

«Tilsynet kan ikke se at de regler som arbeidsgruppen har foreslått vil kunne ha negativ virkning på konkurransen. Samtidig vil tilsynet påpeke at reglene ikke bør utformes slik at forbrukere og leverandører pådras kostnader som ikke står i forhold til de hensyn som reglene søker å ivareta.»

Landsorganisasjonen i Norge tar også opp forhold til kostnadene ved en regulering, og uttaler:

«Ved å innføre erstatningsplikt slik et flertall foreslår, kan man risikere en økning i nettleien. I lys av de seinere års erfaring med prisutviklingen i el-markedet, er det grunn til å anta at det vil virke mest belastende for økonomisk svakstilte, herunder lavtlønnede og minstepensjonister. I de gruppene er kvinner overrepresentert. Det må sikres at det ikke skjer en urimelig prisutvikling i nettleien som følge av denne regelen.»

Arbeids- og administrasjonsdepartementet, Finansdepartementet, Olje- og energidepartementet, Norges vassdrags- og energidirektorat, BKK Nett AS, Energibedriftenes landsforening, Hafslund ASA, KS Bedrift, Mjøskraft Nett AS, Nordisk Institutt for Sjørett (avdeling for petroleums- og energirett), SINTEF Energiforskning AS og Statnett SF har alle til dels kritiske synspunkter knyttet til økte økonomiske og administrative kostnader for nettselskapene. Disse synspunktene har særlig sammenheng med spørsmålet om hvilke regler om prisavslag og erstatning som bør gis, jf. punkt 11.3.3 og 11.4.3 hvor høringsinstansenes syn på disse spørsmålene er gjengitt.

Arbeids- og administrasjonsdepartementet uttaler blant annet:

«Flertallets forslag vil innebære at risiko og erstatningsansvar flyttes over til nettselskapene gjennom objektivt ansvar. Dette innebærer at nettselskapene vil få økte kostnader, som i noen grad kan kompenseres gjennom økte inntekter ved at NVE øker tillatt inntekt for det enkelte nettselskap.

Som påpekt av mindretallet har en slik løsning imidlertid flere uheldige sider, herunder økt økonomisk risiko for nettselskapene, ulike tariffier for ellers like kunder og dermed svekket transparens og kontrollmulighet for NVE, svekket utnyttelse av eksisterende infrastruktur og uheldige investeringsincentiver ved videreutvikling av nettet. I tillegg vil nettkundenes samlede kostnader gå opp uten at det foreligger vurderinger av om dette oppveies av endringene i forbrukerrettighetene.»

Finansdepartementet uttaler:

«Finansdepartementet har i denne omgang merket seg at arbeidsgruppen i NOU 2004: 4 Lovregulering av strømvavtaler sluttet med forbrukere har divergerende synspunkter på spørsmålet om det skal gjelde et objektivt ansvar for nettselskapene. Det er også uenighet mellom flertallet og mindretallet om konsekvensene av dette ansvaret. Mindretallet har anført at det er nødvendig med en nærmere utredning av de økonomiske konsekvensene, dersom det skal gjennomføres en styrking av

forbrukervernet utover dagens gjeldende standardavtaler.

Finansdepartementet mener at Justisdepartementet i den videre oppfølgingen av forslagene må legge vekt på dette og vurdere nærmere de økonomiske konsekvensene for de ulike aktørene som berøres av forslagene.»

Olje- og energidepartementet uttaler:

«Departementet mener at en konsekvensutredning av en eventuell innføring av prisavslag og objektivt erstatningsansvar for nettselskapene må foreligge for at en eventuell ordning kan foreslås og innføres. En ordning må blant annet vurderes opp imot hvilke utbetalinger som forventes for nettselskapene, KILE-ordningen og hvordan investeringsstrategiene til nettselskapene påvirkes. Uten en grundig konsekvensvurdering anser departementet det som uansvarlig å innføre slike ordninger. Før dette foreligger, vil det også være uklart hvorvidt prisavslag og objektivt erstatningsansvar vil være til forbrukernes gunst eller ikke.»

Norges vassdrags- og energidirektorat uttaler følgende om forholdet til erstatningsregelen:

«NOU'en viser ikke til noen utredning av nettselskapenes tilpasning til en eventuell ordning med objektivt ansvar. NVE antar at en slik ordning over tid vil resultere i kostnadskrevende og lite hensiktsmessige investeringer og tiltak. Dette vil igjen føre til betydelig økning i nettarriffene som igjen vil måtte betales av forbrukerne. Med en innføring av en ordning med objektivt ansvar vil regulator også få flere mål å forholde seg til i nettreguleringen, noe som vil gjøre det vanskeligere å få til en treffsikker regulering.»

BKK Nett AS uttaler:

«I følge gjeldende lover og forskrifter er nettvirksomheten pålagt å bidra til en samfunnsøkonomisk utvikling av kraftsystemet. Forslaget til nye bestemmelser om forbrukervernsregler medfører en betydelig økning av risiko i nettvirksomheten. Dette kan føre til at man som en tilpasning til foreslåtte endringer i rammebetingelsene ikke oppnår en rasjonell utvikling av nettet. Konsekvensen kan bli en unødvendig økning av nettkostnadene for alle nettkunder over tid, ikke bare de nettkundene som er omfattet av dette forslaget.

Nettselskap med områdekonsesjon har tilknytnings-/leveringsplikt til kunder i eget konsesjonsområde. Uavhengig av hvilket sted i området kunden velger å etablere seg må dermed nettselskapet knytte kunden til nettet. Naturgitte forhold som varierer innenfor konsesjonsområdet og mellom ulike konsesjons-

områder, kan gi store ulikheter i den risiko forslaget gir for nettselskapene. På den annen side varierer ikke kundens rettigheter. Konsekvensen av dette kan også bli at det velges løsninger ut fra ønske om å redusere risiko, noe som kan gi økte kostnader generelt og økt bruk av anleggsbidrag i forbindelse med nettilknytninger. Dette gir økte nettkostnader generelt, samt at det blir spesielt kostbart å etablere seg i utsatte og gravgrendte områder.»

Energibedriftenes landsforening uttaler seg særlig om erstatningsspørsmålet:

«De totale samfunnsøkonomiske kostnadene for avbrudd er av SINTEF anslått til ca 2,2 mrd kr / år. En andel av dette beløpet kan tilskrives tap hos forbrukerkundene som følge av feil og avbrudd. Bransjen har i forbindelse med høringen gjennomført en undersøkelse blant selskapene for å beregne hvor mye kostnadene til nettselskapene øker gitt en styrking av forbrukervernet slik som flertallet foreslår. En har tatt hensyn til størrelsen på gjeldende reduksjon i inntektsrammene som følge av avbrudd (KILE – ordningen) samt at næringskunder ikke omfattes av lovforslaget. Basert på registrerte antall og typer hendelser i nettet, dagens satser i KILE-ordningen samt selskapenes individuelt behandlede erstatningssaker anslås de økte kostnadene til over 500 mill kr pr år. I tillegg kommer økte saksbehandlingskostnader ved behandling av krav.

Ved en flat fordeling av kostnadene i nettleien til alle forbrukerkunder utgjør dette 3 – 400 kr i økt fastledd pr år. Dette tilsvarer det dobbelte av hva nettkundene betaler i avgift til ENOVA fra 1. juli 2004.

Undersøkelsen viser at antall feil og årsakene til feil og avbrudd er avhengig av variasjonene i de naturgitte forutsetningene som nettselskapene i de forskjellige landsdeler opererer under. Kostnadene til erstatninger vil således variere og kunne bidra til å øke forskjellene i nettleie avhengig av beliggenheten i landet. Som eksempel kan nevnes at selskap i områder med stor forekomst av tordenvær vil måtte påregne langt flere erstatningssaker som følge av overspenninger i nettet enn selskap i områder med færre slike tilfeller. I slike områder vil nettkundene på sikt måtte betale enda høyere nettleie for å finansiere utbetalinger som i dag normalt dekkes av forsikring samt kostnadene ved økt saksbehandling i nettselskapet. Dette kan komme i konflikt med energilovens overordnede målsetning om utjevning av overføringstariffene mellom regioner/landdeler, jf for eksempel forarbeidene til energiloven i Ot prp nr 43 (1989-90) s 15-16. I andre deler av landet vil vindforhold eller ising/ snøforhold være

typiske årsaker til avbrudd. Disse antas i mindre grad å medføre spørsmål om erstatning i forbindelse med tilknyttet utstyr.

Vi vil understreke at en utvidelse av erstatningsansvaret fra kontrollansvar til objektivt ansvar uten spesifiserte unntak etter vårt syn kan få store konsekvenser for selskapene, andre bransjer og kundene. Dette burde vært utredet grundigere i forbindelse med arbeidet i NOU 2004: 4. Det er et faktum at departementet ved innføring av forbrukerkjøpsloven i 2002 fant flere grunner til at levering av elektrisk kraft skiller seg fra levering av andre varer og derfor gjorde unntak for levering av elektrisitet. En av grunnene var nettopp hensynet til kraftsystemets spesielle forhold til værpåførte situasjoner som leder til mangler ved leveringen. En samlet arbeidsgruppe har i store deler av sin vurdering også delt dette synet ref NOU siste avsnitt i kapittel 18.4.2.6 side 113 hvor det heter: «Arbeidsgruppen har på denne bakgrunn kommet til at det ikke bør innføres et rent objektivt ansvar for tap som følge av mangelfull leveringskvalitet. Spørsmålet blir så om man bør ta utgangspunkt i et kontrollansvar eller i et objektivt ansvar og fastsette nærmere spesifiserte unntak.»

EBL er ikke enig i flertallets senere konklusjoner om at avgrensningene i ansvaret er tilfredsstillende utredet og at avgrensningen av det objektive ansvaret løses ved å henvise til naturskadelovens katastrofebestemmelser samt hendelser påført fra utenlandsk nett. En så snøver tolkning av behovet for avgrensning av det objektive ansvaret forsterker etter vårt syn behovet for utredning av de samfunnsøkonomiske konsekvensene.

EBL har forsøkt å vurdere konsekvensene for selskapene. Det er som tidligere beskrevet grunn til å forvente et årlig behov for å overvelte kostnader i størrelsesorden 500 mill kr/år på forbrukerkundene. EBL mener at NOU 2004: 4 ikke gir svar på de samfunnsmessige og økonomiske konsekvensene ved objektivt erstatningsansvar for nettselskapene. Prisavslagsordningene må vurderes på basis av en definert tilfredsstillende kvalitet. NVEs utkast til kvalitetsforskrift er ute til høring og bestemmelsene om dette er ennå ikke endelig fastlagt.

EBL mener derfor at lovforslaget fremstår noe uferdig og vi viser til mindretallets bemerkninger om at konsekvensvurderingene ved innføring av nye sanksjoner ikke er tilstrekkelige. Vi vil gjerne bidra i et videre arbeide med utvikling av moderne og balanserte forbrukervernregler ved kjøp av strøm og nettleie.»

Hafslund ASA uttaler om dette spørsmålet:

«Etter Hafslunds oppfatning har arbeidsgruppen undervurdert de økonomiske og adminis-

trative konsekvensene som følger av flertallets forslag. Slik flertallsforslaget foreligger, vil reglene om prisavslag, objektivt erstatningsansvar, tilbakeholdsrett m.v. innebære en vesentlig økning i driftskostnadene gjennom en betydelig økt saksbehandling, med krav til økt bemanning, ny kompetanse, nye rutiner og systemer, og derved en betydelig økt økonomisk risiko for nettselskapet og kundene.

I underkant av 90 % av Hafslund Netts anslagsvis 525 000 kunder er å betrakte som forbrukere. Man må påregne at mange av disse vil oppleve et eller flere forhold knyttet til leveringskvaliteten i løpet av et kalenderår. I hvilken grad dette resulterer i klager er vanskelig å forutsi. Etter hvert som eventuelle nye og utvidede rettigheter og muligheter mht. prisavslag, erstatning og tilbakehold av utfakturert nettleie etter flertallets forslag blir kjent, er det grunn til å forvente en betydelig økning i antall kundeklager.

Flertallets forslag innebærer manuell oppfølging på enkeltkundenivå i stedet for en mer automatisert massehåndtering. Dette medfører at man for hver enkelt klage må påregne betydelig saksbehandlingstid som i mange tilfeller vil berøre flere personer/miljøer i nettselskapene. Selv om det er vanskelig å forutsi hvor lang saksbehandlingstid man i gjennomsnitt vil påføres i hver enkelt sak, kan vi med en manuell klagebehandling vanskelig se for oss en saksbehandlingstid på mindre enn 1-2 timer i hver sak (...).

Dersom for eksempel 10 % av forbrukerne tilknyttet Hafslund Nett, dvs ca 46 000 forbrukere henvender seg til Hafslund Nett hvert år med krav om erstatning, prisavslag eller tilbakehold av utfakturert nettleie, og gjennomsnittlig saksbehandlingstid for hver klage er 5 timer, vil det som det fremgår kreves anslagsvis 142 nye årsverk til saksbehandlingen. Selv om gjennomsnittlig saksbehandlingstid skulle vise seg å bli så kort som 2 timer per sak vil det i dette eksempelet kreves anslagsvis 57 nye årsverk for Hafslund Nett.

Det kan i denne forbindelse nevnes at i mai 2003 mistet ca 30 000 kunder strømmen samtidig i vel en time, pga en enkelt feil i en transformatorstasjon.

I dag er det ansatt omlag 180 personer i Hafslund Nett, dvs at forslaget kan resultere i en dramatisk økning av bemanningen, med de konsekvenser dette til syvende og sist vil få for den nettleie kundene betaler.»

KS Bedrift uttaler følgende:

«Dersom det vedtas et objektivt erstatningsansvar med begrensede unntak og ikke et kontrollansvar, vil det føre til en betydelig, reell

utvidelse av nettselskapenes samlede eksposering mot potensielt erstatningsansvar. Dette forsterkes av usikkerhet med hensyn til mulighetene for nettselskapet til å gå på og søke regress hos andre netteiere, produsenter og abonnenter som måtte ha forårsaket den mangelfulle leveringskvaliteten.

Både rett til prisavslag og erstatning vil i flertallet av tilfellene skyldes forhold som er utenfor nettselskapets kontroll.

Videre vil en formell lovfesting av regler om prisavslag, erstatning og nemndsbehandling gi forbrukerne økt bevissthet om sine rettigheter. Det vil føre til at de i større grad vil gjøre sine rettigheter gjeldende - uten at det i seg selv er negativt.

Samlet er det grunn til å tro at nettselskapenes utgifter til prisavslag, erstatning og administrasjon vil kunne øke i betydelig grad. Utvalget forsøker ikke å estimere hvor stor økning i nettselskapenes utgifter som lovendringene vil kunne føre til.

Utvalget foretar heller ingen prinsipiell, samlet vurdering av hvem som til slutt skal betale for disse økte omkostningene ved nettdrift.

Det er en betydelig svakhet ved utvalgets vurderinger at det ikke er foretatt en prinsipiell drøftelse om de økte omkostningene bør føre til økte inntektsrammer. Denne typen omkostninger vil utgjøre en del av kostnadene ved nettdrift, og bør derfor etter vår mening føre til en tilsvarende økning i inntektsrammen. Dette spørsmålet må avklares før en lovendring vedtas.

Det er også en svakhet at utvalget ikke har foretatt nærmere undersøkelser om mulighetene for nettselskapet til å forsikre seg mot tap som følge av prisavslag og erstatning. Forsikringer vil gi selskapene bedre mulighet til å håndtere den reelt økte risikoen for tap som forslåtte lovendringer vil føre til.

Det mangler også en avklaring av forholdet mellom nettselskapenes erstatningsplikt og forbrukernes innboforsikringer og andre aktuelle tingsskadeforsikringer. Per i dag dekker disse forsikringene en rekke av de tapene som nettselskapene nå foreslås å bli erstatningsansvarlige for. »

Mjøskraft Nett AS uttaler dette:

«De økte økonomiske og administrative konsekvensene som følge av flertallets forslag synes sterkt undervurderte. Slik flertallsforslaget foreligger, vil reglene om prisavslag, objektivt erstatningsansvar, tilbakeholdsrett m.v. innebære en vesentlig økning i driftskostnadene gjennom en betydelig økt saksbehandling, med krav til økt bemanning, ny kompetanse, nye rutiner og systemer.

Mjøs kraft forutsetter at myndighetene på en grundig måte kartlegger økonomiske og administrative konsekvenser, fortrinnsvis i et nært samarbeide med bransjen. Dette er på ingen måte gjort på en tilfredsstillende måte i forbindelse med utredningen. En slik utredning vil uansett være en viktig del av den samfunnsmessige kost/nytte vurderingen som må legges til grunn for et så omfattende lovforslag.

Det er til syvende og sist kundene som må betale det alt vesentlige av merkostnadene ved forslaget.»

Nordisk Institutt for Sjørett (avdeling for petroleum- og energirett) fokuserer særlig på kostnadene ved et skjerpet erstatningsansvar, og uttaler blant annet:

«Et objektivt erstatningsansvar med unntak for force majeure (alternativ 1 § 64/alternativ 2 § 7-10) [note fjernet], innebærer at nettselskapet vil ha behov for å forsikre seg mot risiko utenfor nettselskapets kontroll. Vi er av den oppfatning at et objektivt erstatningsansvar for nettselskapet ikke nødvendigvis er i forbrukernes interesse, dersom det legges et bredere perspektiv enn rent forbrukervern til grunn for vurderingen. Bakgrunnen er at vi mener at et objektivt erstatningsansvar for nettselskapet på sikt vil resultere i et høyere kostnadsnivå for strømforsyning til allmennheten.

Dels er det på det rene at økt risiko for nettselskapet nødvendigvis vil medføre en høyere tariff for sluttbrukerne. Forbrukerne er allerede oppmerksom på økningen i nettariffene de seneste årene. Selv om nettariffene er strengt regulert og økningene er godkjent av offentlige myndigheter, oppfattes økningen i nettariffer negativt. [note fjernet] Sett i lys av at leveringskvaliteten hos oss generelt har et høyt nivå, og at Elklagenemndas praksis viser at et relativt fåtall forbrukere rent faktisk har fremmet krav om erstatning mot nettselskapene, kan det derfor stilles spørsmål ved om det vil være aksept for de sidevirkninger en forbrukervernregulering vil medføre. For de fleste forbrukeres vedkommende vil kostnadene forbundet med forbrukervernlovgivningen kunne overstige deres oppfatning av verdien av det vern de rent faktisk får.»

SINTEF Energiforskning AS uttaler følgende:

«Dokumentasjon av leveringspålitelighet og spenningsfeil er krevende og krever ressurser og kompetanse. Det ideelle ville være å ha kontinuerlig måling/overvåking av avbruddsforhold og spenningsforhold i alle de ca 2,3 millioner tilknytningspunkt vi har i Norge. Slik dokumentasjon vil være meget kostbar (milliardbeløp), men vil kunne gi god informasjon

om hvilke spenningsfeil og avbrudd som har opptrådt. Selv med et slikt dokumentasjonsnivå vil man ikke alltid kunne gi svar på hva som var årsaken til en forstyrrelse. Dette illustrerer hvor ressurskrevende det kan være å dokumentere mangel ved leveringen og årsak til mangelen. Det er viktig at medisinen står i forhold til sykdommen, og vi mener at NOU 2004: 4 ikke gir godt nok svar på de økonomiske konsekvenser av forslaget til nye regler. Således vil vi si oss enige i mindretallets synspunkter (bl.a. uttrykt i avsnitt 23.3.4.) hvor de etterlyser økonomiske konsekvensutredninger for nærmere å vurdere de forslåtte regler ut fra et samfunnsøkonomisk perspektiv.»

Statnett SF bemerker kort at:

«Når det gjelder vurderingen av konsekvensene av forslaget, har Statnett merket seg at et mindretall mener det er uforvarlig å innføre sanksjonsregler uten tilstrekkelig konsekvensvurdering. Etter Statnetts oppfatning fremstår lovforslagene på enkelte punkter som noe uferdige. Statnett deltar gjerne i en nærmere vurdering av hvordan forbrukervernet kan styrkes ytterligere i forbindelse med eksisterende energilovgivning.»

Enkelte høringsinstanser har også uttalt seg særskilt om forslaget til regler om sosialtjenestens mellomkomst. Departementet viser her til punkt 13.3 hvor disse høringsuttalelsene er gjengitt.

16.3 Departementets vurderinger

16.3.1 Innledning

I likhet med arbeidsgruppen finner departementet det hensiktsmessig å skille mellom kostnader for det offentlige, jf. punkt 16.3.2, og konsekvenser for private, jf. punkt 16.3.3.

16.3.2 Økonomiske og administrative konsekvenser for det offentlige

Norges vassdrags- og energidirektorat har i høringen som nevnt pekt på at et objektivt erstatningsansvar for nettselskapene vil medføre at direktoratet får flere mål å forholde seg til i nettreguleringen, noe som etter direktoratets syn vil gjøre det vanskeligere å få til en treffsikker regulering. Departementet har forståelse for synspunktet, men mener at det også må legges vekt på at skjerpelsen kan ha positive virkninger for reguleringen av nettselskapene. Det er allerede slik at tap på sluttbrukersiden skal hensyntas i vurderingen av hva som er samfunnsøkonomisk riktig leveringskvalitet. Et

skjerpet ansvar for nettselskapene vil innebære at selskapene i større grad internaliserer disse tapene. Overfor Norges vassdrags- og energidirektorat vil nettselskapene ha en klar egeninteresse i å tydeliggjøre eventuelt økte kostnader som følge av de skjerpede reglene, for å oppnå en eventuell justering i inntektsrammen. Norges vassdrags- og energidirektorat vil i denne sammenheng måtte foreta en vurdering av hvorvidt dette skal gjøres, og det er vanskelig å se at situasjonen skiller seg fra den vurderingen som ellers foretas dersom et selskap ber om økte rammer.

I forhold til reglene om stenging har *Kommunal- og regionaldepartementet* og *Sosialdepartementet* gitt uttrykk for at bestemmelsen om varsel til sosialkontoret vil kunne medføre et økt ansvar for sosialtjenesten. Som nevnt under punkt 13.4.6, innebærer den foreslåtte bestemmelsen ikke noen plikt til å dekke forbrukerens forpliktelse. Departementet kan dermed ikke se at reglene om stenging vil medføre økte kostnader for sosialtjenesten. Departementet vil videre vise til at arbeidsgruppens forslag om automatisk varsling av sosialtjenesten ikke følges opp. Dette innebærer at det heller ikke vil være tale om økte administrative byrder, selv om det kanskje kan tenkes en viss økning i pågangen som følge av at forbrukeren i stengevarselet skal opplyses om adgangen til å ta kontakt med sosialkontoret.

16.3.3 Økonomiske og administrative konsekvenser for private

16.3.3.1 Konsekvenser for kraftleverandørene

Som redegjort for under punkt 14, er det foreslått en begrenset regulering av kraftleverandører. Det sentrale er at leverandørene vil kunne komme i ansvar ved forsinket oppstart av kraftleveranse. Departementet kan slutte seg til arbeidsgruppens syn om at reguleringen ventelig vil få små konsekvenser, blant annet fordi det gjennomgående vil være tale om beskjedne tvistebeløp. Det har ikke kommet innvendinger mot dette i høringen.

16.3.3.2 Konsekvenser for nettselskapene

De økonomiske og administrative konsekvensene for nettselskapet er omstridt. Etter departementets syn kan det være hensiktsmessig å skille mellom *administrative kostnader* og *kostnader som følge av endrede regler*. Riktignok er det en sammenheng mellom de ulike kostnadstypene, ved at skjerpede regler vil kunne lede til flere krav og dermed lede til økte kostnader til saksbehandling mv., men departementet antar likevel at et slikt skille kan være hensiktsmessig.

Administrative kostnader

Når det gjelder mulige administrative kostnader, er dette i liten grad kommentert av arbeidsgruppen. Flere høringsinstanser har imidlertid vært opptatt av dette, og pekt på at forslaget vil kunne medføre til dels betydelige kostnader for nettselskapene.

Etter departementets syn er det naturlig å ta utgangspunkt i at forbrukeren allerede etter dagens standardavtale har en rekke rettigheter som kan gi grunnlag for å fremme et individuelt krav om erstatning eller prisavslag. Det må dermed kunne legges til grunn at nettselskapene også i dag har administrative kostnader som følge av at forbrukere fremmer slike krav. Forslaget til lovregulering medfører dermed ingen prinsipiell ny situasjon for nettselskapene.

Etter det departementet har kunnet bringe på det rene, blant annet ved å kontakte Energibedriftenes landsforening, er det imidlertid usikkert hvor store kostnader det i dag er tale om. Det at nettselskapets administrative kostnader knyttet til klagehåndtering mv. per i dag kanskje ikke er store, kan skyldes at forbrukerne er lite kjent med de rettighetene som følger av standardavtalen. Departementet vil i den anledning bemerke at en økning i antallet krav ikke uten videre kan anses uheldig, fordi dette også kan ha sammenheng med at forbrukerens allerede eksisterende rettigheter er blitt tydeliggjort. Generelt antar imidlertid departementet at det er vanskelig å anslå hvor mange krav som faktisk vil bli rettet mot nettselskapene, jf. det arbeidsgruppen sier på s.150 i utredningen om at antallet krav vil bero på en rekke forskjellige faktorer.

I den forbindelse vil departementet bemerke at antall hendelser i nettet, det vil si avbrudd og spenningsfeil, ikke i seg selv er så interessant. Det interessante er hvilke sanksjoner dette eventuelt gir opphav til. Selv om hendelser i nettet kan lede til at svært mange forbrukere rammes på en og samme gang, jf. *Hafslund ASAs* eksempel om at ca. 30 000 av selskapets kunder i mai 2003 mistet strømmen samtidig i én time, er det ikke sikkert at dette vil lede til krav mot nettselskapet. Sentralt i denne sammenheng er at departementet ikke foreslår regler om prisavslag ved avbrudd. Etter det departementet kan se innebærer dette en ikke uvesentlig reduksjon av mengden potensielle krav. Samtidig er det klart at et skjerpet erstatningsansvar vil kunne lede til en økning i antallet krav.

Flere av høringsinstansene har pekt på at den foreslåtte ordningen vil medføre at nettselskapene et stykke på vei «overtar» rollen til forsikringsselskapene. Dersom en først kommer til at nettselskapet etter omstendighetene skal ha et ansvar, synes

slike kostnader et stykke på vei å være en nødvendig konsekvens. Departementet har for øvrig vanskelig for å se at en ordning hvor forbrukeren kan rette krav både mot nettselskapet og forsikrings-selskapet vil være spesielt uoversiktlig for forbrukeren. For tap nettselskapet hefter for etter dagens regulering foreligger det allerede en slik mulighet. Dessuten er situasjonen på dette området ikke annerledes enn øvrige situasjoner hvor en forbruker har et forsikrings-selskap og en ansvarlig skadevolder (kontraktpart eller tredjeperson) å forholde seg til.

Kostnader som følge av endrede regler

Når det gjelder kostnadene som følge av de endrede reglene som foreslås, er det etter departementets syn særlig fire regelsett som må undersøkes nærmere: kontraktsbruddsvurderingen, prisavslag, erstatning og direktekrav. Spørsmålet om kostnader for nettselskapet må også sees i forhold til hvilke kostnader nettselskapet har som følge av den offentligrettslige reguleringen, jf. flere høringsinstansers syn om at det er behov for en samordning av reglene for å unngå uheldige samfunnsøkonomiske konsekvenser.

Kontraktsbruddsvurderingen

Flere høringsinstanser har vært opptatt av at den privatrettslige reguleringen av kontraktsbrudd ikke må lede til at det stilles strengere krav til nettselskapet enn det som følger av forskriften om leveringskvalitet. Når det gjelder kontraktsbruddsvurderingen, må en skille mellom spenningsfeil og avbrudd.

Spenningsfeil er å anse som en mangel. Mangelsvurderingen vil skje etter reglene i forbrukerkjøpsloven §§ 15 og 16, jf. punkt 8.4. Det fremgår der at det sentrale grunnlaget for mangelsvurderingen i praksis vil være forskriften om leveringskvalitet. Kontraktsbruddsvurderingen og forskriftskravene vil med andre ord som hovedregel falle sammen. For spenningsfeil innebærer dette at kontraktsbruddsvurderingen følger det som er en samfunnsøkonomisk optimal kvalitet.

Avbrudd er derimot å anse som forsinkelse. Som beskrevet under punkt 8.4 innebærer dette at det som utgangspunkt blir opp til partene å avtale om ethvert avbrudd skal anses som et kontraktsbrudd. Som nevnt under drøftelsen av nettselskaperes administrative kostnader, er det ikke avgjørende om det isolert sett foreligger et kontraktsbrudd, men om dette gir grunnlag for sanksjoner. Departementet vil igjen vise til at det ikke foreslås regler om individuell kompensasjon ved avbrudd. I praksis vil det derfor kun være erstatning som er

aktuelt. For å bli tilkjent erstatning er det imidlertid et vilkår at det foreligger et økonomisk tap. Det vil trolig sjelden være tilfellet ved mer kortvarige avbrudd, jf. det som sies nedenfor om kostnader som følge av skjerpede erstatningsregler.

Prisavslag

Arbeidsgruppens flertall legger til grunn at forslaget til regler om prisavslag i utgangspunktet ikke medfører noen skjerpelse sammenlignet med gjeldende rett, og at det på denne bakgrunn ikke er grunn til å vente særlig omfattende konsekvenser av forslaget. Flertallet viser videre til at deres forslag innebærer at det skal tas hensyn til KILE-ordningen i utmålingen av prisavslaget.

Flere høringsinstanser har vært opptatt av at det vil være uheldig at nettselskapene pådras kostnader ved regler om prisavslag i tillegg til kostnadene som følge av KILE-ordningen. Det pekes på at dette kan gi uheldige investeringsincentiver.

Som nevnt under punkt 11.3.4, vil forbrukeren i avbruddssituasjonene kun betale for nettleiens faste del. Ettersom denne er bruksuavhengig, er det naturlig at forbrukeren betaler for denne også i perioder der det foreligger avbrudd. Dette innebærer at det i denne sammenheng ikke oppstår noe spørsmål i forhold til KILE-ordningen. Innvendingene knyttet til dobbeltkompensasjon og uheldige investeringsincentiver gjør seg således ikke gjeldende. Når det gjelder forslaget om standardiserte satser ved prisavslag, nøyer departementet seg med å vise til punkt 11.3.4 og den begrunnelsen som der er gitt for ikke å innføre slike regler.

Ved spenningsfeil, som rettslig sett klassifiseres som mangel, er det foreslått regler om prisavslag. Dette er etter departementets syn mindre problematisk, fordi det ikke aktualiserer forholdet til KILE-ordningen. Det innebærer at argumentene knyttet til dobbeltkompensasjon og uheldige investeringsincentiver ikke vil ha relevans i denne sammenheng. Forslaget i proposisjonen om hvordan utmålingen skal skje vil, etter det departementet kan se, som et utgangspunkt innebære at utbetalingene gjennomgående vil bli lavere enn etter arbeidsgruppens forslag.

Erstatning

Arbeidsgruppen legger til grunn at flertallets forslag om en regel om objektivt ansvar med spesifiserte unntak, vil innebære en skjerpelse sammenlignet med gjeldende rett. Det er imidlertid uenighet om hvor omfattende skjerpelse det er tale om og hvilken betydning denne vil ha.

Departementet har i punkt 11.4.4 foreslått en regel om kontrollansvar. Etter departementets syn må det legges til grunn at den ansvarsmodellen som med dette foreslås, innebære et mindre strengt ansvar enn flertallets forslag om et objektivt ansvar med spesifiserte unntak, samtidig som at regelen leder til en skjerpelse sammenlignet med den mer begrensede regulering som følger av dagens standardavtale.

Som et utgangspunkt må en kunne legge til grunn at et skjerpet erstatningsansvar vil medføre visse kostnadsøkninger for nettselskapet. Generelt sett vil det være vanskelig å foreta en mer nøyaktig beregning av hvor store kostnader det er tale om. Departementet viser her til det flertallet i arbeidsgruppen uttaler på s. 150 i utredningen om at det ikke lar seg gjøre:

«(...) å foreta en nærmere estimering av kostnadene forbundet med en endring av ansvarsfiguren, ettersom dette avhenger av mange forskjellige forhold (f.eks. hvor mange tilfeller man får av mangelfull leveringskvalitet, hvor mange forbrukere som rammes, hvilke konsekvenser kontraktsbruddene får for forbrukerne, i hvilken grad det informeres om forbrukernes rettigheter, i hvilken grad en lovregulering kan føre til at forbrukerne blir mer bevisste sine rettigheter, i hvilken grad forbrukerne faktisk går til det skritt å fremsette krav osv)».

Det kan imidlertid reises spørsmål om et skjerpet ansvar vil kunne pådra nettselskapet *økte kostnader knyttet til å forebygge og avverge skader og tap*, eksempelvis i form av forbedringer av nettet som reduserer mulighetene for overspenning. I alminnelighet vil noe av formålet med en erstatningsregel være å gi incentiver til slike forbedringer. *Norges vassdrags- og energidirektorat* uttaler i sin høringsuttalelse at rapporten ikke «(...) viser til noen utredning av nettselskapenes tilpasning til en eventuell ordning med objektivt ansvar», og at en «(...) antar at en slik ordning over tid vil lede til kostnadskrevende og lite hensiktsmessige investeringer og tiltak». Også *Olje- og energidepartementet* er inne på dette i sin høringsuttalelse. Synspunktet synes å være at det vil være uhenksommessig at erstatningsregelen gir en investeringsstrategi som er samfunnsøkonomisk lite ønskelig, det vil si at det foretas overinvesteringer i nettet.

Departementet er enig i at det må tas hensyn til dette. Samtidig vil en skjerpet erstatningsregel etter departementets vurdering neppe ha en slik betydning for selskapenes investeringsstrategi som enkelte høringsinstanser antyder. Sammenhengen mellom nettselskapenes kostnader ved å

forebygge og de tap som oppstår, tilsier at nettselskapene trolig vil foreta en alminnelig bedriftsøkonomisk avveining av hvilke forebyggende tiltak det vil være rasjonelt å iverksette. Denne avveiningen sammenfaller langt på vei med en samfunnsøkonomisk avveining av hvilken investeringsstrategi som er ønskelig. I så måte kan departementet ikke se at dette i seg selv er et argument mot et skjerpet ansvar.

Det er derfor grunn til å tro at kostnadsøkningen for nettselskapet i første rekke vil komme som følge av *økte erstatningsutbetalinger*, fordi nettselskapet vil få ansvar for flere forhold enn tidligere. Hvor omfattende utbetalinger det er tale om, lar seg ikke beregne nærmere, jf. det som er sagt ovenfor om dette. *Energibedriftenes landsforening* antyder i sin høringsuttalelse at beløpet vil overstige 500 millioner kroner som følge av *flertallets* forslag. Dette svarer til et påslag i nettleien på 300–400 kroner.

Etter departementets syn kan det være hensiktsmessig å skille mellom typetilfellene av kontraktsbrudd: avbrudd og spenningsfeil. De mulige skadesituasjonene, og dermed også tapsomfanget, synes å være nokså forskjellig i de to situasjonene.

Når det gjelder kostnader som følge av avbrudd, viser *Energibedriftenes landsforening* i høringsuttalelsen til en SINTEF-rapport, der de totale samfunnsøkonomiske kostnadene for avbrudd er anslått til ca. 2,2 millioner kr i året, se nærmere punkt 16.2.

Departementet kan ikke se at den omtalte SINTEF-rapporten gir særlig veiledning for spørsmålet om hvilke tap forbrukerne lider som følge av avbrudd, og som dermed kan kreves dekket av nettselskapet. Dersom en ser nærmere på tallmaterialet i rapporten, skilles det mellom tap som følge av spenningsdip (670 millioner kroner), tap som følge av kortvarige avbrudd (330 – 670 millioner kroner), og tap som følge av langvarige avbrudd (850 millioner kroner). Kostnadene ved avbrudd er altså i størrelsesorden 1,2 – 1,5 milliarder. Som *Norges vassdrags- og energidirektorat* fremhever i sin høringsuttalelse, vil forbrukeren normalt først lide tap ved mer langvarige avbrudd. De totale kostnadene ved slike avbrudd er beregnet til 850 millioner kroner.

Etter departementets syn er det to grunner til at heller ikke dette tallet ikke gir særlig veiledning. For det første refererer rapporten til *totale sluttbrukerkostnader*. Det vil si at det bare er en del av tapet som kan henføres til forbrukere. Gjennomgående vil tap i næringsvirksomhet være betydelig større, eksempelvis fordi produksjon stopper opp og for-

tjeneste går tapt. For det andre er det kostnadsbegrepet som *benyttes et annet og mer omfattende begrep* enn det erstatningsrettslige begrepet økonomisk tap. Mens det etter forbrukerkjøpsloven er slik at forbrukeren kun får dekket sitt økonomiske tap, jf. nærmere nedenfor om dette, reflekterer kostnadsbegrepet i undersøkelsen, etter det departementet kan se, også forbrukerens betalingsvillighet for å unngå avbrudd. Samlet sett innebærer disse forholdene at undersøkelsen i liten grad gir veiledning.

Etter det departementet kan se er det, på bakgrunn av det materialet det er vist til i høringen, vanskelig å få veiledning for spørsmålet om omfanget av forbrukerens økonomiske tap. *Norges vassdrags- og energidirektorat* sier imidlertid følgende om avbruddssituasjonen i sin høringsuttalelse:

«Avbrudd vil gjøre hverdagen mer tungvint for forbrukerne, fordi en ikke kan benytte de elektriske apparatene som er installert i hjemmet før spenningen er tilbake. Redusert komfort og praktiske problemer er gjerne større enn de direkte økonomiske tap. Økonomiske tap vil normalt være knyttet til ødelagte matvarer i fryse- eller kjøleskap. Dette vil først skje etter flere timers avbrudd. Langvarige avbrudd vil også kunne gi problemer om vinteren ved kulde og manglende alternative oppvarmingskilder.»

Dersom en tar utgangspunkt i det typiske tapet – ødelagte matvarer – kan man finne en viss veiledning i Skadestatistikk for landsbasert forsikring, som utgis av Finansnæringens Hovedorganisasjon. Statistikken fra 4. kvartal 2003 har en oversikt over anmeldte skader og anslåtte erstatninger for privatforsikringer (villa, hjem og hytte) for perioden 1997–2003. Statistikken er brutt ned på skadetype, herunder skader på matvarer i fryser. Det fremgår av statistikken at antall skader varierer fra 4.724 (2003) til 7.923 (1999). Utbetalinger varierer tilsvarende fra 27,5 millioner kroner (2003) til 34,2 millioner (1999).

Departementet vil understreke at disse tallene må brukes med forsiktighet. Tallene bygger på anmeldte skader til forsikringsselskap, og vil ikke fange opp situasjoner hvor det ikke har skjedd noen rapportering, eller situasjoner hvor det ikke har foreligget noen forsikring overhodet. Tallene fanger heller ikke opp eventuelle andre tap som følge av avbrudd. På den annen side vil tallene også reflektere situasjoner der tapet skyldes andre forhold enn avbrudd som nettselskapet svarer for etter erstatningsreglene. Uansett tyder tallene på at tap som følge av avbrudd ligger i en annen størrelsesorden enn det enkelte høringsinstanser

synes å mene. I forhold til et erstatningsansvar for nettselskapene må det også pekes på at forbrukeren vil ha en tapsbegrensningsplikt i slike situasjoner, jf. forbrukerkjøpsloven § 54.

Når det gjelder kostnader ved spenningsfeil, fremholder *Norges vassdrags- og energidirektorat* i sin høringsuttalelse følgende:

«Det er sannsynlig at skader som følge av overspenninger fra lyn, og for høy spenning, har størst konsekvenser i form av kostnader og ulemper, som skader og endret levetid på elektrisk utstyr, for forbrukerne. Lav stasjonær spenning kan også skape problemer for en del forbrukere i form av svakt lys, dårlig virkning på komfyr etc. I svake nett, som oftest finnes i grisgrendte strøk, vil noen forbrukere være plaget med ubehagelig blinking og flimmer i lyset. Jordfeil i egne og andres anlegg vil også kunne skape problemer i form av berøringsfare og feil ved energimålerne. (...)»

Så vidt departementet kan se, innebærer det at den nevnte SINTEF-rapporten, som *Energibedriftenes landsforening* har vist til, heller ikke på dette punkt synes særlig relevant når en skal se på omfanget av tap for forbrukeren. Rapporten inneholder kun tall for kostnader ved såkalte spenningsdip. Spenningsdip refererer ikke til spenningsforstyrrelser generelt, men til en særlig forstyrrelse i form av et raskt fall i spenningen. Bakgrunnen for at dette ble særskilt kartlagt i undersøkelsen, er etter det departementet forstår at slike spenningsfall kan skape problemer for bedrifter med sårbart datautstyr. Som høringsuttalelsen fra *Norges vassdrags- og energidirektorat* tyder på, vil dette sjelden lede til tap hos forbrukere. Når det gjelder spenningsfeil i form av overspenninger, er det derimot grunn til å tro at dette i større grad kan påføre forbrukeren tap. Bakgrunnen for dette er blant annet at mange forbrukere er tilknyttet luftnettet, som er sårbart for lynnedslag som kan lede til overspenninger. Slike overspenninger omhandles ikke i nevnte SINTEF-rapport. *Energibedriftenes landsforening* har imidlertid i senere møte med Justisdepartementet vist til at overspenninger som følge av lyn medfører store utbetalinger fra forsikringsselskapene. I den forbindelse er det vist til at forsikringsselskapene årlig behandler mellom 6 000 og 8 000 saker som gjelder skade som følge av lynnedslag, og at utbetalinger beløper seg til 300–400 millioner kroner pr. år.

Ved vurderingen av disse tallene må man imidlertid ta i betraktning at det vern forbrukeren har etter forbrukerkjøpslovens erstatningsregler, er begrenset. Det følger av lovens § 52 at erstatningen skal svare til det «økonomiske tapet, herunder

utlegg, prisforskjell og tappt fortjeneste» som forbrukeren er påført som en følge av kontraktsbruddet. I annet ledd er det presisert at erstatningen ikke omfatter tap som følge av personskade eller tap i forbrukerens næringsvirksomhet. Videre følger en viktig begrensning også av forbrukerkjøpsloven § 34, som gjelder produktskader. Om anvendelsen av denne bestemmelsen for strømvavtaler, skriver arbeidsgruppen på s. 122 i utredningen:

«Avgrensningen (...) svarer til kjøpslovens grense mellom direkte og indirekte tap, jf. § 67 annet ledd bokstav d. Formålet med bestemmelsen er dels å foreta en rimelig avgrensning og presisering av selgerens kontraktsrettslige ansvar, dels å oppnå en hensiktsmessig samordning med ansvaret etter produktansvarsloven. Disse synspunktene har relevans også når det er tale om overføring av elektrisk energi. (...) Det objektive ansvaret (...) vil primært dekke skader på forbrukerens elektriske anlegg og utstyr (frysere, kjøleskap, fjernsyn, pc-er, stereoanlegg, lamper osv.), mens skader på gjenstander som ikke direkte brukes i tilknytning til elektrisitetsnettet i utgangspunktet ikke vil være omfattet.»

Etter departementets syn må dette tillegges vekt, fordi det viser at nettselskapets ansvar vil være underlagt klare begrensninger. En ikke upraktisk skadesituasjon ved lynnedslag er at det tar fyr i elektriske apparater med påfølgende skader på innbo og hus. Med mindre nettselskapet har utvist skyld, vil ansvaret være begrenset til den skaden den elektriske energien volder på det elektriske apparatet.

Etter departementets syn er det vanskelig å se at kostnadene vil være i en slik størrelsesorden som enkelte høringsinstanser mener. Departementet vil i den forbindelse vise til at det tidligere har vært ført forhandlinger mellom Energibedriftenes landsforening og Forbrukerombudet om å skjerpe standardavtalens ansvarsregulering. Forhandlingene dreide seg den gang om en burde innføre et rent objektivt ansvar, med andre ord et strengere ansvar enn det departementet nå foreslår. Det fremgår av Norges vassdrags- og energidirektorats brev 9. januar 2002, som var et svar på en henvendelse fra Energibedriftenes landsforening i anledning av saken, at Energibedriftenes landsforening hadde antydning en kostnadsøkning for hele bransjen i størrelsesorden 30-60 millioner kroner. I proposisjonen foreslås det en kontrollansvarsregel, som er et mindre omfattende ansvar

enn den regelen dette kostnadsanslaget refererte seg til. Samtidig ser departementet at det i en totalvurdering er behov for å ta hensyn til mulige kostnadsøkninger for nettselskapene. Den foreslåtte kontrollansvarsregelen gir etter departementets syn en balansert løsning som kan ivareta både hensynet til forbrukervern og bransjens bekymring for økonomiske og administrative konsekvenser.

Direktekrav

En regel om direktekrav innebærer at det vil kunne bli rettet krav om erstatning mot bakenforliggende nettselskap. Spørsmålet om det i praksis vil bli rettet slike krav, har sammenheng med hvordan en utformer erstatningsregelen. Som nevnt under punkt 11.4.4, foreslår departementet at forbrukerkjøpsloven § 24 tredje ledd annet punktum skal komme til anvendelse også på dette området. Dette vil langt på vei innebære at det lokale nettselskap, i forhold til reglene om erstatning, hefter direkte overfor forbrukeren for kontraktsbrudd som skyldes bakenforliggende nettselskap. Det innebærer trolig at det i mindre grad vil være praktisk for forbrukeren å rette sitt krav mot bakenforliggende selskap. Det har også sammenheng med at det lokale nettselskapet, blant annet på grunn av monopolkontrollen og inntektsrammereguleringen, vil være en meget stabil kontraktspart, som det er lite sannsynlig at vil gå konkurs.

16.3.3.3 Konsekvenser for forbrukerne

Etter departementets syn må forslaget til lovregulering bygge på en avveining av hvilken nytte forbrukeren vil ha av reglene og hvilken kostnader reglene vil kunne medføre for forbrukeren. Også flere høringsinstanser har vært opptatt av dette, og har pekt på at det er viktig at nytten overstiger kostnadene.

Etter departementets syn er det naturlig å ta utgangspunkt i at ufravikelig lovgivning vil kunne medføre kostnader for forbrukeren. Dersom forbrukeren gis et styrket vern på enkelte områder, er det nærliggende å tro at dette vil kunne lede til at prisen på produktet øker. Samlet sett er det grunn til å tro at forslaget i proposisjonen vil medføre en viss økning i nettleien. Som nevnt under punkt 16.3.3.2 er departementet imidlertid av den oppfatning at de kostnadene det er tale om ikke vil være så store som enkelte høringsinstanser har ment.

17 Merknader til de enkelte bestemmelser

Til I Endringer i forbrukerkjøpsloven

Til § 2 Lovens anvendelse i noen særlige forhold

Departementet foreslår enkelte endringer i § 2 sammenliknet med arbeidsgruppens forslag. Bakgrunnen er at departementet har valgt en annen lovteknisk løsning enn arbeidsgruppen. Mens arbeidsgruppen foreslår et nytt kapittel i loven, har departementet funnet det mer hensiktsmessig at de få særreglene som foreslås, innpasses i lovens naturlige struktur, eksempelvis slik at reglene om stenging plasseres i kapitlet om selgerens (nettselskapets) sanksjoner ved kontraktsbrudd fra forbrukerens side. Med dette oppnår man at forbrukeren får best mulig oversikt over det samlede regelsett i loven. Departementet har innarbeidet arbeidsgruppens utkast til ny § 62 i forbrukerkjøpslovens § 2. Etter departementets syn er det ikke nødvendig å angi partsforholdet i sin helhet i denne bestemmelsen, da det fremgår av lovens system at loven bare gjelder forbrukeravtaler. Slik departementet ser det, er det heller ikke nødvendig å presisere i loven at nettselskapet vil anses som selger i lovens forstand, fordi dette følger naturlig av sammenhengen. Departementet har heller ikke funnet grunn til å ta inn i lovteksten en nærmere definisjon av hva som regnes som et nettselskap. Departementet mener at en så teknisk definisjon er mindre egnet i en lov som retter seg mot vanlige forbrukere. Hva som i relasjon til forbrukere skal regnes som et nettselskap, vil etter departementets syn dessuten naturlig fremgå av sammenhengen.

I strømmarkedet skilles det mellom avtaler om overføring av elektrisk energi og avtaler om kraftlevering. *Første ledd bokstav d* slår fast at loven gjelder for avtaler med nettselskap om overføring av elektrisk energi. Etter arbeidsgruppens forslag var kraftleverandører i utgangspunktet omfattet av lovens virkeområde, men for en stor del unntatt etter en senere bestemmelse, jf. arbeidsgruppens lovforslag § 62. Departementet finner det mest hensiktsmessig å markere at loven i utgangspunktet bare gjelder for avtaler med nettselskapet. Enkelte av lovens bestemmelser vil imidlertid også gjelde for kraftleveringsavtalen. Etter departementets syn er det imidlertid mest dekkende å angi

dette som et unntak fra utgangspunktet om at loven ikke gjelder for kraftleveringsavtalen, jf. nedenfor i merknaden til annet ledd bokstav c. Realiteten etter både arbeidsgruppens og departementets forslag er imidlertid det samme – loven gjelder bare i meget begrenset utstrekning for kraftlevering.

Annet ledd bokstav c slår fast at loven ikke gjelder for avtale med en kraftleverandør om levering av elektrisk energi. Bestemmelsen angir to unntak fra dette utgangspunktet. For det første gjelder lovens kapittel 5 ved forsinket oppstart av slik levering, jf. annet ledd bokstav c annet punktum. Dette betyr at forbrukerkjøpslovens regler om selgerens ansvar ved forsinkelse gjelder i tilfeller hvor en kraftleverandør ikke starter sin leveranse til rett tid. Forsinkelse kan oppstå både ved leverandørbytter og ved førstegangs inngåelse av kraftavtale. Ved forsinkelse vil forbrukeren etter omstendighetene kunne ha krav på å holde kjøpesummen tilbake, kreve oppfyllelse, heve eller kreve erstatning etter bestemmelsene i kapittel 5. Se nærmere om forslaget punkt 14. For det andre følger det av annet ledd bokstav c tredje punktum at bestemmelsene i § 61 a om nemndsbehandling også gjelder for kraftleverandører, jf. merknaden til ny § 61 a nedenfor.

Til § 33 nytt annet ledd

Annet ledd i bestemmelsen er nytt, og slår fast at det ved mangler knyttet til avtaler om elektrisk energi skal gjelde et kontrollansvar. Departementet viser til drøftelsen av de erstatningsrettslige spørsmål i punkt 11.4.4 i de alminnelige merknader, samt til merknadene knyttet til anvendelsen av forbrukerkjøpsloven § 24 nedenfor i punkt 18.

Til ny § 48 a Stenging på grunn av forbrukerens kontraktsbrudd ved avtaler om overføring av elektrisk energi

Bestemmelsen regulerer nettselskapets rett til å stenge forbrukerens elektriske anlegg. Se nærmere punkt 13.4.

Det følger av *første ledd første punktum* at grunnvilkåret for å stenge er at det foreligger vesentlig kontraktsbrudd fra forbrukerens side.

Begrepet kontraktsbrudd dekker i prinsippet både betalingsmislighold og andre former for mislighold fra forbrukerens side, men vesentlighetskravet vil nok sjelden være oppfylt ved brudd på andre forpliktelser enn betalingsplikten. Det kan være aktuelt at brudd på andre forpliktelser sammen med betalingsmislighold vil utgjøre vesentlig kontraktsbrudd. Videre vil flere kontraktsbrudd kunne kumuleres slik at de til sammen utgjør vesentlig kontraktsbrudd. Departementet viser i denne sammenheng til synspunktene i NOU 2004: 4 s. 135, som det slutter seg til.

Kravet om vesentlig kontraktsbrudd innebærer at det må foreligge et markert avvik fra riktig oppfyllelse. Vurderingen av om kontraktsbruddet er vesentlig, vil måtte bero på en totalvurdering, hvor det for eksempel vil kunne være naturlig å legge vekt på karakteren og omfanget av kontraktsbruddet, årsaken til kontraktsbruddet, for eksempel om kontraktsbruddet skyldes manglende betalingsvilje eller manglende betalingsevne, nettselskapets øvrige sanksjonsmuligheter og om det eventuelt foreligger en nedbetalingsplan. Som arbeidsgruppen er inne på i NOU 2004: 4 s. 160, bør det være en viss forholdsmessighet mellom nettselskapets interesse i å stenge anlegget og virkningen for forbrukeren.

Konsekvensene for forbrukeren av stenging er et relevant moment i denne sammenheng. Strøm er et nødvendighetsgode og en monopolvurdering, noe som tilsier at det må være en høy terskel for å stenge. De mer markerte konsekvensene av stenging, som fare for liv, helse eller betydelig tingskade, er skilt ut som egne vilkår for at stenging ikke skal kunne skje, jf. nedenfor. Andre konsekvenser for forbrukeren vil kunne trekkes inn i den alminnelige vesentlighetsvurderingen.

Første ledd annet punktum bokstav a slår fast at stenging ikke kan skje dersom det er fare for liv, helse eller betydelig tingskade. Som nevnt i de alminnelige merknadene under punkt 13.4.4, slutter departementet seg til at unntaket for liv og helse tar sikte på mer akutte situasjoner der forbrukeren eller noen i hans husstand ikke vil tåle at forsyningen av elektrisitet blir stengt. Hva som nærmere ligger i dette, må bero på en konkret vurdering, hvor det vil kunne ha betydning hvilke muligheter forbrukeren har til å unngå faren. Når det gjelder fare for «betydelig tingskade», vil også dette bero på en nærmere vurdering. Arbeidsgruppens uttalelser på s. 160 vil her kunne gi en viss veiledning. Også på dette punktet vil det etter departementets syn ha betydning hva forbrukeren selv med rimelighet kan gjøre for å begrense faren for skade. Når det gjelder arbeidsgruppens eksempel

med sprenge vannrør, vil departementet bemerke at det må kunne legges vekt på forbrukerens egne forhold. Dersom forbrukeren reiser fra huset – eksempelvis i forbindelse med fraflytting – uten å sørge for å stenge av vannet, synes det ikke nødvendigvis å være urimelig å innrømme nettselskapet en rett til å stenge, selv om vannrør kan bli skadet.

Ifølge *første ledd annet punktum bokstav b* kan stenging heller ikke skje dersom forbrukeren har innsigelser mot grunnlaget for stengingen, med mindre innsigelsene er «åpenbart grunnløse». Når dette er tilfellet, vil måtte bero på en nærmere vurdering. Som arbeidsgruppen peker på i NOU 2004: 4 s. 161, må bestemmelsen sees i sammenheng med at stenging kan fungere som et effektivt virkemiddel for å drive inn kravet på betaling av nettleie (inkasso). Dersom det er tvist om grunnlaget for stengingen, bør denne tvisten få sin avklaring hos domstolene eller annet tvisteløsningsorgan før det eventuelt kan bli tale om å foreta stenging. Se ellers merknadene under punkt 13.4.5 foran.

Annet ledd pålegger nettselskapet å sende forbrukeren et skriftlig varsel om stenging før stenging kan skje. Annet ledd annet punktum bokstav a, b, c og d stiller nærmere krav til innholdet av varselet. Bestemmelsen innebærer at stenging ikke kan skje dersom nettselskapet ikke har sendt varsel med det innhold som loven krever.

Etter *annet ledd annet punktum bokstav a* skal det fremgå av stengingsvarselet at stenging ikke skjer dersom forbrukeren betaler innen fire uker fra varselet ble sendt. Som nevnt under punkt 13.4.6, legger departementet til grunn at bestemmelsen vil kunne tillempes dersom kontraktsbruddet skyldes annet enn betalingsmislighold. Departementet legger i likhet med arbeidsgruppen til grunn at et stengingsvarsel må regnes som en «melding» etter forbrukerkjøpsloven § 4, jf. NOU 2004: 4 s. 161.

Etter *annet ledd annet punktum bokstav b* skal forbrukeren i stengingsvarselet oppfordres til snarlig å ta kontakt med nettselskapet dersom stenging kan medføre fare for liv, helse eller betydelig tingskade. Dette står i sammenheng med unntakene fra stengingsretten som nevnt i første ledd.

Etter *annet ledd annet punktum bokstav c* skal forbrukeren ha informasjon om at han kan bli pålagt å dekke nødvendige kostnader i forbindelse med en stenging og eventuell gjenåpning av anlegget. Bestemmelsen må sees i sammenheng med reguleringen av disse spørsmålene i fjerde ledd. Formålet er å gjøre forbrukeren oppmerksom på et mulig kostnadsansvar. Dette kan også virke som

et incitament til å betale innen fire ukers fristen i annet ledd annet punktum bokstav a.

Annet ledd annet punktum bokstav d er ny i forhold til arbeidsgruppens forslag. Det vises til de generelle merknadene under punkt 13.4.6, hvor departementet har kommet til at kopi av stengingsvarsel ikke bør sendes til sosialkontoret. Departementet har i stedet foreslått at det i stengingsvarselet gjøres oppmerksom på den adgangen forbrukeren på vanlig måte har til å kontakte sosialtjenesten med sikte på å avklare om vedkommende etter sosialregelverket har krav på stønad som kan avhjelpe situasjonen. Man oppnår dermed at forbrukeren selv kan avgjøre om man ønsker å koble inn sosialtjenesten. Videre fremgår det tydelig av bestemmelsen at spørsmålet om det er grunnlag for stønad, må avgjøres etter sosialregelverket.

Tredje ledd fastslår at en eventuell meddelelse fra sosialtjenesten om å oppfylle forbrukerens forpliktelse innebærer at stenging ikke kan skje. Bestemmelsen tar sikte på den situasjonen at hele forbrukerens forpliktelse blir innfridd. Dersom sosialtjenesten påtar seg å innfri deler av forpliktelsen, vil det bero på en vurdering av vesentlighetskravet i første ledd om stenging kan skje. Det vises for øvrig til de generelle merknadene punkt 13.4.6.

Fjerde ledd første punktum gir nettselskapet hjemmel til å kreve at forbrukeren dekker nødvendige kostnader i forbindelse med stenging og eventuell gjenåpning av forbrukerens anlegg. Bestemmelsen sier ikke mer enn det som følger av alminnelig erstatningsrett. Uttrykket «nødvendige kostnader» innebærer at nettselskapet har en tapsbegrensningsplikt. Det er nettselskapet som må påvise at den enkelte kostnad har vært nødvendig. Bestemmelsen har en parallell i inkassoloven § 17 første ledd, og praksis i tilknytning til denne bestemmelsen kan være relevant.

Fjerde ledd annet punktum presiserer at nødvendige kostnader til utarbeidelse og sending av stengingsvarsel kan kreves dekket, selv om stenging ikke finner sted. Hva som er «nødvendige kostnader», må fastsettes skjønnsmessig. Reglene om gebyrmessig erstatning for purringer og inkassovarsler i forskrift 14. juli 1989 nr. 562 til inkassoloven m.m. (inkassoforskriften) § 1-2 første og annet ledd kan imidlertid gi en viss veiledning med hensyn til hvilke beløp det kan bli tale om.

Ifølge *fjerde ledd tredje punktum* kan nettselskapet ikke kreve dekket kostnader etter første og annet punktum dersom de har opptrådt i strid med bestemmelsene i første til tredje ledd. Formålet med bestemmelsen er å bidra til at vilkårene og rutineene for stenging blir fulgt i praksis.

Femte ledd første punktum fastsetter at forbrukerkjøpsloven § 45 om heving ved kontraktsbrudd fra forbrukerens side ikke gjelder. Bakgrunnen er at det vernet stengingsreglene gir, ville bli illusorisk dersom nettselskapet kunne heve kontrakten. En hevingsadgang ville også bli problematisk i forhold til nettselskapets tilknytningsplikt. Ut fra samme tankegang fastsetter *femte ledd annet punktum* at reglene om forventet kontraktsbrudd i forbrukerkjøpsloven § 55 ikke gjelder ved forventet kontraktsbrudd fra forbrukerens side.

Til ny § 61 a Nemndsbehandling av visse tvister

Bestemmelsen gir regler om nemndsbehandling av tvister mellom energiselskaper og forbrukere. Lovforslaget er nærmere behandlet i punkt 15 i de generelle motivene.

Første ledd første punktum angir for det første hvem som skal kunne opprette en nemnd som omfattes av loven. En nemndsavtale kan inngås mellom nettselskaper, kraftleverandører eller en organisasjon for slike selskaper på den ene siden, og Forbrukerrådet eller en annen organisasjon som representerer forbrukere, på den andre siden. Dagens Elklagenemnd bygger på en avtale mellom Energibedriftenes landsforening og Forbrukerrådet. Disse vil også kunne være parter i en nemndsavtale etter loven. Bestemmelsen åpner for at det kan etableres flere nemnder.

Bestemmelsen angir videre rammen for nemndas kompetanse, jf. bokstav a til c. Nemnda skal kunne behandle tvister om kjøp og overføring av elektrisk energi til forbrukere, jf. bokstav a og b. Det følger av bokstav c at nemnda også skal kunne behandle tvister om tilknytning av forbrukerens elektriske installasjon til distribusjonsnett. Nemndas kompetanse etter loven dekker dermed både avtaler om kraftlevering, avtaler om nettleie og avtaler om tilknytning som er sluttet med forbrukere.

Etter *annet ledd* kan partene forelegge nemndsavtalen for Kongen til godkjenning. Dersom avtalen godkjennes, gjelder bestemmelsene i tredje til femte ledd. Det kan stilles vilkår for godkjenningen så langt alminnelige forvaltningsrettslige regler tillater det.

Etter *tredje ledd* kan en forbruker kreve nemndsbehandling av enhver tvist hvor nemnda er kompetent, såfremt forbrukeren har saklig interesse av å få nemndas uttalelse i saken. Nemnda må i hver enkelt sak vurdere konkret om kravet til saklig interesse er oppfylt. Det må i denne sammenheng være relevant å legge vekt på samme type momenter som ved vurderingen av om en part har

søksmålsinteresse og tilstrekkelig sakstilknytning til å reise sak for en domstol. I denne sammenheng vil det være relevant om det foreligger reell rettsusikkerhet mellom partene, om det er et aktuelt behov for rettslig avklaring og om saken reiser prinsipielle spørsmål som bør avklares. En forbruker kan ikke fraskrive seg retten til å kreve nemndsbehandling, jf. forbrukerkjøpsloven § 3. Innbringelse for nemnda fører til avbrudd av foreldelse etter foreldelsesloven.

Etter *fjerde ledd første punktum* kan en tvist ikke bringes inn for de alminnelige domstolene så lenge den er til behandling i nemnda. Det vises for øvrig til punkt 15.4. Fjerde ledd annet punktum innebærer en presisering av når litispendensvirkningen inntreffer. Det følger av *fjerde ledd tredje punktum* at en sak som har vært behandlet av nemnda, kan bringes direkte inn for tingretten.

For å sikre at adgangen til å bringe krav inn for en godkjent klagenemnd blir kjent for forbrukeren, slår *femte ledd* fast at nettselskaper og kraftleverandører som er tilknyttet nemnda, plikter å opplyse skriftlig om adgangen til nemndsbehandling ved utsendelse av faktura.

Til II Endringer i forbrukertvistloven § 1 fjerde ledd

Endringen i forbrukertvistloven § 1 fjerde ledd innebærer at Forbrukertvistutvalget ikke skal ha kompetanse til å behandle tvister som nevnt i forbrukerkjøpslovens § 61 a første ledd bokstav a til c. Det er naturlig at en slik avgrensning fremgår av

forbrukertvistloven § 1, som regulerer lovens saklige virkeområde, og ikke som arbeidsgruppens forslag til forbrukerkjøpsloven § 67 tredje ledd annet punktum.

Til III Endringer i energiloven § 4-1

Endringsforslaget innebærer at det kan stilles som vilkår for omsetningskonsesjon etter energiloven at selskapet slutter seg til en nemndsordning som nevnt i forbrukerkjøpsloven § 61 a, jf. forslaget til § 4-1 annet ledd nytt nr. 8. Dette gjelder også overfor selskaper som tidligere er gitt konsesjon, jf. *annet punktum*. Forslaget svarer til arbeidsgruppens forslag til forbrukerkjøpsloven § 67 femte ledd. Av systematiske hensyn er bestemmelsen imidlertid flyttet til energiloven. Formålet med bestemmelsen er å gjøre nemndsordningen effektiv. Både nettselskaper og kraftleverandører må ha omsetningskonsesjon. Man kan dermed sikre at både nettselskaper og kraftleverandører blir tilknyttet en offentlig klagenemnd. Selv om Norges vassdrags- og energidirektorat i prinsippet står fritt til å vurdere om det skal stilles krav til nemndstilknytning, bør hovedregelen være at omsetningskonsesjon bare blir gitt til foretak som slutter seg til en offentlig godkjent klagenemnd.

Til IV Ikraftttredelse og overgangsregler

Bestemmelsen fastsetter at loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer, og at Kongen kan fastsette overgangsregler.

18 Anvendelse av de øvrige bestemmelsene i forbrukerkjøpsloven på strømvkontrakter

Arbeidsgruppen har i NOU 2004: 4 punkt 24.3 (s. 164-168) gjort nærmere rede for hvordan forbrukerkjøpslovens øvrige bestemmelser skal anvendes på strømvkontrakter. Hovedvekten er lagt på de spørsmålene som anses praktisk viktige, særlig situasjonen ved mislighold fra nettselskapets side. Også departementet finner det hensiktsmessig å knytte noen merknader til forbrukerkjøpslovens alminnelige bestemmelser.

Departementet er enig i arbeidsgruppens presisering av at man ved tolking og anvendelse av forbrukerkjøpsloven generelt må ta hensyn til salgsobjektets art, jf. også punkt 6.4 i proposisjonen her. Departementet har ikke gjort uttrykkelige unntak eller foretatt presiseringer i lovforslaget i tilfeller hvor det kan tenkes at reglene etter en bokstavfortolkning ikke passer helt for strømvkontrakter. En tolking av loven i lys av særegenhetene ved elektrisk energi som ytelse vil etter det departementet kan se lede til et resultat som er materielt tilfredsstillende. Som det fremgår av drøftelsen av hovedspørsmålene under punkt 6.4 foran, er departementet kommet til at det ikke er behov for mange særregler på strømvområdet.

Forbrukerkjøpsloven *kapittel 1* synes å passe også for strømvkontraktene. Sammenholdt med forslaget til endringer av § 2, jf. merknaden til § 2 foran, fremgår det klart av sammenhengen hvem som er kontraktparter, og hva som er gjenstand for kjøpet.

Kapittel 2 i forbrukerkjøpsloven regulerer spørsmål knyttet til leveringen, og synes ikke å skape problemer i forhold til avtaler om overføring av elektrisk energi. Enkelte av bestemmelsene i *kapittel 2* synes imidlertid mindre aktuelle i relasjon til strømvkontrakter.

Forbrukerkjøpsloven *kapittel 3* regulerer risikoen for tingen. I § 13 er det presisert hva risikoen innebærer. Når risikoen for tingen er gått over på forbrukeren, faller ikke forbrukerens plikt til å betale kjøpesummen bort ved at tingen deretter går tapt, skades eller minskes som følge av en hendelse som ikke beror på selgeren. Bestemmelsen gjelder etter forslaget også for avtaler om overføring av elektrisk energi. I disse tilfellene må

bestemmelsen forstås slik at forbrukerens betalingsplikt ikke bortfaller dersom feilen oppstår i forbrukerens anlegg og dette ikke beror på nettselskapet. Også § 14 om risikoens overgang gjelder så langt den passer for avtaler om overføring av elektrisk energi, jf. punkt 9.4.

Lovens *kapittel 4* gjelder mangelsspørsmål. Kapitlet gjelder fullt ut for kontrakter om overføring av elektrisk energi, men § 17 om «som den er kjøpt» får ikke praktisk betydning, fordi elektrisk energi i praksis ikke blir overført på slike vilkår. Paragraf 15 fastsetter krav til tingens egenskaper. Etter § 15 første ledd er utgangspunktet at tingen skal være i samsvar med det som er fastsatt i avtalen. I annet ledd bokstav a og b stilles det funksjonskrav og krav basert på en normalforventning. Bestemmelsene skaper ikke problemer i forhold til avtaler om overføring av elektrisk energi, men vil trolig ha liten praktisk betydning, jf. punkt 8.4. Bestemmelsene i bokstavene c, d, e og g må anses mindre aktuelle i relasjon til elektrisk energi. Bestemmelsen i bokstav f om samsvar med offentligrettslige krav vil på sin side være sentral i forhold til forskrift 30. november 2004 nr. 1557 om leveringskvalitet i kraftsystemet. Antakelig vil de fleste mangelsspørsmål som gjelder kontrakter om overføring av elektrisk energi, bli vurdert etter denne bestemmelsen.

Ifølge § 16 bokstav a har tingen mangel dersom den ikke er i samsvar med ett eller flere av kravene i § 15. De øvrige bestemmelsene i paragrafen, blant annet reglene om subjektiv opplysningssvikt, anses mindre aktuelle i forhold til avtaler om overføring av elektrisk energi.

Bestemmelsen i § 18 om tidspunktet for bedømmelse av om det foreligger en mangel, vil neppe spille så stor rolle i forhold til elektrisk energi som i forhold til typiske varer som omfattes av loven. Det skyldes at elektrisk energi er en momentan ytelse.

Kapittel 5 regulerer forsinkelse. § 19 gir en oversikt over kontraktsbruddssanksjonene. Av første ledd første setning fremgår det videre at forbrukeren selv bærer risikoen for forsinkelse som skyldes forbrukeren eller forhold på forbrukerens

side, jf. nærmere nedenfor om den tilsvarende bestemmelsen for mangler. Kapittel 5 har etter departementets forslag betydning både for avtale med nettselskapet om overføring av elektrisk energi og for avtale med kraftleverandør, jf. forslaget til endring av forbrukerkjøpsloven § 2. Reglene i forbrukerkjøpsloven kapittel 5 synes å passe godt på tilfeller av forsinket oppstart av kraftleveranse. Bestemmelsen i § 23 fjerde ledd om heving av tilvirkningskjøp, er imidlertid ikke aktuell.

Også i forhold til forbrukerens avtale med nettselskapet vil reglene i kapittel 5 passe godt. Der som det foreligger avbrudd, kan det bli spørsmål om forbrukeren har noe krav mot nettselskapet. Forbrukerkjøpsloven § 21 gir ved forsinkelse forbrukeren rett til å fastholde kjøpet. Noe forenklet kan en si at selgerens leveringsplikt suspenderes, dersom det foreligger en hindring av en viss art. Departementet antar at denne bestemmelsen ut fra kontraktsforpliktelsens art og partenes forutsetninger vil være mindre aktuell for nettleieavtaler. Heller ikke § 22 om forespørsel synes å være praktisk for nettleieavtaler. § 23 om heving vil neppe ha særlig praktisk betydning. Riktignok vil det ikke være noe prinsipielt i veien for at forbrukeren hever avtalen med nettselskapet, forutsatt at vilkårene for dette er til stede. Imidlertid vil forbrukeren selv sjelden være tjent med dette, fordi han, på grunn av nettets karakter av monopol, ikke kan inngå avtale med en annen leverandør om den samme tjenesten.

Etter departementets forslag vil § 24 om kontrollansvar komme til anvendelse. Siden avbruddssituasjonen har trekk ved seg som er typisk ved forsinkelse, passer bestemmelsen godt. Utgangspunktet etter bestemmelsen er at forbrukeren har krav på erstatning for det tap han eller hun lider som følge av selgerens (nettselskapets) kontraktsbrudd. Bestemmelsen oppstiller enkelte vilkår som alle må være oppfylt for at selgeren likevel skal bli ansvarsfri. Det må for det første foreligge en hindring for kontraktsmessig oppfyllelse. Hindringen må for det andre ligge utenfor selgerens kontroll. For det tredje må selgeren ikke med rimelighet kunne ventes å ha tatt hindringen i betraktning på avtaletiden, eller å unngå eller overvinne følgene av den. Selgeren har bevisbyrden for at vilkårene for fritak er oppfylt. Generelt må kontrollansvaret, som er en fleksibel ansvarsmodell, forstås på bakgrunn av det enkelte kontraktsområdets egenart når en skal vurdere de ulike vilkårene for ansvarsfrihet.

Selv om årsaken til hindringen ligger utenfor selgerens kontroll etter § 24 annet ledd, og de øvrige vilkårene for fritak også er oppfylt, kan sel-

geren bli ansvarlig etter den særlige bestemmelsen i § 24 tredje ledd. Dersom forsinkelsen beror på en tredjeperson som selgeren har gitt i oppdrag helt eller delvis å oppfylle kjøpet, er selgeren fri for ansvar bare om også tredjepersonen ville være fritatt etter reglene i § 24 annet ledd. Det samme gjelder dersom forsinkelsen beror på en leverandør som selgeren har brukt, eller noen annen i tidligere salgsledd, jf. forbrukerkjøpsloven § 24 tredje ledd annet punktum.

Når en skal beskrive nettselskapets eget ansvar etter § 24 annet ledd nærmere, kan en etter departementets syn illustrere dette gjennom visse type-tilfeller.

Arbeidsgruppens flertall foreslår at det skal gjøres et absolutt unntak fra ansvaret for vedtak fra systemansvarlig (Statnett SF) med hjemmel i energiloven § 5A-1 og for vedtak med hjemmel i energiloven § 6-1. Slike forhold vil falle utenfor også etter forbrukerkjøpslovens kontrollansvar. Videre foreslår arbeidsgruppen unntak for terror-, sabotasje- og krigshandlinger. Også slike forhold vil typisk være ansvarsfrie etter kontrollansvaret, og det er derfor vanskelig å se at det er behov for at dette fremgår uttrykkelig at lovteksten.

Når det gjelder naturskader, foreslår flertallet i arbeidsgruppen at bare naturskader etter naturskadeloven skal fritas for ansvar. Noe forenklet kan en si at dette innebærer at ansvarsfriheten kun skal gjelde ved tap som skyldes mer dramatiske naturbegivenheter, mens de mer alminnelige naturbegivenheter, eksempelvis lyn, frost, vind mv., ikke skal lede til ansvarsfrihet. Etter kontrollansvaret vil naturfenomener være typeeksempler på en *hindring utenfor kontroll*. For å være ansvarsfri kreves etter kontrollansvaret imidlertid i tillegg at *hindringen ikke kunne ventes å ha vært tatt i betraktning eller vært unngått eller overvunnet følgene av*. Erfaringsmessig er nettet utsatt for påvirkning fra en rekke naturfenomener, så som lynnedslag, frost, forstyrrelser fra dyr osv. Slike påvirkninger kan etter omstendighetene være påregnelige for nettselskapet, eller nettselskapet vil kunne treffe ulike sikringstiltak som gjør nettet mindre sårbart. Dette innebærer at nettselskapet etter omstendighetene vil komme i ansvar. De ekstraordinære begivenheter vil imidlertid også falle utenfor etter kontrollansvaret. Samtidig vil kontrollansvaret være mer fleksibelt og dynamisk. Dersom det – eksempelvis som følge av mer permanente klimatiske endringer – skjer en utvikling i synet på hvilke naturfenomener det er naturlig å la nettselskapet hefte for, vil kontrollansvaret kunne fange opp dette uten at lovendring er nødvendig.

Når det gjelder tredjepersoners handlinger, vil situasjonen bli mye den samme som for naturfenomener. Spørsmålet om slike hendelser faller utenfor kontrollansvaret kan ikke bedømmes generelt, men må vurderes i forhold til alle de fire vilkårene om ansvarsfritak. I den forbindelse vil det blant annet ha betydning hva slags type tredjepersoner det er tale om – eksempelvis en annen nettkunde eller en utenforstående tredjeperson. Dersom hindringen skyldes en annen nettkunde – eksempelvis en større industribedrift som «forurenser» nettet – taler mye for at nettselskapet etter en nærmere vurdering kommer i ansvar. Dersom hindringen skyldes en utenforstående tredjeperson – eksempelvis et jagerfly som under øvelse kutter en kraftledning – vil vurderingen kunne falle annerledes ut.

Når det gjelder nettselskapets ansvar for kontraktsmedhjelpere, følger det av forbrukerkjøpsloven § 24 tredje ledd første punktum at selgeren vil hefte for en tredjeperson selgeren helt eller delvis har gitt i oppdrag å oppfylle kjøpet. Bestemmelsen vil kunne være praktisk dersom nettselskapet har satt bort driften av virksomheten til et annet selskap. Forbrukerkjøpsloven § 24 tredje ledd annet punktum har en mer vidtgående identifikasjonsregel, som gjør at selgeren også vil kunne hefte for «leverandør som selgeren har brukt eller (...) noen annen i tidligere salgsledd». Som nevnt under punkt 11.4.4, må overliggende nett anses som «noen annen i tidligere salgsledd». Sideordnede nett vil derimot ikke være omfattet. Etter departementets syn må det legges til grunn at det bare vil være aktuelt at nettselskapet hefter for forhold som har oppstått i det norske kraftsystemet, jf. for øvrig punkt 11.4.4.

§ 25 om opplysningsplikt om hindring vil etter det departementet kan se ikke skape noen problemer i praksis.

I *kapittel 6* er det gitt regler om forbrukerens krav som følge av mangler ved salgsgjenstanden. § 26 gir en oversikt over kontraktsbruddssanksjonene og inneholder dessuten en regel om forbrukerens forhold. Av første ledd første setning fremgår det at forbrukeren selv bærer risikoen for mangler som skyldes forbrukeren eller forhold på forbrukerens side. Bestemmelsen innebærer for eksempel at forbrukeren ikke kan gjøre gjeldende noe krav overfor nettselskapet i tilfelle der den mangelfulle leveringskvaliteten har sin årsak i at forbrukeren har brukt elektrisk utstyr (sveiseapparat, kappsager, større motorer osv.) som påvirker nettet på en måte eller i et omfang som man ikke kan forvente at nettet skal tåle. Likeledes må forbrukeren selv bære risikoen for at vedkom-

mende i forbindelse med egne gravearbeider på tomten kutter nettselskapets kabel. Det er i disse tilfellene forbrukerens aktivitet som er årsak til spenningsfeilen eller avbruddet.

§ 26 første ledd regulerer ikke den situasjonen at forbrukeren har elektrisk utstyr som er særlig ømfintlig for spenningsvariasjoner mv. (f.eks. svært dyre stereoanlegg eller pc-er), eller at forbrukeren har kjøpt et billig produkt som ikke tåler mangelfull leveringskvalitet like godt som dyrere produkter. Slike forhold vil imidlertid kunne ha betydning i andre relasjoner, eksempelvis i forhold til om det foreligger adekvat årsakssammenheng eller i forhold til reglene om lemping og tapsbegrensningsplikt, jf. for øvrig punkt 13.4.1.

Av de kontraktsbruddssanksjonene som er nevnt i forbrukerkjøpsloven § 26 første ledd, er retting og omlevering uaktuelt. I praksis er heller ikke heving av nettleieavtaler særlig aktuelt. De øvrige sanksjonene – tilbakeholdsrett, prisavslag og erstatning – er på sin side klart relevante også for avtaler om overføring av elektrisk energi. Når det gjelder erstatning, foreslår departementet et nytt annet ledd i forbrukerkjøpsloven § 33, hvor det fremgår at nettselskapet kan bli ansvarlig for mangler etter § 24 om kontrollansvar.

Forbrukerkjøpsloven § 27 har regler om reklamasjon. Bestemmelsene i første ledd om relativ reklamasjonsfrist og minstefrist på to måneder synes ikke å reise særskilte spørsmål i forhold til strømkontrakter. Det samme gjelder toårsfristen i annet ledd første punktum. Det ligger i sakens natur at fristen på fem år i § 27 annet ledd annet punktum ikke får anvendelse på kontrakter om overføring av elektrisk energi. Bestemmelsen i tredje punktum, som utvider reklamasjonsfristen i tilfeller der nettselskapet har påtatt seg ansvar for mangler i lengre tid enn to år, er neppe særlig praktisk. Særregelen om vanhjemmelstilfeller i fjerde punktum synes ikke aktuell i forhold til elektrisk energi.

Bestemmelsen om tilbakeholdsrett i § 28 er anvendelig på kontrakter om overføring av elektrisk energi. Utøvelse av tilbakeholdsrett innebærer isolert sett ikke noe annet enn at utøverens egen ytelsesplikt blir suspendert. Forbrukeren kan holde tilbake betalingen uten å komme i mislighold. Tilbakeholdsrettens utstrekning er underlagt to begrensninger. For det første må forpliktelser stamme fra samme kontraktsforhold (konnekstet). For det andre må det være et visst verdimeessig samsvar mellom det som holdes tilbake, og det eller de krav forbrukeren har som følge av misligholdet (proporsjonalitet). Ved den siste vurderingen har forbrukeren en viss sikkerhetsmargin.

Både forbrukerkjøpsloven § 28 og kjøpsloven § 42 bygger på disse alminnelige prinsippene, jf. Ot.prp. nr. 44 (2001–2002) s. 182 annen spalte og Ot.prp. nr. 80 (1986–87) s. 96.

Bestemmelsene i §§ 29 og 30 om retting og avhjelp får som allerede nevnt etter sitt innhold ikke anvendelse på kontrakter om overføring av elektrisk energi.

Regler om prisavslag er fastsatt i forbrukerkjøpsloven § 31. Hovedregelen i første ledd er at prisavslaget skal fastsettes individuelt slik at forholdet mellom nedsatt og avtalt pris svarer til forholdet mellom tingens verdi i mangelfull og kontraktsmessig stand. Det følger av annet ledd at dersom særlige grunner taler for det, kan prisavslaget i stedet settes lik mangelens betydning for forbrukeren. Etter departementets forslag er prisavslag kun aktuelt for spenningsfeil. Som nevnt i punkt 11.3.4 foreslår departementet ingen særlige regler om prisavslag. Det vil si at utgangspunktet er at det skal skje en forholdsmessig reduksjon basert på det verdiminus mangelen (spenningsfeilen) representerer. Etter departementets syn vil det sentrale her være å ta utgangspunkt i omfanget av kontraktsbruddet, det vil si hvor stort spenningsavvik det er snakk om, og varigheten av kontraktsbruddet. Generelt sett vil det være grunnlag for større prisavslag jo mer omfattende og langvarig kontraktsbruddet er. Det er imidlertid ikke nødvendigvis bare omfattende og langvarige spenningsfeil som vil gi grunnlag for prisavslag av noen betydning. Flere mindre og kortvarige spenningsfeil som opptrer med en viss regelmessighet må kunne lede til at en foretar en samlet vurdering av disse. Når det nærmere gjelder hvordan en beregner det aktuelle verdiminuset, er departementet enig med arbeidsgruppen i at det er vanskelig å finne en naturlig verdireferanse i form av et marked for elektrisk energi med mangelfull leveringskvalitet. Departementet mener samtidig at denne innvendingen neppe er så tungtveiende. Som nevnt under punkt 11.3.4 kan det også for andre typer varer som omfattes av forbrukerkjøpsloven, være vanskelig å tenke seg at det finnes noe reelt marked. I slike tilfeller vil vurderingen etter første og annet ledd gli noe over i hverandre, og bli mer skjønnsmessig. Det sentrale er imidlertid at vurderingen knyttes til en mangelfull ytelse, som det ikke vil være rimelig at forbrukeren skal betale full pris for. Dette innebærer at det ikke vil være relevant – som arbeidsgruppen gjør – å legge vekt på hvilke virkninger mangelen konkret har hatt for den enkelte forbruker, eksempelvis om den har vært til særlig sjanse og ulempe for den individuelle forbrukeren. Den nærmere presiseringen av hvordan prisavsla-

get skal fastsettes må på vanlig måte skje gjennom praksis.

Bestemmelsen om heving i § 32 gjelder i prinsippet også for avtaler om overføring av elektrisk energi, men som nevnt ovenfor er bestemmelsen lite praktisk for denne kontraktstypen.

Forbrukerkjøpsloven § 33 regulerer erstatningsansvaret for mangler. Som nevnt under punkt 17, er det foreslått et nytt annet ledd, som innebærer at det vil gjelde et kontrollansvar for nettselskapet. Det vises for øvrig til redegjørelsen for anvendelsen av § 24. Forbrukerkjøpsloven § 34 om produktskader gjelder også for avtaler om elektrisk energi. Det vises her til punkt 11.4.4.

I forbrukerkjøpsloven § 35 er det regler om hvilken adgang forbrukerne har til å reise krav mot tidligere salgsledd. Disse gjelder også for avtaler om overføring av elektrisk energi. Som nevnt under punkt 12.4, er det ikke naturlig å anse sideordede nett som «tidligere salgsledd».

Bestemmelsen i § 36 om solidaransvar for opplysningsgivning etter § 16 annet ledd anses lite praktisk i relasjon til avtaler om overføring av elektrisk energi.

Forbrukerkjøpsloven *kapittel 7* har bestemmelser om forbrukerens plikter. Bestemmelsene i § 37 om kjøpesummens størrelse synes ikke å skape problemer i strømforhold. Heller ikke bestemmelsene i § 38 om betalingstidspunkt og tilbakeholdsrett skaper anvendelsesproblemer i forhold til avtaler om overføring av elektrisk energi. Bestemmelsen om tilbakeholdsrett i annet ledd må sees i sammenheng med bestemmelsen om tilbakeholdsrett i § 28. Den sistnevnte bestemmelsen gir forbrukeren en rett til å holde tilbake (deler av) betalingen for å dekke krav som følge av mangler, mens bestemmelsen i § 38 gir en alminnelig rett til å holde tilbake betalingen inntil nettselskapet leverer kontraktsmessig. Bestemmelsen i fjerde ledd om forundersøkelse får ikke betydning for avtaler om overføring av elektrisk energi.

Paragraf 39 om betalingssted skaper ikke problemer i forhold til strømkontrakter, ettersom betaling i praksis skjer ved hjelp av moderne betalingsmidler, og ikke ved fysisk erleggelse av pengene.

Bestemmelsene i § 40 byr ikke på problemer for avtaler om overføring av elektrisk energi, jf. for øvrig punkt 13.4.1.

Reglene i *kapittel 8* om avbestilling og retur synes ikke å være aktuelle for avtaler om overføring av elektrisk energi. Det henger sammen med at nettdriften er et monopol og at elektrisk energi er en momentan ytelse som ikke kan returneres.

Forbrukerkjøpsloven *kapittel 9* regulerer selgerens krav ved kontraktsbrudd fra forbrukerens

side. Kapitlets bestemmelser passer i hovedsak også på kontrakter om overføring av elektrisk energi. Bestemmelsen om heving i § 45 kan imidlertid ikke anvendes. Dette er uttrykkelig slått fast i forslaget til ny § 48 a. Dersom nettselskapet kunne heve ved vesentlig betalingsmislighold, ville forbrukerne ikke få det vernet som de foreslåtte stengingsreglene er ment å gi dem. Det nevnes ellers at forbrukerkjøpsloven § 48 om spesifikasjon av varens egenskaper neppe er aktuell for avtaler om overføring av elektrisk energi.

Fellesbestemmelsene i *kapittel 10* om heving og omlevering er i det alt vesentlige uaktuelle for avtaler om elektrisk energi. Omlevering vil ikke kunne skje, mens det bare kan bli spørsmål om heving ved nettselskapets mislighold. Heving er imidlertid en svært upraktisk sanksjon ved nettselskapets kontraktsbrudd. Det må derfor kunne antas at reglene i forbrukerkjøpsloven kapittel 10 praktisk talt ikke vil ha betydning i strømsaker.

Derimot er fellesbestemmelsene om erstatning i *kapittel 11* aktuelle, med unntak for § 53 om beregning av prisavslag ved heving. Både § 52 om erstatningens omfang og § 54 om tapsbegrensningsplikt og lemping passer godt også for avtaler om energioverføring. Forbrukerkjøpsloven § 54 annet ledd gir adgang til lemping av erstatningsansvaret. Etter departementets syn vil forbrukere som eier særlig sårbart eller kostbart utstyr, etter omstendighetene kunne måtte tåle bortfall eller reduksjon på grunn av lempning. Selv om utgangspunktet er at det skal ytes full erstatning, er det etter departementets syn ikke nødvendigvis gitt at

det ikke bør kunne finne sted en lemping i et tilfelle som dette, forutsatt at tapet er betydelig og forbrukeren selv har hatt mulighet til med enkle midler å forebygge dette. Lemping kan nok kanskje også være aktuelt hvor en mangel rammer et stort antall sluttbrukere, for eksempel ved langvarige avbrudd som rammer titusener eller hundretusener av husholder. I slike tilfeller kan det etter omstendighetene bli aktuelt å foreta en forholdsmessig reduksjon av alle erstatningskravene på grunnlag av lempingsbestemmelsen.

Kapittel 12 inneholder forskjellige bestemmelser. Av disse er det bare § 56 om insolvensbehandling som fullt ut får anvendelse på strømkontrakter. Bestemmelsen innebærer at reglene i dekningsloven kapittel 7 kommer til anvendelse, hvis en av partene kommer under insolvensbehandling. I forslaget til ny § 48 a er det i femte ledd annet punktum presisert at § 55 om forventet kontraktsbrudd ikke gjelder ved forventet kontraktsbrudd fra forbrukerens side. Ved forventet kontraktsbrudd fra nettselskapets side, vil § 55 i prinsippet gjelde, men dette er en upraktisk situasjon.

Justis- og politidepartementet

tilrår:

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om lov om endringer i forbrukerkjøpsloven (lovregulering av strømvavtaler).

Vi HARALD, Norges Konge,

stadfester:

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i forbrukerkjøpsloven (lovregulering av strømvavtaler) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i forbrukerkjøpsloven (lovregulering av strømvavtaler)

I

I lov 21. juni 2002 nr. 34 om forbrukerkjøp (forbrukerkjøpsloven) gjøres følgende endringer:

§ 2 skal lyde:

§ 2 Lovens anvendelse i noen særlige forhold
Loven gjelder for

- a) bestilling av ting som skal tilvirkes (tilvirkningskjøp)
- b) levering av vann
- c) kjøp av fordringer eller rettigheter
- d) *avtale med et nettselskap om overføring av elektrisk energi.*
Loven gjelder ikke for
 - a) kjøp av fast eiendom
 - b) avtale om oppføring av bygning eller annet anlegg på fast eiendom
 - c) *avtale med en kraftleverandør om levering av elektrisk energi. Kapittel 5 om forsinkelse gjelder likevel ved forsinket oppstart av levering av elektrisk energi. Bestemmelsene i § 61 a om nemndsbehandling av visse tvister gjelder også for slike avtaler*
 - d) avtale som pålegger den part som skal levere tingen, også å utføre et arbeid eller annen tjeneste, dersom dette utgjør den overveiende del av hans eller hennes forpliktelser.

§ 33 nytt annet ledd skal lyde:

Gjelder det avtale med nettselskap om overføring av elektrisk energi (jf. § 2 første ledd bokstav d), kan forbrukeren kreve erstatning for tap som følge av mangelen. Dette gjelder likevel ikke så langt nettselskapet godtgjør at mangelen skyldes hindring som nevnt i § 24 annet ledd. Reglene ellers i § 24 gjelder tilsvarende.

Nåværende annet ledd blir nytt tredje ledd.

Ny § 48 a skal lyde:

§ 48 a *Stenging på grunn av forbrukerens kontraktsbrudd ved avtaler om overføring av elektrisk energi*

Nettselskapet kan avbryte (stenge) overføringen av elektrisk energi dersom det foreligger vesentlig kontraktsbrudd fra forbrukerens side i en avtale som nevnt i § 2 første ledd bokstav d. Stenging kan likevel ikke skje hvis

- a) *det er fare for liv, helse eller betydelig tingskade, eller*
- b) *forbrukeren har innsigelser mot grunnlaget for stengingen, som ikke er åpenbart grunnløse.*

Før stenging kan skje, skal nettselskapet sende forbrukeren et skriftlig varsel om stenging. Varselet skal angi

- a) *at stenging ikke vil skje dersom forbrukeren betaler innen fire uker regnet fra den dato varselet ble sendt,*
- b) *at forbrukeren bør ta snarlig kontakt med nettselskapet dersom stenging kan medføre fare for liv, helse eller betydelig tingskade, eller dersom forbrukeren har innsigelser mot grunnlaget for stengingen,*
- c) *at forbrukeren kan bli pålagt å dekke nødvendige kostnader i forbindelse med en stenging og eventuell gjenåpning av forbrukerens anlegg,*
- d) *at forbrukeren kan ta kontakt med sosialtjenesten i den kommunen forbrukeren har fast bosted, for å avklare om sosialtjenesteloven kapittel 5 gir rett til økonomisk stønad for å avhjelpe situasjonen.*

Dersom sosialtjenesten innen fristen i annet ledd annet punktum bokstav a har meddelt skriftlig at den tar på seg ansvaret for å oppfylle forbrukerens forpliktelse, kan stenging ikke skje.

Nettselskapet kan kreve at forbrukeren dekker nødvendige kostnader i forbindelse med en stenging og eventuell gjenåpning av forbrukerens anlegg. Nødvendige kostnader knyttet til utarbeiding og sending av varsel etter annet ledd kan kreves dekket selv om stenging ikke finner sted. Nettselskapet kan ikke kreve å få dekket sine kostnader etter første og annet punktum dersom det har opptrådt i strid med bestemmelsene i første til tredje ledd.

Bestemmelsene i § 45 om heving ved kontraktsbrudd fra forbrukerens side gjelder ikke. Bestemmel-

sen i § 55 om forventet kontraktsbrudd gjelder ikke ved forventet kontraktsbrudd fra forbrukerens side.

Ny § 61 a skal lyde:

§ 61 a Nemndsbehandling av visse tvister

Ved avtale mellom nettselskaper, kraftleverandører eller en organisasjon for slike selskaper på den ene siden, og på den annen side Forbrukerrådet eller en annen organisasjon som representerer forbrukere, kan det opprettes en eller flere nemnder for behandling av tvister om

- a) avtaler som nevnt i § 2 første ledd bokstav d om overføring av elektrisk energi*
- b) avtaler som nevnt i § 2 annet ledd bokstav c om levering av elektrisk energi*
- c) tilknytning av forbrukerens elektriske installasjon til distribusjonsnettet.*

Partene kan forelegge avtalen for Kongen til godkjenning. Har Kongen godkjent nemndsavtalen, gjelder bestemmelsene i tredje til femte ledd.

En forbruker kan kreve nemndsbehandling av enhver tvist hvor nemnda er kompetent, såfremt forbrukeren har saklig interesse i å få nemndas uttalelse i saken.

Så lenge en tvist er til behandling i nemnda, kan ikke en part bringe den inn for de alminnelige domstolene. En tvist anses for å være til behandling fra det tidspunktet begjæringen om klagebehandling er

kommet inn til nemnda. En sak som nemnda har realitetsbehandlet, kan bringes direkte inn for tingretten.

Nettselskaper og kraftleverandører som er tilknyttet nemnda, plikter å opplyse skriftlig om adgangen til nemndsbehandling ved utsending av faktura.

II

I lov 28. april 1978 nr. 18 om behandling om forbrukertvister skal § 1 fjerde ledd lyde:

Loven gjelder ikke kjøp av fast eiendom eller avtaler om elektrisk energi som nevnt i forbrukerkjøpsloven § 61 a første ledd bokstav a til c.

III

I lov 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energiloven) skal § 4-1 annet ledd nytt nr. 8 lyde:

8. tilslutning til nemndsordning som nevnt i forbrukerkjøpsloven § 61 a. Slikt vilkår kan også stilles overfor selskaper som tidligere er gitt konsesjon.

IV

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan gi nærmere overgangsregler.

